JOHAN VAN HULZEN

INDISCHE VOLKS-VERHALEN

UITGEVERIJ W. VAN HOEVE N.V. – 's-GRAVENHAGE

DE schrijver, bekend door zijn jeugdboeken „Onze Westindische geschiedenis" en „Het Boek van de Kantjil", heeft thans een 19-tal levendige vertellingen en legenden uit verschillende streken van de Indische archipel verzameld en voor de jeugd bewerkt.

Deze Javaanse, Madoerese, Balinese, Makassaarse, Boeginese e.a. vertellingen spelen meest in de dierenwereld, treffen door hun boeiende trant en getuigen opnieuw van de rijke literatuurschat van Indonesië. Toepasselijke tekeningen, waarvan enkele in kleuren, van Menno v. Meeteren Brouwer dragen er toe bij dat deze verzameling volksverhalen zeker bij de kinderen van 10—14 jaar in de smaak zal vallen.

N.V. UITGEVERIJ
W. VAN HOEVE
'S-GRAVENHAGE

Van dezelfde schrijver verscheen reeds eerder:

HET BOEK VAN DE KANTJIL

Over de kantjil, het Oosterse dwerghert, dat, klein en zwak, op eigen sluwheid is aangewezen temidden van de machtige Indische dierenwereld, zijn vele geestige vertellingen in omloop.
Hieruit heeft de schrijver een keuze gedaan en de kantjilavonturen verbonden tot een doorlopend verhaal voor kinderen van 8—12 jaar.
Met tekeningen van Ron. Frijling.

Geb. f 2.75

DE GROTE VONDST VAN JUUL EN PETER

door

J. H. Hooykaas-Van Leeuwen Boomkamp.

Juul en Peter zijn de oudste twee kinderen uit een Hollands gezin op Java. Eenvoudig en met warmte vertelt de schrijfster over het huiselijk leven, de uitstapjes en de vacantie in de bergen. In die vacantie is het, dat Juul en Peter hun grote vondst doen: een ziek zwervertje, dat met zijn trouwe kameraad de hond op hun erf een toevlucht heeft gezocht. Het jongetje wordt opgenomen en verpleegd. Na een kinderruzie loopt hij echter weg, maar tenslotte komt alles toch weer in orde.
Voor kinderen van 7—10 jaar.
Tekeningen van C. Neytzell de Wilde.

Geb. f 2.95

IN DE BOEKHANDEL VERKRIJGBAAR

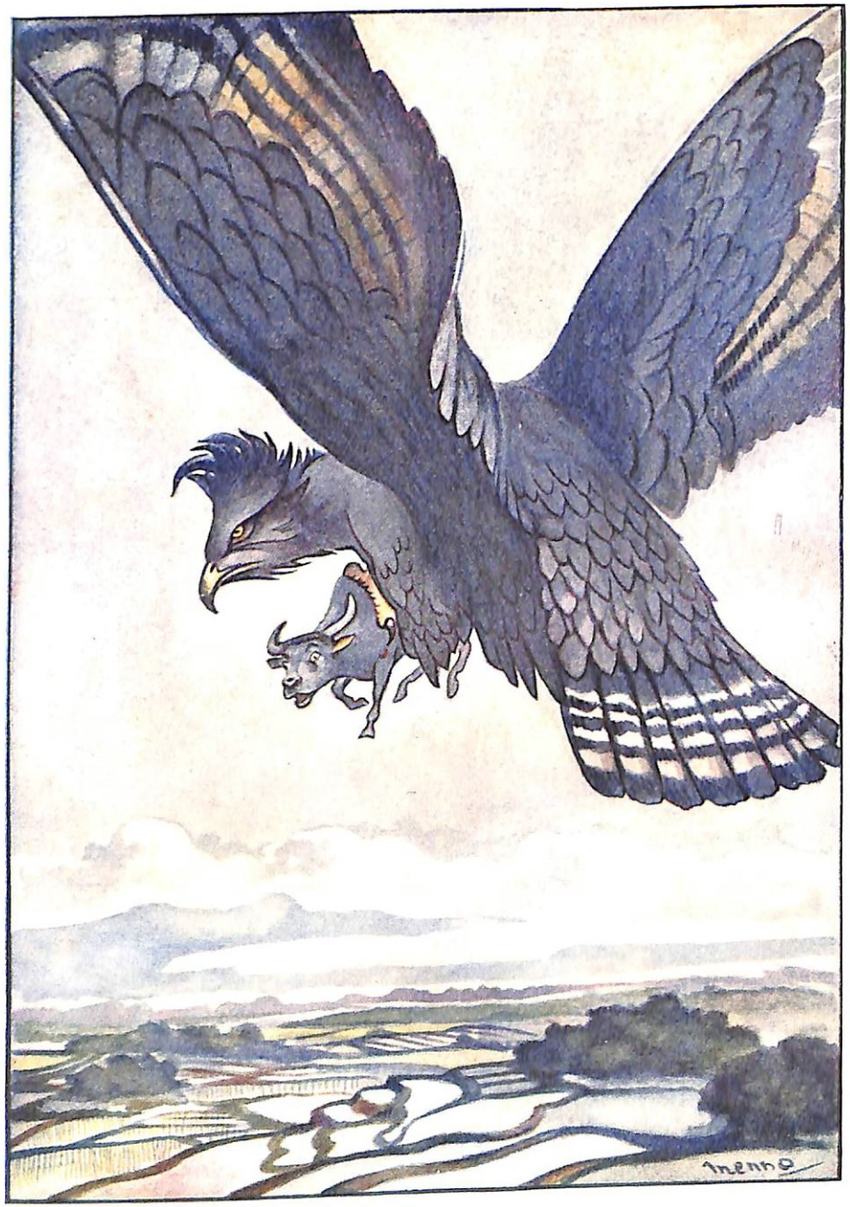

INDISCHE VOLKSVERHALEN

VOOR DE JEUGD VERTELD

DOOR

JOH. VAN HULZEN

N.V. UITGEVERIJ W. VAN HOEVE — DEN HAAG

1948

Illustraties en omslagtekening
van
Menno v. Meeteren Brouwer

DRUK U.N. v/h JOH. DE LIEFDE N.V. - UTRECHT

I DE DOOD VAN GAROEDA

HET gebeurde op Java, eeuwen geleden.
In het oerwoud, op een hoge bamboestoel, had de machtige adelaar Garoeda zijn nest. Garoeda was de geweldigste roofvogel van de gehele omgeving. Hij was niet alleen de gevreesde koning der lucht, maar ook de dieren in het veld en woud waren angstig, als ze hem met zijn reusachtig-brede vleugels zagen zweven. Want Garoeda was bloeddorstiger, roofzuchtiger dan de tijger.

Iedere dag vloog hij uit, zweefde over de dessa's[1]) en ladangs en koos zijn prooi. Niets was veilig, want niets kon hem weerstaan. Alles aan hem was sterk en groot. Zijn vlerken waren zo breed als de kroon van een boom, zijn vreselijke grijpklauwen zo wijd en gespierd, dat hij er een buffel van de sawah mee kon opnemen en wegsleuren. En met zijn ontzaglijke kromme bek kon hij een mens doden en meenemen.

Garoeda was almachtig in zijn gebied.

Wel heerste er een vorst over de landstreek, maar zelfs hij vreesde Garoeda. Oorlogen had hij gewonnen, legers had hij verslagen, maar Garoeda kon hij niet verslaan. Hij moest toezien, dat elke dag het vee van de velden werd geroofd, zonder dat hij er iets tegen doen kon. Buffels, herten, kippen, kinderen sloeg hij dood met zijn klauwen, vloog er mee weg en wierp ze dan ergens op een hoop. Overal in het land lagen van die hopen lijken en kadavers, waaruit de stank der ontbinding opsteeg. Onder de bewoners braken besmettelijke ziekten uit, er was rouw en angst en droefheid in het land.

[1]) Voor de Maleise woorden: Zie woordenlijst op pag. 247.

De koning kòn dit niet langer aanzien. Er moest een eind aan komen. Indien er niets tegen Garoeda ondernomen werd, zou de verderver met zijn verschrikkelijk bedrijf doorgaan — het einde zou een totale vernietiging zijn.

Toen ging er een gebod van de koning uit: „Garoeda moét gedood worden! Wie hem doodt, zal ik rijk belonen en zegenen."

Overal werd het gebod bekendgemaakt. Iedereen hoorde het, en iedereen hoopte, dat er nu helden zouden opstaan om het land en de koning te bevrijden van de plaag, die ernstiger was dan een oorlog. Wie zouden Garoeda durven aanvallen? Hoe zouden ze het aanpakken? En wat zou het resultaat zijn? Er werd druk over gepraat.

Hem aanvallen, als hij op zijn hoge bamboestoel zat? Dat was immers onmogelijk, want de eerste, die hem durfde naderen, zou hij met één slag van zijn klauw verpletteren. Op het veld dan? Maar Garoeda verscheen altijd daar, waar slechts enkele mensen bijeen waren.

De koning wachtte. Het volk wachtte. Maar niemand meldde zich bij de koning als de bestrijder van Garoeda. Want allen vreesden diens toorn en zijn almacht en zijn wraak. Wel hoorde men elke dag van nieuwe slachtingen. Arm volk! Arme vorst!

Somber en bedroefd zat hij neer in zijn paleis.

Eén voordeel had het ongeluk in het land gebracht: dat was de vriendschap, het gevoel van verbondenheid tussen alle mensen en dieren. Allen leden onder dezelfde ellende en daarom vergaten ze alle twist, die ze vroeger gehad hadden. Ook onder de dieren was eensgezindheid gekomen. De wilde kat deed de muis niets en de wilde hond zat bedroefd naast de kat te praten over hun gemeenschappelijke zorgen en ruzie maakten ze niet.

De hond zag bezorgd naar boven, toen hij gerucht van

een schreeuwend dier in de verte vernam, en gromde: „Het is geen leven meer."

De kat zat in elkaar gedoken en zei peinzend: „Ja — zo kan het niet duren."

Een magere muis trippelde nader, bleef bij de hond en de kat staan en piepte: „Hebben jullie het gehoord — het nieuwe gebod van de koning?"

„Welk gebod?"

„Garoeda moet gedood worden. Wie hem doodt, zal rijk beloond en gezegend worden."

„Maar niemand durft . . ." zei de hond somber.

„Neen, niemand durft . . ." beaamde de kat.

„Ik wel," piepte het kleine ding.

„Spot niet zo," zei de kat ernstig.

„Ik spot niet. Ik ben niet bang. Voor Garoeda helemaal niet. Want ik ben veel te klein voor hem, zijn klauwen zijn te groot om mij te grijpen."

Dat was waar. De muizen hadden niets te duchten van Garoeda, zij behoefden niet bang te zijn voor hem. De hond vond de grootspraak van de muis onverdraaglijk en bestrafte daarom het diertje: „Praat geen onzin, muis, daar is de tijd te ernstig voor."

„Ja maar — luister dan eens. Brom op me, als ik dom ben — en eerder niet. Ik wil proberen Garoeda te doden."

„Jij alléén zeker!"

„Neen, met jullie samen."

De kat werd nu helemaal wakker, de hond spitste de oren, toen de muis heel zacht zijn plan vertelde, zo zacht, dat niemand er iets van afluisteren kon.

„Nu, hoe vinden jullie het?" eindigde de muis.

De kat keek de hond aan en maakte de opmerking: „De zaak komt er nu wel anders voor te staan . . ."

„Dat vind ik ook," knikte de hond, en keek met zekere eerbied naar het grijze, onaanzienlijke knaagdiertje, met zoveel verstand en beleid.

„Ik moet eerlijk bekennen," zei de kat, „dat ik het een plan vind, om het de koning voor te leggen. Ik ga naar de koning. Jullie gaan mee."

Dat was een moedig besluit op zich zelf, want welke wilde kat, of wilde hond durfde het bestaan, het paleis van de vorst des lands binnen te lopen! De muis was er brutaal genoeg voor, die stond voor niets.

Gedrieën gingen ze op pad en drongen op een avond door tot de kamer van de koning. De muis kroop stilletjes achter de kat weg.

De koning schrok een beetje, toen hij hond en kat voor zich verschijnen zag, en vroeg verstoord: „Wat moet dat hier?"

„Grote heer, wees niet boos op ons en verjaag ons niet. Wij zijn met u bedroefd over de toestand, waarin wij allen verkeren. Wij hebben uw gebod gehoord. Wij willen trachten, Garoeda te doden. Wil ons niet bespotten. Onze bedoeling is goed: wij willen het land redden . . ."

„Het is edel van jullie, dat je je wilt opofferen. Maar vertel me eens, hoe jullie dat willen doen, zonder hulp van sterke dieren."

Op dit ogenblik tripte de muis naar voren, tot aan de voeten van de koning en vertelde zachtjes zijn plan, zo zacht, dat alleen de vorst het verstond. De hond en de kat bleven al die tijd eerbiedig stilzitten en wachten, maar niet zonder spanning. Hoe zou de vorst het vinden?

Deze trok ongelovig de schouders op, en dacht lang na. Toen zei hij: „Och, het is niet kwaad bedacht, maar — nu ja, het is te proberen. Het moet tot jullie eer gezegd, dat jullie ten minste overleg, verstand hebt. Natuurlijk geef ik je mijn toestemming. En — als het lukt — zal ik je een plaats bij de mensen als beloning geven."

Een plaats bij de mensen! Dat was zo iets als verheffing in de adelstand. Het was een waarlijk vorstelijke beloning, die de drie bondgenoten niet weinig aanmoedigde.

Ze gingen op weg, de hond voorop, daarachter de kat, daarachter tripte de muis. De weg was lang en moeilijk. Gevaren voor andere dieren bestonden er niet, maar het woud, waarboven Garoeda verblijf hield, was moeilijk door te dringen. Toch lukte hun dit na grote inspanning en kwamen ze eindelijk terecht aan de voet van de bamboestoel, waarop hoog de reuzenadelaar troonde.

„Sst —" zei de kat tot de hond. Hij is er. —"

„Waar," vroeg de hond, die nog niets ontdekt had.

„Daarboven. Hij slaapt."

Ze naderden, zeer omzichtig en zacht. En — daar zat hij, de verdelger van het land. Hoog, bijna ongenaakbaar, zat hij in zijn groot, breed nest tussen de toppen der dikke bamboestengels. Zijn reusachtige bek rustte in de geweldige vlerken. Garoeda sliep.

De muis trippelde naar boven en begon haar taak. Zij knaagde een gat in een dikke bamboe. Door dit gaatje kroop ze naar boven en knaagde telkens de tussenschotten der geledingen door en klom zo tot aan de top van de bamboestengel. Dat was een heel werk, maar de muis had scherpe tandjes en — veel geduld.

Ze bereikte het nest. Nog steeds sliep Garoeda. Wie merkt er, als men in vaste slaap is, ook iets van een muis! En zeker niet zo'n reus als deze vogel.

De muis tripte over zijn brede rug en zocht tussen de veren naar de dikke pennen van zijn vleugels. Toen begon zij de pennen door te knagen, één voor één. Dat duurde lange tijd, langer dan ze gedacht had, want de pennen waren zeer taai. Maar de adelaar sliep gelukkig door. Zodra de muis klaar was met haar werk, kroop ze het gat van de bamboestengel weer in, ging naar beneden en kwam door het gaatje aan de voet weer voor de dag.

„Ik — ik ben klaar. Het is in orde . . ." zei ze zenuwachtig van het ingespannen werk. Ze was moe. „Maak hem nu maar wakker."

De hond vatte moed; er was ook wel moed voor nodig . . . Hij begon te blaffen, te blaffen, zo hard, dat Garoeda er van ontwaakte. Zie, hij boog al zijn kop over het nest heen en loerde naar beneden. Om bang van te worden. De kat dook weg. Maar de hond baste door, uitdagend.

Nijdig richtte de adelaar zich op. Daar stond hij in zijn volle grootte, het donkere reuzenlichaam zwart tegen de lucht. Zijn ogen zochten omlaag naar het wezen, het brutale wezen, dat hem, de koning van lucht en land, had durven storen in zijn slaap.

De hond blafte door . . .

Eén beweging — de blaren ruisten, takken kraakten — en Garoeda liet zich van het nest vallen, zijn klauwen opengesperd naar de hond!

„Pas op! Weg!" riep de kat, die met haar scherp gezicht elke beweging van de roofvogel gevolgd had.

De hond sprong op zij. Net op tijd! Een klauwslag, vlak naast hem, kraakte de grond in. De kat dook weer weg en de muis zat achter een blad met haar kraaloogjes naar de geweldige vijand te loeren.

Garoeda keek woest om zich heen. Hij breidde zijn vlerken uit, maar — als slappe zeilen vielen ze neer. Wat was dat? Hij probeerde te springen, zich omhoog te bewegen, maar hij miste de kracht daartoe.

Machteloos stond hij daar met zijn slap neerhangende vleugels. Een verslagen koning!

Nu was het moment voor de hond gekomen, om te handelen. Met twee sprongen was hij bij Garoeda, schoot op zijn rug en beet hem in de nek. De adelaar schudde zich wild heen en weer, om zich van de aanvaller te bevrijden. Hij trachtte zijn kop te draaien om de hond met zijn bek te verscheuren, maar de hond hield met alle kracht zijn sterke tanden in de nek van zijn vijand vast en knauwde diepe, bloedige wonden in de kop van Ga-

roeda, die zich machteloos voelde, toen hij de lamheid van zijn vleugels gewaarwerd. Hij wankelde na lange spartelingen — met opengescheurde nek.

De dieren stonden er bij, op een afstand, stil stonden ze de doodsstrijd van de geweldige aan te zien. Tot hij — de kop op zij — de poten machteloos opgetrokken — bewegingloos neerlag.

„Dood . . ." zei de kat.

Trip-trip liep de muis om de enorme vogel heen. En de hond snuffelde aan verfomfaaide veren.

„Dood!" piepte de muis, opgetogen.

„Dat is mijn werk," zei de hond, die nog hijgde van de zware strijd en de opwinding.

„Niet waar! Ik! Ik heb het meeste werk gedaan! Ik heb gezorgd, dat hij niet meer vliegen kon," zei de muis.

„Geen ruzie maken," vermaande de wijze kat. „We hebben alle drie ons best gedaan. Jij hebt geknaagd, jij hebt geblaft en gebeten — en ik heb gekeken en je gewaarschuwd. Kom, we gaan nu gedrieën naar de koning om hem het nieuws te vertellen."

Overal langs de weg vertelden ze met trots, dat zij en zij alleen Garoeda gedood hadden, en dat het land dus gered was. De muis voorop, die had de meeste praats, al verstond men maar amper, wat ze allemaal piepte. Niemand sloeg geloof aan de praatjes. Ze werden gehoond en uitgelachen.

Maar toen ze bij de koning toegelaten waren en hem alles verteld hadden, zond hij iemand uit om te onderzoeken, of het heuglijke bericht werkelijk juist was. Spoedig kwam de koerier terug met de tijding, dat Garoeda dood in het woud lag. Verschillende getuigen bevestigden het. Bevrijd was het land, bevrijd waren mens en dier van de vernietiger!

De drie dieren waren de helden van de dag. Op last van de koning werden ze getracteerd op lekker eten en

drinken. De muis kreeg zacht gekookte rijst te snoepen, de wilde kat lekkere vis uit de keuken en melk zoveel ze wilde en de hond kreeg fijn gehakt vlees. Naast elkaar zaten ze op een matje te eten, de muis in het midden. En toen ze verzadigd waren, hoefden ze niet weg, maar mochten in het paleis blijven logeren.

Het volk vierde feest. Bevrijd van Garoeda! Bevrijd van de tiran!

Uit dankbaarheid wilde de koning de dieren wel gaarne in het paleis houden. Dat beviel de hond en de kat wel. Maar de muis wilde liever weg. Ze kreeg telkens onenigheid met de kat. De oude vijandschap kwam weer boven en de kat had al een paar keer met haar klauw naar de muis geslagen. Neen, het paleis was wel mooi, het eten in één woord verrukkelijk, je werd er dik en vet van, maar het was er toch niet pluis voor de muis. En op een goede dag vroeg ze beleefd aan de koning, of hij haar een andere verblijfplaats wilde aanwijzen.

Toen schonk de koning haar een groot veld, om er te wonen en naar eigen goeddunken te leven. En daar op dat grote veld leefde de muis vrij en blij, trouwde en kreeg een heel grote familie. Eten was er genoeg en van niemand hadden ze last. Maar ten slotte kregen de muizenfamilies onderling ruzie, omdat het grote veld toch weer te klein werd voor zoveel knagers. Er was te weinig voedsel voor zoveel mondjes; grote troepen verhuisden naar andere velden en zo verspreidden ze zich over de sawahs en de ladangs der mensen — en daarom zijn er zoveel muizen op Java.

Maar de hond en de kat zijn huisdieren gebleven.

Javaanse vertelling.

II HET EINDE VAN DE VREK

TJOEPAR zat aan de deur van zijn armoedige hut. Kleren droeg hij haast niet en wat hij aanhad, was zogoed als versleten.

En toch was Tjoepar niet arm, want in zijn kist had hij nog wel enkele goede kledingstukken liggen: een paar nette sarongs, twee jassen en een paar hoofddoeken. Er lag nog meer in zijn kist: geld, veel geld zelfs.

Hij had eigenlijk een heel andere, een veel mooiere naam. Want hij was van goede afkomst. Maar slechts enkele mensen in de dessa, die zijn ouders gekend hadden, wisten, hoe hij eigenlijk heette. De meeste mensen noemden hem Tjoepar, vrek, en die naam verdiende hij dubbel en dwars: hij was een gierigaard. Hij was te gierig om een beter huisje te kopen of te huren, ofschoon hij er geld genoeg voor had. Te gierig was hij om de kleren, welke hij had, te dragen en alleen als hij nagenoeg met vodden aan zijn lijf liep, of het goed hem te klein geworden was, ging hij naar een toko om wat anders te kopen. Het weinige, dat hij verdiende, bewaarde hij in zijn kist en telkens, als hij zijn geld wegborg, telde hij, hoeveel hij bezat.

Iedereen wist het. Hij was er berucht om. Niemand hield van hem, vrienden had hij niet. Zelfs de arme tani sprak er schande van, dat de rijke mas zo schandelijk gierig was. Dat was geen mas meer, die Tjoepar. En al was hij honderdmaal van goede afkomst, van „adel", en al was hij rijk, de eenvoudigste man dacht er niet aan, ooit zijn dochter aan Tjoepar uit te huwelijken.

Toch was Tjoepar een knappe jongeling, flink van

gestalte, beschaafd van manieren. Ontving hij bezoek van familie uit een andere dessa, sprak men met hem, dan kon men aanstonds merken, dat hij de adat van zijn stand precies kende. En als hij maar niet zo afschuwelijk gierig geweest was, zou hij zeker een aanzienlijk dessabewoner geweest zijn, bemind, geacht.

Toen Tjoepar oud genoeg was om te trouwen, zocht hij een meisje van zijn stand in zijn eigen dessa. Maar bij wie hij ook aankwam, hij merkte al gauw, dat men niets van hem wilde weten. Noch de ouders, noch de meisjes mochten hem. Hij deed er moeite genoeg voor, maar niemand had er lust in, een man als Tjoepar te nemen. Daarvoor wisten ze te veel van hem. Ze zagen hem elke dag in zijn hut rondscharrelen of op het stukje grond, dat er bij hoorde, hij leefde armoediger dan de armste tani en niemand wilde zo'n leven met hem beginnen. Wat was er van hem te verwachten? Niets dan verdriet en misère door zijn gierigheid en dat, terwijl er geld genoeg was. En gierigheid brengt altijd ongeluk.

Tjoepar had er wel verdriet van, dat hij geen meisje van zijn stand kon krijgen, want hij was altijd nog trots op zijn afkomst, maar hij dacht: als ik dan geen rijk en voornaam meisje kan huwen, dan zal ik een eenvoudiger vragen. Maar toen hij merkte, dat de armste landbouwer uit de kleinste pondok zijn dochter niet aan de vrek wilde geven, bleef er niets anders over dan naar een andere plaats te reizen om daar zijn geluk te beproeven. Want een vrouw moest hij toch hebben om voor zijn eten te zorgen en zijn tuin te bewerken en — om zuinig te zijn! Want zijn vrouw zou ook geld verdienen en daarvan zou hij zeker nog wat weg kunnen leggen. Geld, geld, dat was zijn enig levensdoel.

Een besluit om af te reizen, kon hij echter niet spoedig nemen. Want reizen bracht onkosten mee, bovendien zouden zijn kleren tijdens de tocht bedenkelijk slijten!

Verder bedacht hij, dat het vreemde meisje wellicht niet met een kleine bruidschat tevreden zou zijn. Het hielp niets, hij zou in zijn kist moeten tasten en van zijn met moeite bijeengeschraapt geld wat moeten missen.

Hij zocht zijn beste sarong, zijn mooiste jas en hoofddoek uit, want hij moest er toch netjes uitzien. Zo toog hij op weg, trok het land door, vele dagen lang. Hij reisde, zoals hij geleefd had, als een gierigaard. Hij at, wat hij voor eetbaars langs de weg of in de tuinen van anderen vond en alleen als het niet anders kon, deed hij een warong aan en kocht er wat. En telkens berekende hij met zorg, hoeveel hij al uitgegeven had . . .

Ten slotte kwam hij in een vreemd dorp aan, waar niemand hem kende. Hij zag er keurig uit; zijn sarong had hij zo geplooid, dat ieder zien kon, dat hij een Javaan van stand was. Hij ging, zoals het behoort, kennismaken met het dessahoofd, op wie hij een gunstige indruk maakte en hierdoor werd hij ook bij anderen vriendelijk ontvangen. Enkelen hadden zijn ouders en grootouders gekend en men wist al gauw te vertellen, dat de knappe, vreemde jonge man van goeden huize was en een groot deel van de rijke erfenis gekregen had. Natuurlijk viel het wel op, dat hij zo weinig uitgaf, zo zuinig leefde en steeds bij de families bleef eten, maar daar dacht men niet verder over na.

Toen hij merkte, dat de mensen in de vreemde dessa hem wel mochten, dacht hij: nu moet ik verstandig zijn en goed uitkijken. Hij zocht een meisje, dat net zo zuinig was als hij, maar dat kon hij niet vinden. Hij vond alle mensen verkwistend, nooit zou iemand het met hem over geldzaken eens zijn. Hij lette niet op stand, nog minder op knapheid, neen, hij dacht: ik moet een vrouw hebben, die precies doet, wat ik zeg. Hij wist en zag wel, dat arme meisjes net zoveel van opschik en geld uitgeven hielden als rijke. Hij moest daarom iemand hebben, die hem in

alles gehoorzamen zou. Hij zocht naar een gewillig, goedaardig meisje, geen bij-de-handje met een eigen wil, want die zou veel te gauw van hem weglopen, dat kon hij wel uitrekenen. Hij moest een onderdanig, gedwee meisje hebben, dat geen ruzie durfde maken.

Hij nam er rustig de tijd voor en na lang wikken en wegen, deed hij zijn keus: een zeer eenvoudig, verlegen, goedhartig meisje. Haar ouders, die er mee vereerd waren, dat hun dochter met de vreemde, rijke Mas een huwelijk zou aangaan, gaven gaarne hun toestemming. Wel vonden zij het niet aardig en zelfs een beetje ongepast, dat hij nooit over de aanstaande feestelijkheden sprak en niets bijdroeg in de noodzakelijke kosten voor het huwelijksfeest. Hij liet alles zo stil mogelijk gebeuren en als er gezinspeeld werd op een slamatan, dan zei hij, dat hij het eigenlijke feest liever uitstelde, tot hij in zijn eigen dessa terug zou zijn en begon over iets anders te praten. Het spreekt vanzelf, dat het meisje zo'n gewone manier van trouwen erg verdrietig vond, maar in haar al te grote bescheidenheid durfde ze hem niet tegen te spreken. Ze zei steeds maar, als haar mening eens gevraagd werd: „Ja, mas, je hebt gelijk, mas."

En zo gebeurde het, dat hun huwelijk door de dessapriester ingezegend werd op een wijze, als alleen bij zeer arme lieden het geval was. Zonder een feest van de bruidegom, zonder een huwelijksgeschenk voor de bruid, iets, wat nog nooit gebeurd was. De mensen spraken er schande van en vooral het meisje schaamde zich voor haar familie en haar vriendinnen zeer. Wel had hij haar beloofd, wat te geven, als hij thuisgekomen zou zijn, maar zij vond dit helemaal tegen de adat. En terwijl hij de niet-rijke ouders voor de onkosten liet zitten, vertrok de rijke Mas met zijn vrouwtje naar zijn eigen dessa.

Zo'n huwelijk hadden de mensen nog nooit meegemaakt. Ze spraken er, toen het jonge paar vertrokken

was, nog dagen lang schande van en menig meisje was blij, dat die knappe, rijke, voorname Mas haar niet gevraagd had. Ze zeiden tegen elkaar, dat ze zeker maloe zouden zijn, te maloe om ooit weer in de dessa terug te keren. Zo'n Tjoepar!

Het meisje was heel verdrietig en stil. Ze had zich zoveel van haar rijk huwelijk voorgesteld en nu reisden ze als behoeftigen, bijna als bedelaars weg. Tjoepar merkte dit wel, maar het kon hem niets schelen. Hij prees zich gelukkig, dat hij nog minder onkosten gemaakt had, dan hij berekend had, telkens weer berekend had, minder dan de armste man voor zijn huwelijksfeest nodig heeft. En hierover was hij zo tevreden, dat hij de terugreis nog goedkoper trachtte te maken dan de heenreis. Het meisje ergerde zich aan de manier, waarop ze tijdens de reis verzorgd werd. Haar eten, dat hij onderweg opscharrelde, was minder, schraler dan ze ooit thuis gehad had. Toespijzen bij het blad rijst kreeg ze niet. Alleen wat koolblaren. Maar ze schikte zich in al die teleurstellingen. Het zou thuis allemaal wel beter worden, hoopte ze. Ik zal hem wel met zachtheid veranderen.

Ze kwamen in de dessa aan. Het meisje keek zeer verwonderd op, toen ze Tjoepar hoorde zeggen: „Nu vrouwtje, hier wonen we." En hij wees op het kleine, armoedige huisje, waarin hij reeds jaren alleen gewoond had. Het wrakke bamboezen krotje zag er nog slechter uit dan de pondok van haar arme grootvader. Ze keek Tjoepar pijnlijk verbaasd aan en vroeg: „Hier?"

„Ja vrouwtje, hier. Ligt ons huisje niet lief? Kom, we zullen maar gauw een en ander gaan opknappen."

Koesinah — zo heette het jonge vrouwtje — keek om zich heen en zag overal om de hoeken der huisjes en achter de paggers meisjes en vrouwen nieuwsgierig kijken en ze verwonderde zich er over, dat er niemand was om hen te ontvangen en haar in de dessa te verwelkomen,

zoals de gewoonte was. Ze kon het bijna niet geloven, toen ze het merkte: stil lag het huisje, geen enkel vreugdebetoon ter gelegenheid van haar komst, geen enkel mens ter begroeting. Zo iets was nog nooit in haar dessa gebeurd. Als een jonge man zijn vrouw in zijn dessa bracht, zorgden de buren en verwanten en vrienden altijd voor enige feestelijkheid.

En hier? Het huisje was leeg, kaal, niets was er in orde voor een ontvangst, zelfs niet de maaltijd voor deze dag. En dat niemand hen groette! Wat mankeerden die mensen? Vijandschap? Afgunst? Wat scheelde er toch aan?

Koesinah kon het niet laten, te vragen: „Mas, waar zijn toch de mensen — om ons te verwelkomen?"

„Och, dat is niet zo de gewoonte hier. En het kan toch zo ook wel," zei Tjoepar, maar hij geneerde zich wel wat, dat er niets gedaan was om Koesinah te ontvangen. De mensen zouden voor het jonge vròuwtje wel wat gedaan hebben, maar ze hadden zo'n hekel aan de vrèk, en omdat ze bij ervaring wisten, dat hij toch niets in de onkosten zou bijdragen, hadden ze besloten, geen feestelijkheden te houden. Ze beklaagden Koesinah en zeiden tegen elkaar: „Die houdt het toch niet lang uit, ze zal wel gauw van hem weglopen."

Toen Koesinah enige weken getrouwd was, wist ze al, hoe ongelukkig ze eigenlijk was en wat voor leven haar wachtte. Alles was één grote teleurstelling. Geld was er, maar ze had er niets over te zeggen. Tjoepar regelde alles zelf. Ze had zich voorgesteld, een voor haar stand rijk huwelijk aangegaan te hebben, en nu bleek, dat ze het armer gekregen had dan de armste vrouw uit haar kampong. Ze had verwacht, dat ze een nette vrouw van goede stand in de dessa zou worden en nu merkte zij, dat de mensen niet eens met haar en Tjoepar wilden omgaan, haar woning vermeden en zelfs medelijden met haar hadden. De oorzaak was haar volkomen duidelijk: haar man

was een vrek, iemand, die om zijn gierigheid algemeen veracht werd.

Toch gaf Koesinah de moed nog niet geheel op. Ze zou trachten, haar man te veranderen. Misschien was er door haar invloed nog een goed mens van te maken en misschien kon ze hem genezen van zijn geldzucht. Maar — ze durfde hem niet goed aan te pakken, ze was veel te gewillig en te bang voor ongenoegen, ze durfde hem bijna niet tegen te spreken.

Ze had goede kleren van thuis meegekregen, maar ze mocht ze niet dragen. Hoeveel overleg ze ook had, hoe zuinig ze ook was, het was nooit naar Tjoepars zin. „Je kunt eigenlijk nog veel zuiniger leven, dan je nu doet, Koesinah," moest ze telkens weer horen. Ze liep er bij als een bedelares.

Als Tjoepar naar zijn werk was, sprak zij weleens met de buren. Want die hadden al spoedig gemerkt, dat zij niet gierig was en in stilte verdriet had.

„Waarom ben je ook met hem getrouwd?" vroeg een buurvrouw.

„Ik kende hem niet. Hij zag er keurig uit, toen hij bij ons in de dessa kwam. Iedereen zei, dat hij van goede familie was — en rijk. En vader en moeder wilden ook, dat ik met hem trouwde."

„Hij kon hier niemand krijgen en daarom ging hij naar jullie dessa, waar men hem niet kende. De armste tanidochter wilde hem niet hebben."

„Maar ik zal wel proberen, hem te veranderen."

„Het zal je niet lukken. Hij is altijd zo geweest . . . O, stil, daar komt hij aan. Ik ga weg . . ." En zodra ze Tjoepar zagen, gingen de vrouwen het erf af.

Tjoepar, wantrouwig van aard, zag wel, dat de buren met zijn vrouw het over hèm hadden. Natuurlijk spraken ze kwaad van hem, wellicht stookten ze zijn vrouw tegen hem op. Daar zou hij een eind aan maken. Want gerust

was hij er niet op, dat zijn vrouw nog eens van hem zou weglopen, en dat zou hij niet graag willen. Hij moest erkennen, dat zijn vrouw overleg had, zuinig kon zijn en de laatste weken had zij flink meegewerkt, weinig verteerd en hij had nog meer kunnen overhouden dan vroeger.

„Je moet niet zo met de buren kletsen," zei hij, thuisgekomen, „het zijn allemaal kwaadsprekers. Ze zijn verkwistend, maken schulden en kunnen niet hebben, dat wij geld hebben."

Koesinah mompelde: „Ja, mas." En heel geduldig ging ze padi stampen. Maar de laatste tijd vermoeide dit werk haar. Ze voelde wel, dat ze zwakker geworden was. De oorzaak hiervan was eenvoudig, dat ze te weinig eten kreeg. Zelfs hierover durfde ze niet klagen. Ze ontving bijna nooit geld om wat van de passar, de warong of uit de tuin van de buurman te kopen. En als ze nu maar genoeg padi gekregen had! Maar ook hierop beknibbelde Tjoepar haar. Zie nu eens, hoe weinig daar weer in het blok lag! Dit had ze vanmiddag van hem gekregen om hun maaltijd klaar te maken.

Onder het stampen begon Koesinah te schreien. De vorige maal had ze stilletjes, toen hij weg was, wat meer padi in het blok gedaan, dan hij gegeven had. Maar toen hij thuisgekomen was, was hij toevallig naar de kleine schuur gegaan en had direct gemerkt, dat er iets van de padi weggenomen was. Koesinah had het eerlijk gezegd, dat ze er een paar bosjes bijgenomen had, omdat er te weinig was geweest. Toen was hij — voor het eerst — echt nijdig op haar geworden en had haar verweten, dat ze niet zuinig genoeg was. Zij niet zuinig genoeg!

Moedeloos, langzaam, liet ze de aloe in het blok vallen, van de ene in de andere hand glijden — bom, bom. — Dof stootte de stamper in het bosje padi. Hoor! Ginds bij de pondonks der armen stampten de meisjes ook rijst.

Hoor! ze zongen er blij en vrolijk klonk het gelach der spelende kinderen. Ach, Koesinah — zij kon niet zingen, zij kon niet lachen. Vroeger wel, met Soekardi en Koestoem en Aminah. Aminah zou trouwen met Soekardi. Zíj zou geen gebrek lijden. Zíj mocht padi nemen uit de loemboeng, zoveel zij maar wilde. Hoe vrolijk hadden zij gelachen en gezongen, des middags bij het rijstblok!

„Pas op! — De kippen!"

Koesinah schrok op uit haar gepeins door de stem van haar man. Een paar magere kippen van Tjoepar liepen om het rijstblok en pikten de korrels op, die onder het stampen over de rand sprongen. Dat had de vrek gezien en — dat vond hij zonde. Kippen hoefden geen rijst te eten. En de onderdanige Koesinah riep: „Kst, kst!" en joeg met haar hand de kippen weg.

Maar ze vond, dat het nu toch een beetje te bar werd. Zelfs die arme, schrale kippen, die hij hield voor de eieren, mochten niet eens de korrels om het rijstblok wegpikken. Wat mochten de dieren dan wel eten? Ze vlogen van de honger bijna het rijstblok in. En zie nu eens, wat er uit dat bosje padi gestampt was: een handvol rijst. Daar moest ze een maaltijd voor twee mensen van bereiden. En Tjoepar zou wel zorgen, dat hij vooral niet te weinig kreeg. Maar nu zou ze het hem laten zien! Daar kon hij toch niets tegen zeggen; ze zou hem van zijn ongelijk overtuigen.

Ze legde de aloe neer. Haar hart klopte. Want ze was en bleef de verlegen vrouw, die het beste *ja, mas* kon zeggen.

„Mas!" riep ze vriendelijk aan de ingang van haar huisje, terwijl zij een wakend oog op het blok hield. Hij lag op de baleh-baleh te rusten.

„Ja, wat is er?"

Hij stond op. „Kst, kst!" Hij joeg met armzwaaien de kippen weg, die verschrikt kakelend uiteenstoven.

„Mas, ik hoop, dat je niet boos op me worden zult, maar — kom nu eens kijken. Zie nu zelf, of je mij genoeg padi gegeven hebt voor één maaltijd. We hebben er heus niet genoeg aan." En Koesinah wees op het armzalig beetje rijst in het blok.

Tjoepar keek, schudde het hoofd en zei: „Dat is niet te weinig en nu moet je niet vergeten, dat de kippen er ook van genomen hebben."

„Maar mas! — die paar korrels . . ."

„Heus vrouwtje, we kunnen nog zuiniger leven dan we doen. Je bent ongerust, dat je te weinig zult krijgen? Ik zal voortaan wel minder eten. En weet je, wat je moet doen? Je moet van de katool pap maken." (De vrek bedoelde het vlies, dat om de ongekookte rijst zat.) Katoolpap is heel voedzaam."

Koesinah was te verwonderd om te spreken, want zoveel vrekkerigheid had ze zelfs van Tjoepar niet verwacht. Toen zijn vrouw niets terug zei, ging hij door: „Heus, we zijn nog lang niet zuinig genoeg."

„Het zout is ook op. Wil je me een paar centen geven om zout te kopen?"

„Is het zout nú al weer op? Dat wordt een dure geschiedenis. Maar ik weet er wel wat op. Die padistengels worden altijd maar weggegooid of verbrand; die kun je best verkopen op de passar. Het is best voer voor de beesten. Daar willen ze vast wel een paar centen voor geven. En daarvoor koop je dan zout. Zie je wel, dat we nog veel zuiniger kunnen leven?"

Koesinah durfde niets terug te zeggen. Nu haar man daar vóór haar stond en met zijn harde stem zo nadrukkelijk redeneerde, wist zij geen woorden te vinden. Maar wat was er ook tegen te zeggen! Een vrouw met een bos padistengels naar de passar zenden om een paar centen voor zout te verdienen! Een vrouw van een rijk man! Zij wendde daarom het gesprek.

„Ik moet ook groenten hebben. Jij brengt alles uit de tuin maar naar de passar en nooit geef je mij geld om wat sajoeran te kopen."

„Groenten? Groenten, zeg je? Wat weet je nog weinig van groenten voor de huishouding! Hier, er zijn aan de heggen" — en hij wees naar de struiken achter de pagger — „hier aan de bomen, overal, nog eetbare bladeren. Ze zijn heus smakelijk. Probeer het maar. Weet je dan niet, dat de bladeren van de kesemboekan, ranti, loentas en dadao heerlijk bij de rijst smaken? Ik heb ze altijd gegeten en bevond me er goed bij. Heerlijk en voedzaam. Je zult ze toch vroeger ook wel gegeten hebben?"

„Neen mas, bóómblaren hebben we thuis nooit behoeven te eten," waagde Koesinah te zeggen.

„Zo, maar ik zeg, dat het kostelijk voedsel is en waarom zou je dan geld voor groenten uitgeven? Helemaal onnodig. En — de groenten uit de tuinen van onze buren zijn lang zo lekker niet," jokte de vrek.

Wat moest Koesinah op dit alles antwoorden? Ze wilde niet zeggen, dat ze gisteren van een medelijdende buurvrouw wat sajoeran gekregen had, bereid van haar tuingroenten. Wat had de arme, hongerige vrouw er van gesmuld!

„Je hebt mij ook nooit geld voor vlees of een visje gegeven," waagde ze nog op te merken.

„Vlees kopen of dure vis! Nu nog mooier! Wat zou jij verkwistend zijn, als ik niet oppaste. Weet je dan niet, dat de moerassen vol heerlijke vette waterslakken zitten, veel lekkerder dan vis? En als je hier de grond wat omwoelt, vindt je zeker grote krekels. Daar zit kostelijk vlees aan. Als je maar zoekt en je best doet en zuinig bent, worden we nog rijker. Je hebt toch vroeger . . ."

„Neen, waterslakken en krekels heb ik nooit gegeten thuis. Ik heb er ook nooit van gehoord."

„Dan moet je ze hier maar leren eten, hoor. We moeten zuinig zijn, des te eerder zijn we rijk."

„We zijn rijk genoeg. Wat heb je aan geld, aan rijkdom, als je boomblaren en slakken en krekels en . . ."

Koesinah begon te schreien ze kon zich niet meer inhouden. De buren hadden de woordenwisseling gehoord en kropen weg achter de pagger. Tjoepar hoorde het. Woedend keerde hij zich naar de heg en schreeuwde: „Ga weg, jullie! Er valt hier niets te luisteren."

Koesinah, verlegen voor de buren, bang voor haar man, verzamelde de rijst uit het blok en ging naar binnen. Tjoepar volgde haar, kwaad.

„En nu wil ik niet meer hebben, dat je ooit weer over te weinig eten, groenten, vlees en vis praat. Je doet, alsof ik gierig ben. Is het niet mooi genoeg, dat we nog rijst eten. We kunnen het ook met djagoeng doen. Telkens wil je het beter weten dan ik. Dat wil ik niet hebben, dat verdraag ik niet."

De vrouw zweeg. Ze hurkte neer en met een kipas waaierde ze de vonken van het bijna gedoofde vuurtje aan, waarop de rijst gekookt moest worden.

„Het is een schande," bromde Tjoepar op gedempte toon voort. „Je doet net, of ik gierig ben! Wat moeten de buren wel denken! Ik wil niet hebben, dat je om die dingen jankt, als een kind. Ik zal wel minder eten . . . Ik ben van goede stand. En als ik daar genoeg aan heb, dan heb jij daar zeker genoeg aan. Je doet, of ik gierig ben. En je spreekt me tegen ook. Dat ben ik niet van je gewend en dat wil ik niet meer hebben. Begrepen, Koesinah?"

Zij zweeg een ogenblik.

„Begrepen, Koesinah?" vroeg hij nog eens met nadruk.

„Ja, mas . . ."

Met de jaren werd het erger. Tjoepar werd een diep

beklagenswaardig mens. Hij was geheel in de macht van de geldzucht. Hoe ouder hij werd, des te ongelukkiger werd de rijkaard. Kinderen kreeg hij niet. Misschien hadden die hem nog kunnen redden. Zijn gierigheid voerde hem tot allerlei bijna waanzinnige gewoonten en de dessalieden scholden hem voor zot. Hij was ook een zot, dat had de geldzucht van hem gemaakt.

En Koesinah had er niets tegen kunnen doen. Ze was minder geworden dan een bedelares, want die mocht nog de hand ophouden om een aalmoes te ontvangen. En dat mocht zij niet. O, de buren wisten nogal eens stilletjes wat in huis te brengen om de honger van de arme vrouw te verminderen, maar als Tjoepar dit merkte, werd zij met verwijten overladen. Hij wilde volstrekt niet hebben, dat ze iets van een ander aannam. En ook Koesinah zelf schaamde zich, van de liefdadigheid der buren te leven.

Het werd hem hoe langer hoe moeilijker, geld uit te geven. De buren hadden hem al een paar keer op diefstal betrapt. Het waren kleinigheden geweest: padistengels, koolbladeren, onrijpe vruchten en beetjes groenten uit de tuinen. Maar ze hadden hem gewaarschuwd en waakten nauwkeuriger, als hij passeerde.

Kleren kocht hij bijna nooit. Zijn vrouw had op haar vraag, wanneer ze een nieuwe sarong zou krijgen, steeds tot antwoord gekregen: „Met nieuwjaar." En als het dan nieuwjaar was, en rijk en arm in nieuwe kleren liep, droeg Koesinah nog dezelfde versleten sarong, die al jaren oud was. En herinnerde zij heel onderdanig Tjoepar aan zijn belofte, dan zij de vrek: „Zo'n grote uitgave kan ik mij niet veroorloven en — je sarong is nog niet op, je kunt ze nog best een poosje dragen, vind ik."

De buren hadden al dikwijls tegen haar gezegd: „Blijf toch niet bij zo'n vrek, die je armoe laat lijden. Ga toch naar je dessa terug." Maar dan zei ze steeds: „Dat durf ik niet."

Hoe Koesinah ook praatte en hem trachtte te overtuigen van zijn dwaasheid, het baatte niet. Zijn vrekkerigheid werd hoe langer hoe groter. Als een zot verzamelde hij boombladeren, slakken, krekels. En tegen de avond, als de vliegende mieren de nesten uitvlogen, ging hij deze diertjes vangen, bereiden en eten om de enkele centen voor een visje of een stukje vlees uit te winnen. Toen Koesinah voor het eerst zag, dat hij vliegende mieren ving, dacht zij, dat hij krankzinnig geworden was en had angstig gevraagd: „Maar mas, wat doe je nu?"

„Ik?" had hij verwonderd geroepen, of hij niets bijzonders deed. „Ik vang larongs. Kostelijk voedsel."

Kostelijk voedsel, alles vond hij kostelijk voedsel. Koesinah at er natuurlijk niets van. Ze walgde er van. Intussen vond ze het verschrikkelijk, dat haar man tot dergelijke gewoonten overging. Ze schaamde zich, en al wist iedereen wel, dat zij niet gierig was en dat zij het niet helpen kon, dat haar man een vrek was, toch durfde zij zich bijna niet met hem op de weg of de passar te vertonen, want van achter de huisjes en paggers riepen de kinderen hem na en wezen hem aan. „Tjoepar! Tjoepar!" En werd er niet gescholden, dan scheen het Koesinah, of ze uit de tuinen, waar de mensen werkten, hoorde fluisteren: „De vrek — de vrek. Daar gaat hij, die mieren en slakken en krekels en blaren eet — en toch meer geld heeft dan wij allen."

Op de markt liep hij uren lang te zoeken naar de goedkoopste warong en af te dingen, tot de geduldigste koopvrouw er tureluurs en kwaad om werd. En wat duurde het lang, voordat hij besluiten kon, zijn padi of ketella te verkopen! Iedereen in de omtrek kende hem al, niemand wilde graag de opbrengst van zijn ladang kopen, of met hem over de oogst onderhandelen.

Telkens maakte hij nieuwe plannen om geld te verdienen. Zo zei hij op een keer tegen zijn vrouw: „Koe-

sinah, we zullen meer kippen gaan houden. De eieren brengen tegenwoordig veel op. En als ze groot zijn en niet meer leggen, dan verkopen we de kippen voor veel geld. We zullen ze telkens laten broeden, zodat we veel kuikens krijgen. Daar zit veel verdienste aan. Maar ik kan daar niet voor zorgen, dat moet jij doen, dat is vrouwenwerk. Ik heb het te druk met mijn tuinen."

„Ja mas."

Maar toen Koesinah er aan begon, bleek het niet gemakkelijk, zó kippen te houden, als Tjoepar wilde, want geld voor voer wilde hij nooit geven. Op een dag vroeg Koesinah hem: „Mas, de kippen blijven zo mager. Zó zullen we er nooit geld voor maken. Ze leggen bijna geen eieren. We moeten ze meer eten geven, anders krijgen we nooit mooie kippen. We zullen wat voer moeten kopen."

„Voer voor kippen kopen? Wat praat je van voer! Die beesten leven immers van wormen en insecten."

„De kippen van de buren krijgen toch ook voer?"

„Alweer die buren! Wat kan het mij schelen, wat voor zotheden die buren uithalen! Onnodig. Kippen vinden hun kostje wel op de weg en in de tuin. Tegen de snijtijd sturen wij ze de sawahs van onze buren op, dan kunnen ze zich vet eten aan de padi. Als je ze maar van ons rijstblok vandaan houdt. Want dieven zijn het. Gisteren zag ik ze weer op het blok trippelen."

Zo was Tjoepar: eerst zeggen, dat ze geen voer nodig hadden en dat ze best van de wind, de wormen en insecten konden leven — en dan weer, dat ze zich vet moesten eten aan de padi van anderen. Maar de arme, magere beesten gunde hij nog geen korreltje rijst van hem zelf. Koesinah waagde nog te zeggen: „En als onze kippen dan gestolen worden, omdat ze op de sawahs van onze buren lopen? Of verdwalen?"

„Kippen worden niet gestolen en verdwalen evenmin.

Maak je daar niet bezorgd over. Pas er maar op, dat geen vreemde kippen van onze tuingroenten eten . . . Weet je, wat ik doen zal? Ik zal een paar strikken maken. En daarmee zullen we de vreemde kippen, die op ons erf komen, vangen."

„Dat mag toch niet? Ze stelen onze kippen ook niet? Je zei daarnet zelf: kippen worden niet gestolen."

„Nu ja — je moet er natuurlijk voor zòrgen, dat ze niet gestolen worden. Maar voer? Ik denk er niet aan. Ze leven van wormen en insecten."

En brommend en neen-knikkend ging de vrek weg. Koesinah schudde het hoofd. Was er nu met zo'n mens redelijk te praten? Telkens sprak hij zich zelf tegen. En als Koesinah een poosje naar zijn onzinnig geredeneer over zuinigheid en sparen en geld verdienen geluisterd had, vreesde ze meermalen, dat zijn geldzucht hem op de duur krankzinnig zou maken, en daarom praatte ze zo weinig mogelijk met hem.

Zwijgend zag ze het aan, hoe hij met de jaren schraperiger werd. Niets had gebaat om hem tot betere gedachten te brengen. Er was niets aan te veranderen. Koesinah leerde, in haar beklagenswaardig lot te berusten. Ze leefde voort in de diepste armoede.

En toch lagen er in het verwaarloosde krotje van Tjoepar meer schatten, dan alle mensen der dessa te zamen bezaten. Dit was geen geheim meer. Elke maand verkocht hij de producten van zijn ladangs voor veel geld en hij gaf bijna niets uit. Hij werd rijker en rijker. Hij schraapte alles, wat hij verdiende bij elkaar en borg het in de veiligste hoeken van zijn huisje. Vroeger had hij de kist veilig genoeg gevonden. Maar toen hij meer geld bij elkaar had, was hij niet gerust, voor hij het op nog veiliger plekken geborgen had. Zelfs Koesinah wist niet, waar hij alles verborgen hield. Zij wist, dat er geld, zeer veel geld moest zijn. En enkele plekjes wist ze wel, maar

de meeste niet. En als ze hem weleens uit nieuwsgierigheid gevolgd was naar de padischuur, waar hij ook geld verstopt had, om precies de plek te weten, kreeg zij een geducht standje van de achterdochtige vrek. Want de geheime bewaarplaatsen van zijn geld mocht niemand weten, zelfs zijn vrouw niet.

Tjoepar werd hoe langer hoe ongelukkiger. Dag en nacht verkeerde hij in onrust. In het begin van zijn huwelijk ging hij zonder vrees voor dieven uit, hetzij naar zijn ladang of naar de passar. Maar nu vertrouwde hij zijn eigen vrouw niet meer. Soms kwam hij thuis op een tijd, onverwacht, als iedereen aan het werk was, om te zien, wat zijn vrouw uitvoerde. En zo had hij eens, midden op de dag, Koesinah in de schuur aangetroffen, waar ze naar de geheime bewaarplaats van het geld zocht. Ze had geld nodig. Ze moést het hebben, want ze leed gebrek en honger en had een kleine schuld in de warong gemaakt.

Woedend was Tjoepar op haar toegesprongen, had haar beetgegrepen en beledigd. Sidderend voor zijn boosheid en toorn was Koesinah in een hoek neergehurkt en had vergeving gevraagd. Maar na dat ogenblik bespiedde hij zijn vrouw met een diep wantrouwen. Als zij eens de plaatsen vond en er wat geld vandaan stal . . . Die gedachte kon hij niet verdragen en hij peinsde op middelen om diefstal onmogelijk te maken. Waar zou hij zijn schatten verbergen, nu ze niet meer veilig waren in zijn eigen huis?

Hierover lag hij te denken, nachten lang. Hij kon er niet van slapen. De onrust, de geldzucht had hem in zijn macht, de ongelukkige. Het zweet brak hem uit. Hij hoorde zacht gekraak in de loemboeng. Het kleine nachtlampje stak hij aan en sloop zijn schuur binnen. Hij hield het omhoog om te zien, of er ook iemand op de padi hopen lag en zich daar schuilhield. Maar niets en nie-

mand was er te zien. In zijn bange verbeelding had hij slechts gemeend, dat er dieven waren. Misschien slopen ze om zijn woning. Hij liep zijn huisje om. Niets, niets — dan de wind door de bomen en de sterren aan de hemel. Over de ladangs lag de nacht, over de pondoks der armen vrede . . .

Maar vrede kende de vrek niet.

Hij doolde rond. Hij rilde. De angst, de angst. Het lampje ging uit. Hij keek achter de paggers, achter elke pagger. Hij had iemand gezien! — Ach, het was de schaduw van een grote opgeschrikte vogel geweest. Hij zocht, maar vond niets.

Terug ging hij, zijn huisje in, sloop naar de balehbaleh, waar zijn vrouw lag. Koesinah sliep. Even weifelde hij. Toen, vlug, geruisloos, haalde hij het geld, dat hij op verschillende plaatsen tussen de atap van zijn dak verstopt had, uit de schuilhoeken vandaan, voorzichtig en gejaagd, bevreesd, dat hem iets ontglippen zou uit de grijpende handen, verzamelde alle munten en biljetten in een doek — het was een zware vracht — en sloop toen door de duisternis de weg over, naar zijn ladangs.

Daar groef hij drie gaten. Als een groot donker dier lag hij op de grond en graaide met zijn handen de aarde los. En in de kuilen begroef hij zijn schatten. Toen wierp hij de grond weer dicht, sloeg de losse aarde met zijn vuisten weer plat, strooide er wat padihalmen over en gras, zodat er niets ongewoons aan de plaats te bespeuren was en sloop weer heen. Schuw keek hij rond, of iemand hem soms achtervolgd, bespied had. Niemand. Een vogel kraste door de stilte van de nacht. Tjoepar schrok. Zou dit wellicht een waarschuwing zijn? . . . Hij was zeer bijgelovig. Nog eens keek hij rond. Neen, er was niemand. Wijd en verlaten lagen de padivelden in de nacht. Het riet, de struiken aan de kant ruisten. Hoog stonden de sterren te stralen. Het maangelaat was achter de wolken

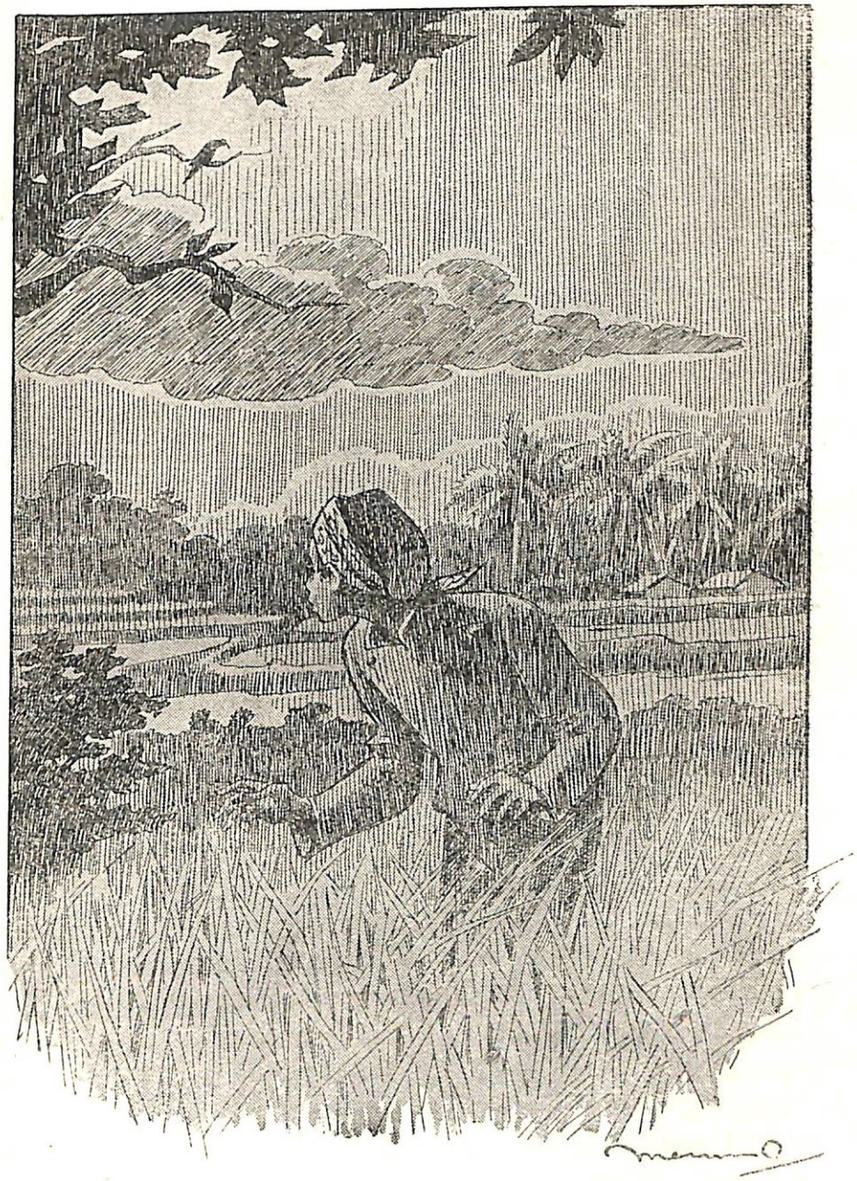

verborgen. Over de dessahuisjes stonden de zware klapperkronen op de steile stammen als trouwe wachters. En heel ver lagen de bergen. Rust, rust, alles rust.

Alleen in het hart van de wegsluipende vrek was de onrust. Hij rende, alsof hij door iemand achtervolgd werd, naar zijn huis terug. Schuw keek hij naar zijn vrouw, die nog steeds te slapen lag op de baleh-baleh en niets bemerkt had van de nachtelijke tocht. Hij legde zich neer op zijn krakende rustbank en trachtte de slaap te vatten, want hij voelde zich moe, doodmoe. Maar hij kon niet slapen, hij lag stil voor zich uit te staren, tot de morgenschemering door de bamboereten van het rommelige kotje gleed en hem zei, dat Allah zorgt voor de komst van iedere nieuwe dag. Maar die taal verstond de vrek niet.

Buiten kraaiden de hanen en kakelden de kippen. De dessa ontwaakte.

Tjoepar stond op en wekte Koesinah.

Koesinah vroeg niets meer. Ze merkte wel, dat hij hoe langer hoe minder padi aan haar gaf voor het dagelijks maal. Maar zodra ze de kans schoon zag, ging ze naar de schuur, trok een handvol padi uit een hoek, maakte de bossen wat losser, zodat de gierigaard er niets van merkte. Honger maakt listig.

Er kwam een tijd van grote droogte en er kwam armoede in vele dessa's Maar als de armen aan de deur van de rijkaard stonden en om wat geld of eten vroegen, dan loog hij, dat hij zelf niets had. Zijn eigen, goede vrouw liet hij gebrek en honger lijden en toen hij op een dag haar opnieuw betrapte, dat zij een handvol padi van de overvloed genomen en in het rijstblok gestampt had, zei hij, dat hij nu voorgoed aan die dieverij een eind zou maken.

Toen ging hij tot iets over, wat men alleen van een waanzinnige verwachten kan. Als hij naar zijn ladang

ging om te werken, nam hij het rijstblok mee . . . Hij hield het blok de hele dag bij zich, keerde aan het eind van de werkdag met die zware last terug naar huis, gaf zijn vrouw een paar handjes padi en zei: „Hier! Meer krijg je niet! Padi wordt hoe langer hoe kostbaarder." En waar hij zelf bij bleef staan, moest de zwakke vrouw de kleine hoeveelheid stampen.

Elke dag sleepte hij het zware blok op zijn schouders mee. Eerst lachten de mensen er om en de kinderen joelden en schreeuwden hem na, maar eergevoel had de vrek niet meer. Wat kon het hem schelen, of men hem een zot noemde! Toen hij er niet mee ophield en men zag, dat Koesinah steeds meer verzwakte van honger, kwamen de oudsten der dessa met de priesters bij elkaar, om te beraadslagen, wat ze met de vrek, die de schande van het dorp was, zouden doen. Want de mensen zeiden: „Allah zal het hele dorp nog straffen voor de zonden van Tjoepar."

Toen baden de priesters Allah, om de gierigaard te straffen. Tjoepar verbeterde zich niet. Hij was door zijn geldzucht hoe langer hoe ongelukkiger geworden en zeer achterdochtig. Niemand wist de schuilplaatsen van zijn schatten. En toch dacht hij telkens, als hij des nachts naar zijn ladang sloop om het verdiende geld weer bij het andere te leggen, dat iemand hem bespiedde. En telkens zocht hij weer andere plaatsen op, waar hij kuilen voor zijn geld groef. Geen nacht sliep hij rustig. Telkens telde hij zijn geld en als er iets onder het zand geraakt was of hij zich verteld had, begon hij opnieuw. En als hij niet dacht aan mogelijke dieven, dan vreesde hij weer voor de wilde zwijnen, die misschien de grond zouden omwoelen en het geld verstrooien.

Zo leefde hij door, achterdochtig, wantrouwig, onrustig, al maar schrapend en hunkerend naar geld, geld, geld! Van de gewoonte, zijn rijstblok mee te sjouwen,

week hij niet af. Geen dag! Al zwoegde hij zelf onder de last, hij gaf het niet op.

Hardvochtig wees hij het hongerende bedelaarskind van de deur. Erbarmen met het leed van een ander kende hij niet.

Toen was de maat vol. Lang had Allah de zonden van de vrek aangezien, — nu zou Hij hem straffen.

Op een dag, toen hij het rijstblok weer opnam, veranderde Tjoepar in een vogel. En het rijstblok werd zijn snavel. Zo werd de vogel Rangkong geschapen, welke een bek heeft, veel te groot naar verhouding tot het lichaam. Zijn leven lang moet hij het rijstblok meenemen.

Zo was het einde van de vrek.

Koesinah stierf kort daarna, verzwakt van ellende. Toen onderzocht men de woning en de schuur, maar de schatten vond men niet. Men wist niet, waar de gierigaard ze verborgen had.

Doch vele jaren later, toen de ladangs al enige malen verkocht en van eigenaar verwisseld waren, trok een karbouw de ploeg door de grond, de aarde werd omgeworpen en plotseling stond de ploeger stil . . . Hij bukte zich en vond tussen de aardkluiten geld, enorm veel geld.

Het waren de schatten van Tjoepar!

Vrij naar een Javaanse legende.

III ACH, ARME KRIEWELPOOT!

RADEN Soewoengrasa was een echte jagersman. Bijna elke morgen ging hij met zijn trouwe hond bos en veld in en kwam haast altijd met een hert, een bokje of een paar hoenders thuis. En dat hij zo gelukkig jaagde, had hij vooral te danken aan zijn hond. Het was een ijverige speurder, dapper, vlug, pienter. Als hij een geraakt hert achterna zat, gaf hij de wedloop niet op, volgde het spoor, tot hij het aangeschoten dier te pakken had. Dan begon hij hevig en blij te blaffen, om zijn meester te waarschuwen. Een verscholen fazant mocht zich nog zo goed verstopt hebben, de hond zou er niet spoedig aan voorbijlopen. Hij vond hem wel, bleef er stil bij staan, en dit was voor de jager het teken, dat hij zich voor het schot gereed moest houden.

Voor geen enkel dier was de hond bang, voor een banteng niet, voor een wild zwijn evenmin. Als zijn baas zo'n beest aangeschoten had, ging de hond zo te keer, holde, blafte en beet hij zo hard en vurig, dat de gewonde dieren angstig voor hem werden.

's Middags bracht de jager zijn buit thuis, maakte het vlees klaar voor zijn moeder, die het lekker wist te braden voor de dagelijkse maaltijd.

Maar de dieren van het woud waren slecht te spreken over het dagelijkse bezoek van de jager met zijn hond. Iedere morgen weer opgeschrikt te worden door dat woeste, onheilspellende geblaf is ook allesbehalve prettig. Ze waren niet alleen hun rust kwijt, ze waren hun leven niet zeker meer. De jager was een gevaarlijk, gevreesd

man, maar die hond, die hond, die grote, bijtende helper van de jager was nog gevaarlijker en gevreesder.

Waren ze maar van hem af! Konden ze hem maar op de een of andere manier van kant maken! Het ging niet langer zo. Elke dag weer hoorden ze zijn geblaf door het woud weerklinken, elke dag kon men zeker zijn, dat weer één der wouddieren door de snuffelende rover opgespoord en gegrepen werd. Ze konden niet rustig meer hun voedsel zoeken.

Het moest nu maar eens uit zijn. Er moest vergaderd worden, daar waren alle dieren het over eens. En ze kwamen bijeen, de grote en de kleine, de herten, bokken, varkens, wilde koeien, buffels, neushoorns, olifanten en nog meer andere dieren. Ze zouden samen spreken over de vraag, wie de hond zou doden. Dood moést hij. Maar — wie zou dat zaakje opknappen?

Daarover werd heel lang geredekaveld. De kleine dieren meenden, dat natuurlijk één der grote de hond moest aanvallen. En toen de grote dieren riepen, dat zij niet vlug genoeg waren, en dat een klein dier de strijd moest beginnen, begon het gekibbel.

„Ik zou denken," zei de brutale bok, „dat de olifant het maar eens moet proberen. Als hij de hond één trapje geeft met de rand van zijn hoef, zal hij wel genoeg hebben en geen kik meer geven."

„Ik dank je wel," bromde de olifant. „Als ik met mijn ene poot trap, heeft hij me al in de andere gebeten. Ik ben niet vlug genoeg. Jij, bok, stoot veel vlugger, dat moet je toegeven."

Maar de bok bedankte voor de eer, met de uitvlucht, dat zijn stoot niet dodelijk was. De kwestie was, dat ze eigenlijk allemaal in hun hart bang waren voor het woeste geblaf, maar bovenal voor de vervaarlijke beet van de hond. Toch moest er iets besloten worden. De neushoorn vroeg het woord. Hij had tot nu toe niets in

het midden gebracht, maar nu hij merkte, dat men niet vorderde, sprak hij met zijn diepe basstem: „Laten we eerst besluiten, wat het loon zal zijn voor het dier, dat de hond doodt of verjaagt. Want niemand waagt zijn leven voor niemendal."

Dat was een heel verstandig woord van de neushoorn, die anders niet zoveel slims te zeggen of te doen had. Ja, ja, vonden de dieren, eerst het loon vaststellen. En de neushoorn, door die eenparige instemming aangemoedigd, ging voort: „Ik stel voor, het dier, dat de hond doodt of verjaagt of op enige wijze onschadelijk maakt, tot koning over ons te verkiezen. Hij zal, gezeten op een olifant, omringd door alle dieren van het woud, rondgeleid worden."

„Mooi, prachtig!" schreeuwden de dieren. „Ja, hij zal koning over ons zijn. Hij is het waard, door zijn dapperheid, hij redt ons allen het leven!"

De olifant knikte met zijn slurf, maar het moet gezegd worden, dat hij het niet zo prettig vond, een dier op de rug te moeten dragen. Hij dacht: ik zal het maar goedvinden, het is altijd beter dan te moeten vechten.

Het voorstel der beloning was dus aangenomen, maar — wie wilde nu koning worden? Wat had je aan dit koningschap, als je vóór je inwijding al doodgebeten was? Of doodgeschoten? De kans was klein, het gevecht heelhuids door te komen. Neen, de dieren wisten er geen raad mee. Het leek erg mooi, maar toch meldde niemand zich voor de strijd aan.

„Wat denkt ú er van, neushoorn? Het was uw voorstel?"

„Och, ik ben te oud en te dik — ik kan niet zo makkelijk uit de voeten."

„Wil jij niet?" vroegen ze het varken.

„Ik kom er rond voor uit," knorde het zwijn, dat ik het niet waag. Ik heb voor mijn eigen ogen gezien, hoe

de hond mijn gewonde moeder in de nek beet — en dat was zo ontzettend, dat ik werkelijk bang geworden ben." Het varken was ten minste oprecht en zocht geen uitvluchten.

Maar zo had ieder zijn verontschuldigingen — en dus bedankte ieder voor de eer, koning te worden.

Wacht even — wat kronkelde daar zo vlug naar voren? Wat voor een klein, griezelig diertje was dat?

De millioenpoot! Hij kriewelde met zijn ontelbare draadpootjes tussen het gras door, stak zijn kopje op en piepte, zo zacht, dat bijna niemand hem kon verstaan: „Ik zal hem doodmaken . . ."

„Sst!" riep de bok. „Stilte! De millioenpoot zegt wat!"

„Wie?"

„De millioenpoot. Sst! Wat zei je?"

„Ik zal hem doodmaken . . ." fluisterde het kruipdiertje weer.

„Wie zul jij doodmaken?" vroeg de neushoorn met zijn zware stem. Het was dezelfde, die het voorstel gedaan had van het koningschap.

„Wel, de hond natuurlijk. Daar ging het toch over? Maar — op één voorwaarde."

„Och, houd je er toch buiten, kriewelpoot. Ga eerst je poten tellen en kom dan terug!" hoonde het hert, dat verwaand zijn gewei opstak en minachtend rondkeek, om instemming bij de andere dieren te krijgen. En inderdaad hoorde men allerlei uitroepen van spot en gelach.

„Wat zou jij tegen de hond kunnen doen!"

„Praatjesmaker!"

„Hij kijkt niet eens naar je!"

„Hij vertrapt je onder zijn poot!"

„En zonder dat hij er erg in heeft!"

„Rol jij je maar op, millioenpoot!"

„En zwijg op onze vergadering, net als de insecten!"

„Wat 'n worm!"

„Met draadjes onder zijn lijf een hond doodtrappen!"

Allemaal deden ze mee met het uitlachen en honen van de millioenpoot. Alleen de olifant zei niets. Hij schudde zijn slurf heen en weer. Stel je voor! de millioenpoot koning! En dan op mijn rug rondrijden door het woud! Men zou hem niet eens kunnen zien, zo'n klein ding! Het idee alleen! Neen, het was te zot.

Van nijd rolde de millioenpoot zich tot een balletje ineen, rolde zich toen weer uit en zei: „Best, goed, als ik het dan niet kan, doen jullie het dan! Maar dit wil ik jullie toch even zeggen: niemand durft zijn leven voor anderen te wagen. En nu ik me aanbied voor dat gevaarlijke werkje en voor jullie mijn leven wil geven, nu word ik uitgescholden. Het is fraai, heel fraai van jullie!"

En verontwaardigd rolde hij zich weer op tot een klein balletje.

Toen was het even stil. De praatjesmakers mopperden wat, maar de bok had ten minste de moed, de millioenpoot bij te vallen, door op te merken: „Eigenlijk heeft hij gelijk. Wij durven geen van allen, de één heeft dit en de ander dat, maar wij moeten onze mond houden. Een ding staat vast: de millioenpoot heeft moed."

„Een klein dier met een groot hart," fluisterde een wijze kater.

En toen de anderen zwegen en er geen tegenvoorstel kwam, vroeg de neushoorn, die zo'n beetje de leiding der vergadering genomen had, aan de millioenpoot: „Nu — als jij dan met alle geweld . . ."

Rts — kronkelde de millioenpoot — en zei prompt: „Op één voorwaarde . . ."

„En die is?"

„Als het me lukt, de hond te verjagen of te doden, moet ik werkelijk tot koning uitgeroepen worden."

De wouddieren keken elkaar aan en wéér begonnen ze te lachen.

„Ja, anders doe ik het niet, hoor!" dreigde de millioenpoot.

En een paar dieren, die graag tot een besluit kwamen, zeiden: „Goed, doen dan, jij zult koning worden, als het je lukt, de hond te doden of onschadelijk te maken."

Maar intussen smoesden en ginnegapten de meeste dieren: „Wat een verwaand stukje beest! Stel je toch voor! Hij koning!"

„Koning over de neushoorn . . ."

„Op een olifant . . ."

„Een millioenpoot op een olifant . . ."

„Hij is gek van eerzucht, dat is het. Je snapt toch, als de hond met één veegje van zijn poot — als hij naar hem wijst . . ."

„Sst — niet lachen daar!" bazuinde de neushoorn. „Maak je niet ongerust, millioenpoot! Hoe het zij, een man een man — dat wil zeggen — een dier een dier, een woord een woord. Jij wordt heus koning, als je de hond verslaat en ons verlost."

De millioenpoot kriewelde met zijn ontelbare draadpootjes naar het huis van Raden Soewoengrasa, want hij wist, dat daar de hond woonde. Ook wist hij precies de plaats, waar de hond gewoonlijk zat en de wacht hield: dat was een klein zolderkamertje. Hij kroop tegen één der stijlen op en verschool zich in een gaatje van een paal in de hoek. En toen begon het spel!

Hij zag de hond rustig liggen. Ja, daar lag hij nu, de vervaarlijke vijand, waarvoor ieder wouddier zo bang was. Die moest er aan! En als de millioenpoot het gedaan kreeg — zou hij koning zijn!

Daar lag de vijand!

Wat nu te doen? Aanvallen? Geen ogenblik was dit bij

de millioenpoot opgekomen. Neen, hij zou het op een heel andere manier aanpakken. Hij kende de gewoonte, het instinct van de hond. Hij wist, dat de hond, als deze iets vreemds zag, gauw aansloeg, erg kwaad werd en veel lawaai maakte. En nu zou de millioenpoot proberen, de hond aan het blaffen te krijgen en nijdig te maken. Gevaar liep de millioenpoot daarbij nagenoeg niet, daarvoor zou hij wel zorgen: hij zou in het veilige gaatje van de paal blijven zitten.

Hij stak zijn kopje een eindje uit het gaatje, bewoog het heen en weer en trok zo de aandacht van de vijand. De nauwelijks merkbare beweging in de hoek was de hond niet ontgaan. Hij keek scherp toe . . . Wéér zag hij, dat er een klein dierenkopje te voorschijn kwam en bewoog en — naar hem keek. Wèg was het weer!

Hoe heb ik het nu? dacht de hond. Word ik hier soms beloerd, door één van mijn vele vijanden — of door een spion misschien?

Een spion! Wie weet. Want mijn baas heeft evenveel vijanden als ik. Maar daar ben ik niet bang voor. Voor niemand. Voor allemaal tegelijk niet! Ik zal voor mijn baas en zijn moeder waken. Pas op! Eén oor plat en één oor op! Pas op daar in die hoek! Als ik je nog één keer wat zie doen, dan . . .

Weer stak de brutale millioenpoot zijn kopje uit het gaatje en liet het plagend heen en weer gaan.

Grrr — gggg — gromde de hond. Hij werd boos. Een spion! Nu had hij hem goed gezien. Een kleine, lelijke spion. Wacht jij . . .

Daar keek het kopje weer uit het gaatje. Heel even.

Woef!! — woest schoot de hond naar de paal van het zoldertje. Maar natuurlijk beet hij mis, want de vlugge millioenpoot had snel zijn kopje ingetrokken en zich weer tot een balletje opgerold. En dan was hij totaal onzichtbaar. Wild blafte de hond bij het gaatje, waarin

hij de spion had zien verdwijnen. Daar moest hij zitten! Daar, kijk! daar stak die spion weer zijn kop vooruit. Weer weg! Hap! De hond was weer te laat. Woef! Woef! Woef! Woef!!

Het was een geblaf en een gebijt en een gespring, zo geweldig, dat de jager tot zijn moeder zei: „Wat zou die hond toch hebben?"

„Misschien is er onraad."

„Ik zal eens kijken."

De jager ging naar boven en vond de hond, nog steeds loerende naar de hoek, waar zijn kleine vijand zat, telkens blaffende en woedend bijtende naar de onzichtbare millioenpoot.

„Wat heb je toch? Wat valt er te blaffen?" vroeg de jager, die er niets van snapte.

Woef-woef! antwoordde de hond en wees met zijn snuit naar de paal.

De jager keek naar de hoek, onderzocht, of er wat was, maar zag natuurlijk niet het beestje, dat zich netjes in het gaatje opgerold had. De hond zag nu evenmin wat. Er was niets te zien aan de paal.

„Wat is er dan? Er is niets!"

Maar hardnekkig waakzaam blafte de hond door.

„Och, je houdt je stil, hoor! Begrepen?" mopperde de jager en ging naar beneden, naar zijn moeder.

Deze informeerde: „Nou, wat was er voor onraad?"

„Och, hij is niet goed wijs. Niets te zien. Kunsten. Hoor dat beest nu toch aan! Het is bar. Hij is lastig vandaag."

„Erg lastig. Dat zijn we anders niet van hem gewend."

En de hond baste maar door, nog woedender en heviger dan zoëven. Want de millioenpoot stak telkens plagerig zijn kopje uit het gaatje, en als de hond nijdig naar hem beet, kronkelde hij zich weer op tot een balletje, waar zijn vijand nooit bij kon komen. De hond werd ra-

zend van drift. Waar was die spion opeens? Hij keek, keek, snoof, snoof, zijn neus duwend in het gaatje, krabbelde met zijn poten tegen de paal, maar ontdekte niets meer van het ding, dat hem zo kwaad maakte. Toch wist hij zeker, dat hij zich niet vergiste: er zat een spion, dat was vast. Er zat — kijk, daar was hij weer!

Woef! Hap! — Mis — wèg was hij weer! Woef-woef-woef! Hap! Mis. Wèg was hij weer. Het was om dol te worden. Daar zat een spion. Daar zat een spion — en hij kon hem niet krijgen. Zo iets had de dappere hond nog nooit beleefd. Alle dieren kon hij achterhalen, alle dieren durfde hij aanvallen, alle dieren kon hij aan — en dit kleine ding, dat daar telkens zo brutaal zijn kop op zijn zolder stak en hem beloerde, kon hij niet vangen. Daar had hij geen vat op. O, wat was dat vreselijk voor hem. Een spion, wie kon het anders zijn! Wat zou hij willen? Hem kwaad doen? Of was het op zijn baas gemunt? En op de vrouw?

O, waarom is mijn baas vandaag ook zo dom! Hij weet toch, dat ik niet voor niemendal aansla? Dat doe ik nooit. Ik lig altijd stil. Alleen als er onraad is, als ik denk, dat er vijanden zijn, dan laat ik mij horen.

Baas! Baas! Woef! Woef! O hóór dan toch! Er is een spion! Woef-woef!

Daar had je de baas al.

„Wil jij je wel eens koest houden? Pas op, hoor!"

Woef-woef! Kom dan toch kijken, baas!

„Maar wáár dan toch? Wat is er dan?"

Daar, dáár! Woef! Een spion!

„Och, daar is niets. Helemaal niets. En nu houd je je stil! Stil, zeg ik!"

En opnieuw ging de jager weg. Even was de hond stil. Als de baas niets zag, dan zou er misschien ook niets zijn. Maar hij bleef nog scherper, meer gespannen opletten. En jawel hoor, daar had je hem weer, die spion. En weer

beet, krabbelde en blafte de hond, alsof hij met een groot stuk wild in gevecht was. Hij werd hoe langer hoe zenuwachtiger. Wilde zijn baas dan vandaag niets zien? Als er een ongeluk gebeurt, zo dacht de hond, dan is het mijn schuld niet, neen mijn schuld niet. Ik waak zogoed als ik kan. Dan is het de schuld van de baas, die zo dom is.

En de hond begon te huilen, te janken van drift en woede en — angst. Ja, van angst ook. Want zo iets had hij nog nooit meegemaakt. Een vijand, die je niet kon bijten, die niet wegging, als hij blafte, die niet bang was. Een vijand, die je zien kon — en toch niet zien kon. Ontzettend was dat!

Het geblaf en het lawaai van de hond begon de jager en de vrouw beneden geducht te vervelen. Intussen was het avond geworden. Ze wilden gaan slapen, maar ze konden geen oog dicht doen, want het dier op zolder wilde van geen ophouden weten.

Het maanlicht gleed door de bamboereten van het hoge zoldertje en de millioenpoot bleef doorgaan met sarren en plagen. De hond was geheel van streek. Buren kwamen vragen, wat of er toch was, waarom de hond niet ophield met blaffen.

„Ik weet het niet, hoor! Wij kunnen er evenmin van slapen," zei de jager.

„Als hij maar niet dol is," merkte iemand op.

„Dol?"

„Ja zeker, dol. Dat kan best. Dolle honden gaan ook weleens zo te keer."

De jager schrok. Zijn hond dol! Zijn mooie, trouwe, dappere hond! Hij kon het niet geloven. Maar als het toch eens waar was? . . .

De hele nacht bleef het lawaai aanhouden. De jager en zijn moeder deden geen oog dicht en werden nerveus van het aanhoudende aanslaan, bijten en krabbelen van

het dier boven. Telkens knauwde de hond met zijn sterke bek aan de paal, maar het hout was zo hard, dat de hond er geen splinter afkreeg. Wel stootte en beet hij zijn bek aan het bloeden. Telkens kwam de jager, die onrustig was geworden, naar boven. Hij vond niets dan het bijtende dier, dat met zijn bebloede bek blafte en in de paal beet.

„Ik breng hem morgen weg. Ik maak hem dood!" zei de jager driftig.

„Dat zou ik nog niet doen. Hij zal wel weer bijdraaien en rustig worden," zei de vrouw, die aan de hond gehecht was. En zij bedacht ook, dat zij geen vlees meer zou krijgen, als haar zoon geen jachthond meer had. Want alleen kon de jager niet veel vangen. Maar Raden Soewoengrasa dacht op dat ogenblik nog niet zo ver. Hij meende stellig, dat zijn hond dol was en hij was doodsbang, door hem gebeten te worden.

En toen de morgen aangebroken was en de hond nòg niet ophield, nam hij zijn besluit: hij zou hem doden. Slaan had ook niets geholpen. Wat hij nog nooit had behoeven te doen, had hij vannacht gedaan: hij had zijn hond geslagen, heel hard en heel lang. Jankend van pijn was de hond even stil geweest, maar kort daarna was hij weer begonnen. Het kan mij niet schelen, had de hond gedacht, of ik geslagen word. Al slaat mijn baas me dood — ik moet voor het leven van mijn baas en zijn moeder waken. Ik kan niet anders dan blaffen en waarschuwen, zolang ik die lelijke spion daar zie zitten.

De morgen brak aan; een verdrietige morgen voor de jager. Anders kwam zijn hond naar hem toe, sprong hem vrolijk vooruit, als hij het pad opging voor de jacht. Hij riep zijn hond, maar — deze kwam niet. Hij bleef bij de paal, waar de millioenpoot niet ophield met sarren.

Toen ging de jager naar boven, pakte zijn hond bij de nek, maar deed het omzichtig, zodat de hond hem niet bijten kon.

„Vooruit! Mee!"

De hond bleef halsstarrig staan, trok zijn kop terug, rukte zich los en schoot woedend naar de paal en gaf een vreselijke knauw in het hout, want de scherpe ogen van de hond hadden het kopje van zijn vijand brutaal-ver vooruit zien steken. Maar — rits! wèg was het kleine ding weer, net op het nippertje, in het veilige gaatje.

Zie je wel, dat hij dol is, dacht de jager. Anders gaat hij altijd mee. Nooit is hij koppig, altijd even gewillig. En nu is er niets met hem te beginnen. Hij is dol — ik ben er zeker van.

Dit zei hij ook tot zijn moeder, maar deze wilde het nog niet geloven.

„Och, hij is alleen maar uit zijn doen. Neem hem maar mee op jacht, dan knapt hij wel op. Als hij maar het woud ziet en wild ruikt. En — ik moet vandaag toch vlees hebben. Ik heb niets meer in huis."

„Vooruit! Hier!"

Neen! schudde de hondekop nijdig. Hij gromde nu tegen zijn baas.

„Hiér! Hiér, zeg ik je!" De jager schreeuwde van kwaadheid, omdat zijn hond hem niet gehoorzamen wilde. Hij bond hem een rottanband om de nek en trok hem van de zolder af, sleurde hem naar buiten.

„Wees toch voorzichtig met het beest, je worgt hem nog!" riep de vrouw, die medelijden kreeg.

En omdat de jager zag, dat hij met hardheid niets won, begon hij te praten, geruststellend: „Nou, stil dan maar, koest dan — dan mag je met de baas mee het bos in — dan gaan we een bok vangen — en een hertje. Kijk, kijk — daar zijn ze al. Kijk, pak ze dan! Vooruit!"

En de jager deed net, of hij weer op jacht ging. Maar ook hierdoor liet de hond zich niet van de wijs brengen. Wel liep hij een eindje mee, maar dan ineens, toen hij weer aan de spion op de zolder dacht, rukte hij aan het

touw, waarmee de jager hem vasthield. Telkens bleef hij staan, meesleuren liet hij zich niet.

De jager moest alle krachten inspannen, het dier in bedwang te houden. Vlak bij het bos gekomen, beval de jager: „En nou vooruit! Jaag het wild op! Zoeken!"

De hond blafte hevig, wees naar zijn huis, maar — weigerde een stap vrijwillig te doen.

In het woud hoorden de dieren het woeste geblaf, hetzelfde, wat zij elke morgen hadden gehoord en zeiden verschrikt tegen elkaar: „Daar is hij weer! De millioenpoot is natuurlijk al lang dood. Die praatjesmaker, die opschepper!"

„Misschien is hij er niet eens geweest," spotte iemand. „Laten we ten minste maken, dat wij wegkomen. Hoor die gemene hond te keer gaan! Hij jaagt ons al op. Ik mag van geluk spreken, als ik er vandaag het leven afbreng." Zenuwachtig schoten de dieren het hout in.

Maar deze dag was hun vlucht overbodig. Want de hond dacht er niet aan, verder van huis te gaan. Hij bleef stokstijf staan, kwaad was hij op zijn domme baas.

Deze commandeerde nog eens: „Vooruit! Het bos in!"

Neen, ik wil terug, naar de spion in de paal . . .

De jager werd woedend. Wat had hij aan zo'n weigerachtig dier, dat dol geworden was! Buiten zich zelf van drift dreigde hij voor het laatst: „Als je niet wil, dan . . ." En hij greep zijn kapmes uit zijn buikband, hief het omhoog . . . zzt! suisde het en rts! Met een slag had hij zijn hond de kop afgeslagen!

De jager week achteruit, bleek was hij. Het kapmes ontviel zijn hand. Hij voelde, dat hij iets gedaan had, waarvan hij veel spijt zou hebben. En — wat moest hij nu zijn moeder zeggen?

Hij ging naar huis, alleen. Voor de eerste maal, alleen. En de hond bleef liggen, alleen. Hij zou nooit meer jagen.

En die dag vroegen de angstige wouddieren elkaar: „Hoor jij de hond nog?"

Ze luisterden en zeiden: „Niet meer."

„Hij is gauw naar huis gegaan, de jager."

„Misschien."

Ze wisten niet, hoe zij het hadden. Elke dag waren ze opgejaagd, elke dag hadden ze een vriend te missen en nu — alles bleef rustig in het woud, de hele dag. Ze begrepen er niets van. Ze hadden hem toch gehoord, vanmorgen? Ze hadden zich toch niet vergist?

De dieren kwamen bij elkaar.

„Waar zou hij zijn?"

„Ik weet het niet."

„Ga jij eens kijken, bok?"

„Ik durf niet."

„Ga jij dan eens kijken, varken."

„Dank je, ik durf niet." En knorrend ging het zwijn wortels wroeten.

„Ga jij eens kijken, hert, aan de ingang van het woud. Jij loopt nogal hard."

„Ik . . ."

Maar het gepraat en overleg was al niet meer nodig, want daar kriewelde de millioenpoot al naar voren. „Ik, ik, ik . . ."

Hij kon niet praten van uitputting en zenuwachtigheid.

„Wat is er? Waar is hij?"

„Dood . . . Ik zal — alles — alles vertellen."

Hij was doodmoe van de spanningsvolle dag, avond en nacht, doodmoe ook van het snelle kruipen naar het bos. Het was een heel eind voor de millioenpoot geweest, van het huis naar het bos.

En toen kwam hij los met zijn verhaal, zijn wonderbaar verhaal. De dieren luisterden in grote spanning en konden het niet geloven. Maar toen de millioenpoot zei: „Kom mee, hij ligt bij de rand van het bos. Zijn kop is er

af!" — toen keken de dieren elkaar sprakeloos aan en gingen snel mee. De één liep nog al harder dan de ander, de gelovigen het snelst, de twijfelaars behoedzaam achteraan. En bij de rand gekomen vonden ze hun vijand, morsdood, badend in zijn bloed.

Eerst waren ze stil van verbazing, daarna kwamen de tongen los! O, wat waren ze blij! Verlost van de hond! En ze vleiden en prezen de millioenpoot, het slimste, moedigste dier van het woud.

Deze zei trots: „Dat is mijn werk!"

„Ja, ja, het is zo, jij hebt ons gered. Dat is waar en wat waar is, moet gezegd."

„Maar — nu de beloning. Nu moet ik ook koning zijn."

Ja — daar hadden de dieren nog niet zo gauw aan gedacht. Ze hadden het eerlijk beloofd en op hun vergadering besloten. Ze keken elkaar aan en de kleine kruiper met zijn draadpootjes. Was het eigenlijk niet te mal? Kóning millioenpoot! En dan — op een olifant rondrijden? Zou hij zelf niet wijzer zijn?

„Maar millioenpoot — méén je dat nu werkelijk?"

„Natuurlijk meen ik dat! Het is een ernstige zaak. Ik heb de hond gedood, ik, ik, en niemand anders. Ik wil koning zijn. Dat is beloofd en niemand mag zijn belofte breken."

Ja, beloofd was het. Dus was er niets aan te veranderen. Het mocht nog zo gek zijn, woord moesten ze houden. Ze zouden hem koning maken.

„En — moet u ook rondgeleid worden op een olifant?"

„Dat wens ik, net als een echte koning."

Toen de olifant dit hoorde, vond hij het vrij vernederend, dat men hem op de vergadering tot rijdier benoemd had. Het was wat fraais! Rijdier voor een insect! Och, hij zou er zich maar niet boos over maken. Vooruit maar — het was nu eenmaal besloten en er gebeuren

meer gekke dingen in de wereld. En — dacht de olifant er bij, in elk geval is het makkelijker hem, dan een neushoorn bijvoorbeeld op mijn rug rond te dragen!

En de goedige dikzak bukte zich, ging op de knieën liggen en de verwaande millioenpoot kroop kronkelend langs het dikke been naar boven. Daar zat hij eindelijk, heel hoog op de rug. Toen richtte de olifant zich op. Als je goed keek, zag je nog niets, want de millioenpoot zat in de plooi van de dikhuid. Het was een malle, zeer malle vertoning.

De dieren hielden zich ernstig, want bij het rondleiden van de koning mochten ze vooral niet lachen. Alle dieren liepen er omheen. Ze sprongen zoals dat hoorde, dansten zelfs en juichten hun nieuwe koning toe. En toen de millioenpoot dit hoorde, richtte hij trots zijn kopje op, om zoveel mogelijk nog iets van de dieren te zien, en om zich zoveel mogelijk te laten zien. Want allen moesten het goed weten: hij, en niemand anders was nu koning. Gróót ben ik, hoog ben ik, koning millioenpoot! Ik . . ."

Plotseling schrokken de dieren! Een hevig gekraak . . . Een oude boom viel om, kwam juist terecht op de dikke olifant, die de millioenpoot droeg. Het grote dier schrok er van, een tak gleed langs zijn rug en veegde de millioenpoot mee en werd er zachtjes door verplet.

De dieren stoven uiteen. Ze dachten aan onheil: een boom boven op de koning gevallen. Ze holden weg, bevangen door schrik, ver weg. En koning millioenpoot bleef alleen liggen, stil, verwrongen op een grasspriet. Zijn draadpootjes kriewelden niet meer. Zijn kopje bewoog niet meer.

Hij was nog geen uur koning geweest.

Ach, arme kriewelpoot, waarom wou je ook zo hóóg zitten!

Vrij bewerkt fragment uit de Kalang-legende, volgens de Tegalse lezing uit het Javaans.

IV DE NIEUWSGIERIGE TIJGERS

PA ENTJOK was een boer, die verscheidene akkers bezat. Zijn grond lag echter tamelijk ver van de dessa, waar hij woonde. Dat was wel lastig voor hem, vooral in de tijd, dat het gewas rijpte, en de velden bewaakt moesten worden. Middenin de sawahs zette hij dan een huisje, vrij hoog op stevige palen, zodat hij zijn akkers kon overzien. De meeste tani's laten overdag kinderen de wacht houden om de vogels te verjagen; maar Pa Entjok had het eerst ook gedaan, maar zulke onaangename ervaringen met die knapen gehad, dat hij besloten had, enige weken zelf wacht te houden.

Toen zijn padi begon te rijpen, bracht Pa Entjok bijna alle dagen en nachten in het hoge huisje door. Het eten werd hem gebracht. Overdag vond hij de wacht niet zwaar, hij werd dan natuurlijk ook geregeld enige uren afgelost door een buurman, die ook akkers in dezelfde buurt had, maar de avonden en nachten vond hij niet prettig. Hij moest goed luisteren, of er ook wilde varkens bezig waren om zijn kostelijk gewas te vernielen en te vertrappen. En hij had altijd een geweer bij zich om zulk gespuis, dat het waagde op zijn akkers te komen, neer te leggen, of althans met een schot te verjagen.

Overdag maakte hij telkens ronden langs en door het veld, maar als het eenmaal donker was, waagde hij dit niet, want het was zeker, dat er tijgers in de omtrek waren. In de regel klom hij tegen vijf of zes uur de ladder op, in zijn wachthuisje trok hij de ladder omhoog — omdat hij anders 's nachts weleens door ongewenst bezoek verrast zou kunnen worden.

Zo deed hij elke dag en zorgde er voor, op tijd te zijn. Maar op een avond had hij wat lang op zijn eten moeten wachten, hij was het gaan halen en wat laat op het veld teruggekomen. De zon was al onder, de schemering daalde reeds. Dit is de tijd, dat de tijgers hongerig uit hun schuilplaats komen om hun prooi te zoeken. Werkelijk hoorde Pa Entjok in de verte gebrul en maakte haast om zijn huisje, zijn veilig hoog huisje te bereiken.

Hij had het land, dat hij zich zo verlaat had! Vlug zette hij zijn geweer tegen de dikke paal, die het huisje in het midden steunde en richtte de ladder op. Zenuwachtig klom hij naar boven en ruts! ging de ladder ook omhoog en daar zat Pa Entjok gelukkig veilig in zijn wachthuisje. Hè, zijn hart klopte van spanning en dat geloop en gehaast! Hoor . . . daar brulde weer een matjan, zo'n ondier. Zou het dezelfde zijn van zoëven, of een ander?

Hij begon te eten. Langzaam en smakelijk peuzelde hij zijn rijst met een visje, een stukje vlees en wat lombok op. Maar plotseling hoorde hij — nu vrij dichtbij — opnieuw gebrul. Hij keek om zich heen, schrok — want het drong tot hem door, dat hij zijn geweer beneden tegen de paal onder het huisje had laten staan. Vergeten, met al dat gehaast! Dat vond hij allesbehalve prettig. Waarmee moest hij zich nu verdedigen, als de tijgers kwamen en hoe moest hij nu de zwijnen verjagen, als ze vannacht in de padi en de ketella huis zouden houden? Zou hij nog even, gauw-gauw, naar beneden durven, om het geweer te halen? Maar misschien zou hij juist de aandacht der tijgers trekken, als hij met de ladder bezig was. Neen, werkelijk, daarvoor was het nu te laat — hij moest maar in zijn veilig hokje blijven, hoe vervelend hij het ook vond.

Het eten smaakte hem niet meer, hij voelde zich niet op zijn gemak. Hij legde zich ter ruste, als iedere avond, maar vast sliep hij nooit. Bij ieder verdacht geluid was hij

wakker, het minste gekraak van zijn pagger om het veld deed hem waakzaam zijn, zo bezorgd was hij voor zijn kostbare oogst. En deze nacht sliep hij al heel weinig en zeer onrustig. Telkens lag hij gespannen te luisteren naar de geluiden. Hoe later het werd, hoe meer het hem speet, dat hij zijn geweer niet bij zich had. Jammer, dat hij, toen het nog gekund had, niet even naar beneden gegaan was! Zo zonder enig verdedigingsmiddel te zitten, gaf hem een gevoel van onzekerheid. Wat had hij nu aan zijn mooie geweer! Hij had het geladen, voor hij van huis gegaan was, om onderweg klaar te zijn bij een gevaarlijke ontmoeting. Maar wat had je aan een uitstekend, geladen wapen, als je er niet bij kon . . .

Hoor . . . daar waren ze weer, de tijgers! Ze waren nu heel dichtbij. Hij tuurde door de reten van zijn hoog wachthuisje. Buiten scheen het flauwe licht van de opkomende maan. Hoe laat zou het nu zijn? Nacht — of nog avond? Hij tuurde, tuurde — want hij hoorde duidelijk dieren naderen — de pagger kraken, geritsel in de hoge ketella. En — zag hij goed? — beweging van naderende dieren! Ja. Tijgers! Nader, nader slopen ze, behoedzaam, in de richting van het huisje.

Pa Entjok stond duizend angsten uit. Zulk bezoek, en zo vlakbij, had hij nog nooit gehad. En wat had hij een spijt van zijn vergeetachtigheid! Wat had hij een kans gehad! Nu een geweer — en stellig had hij één van het stel kunnen neerleggen. Zo makkelijk had hij er nog nooit één kunnen schieten. En wat had hij in zijn dorp een pracht-verhaal kunnen vertellen en wat zouden ze allemaal blij geweest zijn en hem geprezen hebben!

Ja, ja — maar daarvan kwam nu helemaal niets. Hij mocht blij zijn, als dit afschuwelijk avontuur zonder ongelukken eindigde. Hij hield zich doodstil, hij bewoog zich niet — toen hij hoorde, dat ze vlak onder zijn huisje gingen zitten. Waarom zouden ze dat doen? Zouden ze

weten, ruiken, dat hij boven zat? Zouden ze boven kunnen komen, gedreven door de honger — met een vervaarlijke sprong?

Bij die gedachte brak het angstzweet hem uit. Wat moest hij doen? Wat moest hij doen? Hij kon, hij mocht niets anders doen dan stilzitten, zich heel rustig houden — en afwachten.

Hoeveel tijgers waren er wel? Niet minder dan vijf stuks! Zoveel had Pa Entjok er nog nooit bij elkaar gezien. En wie wel? Waarschijnlijk geen enkele jager. Vijf bij elkaar — dat moest toch wel iets bijzonders zijn. Wat kwamen die daar doen? Hun prooi zoeken? Maar dan gingen ze toch alleen uit? Waar waren ze nu? . . . Vier bij de hoekpalen, één bij de dikke midden-paal. Ze deden heel gewichtig en plechtig, zou je haast zeggen. Wat waren ze van plan?

Nieuwsgierig, in grote spanning, keek Pa Entjok door de reet van de vloer naar de vreemde manieren van de vijf tijgers. Het scheen een vergadering te moeten worden, dat merkte Pa Entjok wel. Maar waarover? Hoor — ze begonnen te spreken. De grootste, en stellig ook de voornaamste, zei tegen een andere: „Nu kunnen we wel beginnen, de nieuweling één en ander te leren, vindt u ook niet, priester?"

Ahá! — nu begreep de slimme Pa Entjok er al meer van: een jonge tijger moest onderwijs ontvangen. Jawel, die tijger in het midden moest zijn lesje leren. Dat vond Pa Entjok erg interessant en hij luisterde, luisterde, zo goed en scherp hij kon. Hij legde zijn oor tegen de reet van de vloer . . . even kraakte er iets, door de beweging, die hij maakte. O — wat was hij toch onvoorzichtig! Hij schrok er zelf van en lag weer doodstil — en luisterde . . .

De priester schrok van het gekraak, keek naar boven en zei tot de voornaamste, de patih: „Ik geloof, dat ik iets hoor."

„Och, het is niets. De wind, denk ik. Kom, priester, begin nu met het onderwijs."

„Neen, nog niet," zei de priester. „Ik ben er niet gerust op, dat er geen mens in dit huis zit. Want als hij hoort, wat ik onze nieuweling leren ga, dan zal hij het verder vertellen aan de mensen, en dan kan het weleens met ons rijk uit zijn . . ." En bezorgd keek hij naar boven, naar de vloer van het huisje.

Pa Entjok was evenmin gerust. Wat dom van hem, zich te bewegen. Als hij geen leven gemaakt had, zou de priester al met het onderwijs begonnen zijn. Wat zou die priester te vertellen hebben? Hij was er werkelijk nieuwsgierig naar en luisterde gespannen, zijn oor gedrukt tegen de reet van de vloer.

„Och kom . . ." stelde de patih gerust.

„Neen patih, ik ben niet gerust. Als er een mens . . ."

„Wat praat u van een mens! Wie durft er midden in de nacht in zo'n huisje op het veld te blijven! Niemand immers. Geen mens is zo dapper. Er zit heus niemand in, neem dat maar van mij aan, priester, en begin maar met onze nieuwe leerling."

Intussen zat ‚de nieuwe leerling' heel geduldig en netjes te wachten tegen de grote dikke paal midden onder het huisje. Hij zei niets, want hij kon nog niet goed zijn woord doen en bovendien zou het ook niet behoorlijk zijn, zich in een gesprek tussen zijn heer, de patih, en zijn onderwijzer, de priester, te mengen. Onderdanig zat hij met zijn rug tegen de paal — en wachtte. Pa Entjok kon hem juist op de rug zien. Wat 'n mooie strepen had dat jonge dier . . .

„Nu, dan zullen we maar beginnen," zei de priester. En daar begon de les. Pa Entjok kon alles verstaan en hij begreep het ook goed, veel beter dan de nieuweling, die niet van de snuggersten was. De priester was geduldiger dan veel onderwijzers en deed zijn best, zijn leerling wat

bij te brengen en hem enige eenvoudige dingen te laten nazeggen. Maar het had heel wat voeten in de aarde, voordat de tijger er wat van terechtbracht, Och, och, wat stuntelig ging dat!

De getuigen, die maar stil tegen een paal zaten te luisteren en de patih, verloren er hun geduld bij en verveelden zich verschrikkelijk. Ongeduldig draaide de grote tijger heen en weer, sloeg met zijn staart, als de nieuweling hakkelde en zag af en toe erg nors en geringschattend in de richting van de leerling, zodat deze er nerveus van werd, ja zo zenuwachtig, dat hij niets meer snapte, niets meer na kon zeggen en maar stil en suf vóór zich bleef kijken.

De patih had er genoeg van. Hij begon met de priester een praatje te houden — en nu bleek ook, dat er nog een andere reden was, waarom hij niet geduldig naar het onderwijs luisteren kon. Hij voelde zich eigenlijk ook niet zo erg rustig onder het huisje. Hij had over de woorden van de priester nagedacht: als er werkelijk eens een mens in de buurt was, een mens met gevaarlijke wapens . . .

„Zeg, pangoeloe," begon de patih opeens, „voor welk wapen van de mens bent u het meest bang?

De priester antwoordde direct: „Voor de kris."

„En jullie, getuigen, voor welke wapens zijn jullie het bangst?"

„Voor de lans," zei de één.

„Ik ook voor de lans," zei de ander.

„Zo. Ik niet," meende de patih. „Voor de kris heb ik geen vrees, want voordat een mens er mee steken kan, heb ik hem al een knauw gegeven met mijn klauw, dat hij tegen de grond ligt. En de kris zelf, och, daar bijt ik in, of het half gare rijst is! En voor de lans ben ik ook niet bang. Want dat lange handvat, die steel, kan ik de mens makkelijk ontrukken. En werpt hij er mee, dan doe ik een sprongetje opzij, het ding suist de grond in — en

dan is de mens ongewapend, onherroepelijk verloren. Maar weet je, waarvoor ik wèl bang ben . . .” en onwillekeurig keek de tijger naar boven, of er van die kant gevaar dreigde — en begon zachtjes te praten, . . . „weet je, waar ik wèl bang voor ben? Voor dat ding, dat in de verte poef! doet en dichtbij pats! zegt. En je ziet niets en voordat je het weet, wat er eigenlijk gebeurt, val je neer en ben je gewond — of dood. Dat heb ik meegemaakt met één van mijn beste vrinden. Dat vind ik een gevaarlijk ding, want ik ken het niet en het ellendige is, dat je er niets tegen doen kunt. Je kunt er niet tegen vechten, want je ziét er niets van.”

Heel stil hadden de anderen zitten luisteren. De pangoeloe keek ernstig, de getuigen knikten onderdanig en toestemmend, de mond van de leerling was opengegaan, maar hij snapte niet veel van die geleerde gesprekken. Ja, ze vonden het allen een buitengewoon gemeen wapen, dat alleen maar poef! en pats! deed en je dood kon maken in minder dan geen tijd.

En daarboven dacht Pa Entjok, die alles hoorde: ik wou, dat ik dat gevaarlijke ding maar één ogenblik in mijn knuisten had, dan zou ik eens eventjes poefen en patsen en die grote matjan daar laten voelen, wat dat betekende.

De nieuweling begon moe te worden van dat lange stilzitten, bewoog zich even tegen de paal en — bom! daar viel iets op de grond. Hè! de dieren schrokken er van, en Pa Entjok, die alles zag, schrok er ook van!

„Zit jij toch stil!” snauwde de patih tot de leerling. „Wat gooi je daar nu op de grond?”

Het geweer van Pa Entjok was omgevallen. De priester raapte het op, bekeek het verwonderd en vroeg: „Wat zou dat voor een ding zijn?”

Ook de anderen kwamen er omheen staan, keken, keken, maar niemand wist, wat voor een ding het was.

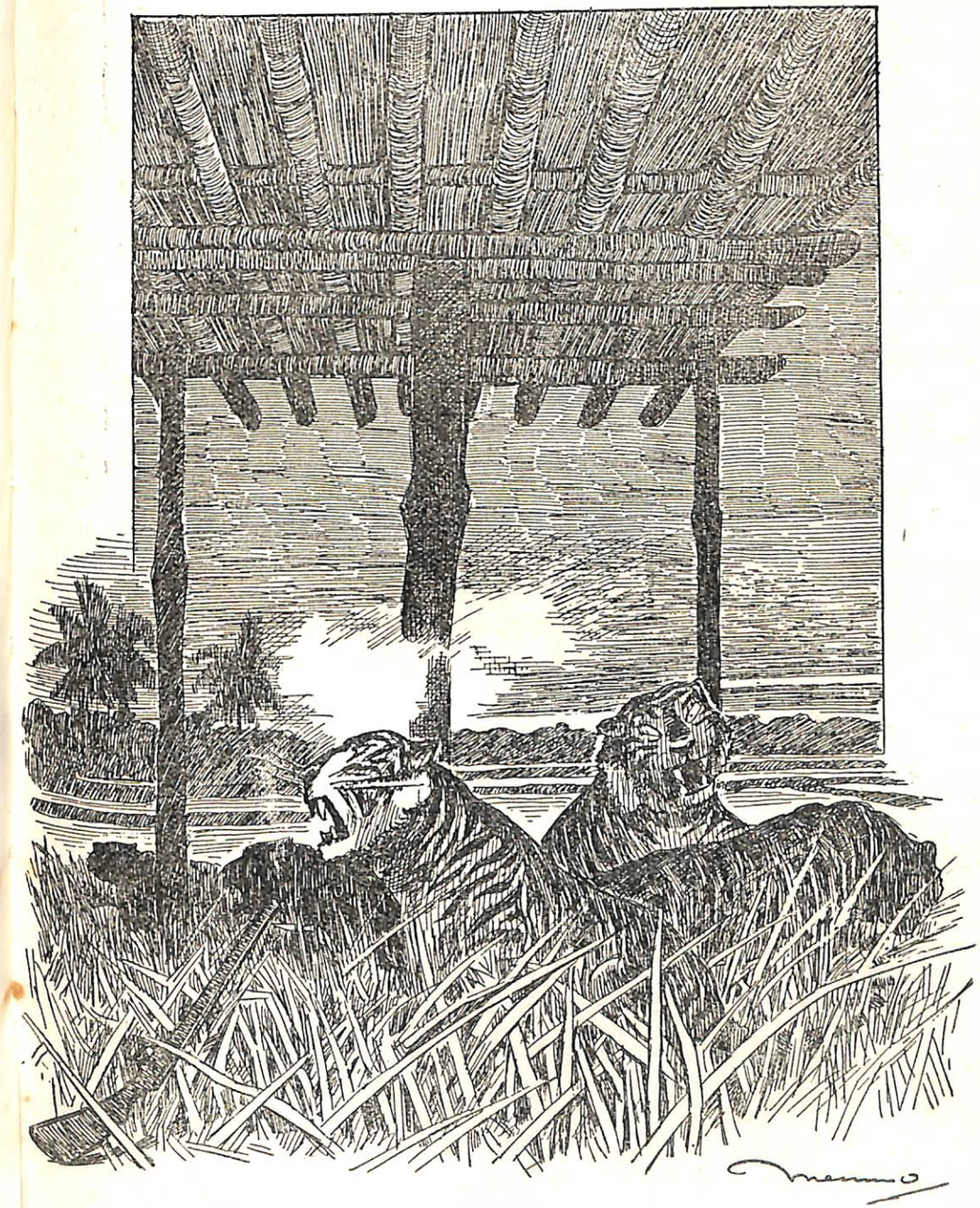

„Weet u het ook niet, patih?" vroeg de pangoeloe, die er heel nauwkeurig naar keek.

„Neen, ik weet het niet."

De pangoeloe moest er het zijne van hebben. Hij besnuffelde het ding aan alle kanten, betastte alle stukken en peuterde ook aan de haan. . . En de patih, het nieuwsgierigst van allen, loerde in de loop en riep: „Kijk, er is hier een gat."

„Wat zit er in?" vroeg de pangoeloe.

„Het is er donker."

Hij keek, zijn neus er bovenop — maar onderhand drukte de pangoeloe per ongeluk hard op de haan . . . Tek! Pàf!! — de kogel vloog dwars door de kop van de patih. Bom! daar viel hij neer, morsdood.

En floep! sprongen de vier anderen van schrik de lucht in en zetten het op 'n lopen, 'n lopen! zo hard hadden ze nog nooit gehold. Ze zagen niet eens meer, waar ze liepen, ze vielen, struikelden over de kuilen en de galangans, krabbelden weer overeind en holden weer verder. De angst zat hen na.

„En mens! Een mens!" hijgden ze.

En Pa Entjok in zijn huisje lachte zich slap. Hij zag de hollende tijgers na, werd erg dapper, klom zijn huisje uit om de grote tijger van dichtbij te zien. Wat een prachtdier! En geschoten met mijn eigen geweer, dacht hij er bij. Dat zal ik gauw in het dorp gaan vertellen! Wat 'n eerbied zullen ze voor mij hebben!

Bantamse vertelling. *Vrij naar C. M. Pleyte.*

V KANDOELOK DE ONNOZELE

„KANDOELOK!"

„Ja, vader?"

„Ga eens naar de priester en nodig hem eens netjes uit op ons feest te komen."

Kandoelok keek zijn vader aan, of hij hem niet begreep.

„De priester, vader?"

„Ja, de priester. Je weet toch wel, wie de priester is?"

„Niet zo goed, vader. Hoe ziet hij er uit?"

„Wel heb ik van mijn leven! Zo'n jongen heb ik nog nooit gezien! Nu kom je zo dikwijls in de moskee, en je weet je nu nog niet, wie de priester is?"

Verlegen keek Kandoeloek voor zich. Ja, hij vond het zelf ook erg dom, maar wat kon hij er aan doen?

„Nu luister dan goed, dan zal ik het je zeggen. Maar hoor dan goed, anders nodig je de verkeerde uit en dan krijg ik er maar last mee. Als er iemand met een wit baadje is, — dat is de priester."

„Met een wit baadje?" vroeg Kandoelok en keek zijn vader aan, of hij hem nòg niet begreep.

„Ach, wat ben jij voor een jongen!" riep zijn vader kwaad en ongeduldig. „Wat hèb ik aan zo'n jongen! Hij snapt niets, hij weet niets en als je het hem zegt, twee-, driemaal zegt, en nòg eens uitlegt, dan snapt hij er nog geen sikkepit van!" En radeloos keerde de vader zich om en Kandoelok bleef hem met open mond aangapen.

„Och," zei moeder, die nu tussenbeide kwam, „je hebt ook geen geduld met hem. Kom maar hier, Kandoelok,

dan zal ik het je wel eens uitleggen, waar de priester woont. Je vader is ook zo kort aangebonden."

En de jongen ging bij zijn moeder staan, met zijn grote ogen en heel geduldig begon zijn moeder: „Luister nu maar goed, dan zal ik het je wel duidelijk maken. Je weet toch wel, waar hij woont?"

„Neen, moeder."

„Bij de moskee woont hij, waar je elke dag komt. In het huis náást de moskee. Hij heeft een wit baadje aan. Maar hij loopt ook wel eens op de weg. Als je nu iemand ziet met een wit baadje aan —" en moeder wees op de borst en schouders — „dan is dat de priester. Begrijp je wel?"

„Ja, moeder."

„Mooi, goed. En dan moet je zeggen: toewan, mijn vader vraagt beleefd, of u zo goed wilt zijn, op het feest te komen."

„Nu?"

„Ja, nú moet je naar hem toe. Maar mòrgen is het feest. Dus je vraagt: toewan, mijn vader vraagt, of u mòrgen bij ons op het feest komt."

„Ja . . ." kwam er eindelijk los, na enig peinzen.

„Goed, ga dan maar."

En Kandoelok ging. Moeder zag hem hoofdschuddend na. Vader had wèl gelijk: Kandoelok was erg onbegrijpelijk, ja achterlijk. Hij was nu toch al dertien jaar en nòg wist hij niet, wie de priester was. En zo was het met alle dingen. Niets kon hij leren. Sadoela, de vader, had er evenveel verdriet van als Saména, zijn vrouw. Kandoelok was hun enig kind en de ouders hadden zo gehoopt, dat het een flinke jongen zou worden, die later zijn vader bij het werk helpen zou. Want Sadoela had veel sawahs en moest dikwijls naar de passar, om de producten van zijn grond te verkopen, of inkopen te doen. Maar van zijn zoon had hij niets geen hulp. Andere jongens

lazen de Koran al een beetje, maar zijn Kandoelok deugde nergens voor.

Eerst had Sadoela het op school geprobeerd. Drie jaar had hij in de eerste klas gezeten. Toen had de onderwijzer maar gezegd, dat het beter was, dat zijn vader hem van de school afnam, omdat er toch geen eer aan de knaap te behalen was. Hij kon niet eens over naar de tweede klas. Het was een groot verdriet voor Sadoela, maar ook voor Saména, die steeds gezegd had, dat Kandoelok nog niet zo achterlijk was en dat het wel gaan zou, als men maar veel geduld met de jongen had.

„Als je dan niet leren kunt, moet je maar werken," had zijn vader gezegd, en hem aan de arbeid gezet.

Maar dat lukte al evenmin. Alles deed hij verkeerd, als iemand met twee linkerhanden. Moest hij de galangans gelijk of een beetje hoger en breder maken, dan stootte hij er gaten in, zodat er veel te veel water over de sawahs stroomde. De bibit plantte hij soms omgekeerd in de grond. Telkens bedierf hij wat en dan viel vader tegen hem uit: „Och, laat maar staan, ik zal het zelf wel doen. Waar deug jij voor!"

Nu had zijn vader hem weer een gewone, eenvoudige boodschap willen laten doen. Morgen zou hij een slamatan geven, omdat de padi al begon te rijpen. De priester moest uitgenodigd worden. Maar zelfs die makkelijke boodschap had Kandoelok niet begrepen. Het was om uit je vel te springen.

Saména had meer geduld met hem. Daar was zij moeder voor. En af en toe kon ze hem wel iets bijbrengen. Met kalmte legde zij hem alles uit, drie- of vier maal soms, en dan dacht ze, omdat Kondoelok ‚ja' zei, dat hij haar begrepen had, en dan zag ze haar jongen na, haar goede, gewillige jongen, waarmee ze te doen had en verloor nooit de hoop, dat hij misschien over een jaar of wat wel meer begrijpen zou.

Kandoelok ging op weg, naar de priester. Hoe zag hij er ook weer uit? — O ja, hier wit, hier wit — en de onnozele wees op zijn borst. En waar was hij ook weer, de kjai? — Wat had moeder nog meer gezegd? — O ja, op de weg, misschien op de weg. Goed kijken, goed uitkijken, dacht Kandoelok. Dan zal ik vader zeggen, dat ik hem gevonden heb. Hiér wit, hiér wit . . . Ah! — wat loopt daar? Daar links van de weg? Ja! — dat zal de kjai zijn. Maar er waren er nog meer! Nou, dat trof hij. Nu hoefde hij niet lang te zoeken. Allemaal priesters! Maar — naar wie zou hij nu toegaan. Naar de grootste maar. Vooruit! Een mooi wit baadje had de kjai aan. Prachtig wit.

En Kandoelok liep de sawah op en naderde — een grote reiger, een mooie, witte reiger. Hij dacht vast, dat het de kjai was en ging naar hem toe. Maar de reiger moest niets van hem hebben. Hij keek met zijn lange, slimme kop en zijn heldere, pientere ogen naar de naderende jongen, klapperde op en streek een eindje verder neer.

Hè, wat is dàt nu? dacht Kandoelok. Is de kjai bang voor me? Misschien denkt hij, dat ik hem kwaad wil doen. Ik zal toch mijn boodschap maar doen, dan zal hij wel blijven staan en vriendelijker worden.

En zo hard hij kon, riep Kandoelok: „Toewan! — mijn vader . . .”

Maar de reiger, die niets van dat geschreeuw moest hebben, wiekte op en klapte weg. Misschien dacht hij, dat hij weggejaagd werd. Een eind verder streek hij bij andere reigers neer.

Kandoelok was erg teleurgesteld. Nu had hij nog wel zo'n goede boodschap voor de kjai en deze wilde niet eens naar hem luisteren. Jammer, jammer! Wat moet ik nu doen? dacht Kandoelok . . . Wacht — ik zal slim zijn — en hem toch maar uitnodigen, misschien blijft hij dan wel staan. En heel hard schreeuwde hij, zo hard, dat alle

reigers klepperend van de sawah opvlogen: „Vader vraagt u op ons feest!”

Toen keek de onnozele de grote vogels na, keerde zich om en was niet ontevreden over zich zelf; hij vond, dat hij zijn boodschap gedaan had en nu wel naar huis terugkeren kon.

Zijn vader was niet thuis, hij was op de ladang aan het werk. Saména lachte, toen ze haar jongen met opgewekt gezicht zag aankomen.

„En?” vroeg ze direct. „Heb je hem gevonden en je boodschap gedaan?”

„Ja moeder, ik heb hem gevonden en heb hem gezegd, dat vader hem op het feest vraagt, maar . . .”

„En wat zei hij?”

„Niets. Hij vloog weg.”

„Hij vloog weg!? . . .” Saména wist niet, hoe ze het had.

„Ja, hij vloog weg, toen ik naar hem toekwam.”

„Maar lieve jongen, wat is er dan gebeurd? Vertel alles toch eens.”

„Ik zag hem op de weg, met nog veel anderen. Op de sawah. En ik ging naar de grootste toe — en toen ging hij weg. En toen riep ik: vader vraagt u op ons feest. Héél hard. En toen vloog hij weer weg, heel ver. Ik kon hem niet achterna. En toen ben ik teruggegaan.”

Saména schudde het hoofd — dit was toch wel bar! Want zij begreep uit zijn relaas, dat hij reigers voor priesters had aangezien. En waarom? Omdat ze een witte borst hadden waarschijnlijk. In elk geval was het weer helemaal mis. Wat zou Sadoela razend zijn, als hij van de ladang terug zou komen en horen, dat de priester nog niet uitgenodigd was! Daarom zei Saména haastig en ongerust: „Gauw terug, Kandoelok! Ga zoeken in de moskee!”

Maar als men haastig en driftig tegen de jongen begon

te doen, was er helemaal niets mee te beginnen, dan begreep hij geen enkel woord. Hij verstond eenvoudig niet, wat zijn moeder zei, het drong niet tot hem door. Daarom vroeg hij ook met grote ogen: „Wat zegt u, moeder?"

En zuchtend begon ze weer, zo kalm als ze kon: „De priester zal in de moskee zijn. Ga daar eens zoeken."

„Ja maar, wat doet hij daar?"

„Daar zit hij te bidden. Als je iemand ziet zitten, die zit te prevelen, dan is het de kjai. Ga dan naar hem toe, vraag, of hij hier wil komen. En loop dan met hem mee. Ik wou hem even spreken. Vooruit nu."

En met een zacht duwtje en een aanmoediging ging Kandoelok weer op weg.

Nu zal ik toch beter oppassen, dacht hij en niet zo dom meer zijn. Nu weet ik het precies. Als hij prevelt, dan is het de kjai. — En wat prevelen was, wist de jongen heel goed, want hij deed het iedere dag, als het bidduur was.

Hij liep langs de weg. Dat de priester in de moskee zou zitten, was hij al weer vergeten. Vaag herinnerde hij zich nog, wat moeder gezegd had: misschien is hij ook op de weg. Hij liep, liep, luisterde aandachtig, of hij ergens ook een prevelig-brommend geluid hoorde, een gegons van biddende stemmen.

En werkelijk hoorde hij iets dergelijks . . .

Aan een boom hing een groot bijennest. De ijverige diertjes, die in en uit het gat aan de achterkant van het nest vlogen en zwermden, zag hij niet. Hij hoorde alleen hun gezoem — en dat geluid had veel weg van het zachte prevelend opzeggen der gebeden. En de onnozele dacht: dàt zal de kjai zijn!

Hij hield stil, vlak voor het gevaarlijke, hangende nest. Blij, dat hij eindelijk de kjai gevonden had, maakte hij een sembah vlak voor het nest, en begon: „Toewan, mijn vader . . ."

Maar verder kwam hij niet, want — au! wat was dat? Au! Au! Hij sprong op. Au! in zijn nek — op zijn neus — op zijn lip — zijn oor! Hij sloeg van zich af, maar nu werden de bijen, die al geschrokken waren van de sembah-beweging, nog nijdiger. Ze begonnen hem van alle kanten aan te vallen en te steken. Zijn gezicht zat vol bijen. Ontzettend, wat werd die knaap toegetakeld! Hij kon het niet uithouden van pijn en weg! weg! vluchtte hij en schreeuwend krabde hij de dieren van zijn huid, zijn nek, zijn handen en uit zijn haren. Harder holde hij, harder schreeuwde hij en kwam eindelijk, doodmoe en hijgend en huilend, bij zijn huis.

Wat er eigenlijk gebeurd was, wist hij zelf niet goed. Want gezien had hij de donkere, kleine bijen nauwelijks. Hij had slechts, toen hij zijn sembah gemaakt had, een gevoel, of hij hevig slaag kreeg. En nu alles gebeurd was en zijn gezicht van pijn gezwollen, dacht hij, dat de kjai hem vreselijk in het gezicht geslagen had.

Sadoela, die nog steeds op het veld aan de arbeid was, hoorde het angstige gehuil en geschreeuw van zijn jongen. Hij schrok hevig en dacht aan een ongeluk, — een aanval van een wild dier misschien. Hij greep zijn kapmes, holde over de ladang naar huis, waar hij Kandoelok klagend en jammerend bij zijn moeder vond.

„Wat is er aan de hand?" riep Sadoela.

„O! O! O! . . ."

„Wat zie je er uit? Zeg op, wat is er gebeurd?"

Snikkend, met horten en stoten, kwam het er uit. „De — de kjai — heeft me zo — zo geslágen!"

Sadoela zag het rood gezwollen gezicht van zijn zoon en toen Saména verteld had, dat hij Kandoeloek naar de priester gezonden had om hem uit te nodigen, geloofde Sadoela zijn zoon en riep kwaad: „Ga mee — direct."

„Ik — ik durf niet."

„Ga mee! Vooruit. Je hoeft niet bang te zijn, ik ben bij je."

Gehoorzaam — want de jongen was de gewilligheid zelf — ging hij met zijn vader mee, op weg naar de moskee.

„Waar is hij? Je moet zeggen, waar hij is, hoor?" Sadoela was danig verstoord.

„Ja vader."

Met grote passen liep de zenuwachtige, driftige Madoerees over de weg, zo vlug, dat Kandoelok hem bijna niet kon bijhouden, en op een drafje achter hem aankwam. Maar ineens hield hij stil, want — daar zag hij weer de plaats, waar hem het ongeluk overkomen was.

„Hiér, vader!" riep hij.

Sadoela bleef staan, keek op en zei niets dan: „Vooruit, kom mee!"

„Neen, het is hier, vader."

„Waar?"

„Hier is de kjai. Hier ben ik geslagen." En de onnozele wees op het bijennest, waaromheen de kleine, nijdige diertjes zoemden.

Een ogenblik stond Sadoela verbijsterd stil. Hij begreep onmiddellijk, wat er gebeurd was: het was hem duidelijk, dat zijn zoon door bijen aangevallen en lelijk toegetakeld was. Plotselinge drift maakte zich van hem meester — hij gaf Kandoelok een klap om de oren en schreeuwde: „Ja — jij bent — ik schaam me voor je! Wat heb ik aan jou! Ga uit mijn ogen! Ga weg, weg!"

„Maar waar moet ik dan heen?" vroeg Kandoelok bang en toch gedwee.

„Kan me niet schelen! Ga maar weg. Ik kan je niet meer zien!"

En met een ruk keerde Sadoela zich om, liet zijn zoon staan en liep alleen naar huis.

Kandoelok bleef staan, verlaten, keek zijn vader na en voelde zich diep ongelukkig en hulpeloos. Wat moet ik doen? — Wat moet ik doen?

Langzaam drong het tot hem door, dat zijn vader hem weggestuurd had en niets meer met hem te maken wilde hebben. Hij wachtte, of zijn vader misschien nog omkeren zou — en was er tegelijk bang voor. Want hij vreesde voor de toorn van de driftige man. Na enige tijd stilgestaan te hebben, berustte hij in wat er gebeurd was en voelde zich minder ongelukkig. Hij overwoog: nu ben ik ook van al die soesah met die moeilijke boodschappen af en heb ik geen last meer van vader, die toch altijd kwaad op me is. Eerst geslagen door de kjai en nu nog eens slaag van vader. Ik moet weg, zei hij. Waarheen?

Hij wist het eigenlijk niet. Eigenlijk kon het hem weinig schelen. Hij begon te lopen, zomaar, op goed valle 't uit. —

Sadoela kwam thuis, nog hevig verstoord, zònder Kandoelok.

„Waar is hij? Wat is er met hem gebeurd?"

„Houd òp over die jongen, die . . .

„Maar, zèg dan toch, waar hij is?" vroeg Saména in hoogste ongerustheid en spanning, dat haar zoon misschien iets overkomen was. „Wie had hem geslagen?"

„Och wat, die stomkop! Ik schaam me, dat hij mijn zoon is. Als je het dan weten wil — hij wees me op een bijennest, dat had hij aangezien voor de kjai! Het is . . ."

„Bijen? Hoe komt hij nu aan bijen, als hij de kjai zoekt?"

„Ja, vráág dat! Ik heb nog nooit zo iets ontmoet. Hij bracht me bij het nest en zei: hier is de kjai — en toen wees hij op de bijen, die hem ‚geslagen' hadden!"

„En waar is hij nu?"

„Ik heb hem weggejaagd."

„Wat? Wèggejaagd?" Saména's ogen werden groot van angst.

„Ja. Ik kon hem niet meer zién. Aan zo'n jongen heb ik niets."

„En waar is hij heen?"

„Weet ik het! Het kan me niet schelen ook. Al komt hij nooit terug. Hij kan niet leren, niet werken, hij kan geen enkele boodschap doen. Hij kan niets, niets!"

Saména schreide. Wanhopig klaagde zij: „Maar — als hij op de weg — in donker — een wild dier kan hem verscheuren . . . Hoe heb je zo iets kunnen doen!"

Sadoela was enige tijd stil, of hij nadacht en spijt van zijn daad, in drift begaan, begon te krijgen. In de war gebracht door de vrees en de droefheid van zijn vrouw, zocht hij naar een verontschuldiging, naar een mogelijkheid om haar te troosten ook.

„Och — die jongen zal nu wel werk zoeken en vinden. Misschien, dat hij bij een ander slimmer wordt en wat leert. We hebben het al zoveel jaren geprobeerd en hebben niets met hem bereikt. Onder vreemde mensen zal hij beter zijn best doen. Hij vindt zijn weg wel. Overal is werk te krijgen. Maak je daarover maar geen zorg."

Maar al dit gepraat baatte niet, Saména was ontroostbaar.

„Hoe heb je het kunnen doen! En zie ik hem nooit weer terug? Het is toch mijn kind? Ik wil, ik moét hem terughebben! Begrijp je dat, Sadoela?"

De man zag nu pas het verkeerde van zijn daad in. Hij probeerde zich zelf en zijn vrouw wijs te maken: „Och — hij komt wel terug. Ik — ik heb hem niet voorgoed weggejaagd. Hij is geen kind meer en kan zijn huis wel terugvinden."

Maar Kandoelok dacht niet aan terugkeren. Zijn vader had hem weggejaagd, hij ging nu een ander tehuis zoeken.

Dat stond voor hem vast, want op de weg kon hij niet blijven, dat begreep hij wel.

Hij liep, liep door, zijn dessa uit, nog eens een lange weg en kwam in een andere dessa. Het was intussen al laat in de namiddag geworden. Vóór het geheel donker werd, moest hij onderdak hebben, want een nacht buiten doorbrengen zou hij niet gedurfd hebben. Ook begon hij zijn maag te voelen: hij had niets gegeten. Maar — waar moest hij nu heen?"

Hij liep zoekend en kijkend de dessa door. Aan het eind er van stond nog een huisje. Hij bleef er vóór staan.

Ik moet het maar eens proberen, dacht hij. Sturen ze me weg — dan kan ik het ook niet helpen en moet ik het bij een ander proberen.

De deur was dicht. Hij weifelde, draalde, kuchte om de aandacht te trekken van hen, die binnen waren, maar er verscheen niemand. Toen klopte hij, niet zonder angst, op de deur, en wachtte.

Hij hoorde gestommel — de deur ging op een kier open en het gezicht van een man keek wantrouwend om de hoek. Toen hij de onnozele jongen zag, scheen hij gerust en vroeg tamelijk vriendelijk: „Wat zoek je?"

Kandoelok schrok even, toen hij het ongunstige gelaat van de man zag. Wie zou dat zijn? Een gewone tani was het niet.

„Ik vraag vergeving, mijnheer — ik hoop, dat u niet boos op me wordt — maar ik zoek een huis."

„Een huis?"

„Ja, mijn vader heeft me weggestuurd en nu weet ik niet, waar ik slapen moet — en wonen."

„En wat wil je nu?"

„Als u het goed vindt, wil ik hier komen wonen."

Kandoelok vroeg dit, of het de gewoonste zaak van de wereld was. Hij zag wel, dat de man eerst heel verwonderd en ongelovig keek. En inderdaad was hij door het

verzoek verrast. Hij vertrouwde de zaak niet goed en daarom deed hij hem nog enkele vragen.

„Wie stuurt je hierheen?"

„Niemand, mijnheer."

„Zoek je soms werk?"

„Ja. Werk en een huis. Ik kan niet buiten blijven."

„Dus wil je hier ook werken?"

„Ja, als mijnheer het wil."

Even scheen de man na te denken. Toen besloot hij: „Goed dan. Kom binnen."

Kandoelok ging naar binnen, de deur werd dichtgedaan, gegrendeld en de jongen had een huis. Hij was geborgen. Hij was erg moe van de lange dag en de verre tocht, was dankbaar, dat hij een dak boven het hoofd had, kreeg een flink bord rijst met sajoeran, wat hem goed smaakte, maar vond het niet prettig, dat de man zo erg op hem lette.

„Zo," zei hij, „dus je bent het huis uitgejaagd."

„Ja — neen — mijn vader zei: ga maar weg, ik wil je niet meer zien."

„Ruzie?"

„Vader was erg kwaad."

„Waarom?"

„Hij zei, dat ik dom was."

Nu, de man merkte wel, dat zijn jonge gast niet één van de pienterste was.

„Dus — je wil bediende bij me worden . . ."

„Ja, als mijnheer het wil — als ik mag."

„Best, je mag, maar je moet gehoorzaam zijn en mij helpen — en doen, wat ik je zeg. Begrepen?"

„Ja, — ja — ik zal doen, wat u zegt."

Toen sprak de man niets meer en Kandoelok at al zijn rijst op en kreeg een mat om op te slapen — en lag spoedig in diepe rust.

Waar was hij terechtgekomen?

In goed gezelschap? Allesbehalve dat. Hij was in het huis van een beruchte, gevreesde dief beland. Met die kerel wilde niemand te doen hebben. Bezoek kreeg hij nooit. Daarom ook keek hij zo vreemd op, toen er tegen de avond aan zijn deur geklopt werd. Dat was iets ongewoons. Hij had gedacht, dat het misschien iemand van de politie was. Maar toen hij een poosje met Kandoelok gepraat had, had hij gauw gemerkt, dat het een ongevaarlijke jongen was. Hij kon best zo'n knaap als bediende gebruiken, om op zijn huis te passen als hij weg was en — hem bij zijn ‚werk' te helpen . . .

Een paar dagen lette de dief goed op de jongen. Hij wilde eerst weten, wat voor vlees hij in de kuip had. Hij liet hem licht werk doen, merkte al gauw, dat Kandoelok heel gewillig was en alles deed, wat hem gezegd werd. De jongen was niet ontevreden met zijn nieuwe ‚toewan' en dacht niet veel aan huis. Och, hij was niet gewend veel te denken. Het prettigst voelde hij zich, als hij iets te doen had, waarbij hij niet hoefde te denken. Hij vond het allang goed, als hij maar geen moeilijke boodschappen hoefde te doen. Een beetje hout hakken, een vuurtje aanmaken, op het koken van de rijst letten, op het huis passen, dat was ongeveer alles, wat er te doen was. Bezoek kwam er nooit. De mensen uit het dorp leken hem erg onvriendelijk. Ze groetten hem noch zijn ‚toewan', maar liepen enigszins schuw voorbij en kleine kinderen maakten een omwegje en passeerden het huis achterom.

Zijn baas had hem gezegd, dat hij één ding goed onthouden moest. Wanneer er iemand zou vragen waar ‚mijnheer' was, moest hij zeggen, dat hij het niet wist. Nu, dat was niet moeilijk voor hem. En iedereen, die de jongen wilde uithoren en wilde weten, waar de dief was, antwoordde hij: „Ik weet het niet." Zo hoefde de dief niet te vrezen, dat de onnozele Kandoelok hem verraden zou.

Toen Kandoelok een paar weken in zijn nieuwe wo-

ning had gewerkt, dacht de dief: ik zal eens proberen, of hij ook gewillig genoeg is, mij bij een inbraak te helpen. Hij is jong en vlugger dan ik, misschien heb ik wel wat aan hem. Hij zal in zijn eigen dessa wel goed de weg weten; dat is een voordeel. Ik zal hem overhalen tot een inbraak bij zijn vroegere buurman. Dat huis zal hij natuurlijk wel uitstekend kennen. Hij weet, waar de kostbaarheden zijn en zonder gevaar voor mij zelf kan ik hem het werk laten doen.

„Kandoelok," begon hij op een morgen. „Ik moet eens met je praten. Je hebt goed je best gedaan deze weken, je mag bij me blijven. Maar nu moet je mij vannacht met iets helpen."

„Vannàcht?"

„Ja, ik wou vannacht ergens gaan stelen."

De dief wond er maar geen doekjes om. Kandoelok keek even verbaasd op.

„Stelen? . . . Dat heb ik nog nooit gedaan. Ik weet niet, wat stelen is."

„Dat is niets, dat zal ik je wel leren. Je hebt me beloofd, dat je mij met alles helpen zou en als je me niet helpt, dan jaag ik je weg."

De jongen verbleekte. Wegjagen, dat zou hij heel erg vinden en daarom zei hij: „Maar ik wil u wel helpen."

„Juist. Dat dacht ik ook. Je eet van me. Voor wat, hoort wat — is het niet? Vannacht gaan we op stap."

Kandoelok knikte — maar het woord ‚vannacht' vond hij al griezelig genoeg — en de hele dag liep hij met een onbestemde vres voor wat komen zou, rond.

Avond werd het donker. De bamboedeur van het huisje kraakte. De dief trad naar buiten, achter hem liep Kandoelok. Zonder één woord te spreken. De sterren straalden tussen brokken wolken. Ze liepen vlug, de afstand naar het dorp van Kandoelok was vrij groot. De

jongen huiverde van de nachtelijke koude, maar meer nog van vrees. Hij liep vlak achter de dief, tussen schimmen van struiken en schaduwen van bomen. Hij had nog nooit een nachtelijke tocht gemaakt en nu liep hij hier met een zak op de rug, dicht achter de sterke man, die blijkbaar voor niets bang was.

Diep in de nacht naderden ze de dessa, waar de dief zijn slag wilde slaan. De wakers aan de ingang van het dorp sliepen.

De twee slopen langs de paggers der huisjes . . . Toen stond de dief opeens stil en wees zwijgend naar het huis, wat hij bedoelde. Hij wist, dat daar een familielid van Kandoelok woonde, waar wat te halen viel. De jongen herkende direct het huis, het was van zijn oom en lag niet ver van zijn eigen woning.

De dief fluisterde: „Weet je, waar we hier makkelijk kunnen binnenkomen?"

Kandoelok beefde. Hij voelde, dat hij nu iets gevaarlijks, iets verkeerds moest doen, en nog wel in het huis van zijn goede oom! De dief gaf hem een por. „Vlug wat? Weet je het, of niet?"

„Neen . . ."

„Dat weet je wel — dat moet jij weten." Hees van gejaagdheid en ongeduld hijgde de stem van de dief. Hij was nijdig, omdat hij Kandoelok nu van onwil verdacht.

„Heus, ik weet het niet."

„Zoek dan, vlug wat — en zacht."

Samen slopen ze om het huis, maar hoe de dief ook zocht, hij vond alles goed gesloten, ook het dak was dicht en nieuw. Het viel hem tegen, hij had gedacht, dat Kandoelok het hem gemakkelijk gemaakt zou hebben. Toch gaf hij het nog niet op. Onverrichter zake teruggaan deed hij pas in het uiterste geval. Als hij eenmaal op weg was en een inbraakplan had, zette hij ook door. Maar hoe moest hij het uitvoeren?

Hij dacht even na en zei toen zacht: „Graven . . ."

„Waar?"

„Hier. We graven een gat onder het huis. Maar stil, hoor . . ."

„Ja."

Hij haalde een korte patjol uit de zak en begon te graven, maar telkens hield hij op om te luisteren, of er soms onraad was. Kandoelok stond er bij en werd er zenuwachtig van. Wat ging er gebeuren? O, was hij maar nooit bij dit slechte mens gekomen! Was hij maar weer bij zijn vader en moeder! Als hij er nu eens vandoor ging — snel, het donker in? Maar de dief zou hem zeker inhalen en vermoorden. Neen, vluchten durfde Kandoelok niet. Hij moest maar afwachten en doen, wat hem gezegd werd.

De dief groef door. De grond was nogal zacht. Hij maakte een breed, schuin gat in de grond, naast de wand. Deze wand van bamboe was niet diep in de grond gebouwd, zodat men er onderdoor kon graven en in de vloer van de woning uitkwam. Kandoelok moest er inkruipen en voorzichtig de toegang naar boven afgraven. De dief schepte de aarde weg en toen de doorgang klaar was, kroop Kandoelok, zwart en vuil, weer terug; hij beefde op zijn voeten.

„Is het open?" fluisterde de dief, „open naar boven?"

De jongen knikte, hoewel hij er niet zeker van was.

„Vooruit dan, er in, en er door."

„Dáárdoor?" vroeg Kandoelok angstig.

„Ja — sufferd . . ."

„En dan?"

De dief verloor bijna zijn geduld. Wat 'n slimmerd! Die vroeg, wat hij moest doen! Een mooie handlanger! Had hij hem maar niet meegenomen!

„Je neemt wat mee — stelen natuurlijk."

„Wat?"

„Iets kostbaars — en véél, zoveel mogelijk. En vlug wat . . ."

„Ja . . ."

Hij duwde Kandoelok met een stomp het gat in, dat voor de smalle jongen net breed genoeg was, om er doorheen te kruipen.

Nog nooit was hij zo bang geweest. Want gestolen had hij nooit. Onnozel was hij, oneerlijk niet. En nu — een inbreker, een dief — en dat bij zijn eigen oom. Toch deed hij, wat de dief van hem verlangde.

Zijn blote bovenlijf schuurde langs de harde kanten van het gat. Wat kreeg hij het benauwd! Hij stuitte met zijn hoofd tegen de aarde en dacht, dat hij niet verder kon — en kroop weer terug.

„Er door! Er weer in!" zei de dief nijdig, maar zacht.

„Ik stuit . . .!"

„Je moet naar boven buigen, door het gat in de vloer — dan ben je binnen."

En weer kreeg de arme Kandoelok een opstopper in zijn rug, zodat hij uit angst maar weer het gat inkroop. Langzaam gleed hij naar binnen. Maar opnieuw voelde hij zijn hoofd tegen de harde aarde stuiten, hij schoot niet op. De dief duwde hem nu bij de benen naar binnen. Terug kon hij niet meer. Hij boog het hoofd op en voelde, dat hij verder naar boven kon. Hij boog zijn rug en wrong zijn lichaam verder en . . . ademde de lucht van het vertrek binnen. Zijn hoofd stak hij door het gat in de aarde vloer. Met veel moeite kromde hij zich kruipend en krabbend naar binnen — hees zich uit het gat en — daar stond hij eindelijk, in het huis van zijn oom.

Angstig keek hij rond. Hij stond in het voorvertrekje. In het zijkamertje, waar ook de kookplaats was, lag iemand te slapen. En dáár in de hoek sliepen nog meer mensen — daar lagen zijn oom en zijn neef ook. Hij hoorde hen ademen — zuchtten, ze lagen in hun slaapsarongs

gewikkeld op de baleh-baleh. Als er nu eens iemand wakker werd . . .

Lange tijd stond hij stil, luisterend, weifelend en wist niet, wat hij doen moest. En al die tijd stond de dief buiten zich van woede te verbijten. Hij durfde niet te roepen, niet te waarschuwen, uit vrees de mensen daarbinnen te wekken. In spanning wachtte hij, loerde rond, want nu werd hij ook angstig. Hoe langer het duurde, hoe onrustiger hij werd. Hij begon Kandoelok te verdenken: misschien verraadt hij mij wel — en waarschuwt een familielid.

Maar een verrader was de jongen niet, daarvoor was hij te onnozel. Hij was alleen te verbouwereerd om wat te doen. Hij moest lang nadenken over wat de dief hem gezegd had. O ja, stelen moest hij, wat wegnemen. Maar wat? Er stond zoveel in de kamer. Daar schoot hem iets door het hoofd. Veel, had de dief gezegd. Hij moest véél meenemen. Dat zou hij dan maar doen. Die kist bij voorbeeld! Die grote kist. Als hij die eens meeslepen kon! Dat zou een mooi ding voor de dief zijn. Wie weet, wat er misschien in zat.

En zonder er bij te denken, dat de kist veel te groot was om hem door het gat te krijgen, ging hij er naar toe. Hij sloop heel, heel zacht naar de hoek, waar de kist stond, tilde hem voorzichtig op . . . O, wat was die zwaar! Enorm — wat zou daar veel inzitten? Hij droeg hem twee passen van de plaats weg, maar voelde al gauw, dat hij hem niet houden kon.

Daar stond hij nu, met de grote kist in zijn handen. Hem naar het gat dragen, was onmogelijk. Hij kon er geen pas meer mee doen, zijn armen deden hem pijn van het torsen — hij kon hem niet meer houden. Hij beet zich op de tanden, het angstzweet brak hem uit, zijn benen trilden van inspanning.

Buiten stond de dief te trillen van ongeduld en woede. Hij had wel zelf door het gat willen kruipen, om Kan-

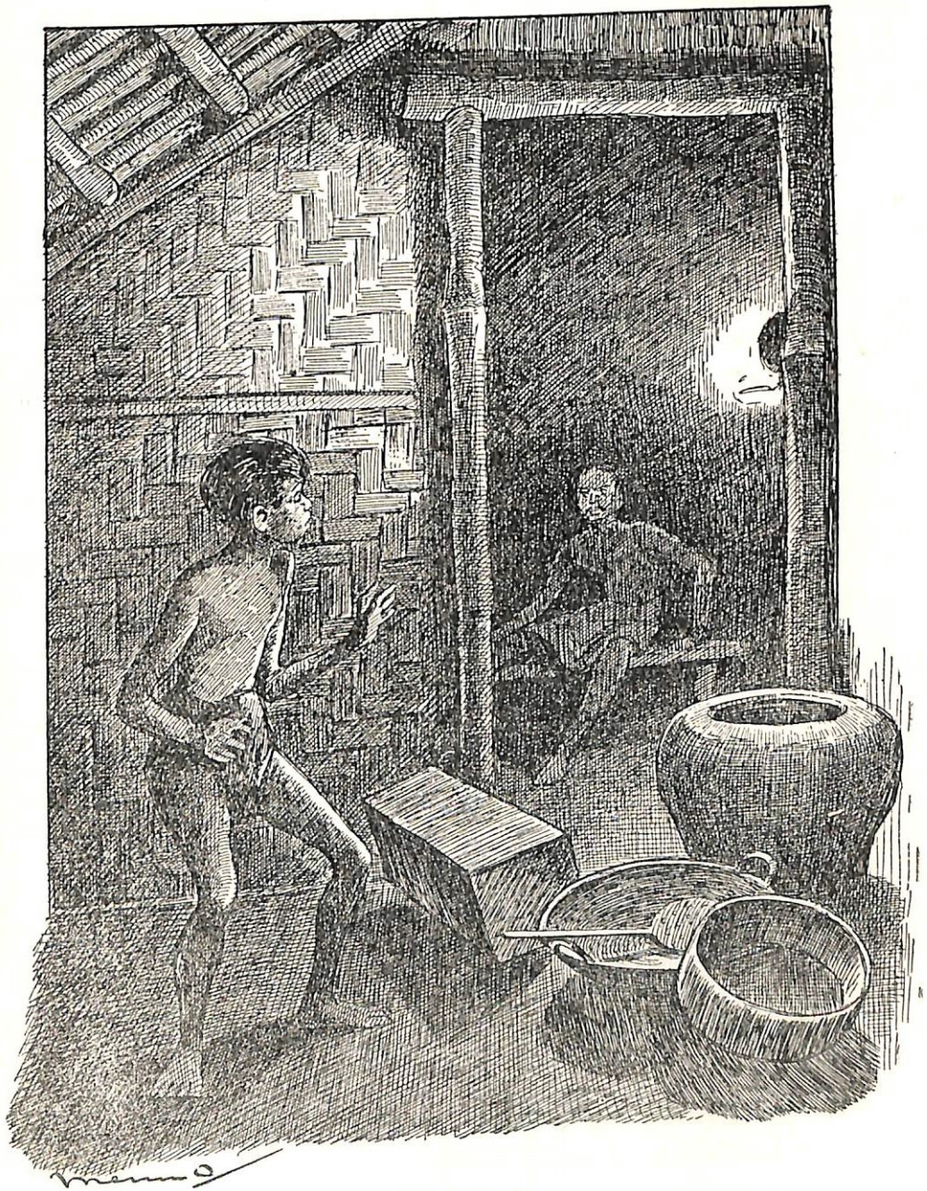

doelok mee te sleuren en een pak slaag te geven. Was die sufferd maar terug, met of zonder buit! De buit kon hem op dit ogenblik niets meer schelen. Als hij die knaap maar weer hier had, want die sufferd kon hem in het verderf storten. Hij was nu bezeten van wantrouwen. De dief ging op de grond liggen en luisterde aan de ingang van het gat . . . Maar hij hoorde niets. Ja toch, hij hoorde nu duidelijk iets bewegen, iets schuiven. Misschien beurde de jongen nu wat op . . . Toen werd het weer stil.

Plots! bom! een zware, dreunende slag.

Kandoelok had de kist op de vloer laten vallen: hij had hem niet meer kunnen houden.

Wèg was de dief! Hij snelde over de ladangs, naar een van zijn bekende bospaadjes en wist te ontkomen.

Maar Kandoelok — die stond doodstil en sidderde. Aan vluchten dacht hij niet, hij was verstijfd van schrik. Hij wachtte . . . Een seconde of wat, niet langer, want tegelijk met de harde slag op de vloer, sprongen de gestalten op van hun baleh-baleh. En het eerste, waar zijn oom naar greep, was — zijn speer. Dieven in huis! Dat begrepen de mannen direct en ze waren niet van plan, zich zomaar te laten beroven. De oudste man — niemand anders dan Kandoeloks oom — was in twee passen bij het voorvertrek en zag een gedaante.

„Hier jij —" en hij hief de speer op.

„Genade, oom!" gilde Kandoelok, die in een hoekje zich wegdrukte.

De arm met de speer zakte omlaag. ‚Oom' had hij gehoord? Hoorde hij goed?

Iemand deed een venster open, schemerig licht van buiten viel in het vertrekje.

„Wie ben — jij?"

„Genade — o, genade, oom . . . Ik — ik . . ."

De man trok de bibberende jongen te voorschijn.

„Ben jij dat — Kandoelok?"

„Ja oom — ik — genade . . ." Hij kon niet uit zijn woorden komen.

Oom zette zijn speer verbaasd neer, de andere huisgenoten slopen, in hun sarongs gewikkeld, naderbij en keken verwonderd naar de bevende Kandoelok.

„Wat is er van jou geworden! Hoe durf jij 's nachts mijn huis binnenkomen! Inbreker, die je bent!" Zijn oom maakte zich na zijn ontsteltenis werkelijk boos.

„Neen, oom, ik bèn geen dief, heus niet, ik bèn geen dief. Maar daarbuiten is een dief en die heeft mij door een gat naar binnen geduwd en hij zei, dat ik stelen moest. Maar ik was bang voor u — en toen heb ik geschreeuwd."

Och, hij wist niet meer, wat hij zei; met zijn dwaze ogen keek hij iedereen verschrikt aan.

„Hij is niet goed wijs . . ." zei iemand vergoelijkend.

„Ga toch eens kijken, of er buiten onraad is," beval oom.

Een paar mannen gingen gewapend naar buiten, zochten om het huis en werkelijk zagen ze nu het gat, waarover Kandoelok gesproken had. Er was dus een inbreker bezig geweest. Kandoelok kon het alleen niet gedaan hebben, daar was hij te onnozel voor. Hij moest het hele verhaal, zo goed en zo kwaad dat ging, nog eens vertellen en men merkte, aan een groot gevaar ontkomen te zijn. Enkelen lachten er om, maar ten slotte hadden ze ook medelijden met de arme jongen, die daar zeer beschaamd en nog steeds angstig in een hoek bleef staan.

Tegen de morgen bracht men hem naar huis.

Saména gaf een kreet van blijdschap, toen ze haar kind zag. Ze had hem zo gemist, de vele dagen en 's nachts had zij nauwelijks kunnen slapen van verdriet.

En Sadoela was in zijn hart ook dankbaar over Kandoeloks terugkeer, al schaamde hij zich diep, toen hij het verhaal van de inbraak hoorde.

Madoerees Uilenspiegel-verhaal

VI PAN BALANGTAMAK VAN BALI

PAN Balangtamak zat vol guitenstreken. Hij stond bekend als de sluwste man van zijn dorp. Niemand was er, die hem beetnemen kon. Altijd wist hij er zich uit te redden, als men hem een poets dacht te bakken.

Op zekere dag riep het dessahoofd de bewoners op om de volgende dag hout in te zamelen voor de vorst. Zo gauw als de kippen van het nest kwamen, moest men op weg zijn naar het bos om hout te kappen. Wie niet opkwam, zou met boete worden gestraft.

Ook Pan Balangtamak kreeg kennis van het bevel van het dorpshoofd. Hij vond het allesbehalve prettig, zo vroeg er uit te moeten om te gaan werken. Dat was hij niet gewend. Hij was liever lui dan moe. Hij vond, dat werken voor de vrouwen en domoren was. Hoe kwam hij aan de kost? Ja, vraag dat! Hij liet zijn vrouw werken en kwam hij met geld thuis, dan had hij dit meestal verkregen door bedrog en oplichterij of sluwe handel.

Hoe moest hij nu van die herendienst, dat hout kappen, morgen vroeg afkomen? Hij ging op zijn baleh-baleh liggen en piekerde. Als hij zo stil lag na te denken, wist zijn vrouw al, dat hij niet veel goeds aan het verzinnen was.

Nadat hij een poosje gepiekerd had, richtte hij zich plots op en zei tegen zijn vrouw: „Ik weet wat!"

„Ja, jij weet altijd wat, maar zelden wat goeds. Ga maar liever slapen, want morgen moet je er vroeg uit. Dat weet je wel. Anders krijg je boete en wie moet die opbrengen? Ik — met hard werken."

„Huil niet, voor je geslagen wordt. Hoe laat moet ik voor het dessahoofd opstaan? Wat heeft hij precies bevolen?"

„Als de kippen van het nest komen. De buren slapen al."

„Precies. Ik zal opstaan, als mijn kip van het nest komt. Ik zal precies doen, wat het dessahoofd heeft gelast."

De luie Pan Balangtamak ging slapen. Voordat de zon opkwam, waren alle dessalieden al op weg naar het woud. Wie ontbrak op het appèl? Natuurlijk Pan Balangtamak! Maar nu zou hij er dan toch tegenaan lopen. En dat gunde iedereen hem van harte, die luilak en bedrieger! Zeker zou hij nu zijn straf ontvangen.

Die morgen lag de grappenmaker op zijn baleh-baleh.

„Pan, sta nu op! Alle mensen zijn al op weg, en jij ligt daar maar, of er geen dessahoofd is, die ons beboeten kan. Sta nu op!"

„Beste vrouw, het is nog geen tijd," zei Pan Balangtamak. En hij keek naar zijn kip. „Het is heus nog geen tijd."

Zuchtend ging zijn vrouw eten kopen op de passar. Andere vrouwen vroegen haar, waarom haar man niet, zoals iedereen, naar het woud was om hout te kappen. En zij kon geen antwoord geven. Zij kwam zeer verlegen thuis, daar alle vrouwen haar beklaagd hadden met zo'n nietsnut van een man. Ze hadden haar gezegd, dat hij vast en zeker beboet zou worden wegens ongehoorzaamheid. De stemming der mensen was fel gekant tegen Pan Balangtamak. Vrienden had hij niet, omdat hij nooit werkte, ieder voor de mal hield en nooit gestraft kon worden wegens zijn geslepenheid. Alleen zijn vrouw, die bleef ondanks zijn gebreken veel van hem houden. En nu maakte zij zich werkelijk ongerust over wat er met hem gebeuren zou.

Maar Pan Balangtamak zelf maakte zich allerminst ongerust. Hij zat in de morgenuren kalm strootjes te roken en naar zijn enige kip te kijken, die nog maar steeds op haar nest zat.

Het werd al warmer. De zon stond hoog aan de hemel te gloeien. In het bos waren de dessalieden ijverig aan het hakken en kappen. Het zweet liep hun langs het hoofd. Toen ze hun aandeel verricht hadden in het kapwerk, moesten ze de zware stammen naar beneden dragen. Tegen elf uur kwamen ze in de dessa terug, torsend hun lasten hout.

De kip van Pan Balangtamak stond van haar nest op... Toen pas stond mijnheer zelf ook eindelijk op.

„Hè-hè... Het is zo-ver, vrouwtje. Ik ga mijn plicht doen, ik ga naar het woud: de kip is opgestaan."

De vrouw lachte eens, maar tegelijk dacht ze aan de boete, die haar man nu zéker zou krijgen. Als hij zich nu ziek gehouden had, of iets anders verzonnen had...

Onderweg kwam hij zijn dorpsgenoten tegen, zwoegend onder dikke boomstammen voor hun vorst. Niemand groette hem, niemand sprak tot hem een woord. Daar liep de luilak, die voor de dag kwam, als het werk gebeurd was. Maar één gedachte troostte hen: boontje kwam om zijn loontje.

Diezelfde dag vergaderde de raad der ouden. Ze vonden, dat Pan Balangtamak ditmaal een zware straf moest hebben. Hij had het bevel van dessahoofd niet opgevolgd en eigenlijk de vorst beledigd. Anderen had hij laten werken.

Hij werd gedagvaard en na kort geding luidde het vonnis: veroordeeld tot een grote boete.

Maar, zoals de gewoonte was, de beklaagde mocht nog iets zeggen. Hij verdedigde zich aldus: „Hooggeachte klian, beschuldig mij niet te gauw van ongehoorzaamheid aan de bevelen. Hoe luidde het bevel? Wij zouden naar

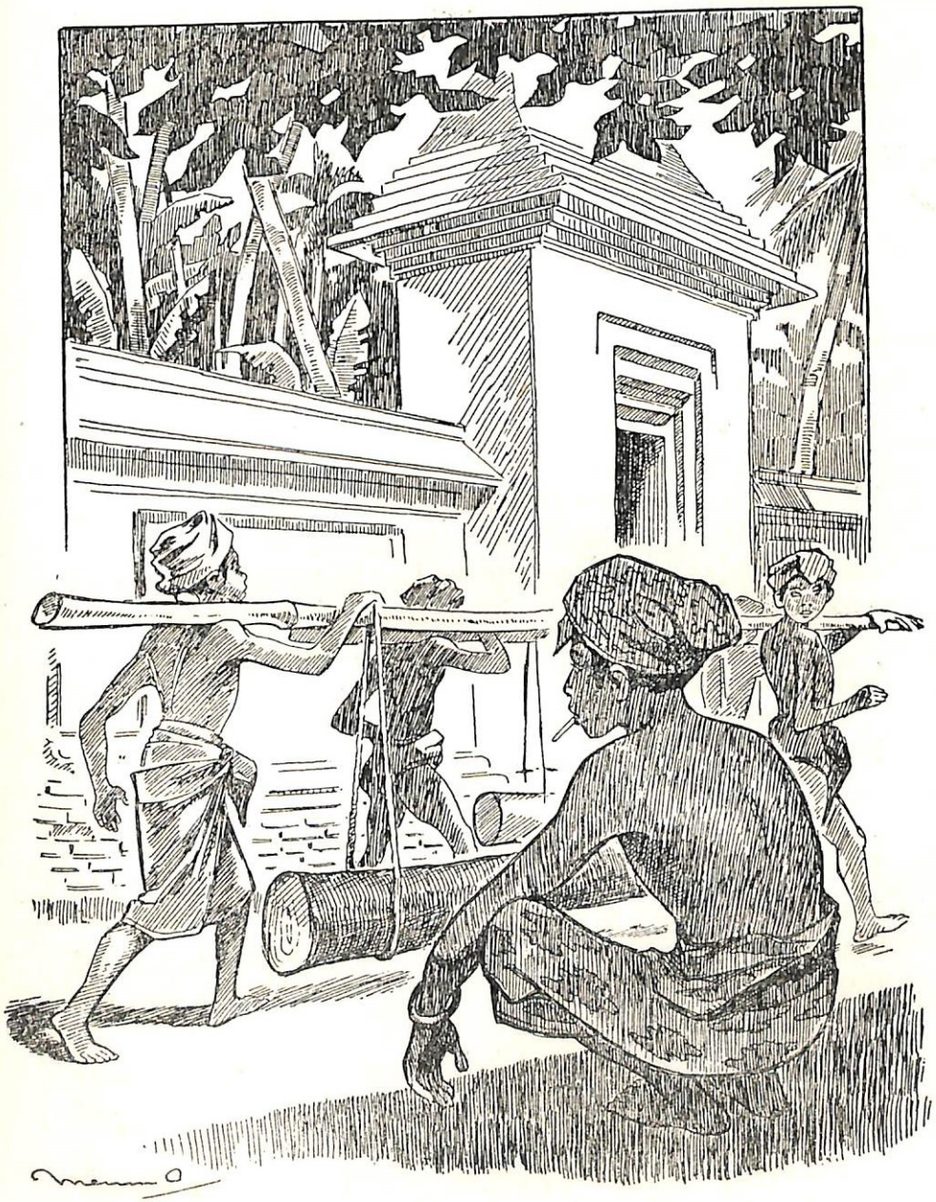

de bergen gaan, als de kippen van het nest kwamen. De heren weten, dat ik maar één kip heb en die zat toevallig te broeden. Ik heb gewacht, tot het dier haar nest verliet. Dat kan mijn vrouw getuigen. Onmiddellijk daarna ben ik op pad gegaan. Ik heb dus gedaan, wat mij bevolen was. Gij zijt rechtvaardig, mijne heren, dat weet ik. Waarom word ik dan toch veroordeeld tot het betalen van een boete? Ik heb niets verkeerds gedaan."

Na die toespraak keek hij de leden van de dessaraad één voor één aan, alsof hij zeggen wilde: nu kunt u mij niet veroordelen.

Ja, wat moesten de mensen daarop zeggen? Het bevel was zo geweest. Pan Balangtamak had het letterlijk opgevolgd. Onrechtvaardig wilden zij vooral niet zijn. Het was hun eer, volgens recht en wet, zonder aanzien des persoons te vonnissen. En — hoe graag ze ook die sluwe vos de das omgedaan hadden! — ze moesten hem toch vrijspreken.

Maar na die tijd was Pan Balangtamak nog meer gehaat in de dessa.

Op een morgen lag mijnheer weer eens languit op zijn baleh-baleh te roken, terwijl ieder ijverig aan de arbeid was, hetzij in eigen tuin, hetzij bij anderen. Hoe zijn vrouw voor de kost moest zorgen, daarom bekommerde Pan zich niet. Zijn vrouw had er werkelijk verdriet van en klaagde: „Pan, er is geen geld meer in huis, geen duit. Zou je niet eens gaan werken, net als andere mannen. Ik moet toch eten kopen. Je doet maar net, of ik het van een boompje schudden kan."

„Maar vrouw, waarom heb je me niet eerder gewaarschuwd? Is het geld op? Ik zal even nadenken, hoe ik aan geld moet komen. Wacht even."

En Pan Balangtamak begon te piekeren. Dat duurde nogal lang, zodat zijn vrouw haar geduld verloor en vroeg: „Nu, hoor je me niet? Wat doe je nu?"

„Vrouw, ik ben aan het geld verdienen. Ik denk."

„Ach wat, jij met je gedenk! Werk maar liever, dat zou beter zijn. Met denken komt er geen eten in huis."

Zeer kalm — want hij maakte zich nooit boos — antwoordde hij: „Jawel, vrouw, denken is minstens het halve werk. Met denken komt er wel eten in huis. Geduld slechts, geduld."

En hij bleef, achterover liggend, piekeren. Na enige tijd stond hij op, liep met een schalks lachje om zijn mond zijn tuin in, ving er vier prachtige, spierwitte kuifeenden, deed ze in een grote korf en stapte het erf af. Zijn vrouw had hem echter in het oog gehouden en schrok niet weinig, toen ze zag, wat hij deed.

„Wat ga je nou doen? Je gaat toch niet mijn mooie djamboels verkopen, hoop ik? Dat wil ik niet, hoor! Dat wil ik beslist niet."

„Vrouw, maak je niet boos. Ik zal zorgen, dat jij geld krijgt, zonder de djamboels te verkopen. Ik kom met je mooie kuifeenden terug."

En daar ging hij op stap. Zijn eigen dessa liep hij door, want daar hoefde hij heus niet meer te proberen, streken uit te halen. Iedereen was op zijn hoede en kende hem als een bedrieger, voor wie je altijd op je hoede moest zijn. Daarom ging hij ook naar een andere dessa, waar men hem nog niet kende . . .

Toen hij daar aankwam, begon hij te schreeuwen, zo hard hij kon: „Wie wil mooie kuiven kopen! Mooie kuiven te koop! Eén rijksdaalder maar! Eén rijksdaalder het stuk! Njen njak noembas djamboel!"

(Nu betekent *djamboel* eigenlijk *kuif*, maar de Balinezen noemen een djamboel een kuifeend).

Al gauw kwam er een vrouwje uit een kamponghuisje om de eenden te zien. Het waren werkelijk mooie djamboels, vond ze.

„Hoeveel kosten ze?"

„Zoals ik u zeg, één rijksdaalder per stuk."

„Vier voor acht gulden," bood het vrouwtje.

„Vooruit dan maar. Ga maar geld halen."

Het vrouwtje deed de korf open om de djamboels er uit te halen, maar Pan Balangtamak hield lachend haar hand tegen.

„Neen, vrouwtje, eerst geld, dan geef ik de kuiven."

Toen haalde de vrouw acht gulden en gaf ze aan Pan Balangtamak. Deze nam een mes, sneed de vier kuiven van zijn mooie eenden af en zei: „Alsjeblieft, vier djamboels."

„Wat moet dat betekenen? Ik heb toch je eenden gekocht?"

„Eenden, hoe kom je er bij? Heb ik over eenden gesproken? Ik heb toch duidelijk geroepen: mooie *kuiven!* Hier zijn ze."

Toen het verbaasde vrouwtje van woede niet wist, wat ze zeggen moest, zei de sluwe bedrieger: „Niet hebben? Ook goed. Dan houd ik ze. Goeie dag!" En met een sierlijke buiging ging hij weg, zo hard, dat hij in een ogenblik uit de dessa verdwenen was. Hij hoorde niet eens, dat de vrouw riep: „Houdt de dief!"

Veilig buiten de dessa gekomen, rustte hij even uit, keek naar zijn acht gulden en mompelde voor zich zelf: „Dat is gauw verdiend!"

Toen ging de bedrieger naar een ander dorp en deed er hetzelfde. Des avonds keerde hij naar huis terug, met vrij veel geld.

„Vrouw, hier is het geld. Ik heb gewerkt. Nu kunnen we weer een poosje leven. En hier zijn je kuifeenden. De kuiven heb ik verkocht, maar je eenden leven nog, zoals je ziet."

„Ik vind het slecht, wat je doet," zei de vrouw bedroefd. Ze begreep natuurlijk best, dat hij de mensen weer bedrogen had.

Maar Pan Balangtamak zei lachend: „Vrouw, ik kan niet helpen, dat de mensen zo dom zijn."

Balinese vertelling.

VII HET STENEN BEELD IN DE GROT

AAN de kust van Saleier woonde een visser met vrouw en kind, gelukkig en tevreden. Bijna iedere dag, behalve als het al te slecht weer was, ging de visser er op uit met zijn sterke zeilprauw en tegen de avond kwam hij weer thuis, nu eens met een goede, dan weer met een geringe vangst, zoals dat gaat in het bedrijf op zee. Zijn dochtertje stond hem altijd op het strand op te wachten. Dat miste nooit. Al van heel ver kon ze vaders prauw herkennen aan de vorm van het zeil en aan de steven, dan liep ze naar binnen om moeder te waarschuwen: „Daar komt vader! Daar komt vader!" En dan ging ze weer naar buiten om te zien, hoe de prauw langzaam groter, groter werd — tot ze vader en zijn knecht onderscheiden kon, heel duidelijk. Ze liep de prauw een klein eindje in het water tegemoet en stond te dansen in de rolgolfjes van plezier.

Batjè — zo heette het meisje — bleef net zolang wachten, tot vader de prauw vastgezet en de manden vis aan land gebracht had. En dan ging ze aan vaders hand mee naar huis. Als enig kind was ze het lievelingetje van vader en ook moeder verwende haar wel een beetje. Laatst had moeder Batjè een houten pop gegeven, zo iets had geen enkel kind in de kampong, daar was Batjè heel wijs mee. Het lekkerste visje was voor haar en moeder zorgde misschien wel tè goed voor haar dochtertje, want door die verwennerij dacht Batjè, dat het zo hoorde en dat zij een streepje vóór had.

Maar op een avond, dat de visser thuiskwam, stond

Batjè niet aan het strand hem op te wachten en dat vond hij direct vreemd. Hij loste de prauw vlugger dan gewoonlijk en haastte zich naar huis. Daar vond hij zijn vrouw, ziek op de baleh-baleh liggend, en er naast zat Batjè verdrietig te kijken. Een dokter of doekoen was er niet om te helpen. Na twee dagen werd moeders toestand zeer ernstig, en in de avond van de derde dag verloor zij het bewustzijn — en stierf.

De dag daarop werd zij begraven op het rotsachtige kerkhof achter het strand.

De visser was de eerste tijd diep bedroefd en vol zorg voor zijn kind, want wie moest er nu op Batjè passen, als hij uit was op zee? Overdag was zij bij een buurman, iedere namiddag stond zij op de uitkijk aan het strand, verlangend naar vaders thuiskomst. Maar gelukkig vond vader spoedig een jonge vrouw in de kampong, die veel van het kind scheen te houden en beloofde, goed op haar te zullen passen, als de visser op zee was. Na enige tijd hertrouwde hij met deze vrouw en zo kreeg Batjè een stiefmoeder.

Ongeveer een jaar ging alles goed, Batjè genoot een goede verzorging van Bassè — zo heette de tweede moeder. Maar daarna veranderde dat, toen Bassè een eigen kind kreeg. Ze verwaarloosde het meisje en scheen het niet goed te kunnen zetten, dat haar man zo op Batjè gesteld was. O, als hij thuis was, deed de vrouw vriendelijk tegen het meisje, maar zodra ze alleen was met Batjè, liet ze het aan haar lot over en moest het maar voor zich zelf zorgen. Batjè kreeg geen goed woord meer, wel grauwen en snauwen en standjes om een bagatel. Om eten moest het kind vragen, anders gaf Bassè het haar niet, ze deed, of ze het vergat.

En dit werd erger op de duur. Het was, of Bassè hekel aan Batjè had. Ze sloeg het kind, liet het hard werken zonder eten en het lelijke van haar was, dat ze Batjè al-

leen zo durfde behandelen, als de vader niet thuis was. Het kwam voor, dat Batjè werkelijk honger had en schreiend om eten vroeg, maar dat de hardvochtige vrouw het haar met opzet onthield.

Vader merkte wel, dat Batjè er niet zo goed en vrolijk meer uitzag, als vroeger, maar de eigenlijke reden er van wist hij niet, omdat Batjè niet durfde klagen uit vrees voor straf van moeder, want deze had gezegd: „Pas op, als je kwaad van mij spreekt tegen vader, dan zàl ik je!" En als de visser thuis was, deed de valse vrouw, of er niets aan de hand was.

Maar op een namiddag, toen Batjè aan vaders hand naar huis wandelde, zag hij het kind stil huilen en vroeg, wat er aan scheelde. Het meisje zweeg nog even en gaf pas antwoord, toen vader nog eens vroeg: „Ben je soms ziek? Wat heb je?"

„Honger — ik heb zo'n honger . . ."

„Hoe komt dat, kind?"

„Ik heb de hele dag geen eten gehad."

Intussen waren ze binnengekomen en verbaasd vroeg de visser, zodat zijn vrouw het hoorde: „Geen eten gehad? Waarom niet?"

Bassè schrok, en zei snibbig: „Ze jokt, ze heeft wèl eten gehad, ze jokt verschrikkelijk . . ."

Vader keek beurtelings naar zijn vrouw en dochtertje, niet wetend, hoe hij het had en wat hij er van denken moest. Batjè, bang voor haar moeder, zag bedremmeld voor zich, maar toen haar vader nadrukkelijk vroeg: „Zeg op, Batjè, en zeg de waarheid! Heb je eten gehad, of niet?" begon ze weer te schreien en riep: „Neen, vader, ik jok niet. Ik heb de hele dag niets gehad en als ik er om vroeg . . ."

„Hou je mond, ondeugende meid!" schreeuwde de vrouw, uit vrees, dat Batjè alles vertellen zou.

En het kind zweeg. En de visser beheerste zich, om geen

ruzie te maken, en zweeg ook. Maar hij nam zich voor, de gedragingen van zijn vrouw in het oog te houden. Die avond gaf ze het kind natuurlijk voedsel genoeg. De volgende dag overlegde de visser: ik wil eens zien, wie er de waarheid spreekt, Batjè of Bassè.

Precies als iedere morgen ging hij de deur uit, of hij naar zee ging, maar hij liep niet naar het strand, doch keerde onverwacht terug. Bij de deur hoorde hij al geschreeuw, bleef stilstaan om te luisteren en — wat hoorde hij?

„Vooruit, zeg ik, aan je werk, lui varken!"

Batjè, schreiend: „Ik heb nog geen eten gehad, moeder."

„Dat krijg je niet. Gisteren heb je aan je vader gezegd, dat ik je geen eten geef — pas op! als je dat weer doet!"

En klets! klets! daar kreeg het kind weer klappen.

Plotseling hield de vrouw op met slaan, want haar man stond in de deuropening. Bassè schrok hevig en liet het kind los, dat naar haar vader vloog en riep: „Vader, vader! Help me!"

De visser was bleek van woede. Zijn kind, zijn liefste kind laten slaan en honger laten lijden, dat was meer dan hij verdragen kon. Hij kon zich niet bedwingen en vloog met gebalde vuisten op Bassè toe . . . De vrouw gilde, vóór ze geslagen werd en de visser wees haar gebiedend de deur.

„Uit mijn ogen! Ga wèg — en gauw! — en je hoeft niet terug te komen!"

Beangst en beschaamd vluchtte Bassè het huis uit.

Toen was het stil. Buren keken tersluiks over de pagger. Batjè schreide. De visser zat, het hoofd gebogen, naar de grond te staren. Hij dacht aan zijn goede, eerste vrouw. Ach — waarom was zij zo vroeg, zo jong nog, gestorven! — Hij tobde er over, wie nu morgen voor Batjè moest zorgen. Ze was nog zo klein!

's Morgens, toen het meisje zag, dat vader de netten naar de prauw bracht, vroeg het op smekende toon: „Vader moet niet weggaan, vader moet bij Batjè blijven, thuisblijven."

De visser werd verdrietig. Hij moést uit, zijn werk op zee riep hem. Hij stond een ogenblik stil — en nam toen een besluit. Hij zou zijn kind meenemen naar zee . . .

Troostend zei hij: „Goed dan, stil maar Batjè. Thuisblijven kan ik niet. Je mag een eind met me meevaren. Je hoeft niet alleen te blijven. Ik zal voor je zorgen, hoor! Wees maar niet bang."

Toen was Batjè gerust. Als zeemanskind was ze niet bang voor het wijde water en voor de golven. Met behulp van vader klauterde ze de prauw in — en daar dobberde het oude vaartuig al heen, de zee in. Een eind voeren ze langs de kust, tot ze ver buiten het gebied van hun dorp waren. De kust was daar rotsig, er waren grotten in de rotsen.

Wat deed de visser nu? Zocht hij deze kust op, en voer hij niet verder?

De man begreep, dat hij Batjè niet de hele dag aan boord kon houden, want er stond een flinke wind en de zee was roerig. Hij droeg Batjè de prauw uit, gaf haar wat rijst en gebakken visjes en zei: „Nu moet je hier op mij wachten, Batjè, ik kom vanmiddag terug. Ik moet ver in zee gaan vissen. Blijf hier maar spelen."

En hij bracht zijn kind naar een beschutte plaats aan de ingang van een grot, stapte zijn prauw weer in en voer heen. En Batjè was helemaal niet bang alleen, voelde zich daar gerust en zeker van vaders terugkeer, en vermaakte zich met schelpen en zand en glinsterende witte steentjes en speelde met de visjes, die hier en daar in de strandkuilen achtergebleven waren bij eb.

De visser verdween uit het gezicht van de kust. Gelukkig was hij die dag niet. Hij ving zeer weinig en om niet

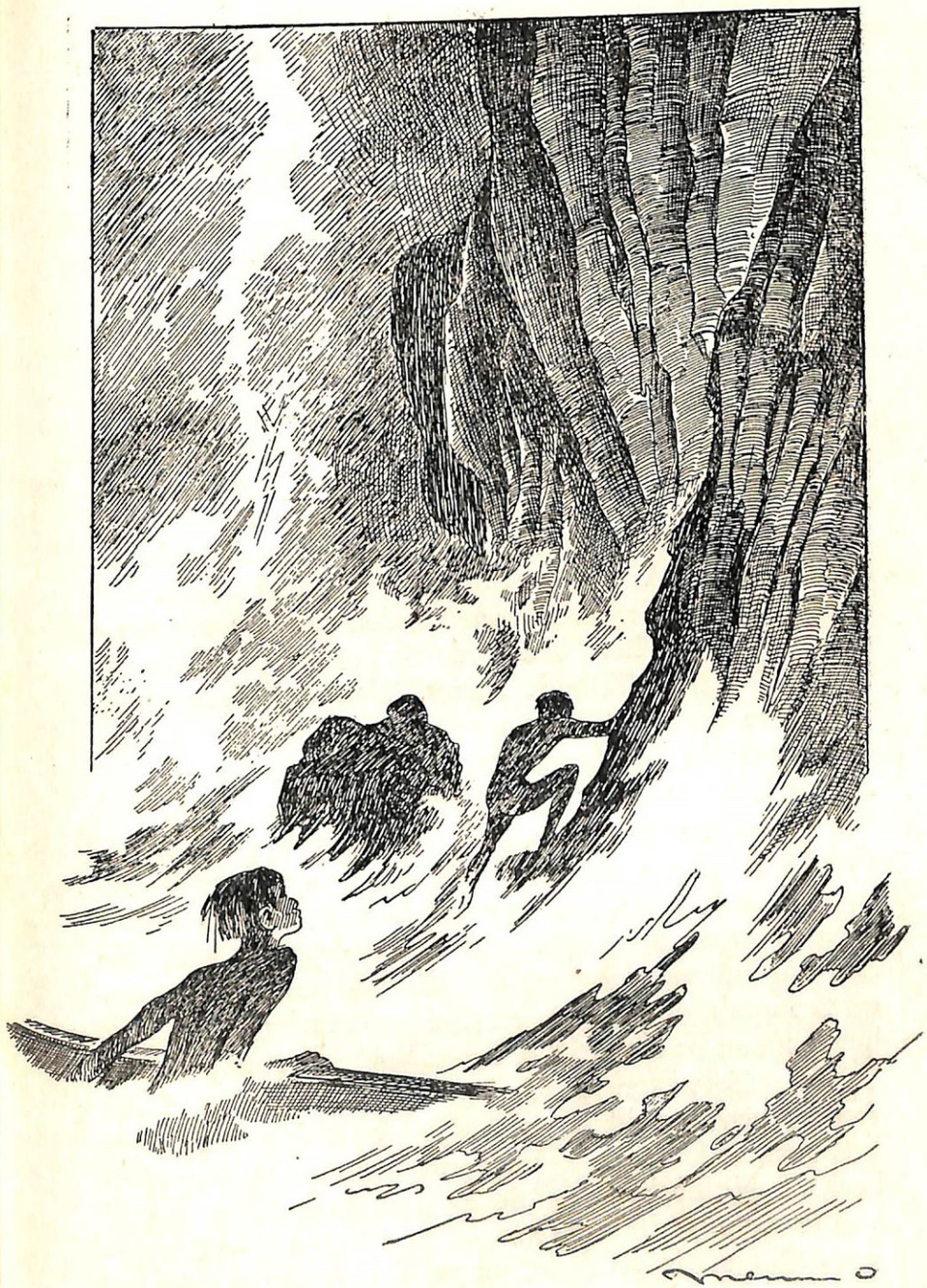

terug te keren met een bijna lege prauw, ging hij nog een eind verder zee in en probeerde op een andere plaats meer te vangen.

Tegen de middag kwam er een krachtige wind door, de lucht werd dreigend zwart, de zee zeer bewogen. Een storm stak op, hoge golven vielen als stortzeeën neer op de kleine vissersschuit, die gevaarlijk heen en weer geslingerd werd. Eerst kraakte het roer, zodat de prauw niet meer te sturen, en overgeleverd was aan de ruwe zee.

De visser moest maar afwachten, waar hij terecht zou komen. Hij had bijtijds het grote zeil neergehaald, anders zou het aan flarden gaan. Met een klein zeiltje probeerde hij nog wat te laveren, maar een rukwind brak de mast aan stukken, het zeiltje werd weggeblazen.

Al verder, verder dreven de visser en diens knecht af op de stroom. Avond en duister werd het, zonder dat de storm bedaarde. Niets, niets konden de mannen waarnemen. Om hen heen brulde de zee, over hen gierde de wind en was de dikke duisternis. Waarheen dreven ze? Ze wisten het niet. Angst was er nu in het hart van de visser, want hij dacht aan zijn kind, dat alleen was in de grot en vergeefs op vaders komst wachtte.

Plots — een verschrikkelijke slag, gekraak — een stortvloed van schuim en golven. De prauw was verpletterd tegen de rotsen. Over de wrakstukken rolden de zeeën, over de twee mannen, die zich in doodsangst vastklemden aan een stuk touw en een dik stuk hout. Ze kropen uit het wrak, voorzichtig en met veel moeite zochten zij houvast aan de rotsen. Konden zij over de rotsen verder kruipen? Ze wisten het niet, want ze zagen niets. Weer spoelde een geweldige golf over de schipbreukelingen heen, vaster klemden zij zich aan de rotspunten en glibberige koraalbrokken en bleven daar hangen, vermoeid van inspanning. Telkens kropen ze een eindje verder tussen de hoge klippen door, tot ze niet verder konden en

ook niet durfden, uit vrees, weer in diep water terecht te komen.

Zo wachtten ze op de morgen. De schemering bracht eindelijk enig licht over de omgeving, over het woelige water. Toen bemerkten ze, dat ze op een rots lagen, vóór een eiland. Toen de zee wat rustiger geworden was, zwommen ze naar de kust. Daar zaten ze, uitgeput van koude, inspanning en angst.

Het was een onbewoond eilandje, waarop ze gestrand waren. Er stonden gelukkig nog enige bomen op, die eetbare vruchten droegen. Daarmee stilden ze hun honger en dorst. Iedere dag stonden ze op de uitkijk, om te zien, of er ook een schip voorbijvoer. En inderdaad merkten ze verschillende keren een vissersprauw op, zwaaiden dan met hun noodvlag — een broekje aan een lange stok — maar werden door de grote afstand niet opgemerkt. Weken lang leefden ze op het eilandje, ze zagen de grote en kleine schepen in de verte passeren, naderen — en voorbijvaren en werden ten slotte moedeloos van teleurstelling.

Dag en nacht — en hoeveel dagen en nachten! — werd de visser gekweld door vrees voor zijn kind, en ook door zelfverwijt. Want aan niemand was de plaats bekend, waar hij het kind alleen achtergelaten had, met voedsel voor één dag — voor één dag slechts! De bezorgdheid, de angst voor het leven van zijn kind kon hij niet langer dragen, hij werd er ziek van — en stierf op het eiland. Enige dagen later, op een stille, vroege morgen, voer er een kleine vissersprauw zo dicht langs de kust van het eilandje, dat de bemanning de noodvlag van de knecht opmerkte. Er ging iemand aan land om de verzwakte schipbreukeling aan boord te helpen. Hij deed verslag van het gebeurde — en lichtte de mensen ook in over Batjè — het kind, dat achtergelaten was.

Wat was er met Batjè gebeurd?

Ze had 's middags op vader gewacht. Toen het wat

laat werd en vader nog niet kwam, werd ze niet bang, maar ging op een grote, hoge steen zitten. Vader had immers gezegd, dat ze wachten moest. O, hij zou zeker komen . . .

Hij kwam echter niet, en het werd al schemerig. In de buurt woonden geen mensen. Donker werd het, avond. Batjè bleef alleen.

Ook zij hoorde de zee bruisen, zag de golven aanrollen, ze hoorde de wind gieren. Toen begreep ze, dat vader niet komen kon door de storm en werd angstig. Ze zag de donkere grot, waarin ze nu schuilen ging voor het vreselijke weer. De grot was een duistere diepte. Puntige stenen hingen als lange pieken naar beneden. Er droppelde water uit: tik, tik, tik — immer door tikkelde het water neer.

Het meisje luisterde er naar, en hoorde nu ook andere geluiden: het schuifelen en ritselen van kruipende dieren langs de wanden misschien. Ze bedekte haar gezichtje met haar handen, tranen vloeiden langs haar vingers. Slapen kon ze die nacht niet. Verstijfd van koude en ellende en angst lag ze tussen een spleet in de grot en daar bleef ze liggen.

Hoelang en hoeveel dagen, dat weet niemand. Maar daar is ze gestorven.

Vele dagen, weken, maanden gingen voorbij en toen na lange tijd de knecht en ander volk op zoek gingen naar het kind, vonden ze het eindelijk in de grot, versteend. Zo luidt het verhaal.

In een grot op de kust van Saleier is nog een beeld van een meisje te zien. De Saleiers vertellen, dat dit het beeld is van het verlaten kind. Uit haar ogen drupt water — alsof het kind nog schreit, omdat het alleen gelaten is.

Saleierse vertelling.

VIII DE MELAATSE

HIJ zat in zijn armelijk huisje, aan de grens van het dorp. Daar, buiten de hoge omheining van het dorp, hadden medelijdende mensen een hut van atap voor hem opgetrokken. Want in het dorp zag men hem liever niet, omdat ieder vies van hem was. Hij zag er ook werkelijk afzichtelijk uit, de melaatse: zijn mager lichaam was bedekt met zieke, witte plekken.

Zijn naam was La Goendoelota. Hij woonde al geruime tijd buiten het dorp. Beterschap viel er niet te bespeuren. Hij was ongeneeslijk, zo dacht iedereen. Wie genas er van melaatsheid? Niemand.

Zijn bestaan was wel eenzaam, ellendig. Ieder vermeed hem. Als hij naderde, week men op zij: melaats! Want men vreesde ook besmet te worden. Maar hij behoefde niet veel uit. Hij wist wel, dat de mensen hem liever niet zagen. Werken kon hij natuurlijk niet en dit was niet nodig. Zelfs hoefde hij niet te bedelen, want de mensen, die hem liever niet zagen, of niet op hun erf aan de trap wensten, lieten bijna elke dag wat rijst of ander voedsel bij hem brengen. Zo voorkwamen zij, dat hij bedelde. Anderen hielpen de arme drommel werkelijk uit medelijden. La Goendoelota was geheel afhankelijk van de liefdadigheid der mensen.

Arme man! Daar lag hij op zijn baleh-baleh, vies, vervuild. En buiten scheen de zon over het veld, daar was vrolijkheid en leven en blijheid. Op de ruime erven in het dorp schreeuwden, speelden en lachten troepen kinderen en deden hun dolle, rumoerige spelletjes. En op de

wijde, gele velden, waar de rijpe padi werd geoogst, babbelden vrouwen en meisjes. Haar breedgerande hoeden bewogen boven de hoge halmen. Maar in de hut van La Goendoelota was het somber en ellendig. De man was langzamerhand aan zijn ellende gewend. Hij wist niet beter, of hij zou immer ziek blijven, tot de dood hem uit dit leven verlossen zou.

Een knaap liep het trapje op en riep. De melaatse stond op: hij wist al, wat het was. Zijn morgenmaaltijd werd hem door een der dorpsbewoners gebracht: rijst, gewikkeld in een pisangblad. Hij nam het aan en legde het naast zich op een plankje. Zo werd er iedere dag voor hem gezorgd. Hij behoefde niet bezorgd te zijn, dat hij van honger zou omkomen.

Hij zette zich neer op de vloer, om zijn maaltijd te gebruiken, maar — ineens woei er een windvlaag de hut binnen en floep! daar blies hij het pisangblad met rijst van het plankje en strooide de rijst over de vieze vloer. Overal lagen de korrels verspreid. Weg was het lekkere eten!

La Goendoelota werd erg kwaad. Hij stond op en liep in zich zelf te brommen. Die afschuwelijke wind had zijn hele maaltijd bedorven! En dat zou hij niet ongestraft laten. Waar was die wind? Waar was het hol van de wind? Hij zou hem opzoeken in zijn hol!

Verontwaardigd nam hij zijn stok en strompelde de trap af, zijn hut uit. Wat zag hij er uit! Een vieze doek om de heupen, een lap om zijn verwarde haren. En zijn lichaam — in één woord — afzichtelijk. Hij slenterde, steunend op zijn stok, de weg op. Kinderen gingen op zij, ieder was bang, in zijn nabijheid te komen. Dat verbaasde de zieke al lang niet meer; hij wist wel, dat men hem liever niet zag.

Toch moest hij langs mensen, die op de rijstvelden aan de arbeid waren. Hij moest in zuidelijke richting, want

de wind was daar vandaan gekomen, dus daar moest ook het hol van de wind zijn. Omdat hij het niet behoorlijk vond, zonder verlof door de rijstvelden te gaan, wilde hij eerst de vrouwen, die aan het oogsten waren, waarschuwen.

Zeven grote hoeden staken boven de goudgele, wiegelende padi uit. Zeven vrouwen stonden in de volle morgenzon padi te snijden. De man riep ze al zingend toe, of hij passeren mocht.

De vrouwen keken op. Wie riep daar? Ze konden het van uit de verte niet zien. Eén der oogsters zei: „Wat een mooie stem heeft hij, als hij zingt!"

„Ga eens kijken, wie het is."

Een vrouw liep door het veld naar de pagger, waar de man te wachten stond. Maar toen ze naderbij kwam en zag, wie het was, schrok ze. Vreselijk, wat een gezicht! Ze walgde van de zieke, vieze man en geen ogenblik kreeg ze medelijden met de stumper.

„Bah!" riep ze, keerde zich vol afgrijzen om en ging naar haar vriendinnen terug. „Daar ga ik niet meer heen. Hij is melaats, melaats over zijn hele lijf."

La Goendoelota voelde zich diep gekrenkt. Kwaad liep hij door. Nu men hem zo behandelde, zou hij zich niet aan de oogsters storen. Hij liep recht door, het rijstveld voorbij, de lange weg op, die leidde naar het volgende dorp.

Bij de dorpstempel gekomen, hield hij stil en begon weer al zingend te roepen. Dat hoorde een man, die bij de tempel woonde. Hij wilde weten, welke vreemdeling aangekomen was. Door het lawaai, dat de spelende kinderen op zijn erf maakten, kon hij niet goed horen, of er één of meer gasten waren.

„Maakt toch niet zo'n herrie, jongens!" riep de dorpeling. „Ga liever eens kijken, wat voor gast er in de tempel is. En kijkt eens, of hij ook eten nodig heeft."

Even hielden de knapen op met ravotten en gingen op onderzoek uit. Ze zagen al gauw, wat voor vreemdeling er was: een bedelaar. Direct gingen ze terug en vertelden: „Ja, er is werkelijk een gast."

De dorpeling — een man, die zijn manieren kende — gaf eerst aan zijn kokkie opdracht, wat eten klaar te maken. Daarna ging hij naar de tempel om met de vreemdeling kennis te maken en vroeg hem: „Waar gaat de reis heen, vriend?"

„Het enige, wat ik zoek, is het hol, waaruit de wind te voorschijn komt."

„Zó . . ." Verwonderd keek de dorpeling de melaatse aan. „Waarom? Wat wil je er mee doen?"

„Ik wil het hol dichtstoppen. De wind heeft me kwaad gedaan, hij heeft mijn rijst over de grond gestrooid."

Onze dorpeling vond het een raar geval. Het hol van de wind! Daarvan had hij nog nooit gehoord. En kwaad op de wind worden! Was die man wel goed bij het hoofd? Hij zei maar, om iets te antwoorden: „Ja, als ik het wist, dat hol, ik zou het u zeggen . . ."

„O, dat doet er niet toe. Ik zal het zelf wel zoeken. Ik ga niet eerder terug of ik moet het gevonden hebben."

De dorpsman keerde terug naar zijn huis en zei tot zijn kokkie: „Maak vlug het eten klaar voor de gast."

Lang hoefde de stakker niet op zijn maaltijd te wachten. Spoedig bracht men hem het eten, dat hem na zo'n lange, vermoeiende tocht uitstekend smaakte. En toen de avond viel en het dorp rusten ging, legde hij zich ook te slapen. En zo vergat hij voor enige uren zijn ellende en de beledigingen van de hardvochtige vrouwen op het rijstveld.

De volgende morgen bracht de dorpsman zijn arme, vreemde gast nogmaals eten. Toen nam de melaatse afscheid en zette zijn zware tocht voort, de tocht naar het

onbekende hol van de wind. Hij liep maar steeds door naar het zuiden. Langzaam, steunend op zijn stok, vorderde hij en was dankbaar, toen hij opnieuw rijstvelden zag, een aanwijzing, dat hij een nieuw dorp naderde. Ook daar was men bezig met het inhalen van de oogst en op het eerste veld, waar hij aankwam, waren ook zeven vrouwen aan het werk.

En wat bij het eerste dorp gebeurde, geschiedde hier ook. Vriendelijk vroeg hij, of hij mocht doorgaan, maar men kende geen medelijden en beledigde de stakker. La Goendoelota liep verontwaardigd door, ging naar het dorp en trad de dorpstempel binnen. Evenals in het vorige dorp werd hij er vriendelijk ontvangen, ontving voedsel en onderdak, maar niemand kon hem zeggen, waar het hol van de wind was.

Toch gaf de melaatse het zoeken niet op. Hij nam zich voor, net zo lang te zoeken, tot hij het hol gevonden had. Van dag tot dag, van dorp tot dorp, zwoegde hij over de lange, hete wegen. Telkens, bij ieder dorp, beledigden oogstende vrouwen hem, maar hij stoorde er zich niet aan en ging door.

Zo kwam hij op een dag bij het vierde dorp. En daar wist men hem eindelijk iets te vertellen over het hol van de wind, al was het niet veel. Een man, met wie hij bij de dorpstempel kennismaakte, zei hem ten minste, dat hij wel van het hol gehoord had.

„En waar is het dan?" vroeg de melaatse gretig.

„Dichtbij het negende dorp."

Het negende dorp! Dat was een hele teleurstelling voor de zieke zwerver. Wat een lange weg moest hij nog afleggen! Hij was dus nog niet eens op de helft van zijn tocht. Maar aan opgeven dacht hij niet. Hij had zich eenmaal in het hoofd gezet, zijn doel te bereiken en de volgende dag zette hij zijn reis voort. Bij ieder dorp wachtte hem weer dezelfde ontvangst: van de oogstende vrouwen niets

dan beledigingen en verachting, bij de dorpstempels van de dorpshoofden en wachters een vriendelijk onthaal, voedsel en onderdak voor de nacht. En — dat was het bemoedigende — bij elk dorp kon men hem zeggen, dat hij het doel van zijn reis naderde en op de goede weg was.

Wel vonden ze zijn plan onuitvoerbaar en zeiden hem ronduit, dat het hol van de wind nooit te stoppen was, maar door die bedenkingen liet de man zich niet ontmoedigen. Hij ging door. En bij het negende dorp vertelde men hem, dat hij heel dicht bij het doel van zijn onderneming was.

„Kijk", zei men, terwijl men hem de juiste richting wees, „ginds, aan de andere kant van het dorp, het is niet ver meer, dat vlakke stuk land, waar niets groeit — dáár is het hol van de wind."

En men wees hem een dorre plek in de verte aan, waar boom noch struik groeide. Doch diezelfde avond kon hij er niet meer heen. Het was te ver — en hij was te moe van de lange zwerftocht. Die nacht bleef hij in de tempel rusten, maar 's morgens vroeg ging hij voor het laatst en vol moed op pad, naar de kale vlakte in de verte.

Het duurde niet lang, of — dáár zag hij het! Het lang gezochte hol van de wind! Na al zijn moeite had hij het eindelijk bereikt. En onmiddellijk vatte hij het enorme werk aan, het werk, dat ieder onmogelijk achtte. En werkelijk scheen het ook onmogelijk, dat enorme hol te stoppen. Maar wat hij zich voorgenomen had, wilde hij ook ten uitvoer brengen.

Met grote inspanning, ijverig en geduldig, begon hij zware stukken hout uit de omgeving aan te slepen en in het hol te stoppen. Ja, hij voelde wel, waar de wind vandaan kwam. Hoor — hij suisde het hol uit, de vlakte over en verder de wereld door. Wacht maar! — dat zou niet lang meer duren! —

Het scheen, of hij bij het vorderen van het reusachtige

werk sterker en krachtiger werd. Hij sleepte maar steeds aan, hout en stenen en aarde en dicht bebladerde takken en struiken — en alles stopte hij in het hol. Na enige dagen gezwoegd te hebben, bemerkte hij tot zijn vreugde, dat de wind al minderde en dat moedigde hem aan, door te gaan. Boomstammen legde hij over het hol en daarop spreidde hij weer korter hout en takken en blaren. Nog waren er een paar openingen, waardoor de wind blies, maar hij voelde wel, hoeveel zwakker de wind werd. Hij ging door met het werk, doch opeens — wat was dat? . . . Dat aankomende geruis naar boven?

Eensklaps staakte hij zijn moeilijke arbeid. Verschrikt bleef hij staan en wachtte. Tussen takken, stammen en bladeren doken plotseling vreemde wezens op en voordat La Goendoelota van zijn verbazing bekomen was, hoorde hij hen spreken: „Ach, vriend, heb medelijden met ons! Wij kunnen haast niet meer ademen! Wij krijgen het zo benauwd!"

Het waren de bewoners van het hol, wier adem de wind was. Medelijden vroegen ze. Maar de melaatse kende geen medelijden.

„Neen!" riep hij. „Ik ben vast van plan, het gat dicht te stoppen. Gij hebt mij kwaad gedaan, mijn rijst over de grond verstrooid. Ik ga door!"

„Ach, doe het niet! Als het gat gestopt is, moeten wij sterven. Als ge ons in leven laat, zullen wij goed voor u zijn. We zullen u genezen . . ."

Genezen?

Dit woord alleen reeds bracht op het gelaat van La Goendoelota een andere uitdrukking. Zijn bitterheid week een ogenblik en er was iets van verbazing en verwachting in zijn stem, toen hij zacht sprak: „Genezing? Voor mij?"

„Ja, voor u. Als gij ons spaart."

De melaatse staarde de holwezens aan. Genezing! De

laatste jaren had hij er niet meer aan gedacht, hij had er niet aan durven denken. Voor zijn vreselijke ziekte was immers geen genezing. Alle hoop had hij opgegeven. Hij genezen! Het was niet te geloven. En toch — zou het mogelijk zijn? Zouden die wonderlijke holbewoners, wier adem de wind was, het wonder-middel tegen zijn melaatsheid bezitten? . . .

De gedachte aan de kàns op genezing maakte hem al gelukkig en hij riep uit: „Als dat zo is — als u mij werkelijk beter kunt maken — dan — dan — wacht! ik zal direct het hol weer openmaken, helemaal openmaken!"

En zenuwachtig van haast, ijveriger nog dan voorheen, sleepte hij de boomstammen van de uitgang vandaan — en daar gleed de wind weer zachtjes het hol uit en woei weer de wereld over. En duidelijker zag hij de vreemde wezens, naarmate het hol wijder werd. Zij riepen hem toe, dat hij naderbij mocht komen en tot hen afdalen mocht in de diepte. En de melaatse ging binnen, de goede mensen hielpen hem er bij, om hem de weg te wijzen door de diepe, eerst duistere gang — en hij struikelde niet, want zijn voeten werden ondersteund. Hoe dieper hij kwam, des te lichter werd het hol en het werd daar beneden hoe langer hoe mooier en wonderlijker. Zacht blauw licht gleed langs de wanden. Dieper, dieper daalde hij af, begeleid door de holbewoners en toen hij eindelijk geheel beneden kwam, lag daar voor hem een weg, vol licht — een nieuwe, schone wereld, veel schoner dan ergens op aarde. Lichte tuinen, zacht-groene velden en blanke, doorschijnende meren — onwezenlijk schoon!

En daar, in die sprookjeswereld, liep één der ellendigste mensen der aarde, La Goendoelota, melaats van het hoofd tot de voeten, met geen andere bedekking dan wat vieze doeken. Zonder een woord te kunnen spreken, liet hij zijn ogen gaan over die wereld van dromen, mooier nog dan men dromen kon. Wàs het misschien een droom,

een zinsbegoocheling? Neen, hij wist heel zeker, dat hij iets wonderbaarlijks beleefde. Hij voelde, dat men hem leidde, omdat hij bijna niet verder kon van verbazing, van ontroering. Het was, of zijn voeten draalden, hij hield ze in . . .

Men wees hem een woning aan en een stem zei: „Hier kunt ge wonen, hier kunt ge blijven."

Men gaf hem te eten en liet hem rusten. Vermoeid van de lange tochten en de zware arbeid viel hij in diepe slaap en toen hij de volgende morgen ontwaakte in zijn nieuwe huis en hij zich omringd zag van dezelfde vriendelijke holbewoners van gisteren, was het eerste, waaraan hij dacht: zijn genezing. Nog zag hij, dat er aan zijn lichaam niets veranderd was. Zouden ze werkelijk zijn melaatsheid van hem kunnen nemen?

„Kom", zeiden ze, „ga nu met ons baden."

En ze voerden hem naar de vijver met koel, helderblauw water. Zijn ziek lichaam bewoog zich in het water en de mensen gingen aan de kant staan en besproeiden hem geheel, sprenkelden het water over zijn hoofd, zijn schouders en hun rappe handen wiesen hem — en van stonden aan zag en voelde hij de reinigende kracht van het koele vocht over zijn gehele lichaam. Alle zieke plekken op zijn huid genazen en kregen een normale tint, blanker, reiner nog, hij voelde zich verjongen, zijn huid kreeg de zachte tint van een kind.

Aan hem was een wonder geschied: hij was genezen.

Toen brak er voor de man een heerlijke tijd aan, zo'n heerlijke tijd, alsof het scheen, dat al zijn verdriet en leed, dat de mensen hem aangedaan hadden, vergoed moest worden door veel vreugde en veel liefde. Want hij bleef wonen in het huis bij de vriendelijke holbewoners, die hem onderhielden en verzorgden. De dagen en nachten gingen zo kalm, zo zonder enige teleurstelling heen, dat

hij als in een paradijs verkeerde. Nog nooit had hij zich zo gelukkig gevoeld. De hele dag was hij omringd door de goedheid der mensen te midden van de schoonheid der nieuwe sprookjeswereld en iedere morgen verwonderde hij zich opnieuw over zijn gezondheid en zijn geluk.

Maar na veel dagen kwam het verlangen in hem op, naar zijn eigen wereld, de aarde, terug te keren. Hij had al zo lang van de gastvrijheid der holbewoners genoten, en hij vond, dat hij er geen misbruik van mocht maken. Daarbij, hij was nu even gezond als alle andere aardbewoners en meende, nu best voor zich zelf te kunnen zorgen. Hij hoefde immers niet meer te vrezen voor spot en vernedering der mensen.

Daarom zei hij op een avond, toen hij het avondmaal had gebruikt: „Ik ben u dankbaar, dat u mij genezen hebt. Gij hebt mij tot de gelukkigste aller mensen gemaakt. Maar vindt u ook niet, dat het goed is, als ik weer naar de aarde terugkeer?"

„Ja, als u het zelf wilt, dan willen wij u niet tegenhouden. Maar ga dan vanavond nog niet, want de weg zou voor u te donker zijn. Slaap nog één nacht bij ons, eet dan eerst en vertrek morgenochtend vroeg, dan hebt u een lange, lichte dag voor u."

Dat vond La Goendoelota een verstandig voorstel.

De volgende morgen stond hij vroeg op. Hij vond het wel weemoedig, dat hij nu afscheid moest nemen van zijn weldoeners, maar hij begreep, dat hij toch niet altijd in de onderwereld kon blijven. Hij at voor het laatst het kostelijke voedsel, dat men hem voorzette en wilde afscheid nemen.

„Wij zullen u uitgeleide doen, tot aan de uitgang van het hol," zeide ze.

Toen werd La Goendoelota door de donkere gang geleid naar de aarde. Daar lag de aarde weer, overgoten van het zonlicht. Daar zag hij weer de schone bossen.

Daar lag vóór hem de lange, slingerende weg in de richting van zijn dorp.

Hij nam afscheid en liep de hete weg op, die leidde naar het negende dorp.

Het negende dorp . . . Ginds lag het vóór hem, met zijn velden en mensen. Hij herinnerde zich weer alle beledigingen, die men hem aangedaan had en opnieuw kwam de afkeer van mensen in hem boven en de lust, om de smaad te vergelden, ja om zich te wreken. Hij was nu gezond, voelde zich sterk. Het dorpshoofd zou kunnen zien, dat er een wonder aan hem geschied was. Men zou hem niet meer als een bedelaar, als een gast, die gunsten nodig had, behandelen. Hij zou dat dorp binnengaan om een boete te eisen voor de beledigingen, die de vrouwen van het rijstveld hem aangedaan hadden en die zou hij niet ongestraft laten.

Fier, als een jonge, krachtige man, trad hij het dorp binnen. Als een beklagenswaardige stakker had men hem de stoffige weg zien opgaan, het dorp uit, hoofdschuddend en medelijdend had men hem nagezien — en nu stonden de mensen bij de ingang van het dorp hem verbaasd aan te gapen en vroegen fluisterend aan elkaar, wie die knappe, fiere vreemdeling toch wel zijn mocht, want men herkende hem natuurlijk niet meer. Hoe zou hij ook te herkennen zijn! Niet alleen zijn lichaamskleur, ook zijn kleding was veranderd. De vieze lompen om heup en hoofd waren vervangen door een fleurige, fraai geplooide sarong en een helder, keurig baadje. Om de polsen droeg hij een witte armband, in zijn gordel stak een schone kris, waarvan de bewerkte schede met bladtin was beplet. De ganse nieuwe uitrusting had hij van de holbewoners gekregen.

De mensen keken de bijzondere vreemdeling na. Waar zou hij heengaan? Natuurlijk naar de dorpstempel. Op het ruime erf van het dorpshoofd speelden en rumoerden,

zoals gewoonlijk, veel kinderen en slaven. Toen La Goendoelota naderde, hielden de kinderen op met schreeuwen, het werd zelfs zeer stil.

„Slaven," riep La Goendoelota met zijn heldere stem, duidelijk klinkend over het erf, „roep uw meester!"

Haastig liepen enige bedienden de trap van het huis bij de tempel op, om het hoofd te roepen. Deze kwam te voorschijn.

„Ik ben hier gekomen," sprak La Goendoelota, „om dit dorp een boete op te leggen, daar ik enige tijd geleden door vrouwen uit uw dorp beledigd ben."

„U beledigd?" vroeg het hoofd verbaasd. Want hij herkende de man vóór hem niet.

„Ja, ik ben La Goendoelota."

Toen pas herinnerde het hoofd zich de melaatse. Hij ontstelde. Hoe was hij veranderd! Hij had een voornaam, aanzienlijk voorkomen.

„Maar — wat wilt ge dan van ons?"

„Ik eis van dit dorp: een oude slavin, een oude buffelkoe, een oude hen, een oude geit en een oude zeug. Dan zal ik tevreden zijn."

De eis was niet gering, maar het hoofd zag in, dat hij er aan voldoen moest. Het was waar, dat de zeven vrouwen op het rijstveld La Goendoelota zwaar gekrenkt hadden. Het hoofd gaf spoedig bevel, het gevraagde te verzamelen.

Een heel oude vrouw, de oudste uit het dorp, werd uit haar huisje gehaald. Och, wat een oud mensje was dat! Ze kon niet meer lopen, niet meer opstaan, ze moest met alles geholpen worden. Men kon haar niet alleen laten gaan. Het hele dorp was eigenlijk één grote familie. En waar de oude grootmoeder heenging, trokken de kinderen en kleinkinderen mee. Dat gaf me een opschudding in het dorp. Bijna ieder pakte zijn huisraad om de oude vrouw te volgen.

En toen de oude buffelkoe uit het veld gehaald werd, volgden de andere buffels en kalveren ook. En de oude hen werd gevolgd door de kippen en de kuikens. En de stokoude geit door alle jonge geiten en achter de oude zeug liepen een boel varkens mee. Het was een grote verhuizing van mensen en dieren. Het hele dorp verhuisde ten slotte, zelfs het hoofd ging mee! Want als alle mensen heengingen, waar moest hij dan blijven?

Het werd een enorme optocht achter La Goendoelota, die als een vorst in zijn prachtige kleding vooropliep. Die slimmerd! Hij lachte in zijn vuistje! Hij had wel geweten, wat hij eiste. Hij moest toch ook bezittingen hebben, die hij zo lang had ontbeerd. Nu was hij gezond, maar gezond en arm vond hij half werk. Rijk moest hij worden. En de slimmerd begon al goed!

Zo kwam hij in het achtste dorp . . . Stom van verbazing stonden de mensen te kijken, toen La Goendoelota er aankwam met een heel dorp achter zich, mensen en vee, slaven en kinderen. Het achtste dorp legde hij dezelfde boete op als het negende. Ook hier moest hij hebben een oude vrouw, een oude buffelkoe, een oude hen, een oude geit en een oude zeug, omdat de zeven vrouwen op het rijstveld hem beledigd hadden. De oude vrouw werd gebracht en de grote dorpsfamilie trok haar achterna. De oude buffel, de hen, de geit, de zeug werden gehaald en — joep! sprongen en wipten alle dieren mee! Het krioelde van dieren en mensen. En alles trok achter La Goendoelota de weg op naar het zevende dorp.

De mensen van dit dorp zagen de lange, lange stoet aankomen met de vorst voorop en ze zeiden al tegen elkaar, voordat La Goendoelota iets gezegd of geëist had: „Laten we in vredesnaam maar niet wachten, tot men ons meeneemt. We moeten vast en zeker ook mee. Vooruit dan maar!"

En zo ging het van dorp tot dorp. Het werd één grote

volksverhuizing en alles trok naar het eerste dorp, waar La Goendoelota vroeger gewoond had. Huizen had men spoedig genoeg opgetrokken met zoveel handen. Het werd een zeer uitgestrekte nederzetting, waarvan La Goendoelota vorst werd.

Toradjase vertelling *(Naar Dr. N. Adriani).*

IX DE INHALIGE GOEROE

AAN een kleine rivier lagen drie kampongs, één bij de mond, één in het midden en één bij de oorsprong. In de middelste kampong was een schooltje, waar de kinderen van de drie kampongs onderwijs ontvingen. Daar woonde ook de goeroe.

Hij was een gezien man, van wie de mensen veel hielden, vooral omdat hij de vrede tussen de drie kampongs wist te bewaren, als er onenigheden dreigden. Hij was de raadsman der kamponghoofden en was immer bereid de mensen te helpen.

Eén gebrek had hij, een groot gebrek. Hij was inhalig. Hij ontving dikwijls iets van de mensen, maar zelf iets geven, ho-maar!

Op een dag kwam iemand van de kampong bij de oorsprong met een prauwtje de rivier af en bracht de goeroe een boodschap van het kamponghoofd. Beleefd zei hij: „Morgen wordt er in onze kampong feest gevierd. De kapala nodigt u uit, te komen."

„Heel goed," antwoordde de goeroe. „Bedank de kapala voor de uitnodiging en zeg maar, dat ik aanwezig zal zijn."

Hij was wàt in zijn schik, want hij wist wel, dat er op het feest karbouwen geslacht zouden worden en dat het de gewoonte was, iedere bezoeker een stuk mee te geven. Van die kampong kreeg hij altijd minstens één grote, dikke poot mee. Dan had hij voor enkele dagen gratis vlees en hoefde hij geen geld voor vlees uit te geven.

Een paar uur daarna naderde van de andere kant een prauwtje. Het werd vastgelegd voor het huis van

de onderwijzer en een oppas vroeg hem te spreken.

De goeroe informeerde vriendelijk: „Wat is er, vriend?"

„De kapala laat u weten, dat zijn dochter gaat trouwen en vraagt, of u zo goed zou willen zijn, op het feest te komen."

„Zo! Gaat zijn dochter trouwen! Zeg maar, dat ik komen zal. Wanneer zal het zijn?"

„Morgen mijnheer."

„Morgen al?"

„Ja, mijnheer."

De goeroe krabde zich eens achter het oor, teleurgesteld. Want nu wist hij niet, wat hij doen moest. Hij herinnerde zich, dat hij bij een vorige slamatan in die kampong twéé karbouwenpoten meegekregen had. Twee was meer dan één — maar hij miste ook niet graag het present van de eerste kampong. Na lang weifelen zei hij: „Nu zeg maar, dat ik komen zal. Het is wel jammer, want . . ." Hij overwoog weer, dat de twee poten van het ene feest nogal dun waren geweest en de ene poot van het andere feest altijd zeer dik en vet was . . .

„Wat is jammer, mijnheer?" vroeg de oppas, die niet begreep, waarom het ging.

„Ja, zie je, aan de oorsprong wordt juist morgen ook een feest gegeven en ik heb al beloofd, daar te zullen komen, maar . . ."

De slimme boodschapper, die onmiddellijk wist, hoe de vork in de steel zat, zei: „Bij ons worden er veel karbouwen geslacht."

„O ja? Nu, goed, zeg dan maar, dat ik . . . Of . . . Och, zeg maar, dat ik misschién zal komen. Ik weet nog niet, waar ik zal heengaan."

Zo was het: de goeroe was het nog niet met zich zelf eens.

De boodschapper groette, stapte in zijn prauwtje en

voer stroomafwaarts naar de kampong aan de mond.

De volgende morgen werd de goeroe wakker en dacht direct aan de beide uitnodigingen en gaf zijn bediende last, de tambangan klaar te leggen voor de reis. Maar onder het aankleden overlegde hij nog bij zich zelf: waar moet ik nu heen? Ging hij naar de eerste kampong dan kreeg hij twee dunne poten. Ging hij naar de derde aan de oorsprong, dan kreeg hij een dikke. Wat zou nu meer zijn? Waar zat het meeste vlees aan? Hij draalde met het nemen van een besluit.

De zon ging op en straalde over de rivier. Het feest zou zeker al begonnen zijn — en hij was er niet bij, de goeroe. Hij moest nu snel een keus doen. En dat kon hij niet. Eindelijk dacht hij: ik zal eerst naar de mond gaan, naar het eerste dorp; ik vaar stroomaf, dat gaat gemakkelijk, en ik krijg de twee poten.

„Vooruit, vlug!" gelastte hij de bediende.

En daar ging het met een flink vaartje stroomaf. De bediende roeide, wat hij kon. Maar intussen begon de goeroe opnieuw te twijfelen. Twee poten . . . maar de laatste keer waren ze wel erg dun geweest, er zat weinig aan. En die ene poot, die hij laatst in de kampong boven had gekregen — dat was een bijzonder dikke geweest, vol mooi vlees, veel meer dan aan die twee dunne pootjes zat. Als ik nog eens terugging . . . Hij had nog tijd genoeg . . .

„Omkeren!" riep hij plotseling tot zijn bediende. Deze wist niet, wat hij hoorde.

„Maar mijnheer . . ."

„Omkeren, zeg ik, en ik zal je wel helpen."

De bediende deed, wat hem gelast werd en keerde de tambangan, hoewel hij er niets van begreep. De goeroe nam zelf ook een dajoeng en met z'n tweeën roeiden ze nu stroomop. Dat ging heel wat zwaarder — dus langzamer, want in de rivier stond een vrij krachtige stroom.

De zon was al hoger gestegen. Hè! dacht de goeroe,

was ik vanmorgen nu maar direct naar de oorsprong gegaan. Dan was ik er al geweest. En misschien had ik mij dan kunnen verontschuldigen en vroeg weg kunnen gaan — naar de mond. Dan zou ik drie poten gehad hebben. Drie — of één, dat verschilde nogal wat!

Hij roeide door en werd er moe van. Hij voer langs zijn eigen kampong, en verder, naar boven, naar — die ene dikke poot . . . Maar, zo overwoog hij, zouden die twee poten bij elkaar niet meer wegen dan die ene dikke?

Onwillekeurig liet hij de dajoeng stil door het water glijden en de bediende roeide alleen, langzaam en zeer zwaar trekken was het. Hij zuchtte — en de goeroe zuchtte mee.

„Ben je moe?" vroeg de goeroe.

„Ja mijnheer — ik ben moe — en het is nog ver."

Even weifelde de goeroe. Toen besloot hij: „Nou, terug dan maar! Naar beneden."

Nu zuchtte de bediende nog dieper, of hij zeggen wilde: zo komen we er nooit. Maar hij gehoorzaamde en wendde de tambangan en roeide te zamen met zijn meester weer stroomaf. Dáár zou de goeroe feestvieren.

Hoog stond de zon al. En in de kampongs wachtten de mensen vergeefs op de goeroe, die feitelijk nog niet besloten had, waarheen hij zou gaan. De karbouwen waren al geslacht, het vlees begon men reeds te verdelen.

Besluiteloos voer de goeroe op de rivier. Hij zag niets dan twee magere poten en één dikke poot. En hij wist niet, wat hij nemen moest. Tot hij naar boven keek, en bemerkte, dat het al heel laat was.

Als het eens te láát is! dacht hij met schrik.

Snel nam hij zijn besluit, terug te keren naar de kampong boven, die op dat ogenblik het dichtstbij was. Doodmoe kwam hij er aan. Nog klonk er muziek, en vrolijkheid was er nog wel, maar het eigenlijke feest was al afgelopen en verschillende gasten waren al vertrokken. De

buffels waren geslacht en onder de feestgangers verdeeld.

De kapala kwam de goeroe tegemoet. Deze vroeg met bijna angst in zijn stem: „Wat zie ik? Ben ik te laat?"

„Ja, het spijt ons erg, mijnheer. We hebben wel tegen elkaar gezegd: zou mijnheer de goeroe soms ziek geworden zijn? Het feest is afgelopen."

„Maar ik heb toch gezegd dat ik komen zou?"

„Ja, maar we dachten, dat u niet meer kwam, omdat u anders nooit laat komt."

De goeroe was danig uit zijn humeur! Geen dikke poot! Weg al dat lekkere vlees! Wat moest hij nu doen? . . .

Gauw naar beneden! Daar duurde het feest meestal langer. En daar zouden ze zeker op hem wachten, misschien wel zijn aandeel bewaren. Twee poten. Terug!

Zo snel hij kon, roeide hij stroomaf, langs zijn eigen kampong, naar de mond. Hij luisterde gespannen.

„Hoor je al iets?" vroeg hij zijn bediende.

„Ja, mijnheer," hijgde de roeier. De arme kerel roeide zich de armen uit het lid! Want straks zou hij misschien nog de schuld krijgen, als ook daar niets meer te halen viel. Hij kende zijn meester: een brave man, maar schrikkelijk gierig — en op de penning!

„Wat hoor je?"

„Muziek . . ." En de bediende roeide nog harder.

Ja, nu hoorde de goeroe het zelf ook. De gong klonk reeds door . . . Maar als — als die twee poten . . .

Prauwtjes kwam hij tegen. Met mensen van het feest! Ze keken vrolijk — en groetten de goeroe beleefd. Pakken hadden ze bij zich — met vlees!

De goeroe haastte zich. Merkbaar zenuwachtig kwam hij in de kampong aan. Bijna vergat hij, het bruidspaar en de ouders geluk te wensen . . . Want ook daar was het feest afgelopen. Toch werd hij beleefd, al was het met zekere teleurstelling, ontvangen.

„Wij dachten, dat u niet meer komen zou, mijnheer," zei de kapala.

„Maar ik had het toch beloofd?"

„U had mijn oppas gezegd, dat u nog niet wist, waar u heen zou gaan. Wij dachten, dat u naar de slamatan aan de oorsprong was."

Meer behoefde hij niet te informeren. De buffels waren geslacht, het vlees was verdeeld. De goeroe viste achter het net. Weg één poot! Weg twee poten. Dat waren er samen drie.

Na korte tijd nam hij afscheid, stapte in zijn tambangan en roeide naar huis. Zwijgend liet hij zijn bediende dajoengen.

Zwaar was de goeroe gestraft voor zijn inhaligheid.

Boeginese vertelling.

X HOE KAT EN MUIS VIJANDEN WERDEN

IN een schuur woonde een muizenfamilie, gelukkig en zonder vrees voor katten. Er was ook een heel stel jonge muizen bij en met die kleine dingen had moedermuis veel te stellen, want het jonge volkje was erg druk en beweeglijk — het kroop door allerlei gaatjes en reetjes uit nieuwsgierigheid en was soms niet terug te vinden.

Wat dat kleine goed al niet probeerde! Moedermuis mocht overal wel ogen hebben, om ongelukken te voorkomen.

Op een keer zag ze een jong over een uiterst dun stokje balanceren.

„Pas op! — dat gaat niet!" waarschuwde ze. En of het nu kwam, doordat het kleine ding schrok van de waarschuwing en zenuwachtig werd, weet ik niet, maar — op hetzelfde ogenblik kantelde het stokje en het kleine muisje maakte een lelijke tuimeling: het viel namelijk door een gat in de vloer op de grond en precies op zijn neusje. Zijn bekje was gewond en er liep een draadje bloed uit zijn neusgaatjes. Het diertje had veel pijn, het piepte zacht.

Dat was voor moedermuis een afgrijselijk gezicht. Ze was zo van streek, dat ze er schreiend bij stond en met haar pootje de tranen uit de ogen veegde. Maar helpen kon ze niet. Ze wachtte een dag en een nacht en nog een dag, om te zien, of haar jong op zou knappen, maar toen het niet beter werd, ging ze er op uit om iemand te zoeken, die de priesterzang kon zingen, waardoor haar kind misschien herstellen zou.

Eerst ging ze naar de buffel, die lag te herkauwen in de wei. De muis kroop tot vlak voor de neusring van de buffel en zei: „Piep, piep!" om de aandacht te trekken.

„Wat is er?" loeide de buffel.

„Mijn kind is ziek. Kun je de priesterzang zingen om het te genezen?"

„Ik heb hem weleens gehoord, ik ken hem een beetje."

„Laat eens horen, toe, probeer het eens."

En de buffel deed zijn best en begon: „Aoe! Aoe! Boeh! Boeh!"

„Houd maar op," zei de muis teleurgesteld. „Je stem is helaas te zwaar. Mijn kind zou bang worden en sterven van jouw zang. Ik ga naar een ander."

Toen ging de moedermuis naar het paard, dat liep te springen over het veld. Ze liep tot vlak voor het paard en riep zo hard ze kon: „Piep! Piep!"

„Wat is er?" hinnikte het paard.

„Mijn kind is ziek. Kun je misschien ook de priesterzang zingen om het te genezen?"

„Ik ken hem een beetje."

„Laat eens horen, toe, probeer het eens."

En het paard begon zijn best te doen, heel vlug: „Hi-hi-hi-hi-hi."

„Houd maar op — in vredesnaam, houd er mee op! Uw stem beeft me te veel. Mijn kind zou gaan bibberen en doodgaan van dat gehinnik. Ik ga naar een ander."

Toen trok de moedermuis naar het varken, dat liep te wroeten in het vuil onder een huis. De muis liep tot vlak vóór het varken.

„Wat is er?" knorde het varken.

„Mijn kind is ziek. Kun je de priesterzang zingen om mijn kind te genezen?"

„Een beetje," zei het varken, dat niet hield van veel woorden.

„Laat mij eens horen."

En het varken begon: „Knorr! knorr! knor-kr . . .”

„Houd maar op!” piepte de muis. „Je stem is te onduidelijk. Ik ga naar een ander.”

Toen ging de moedermuis naar de geit, die liep bladeren van de struiken te trekken en te vreten. De muis trippelde tot vlak voor de geit en piepte.

„Wat is er?” vroeg de geit.

„Mijn kind is ziek. Kun je misschien de priesterzang zingen om mijn kind te genezen?”

„Ik ken hem een beetje.”

Allemaal een beetje, dacht de muis, die niet gauw tevreden was. Nu, vooruit dan maar met die geit!

„Laat maar eens horen, hoe je hem zingt.”

En de geit deed zijn best en begon heel vlug te mekken: „Mek-mek-mek!”

„Houd maar op! Jouw stem beeft ook al zo, net als die van het paard. Daar krijgt mijn kind de bibberkoorts van. Ik ga naar een ander.”

En ze vertrok en kwam bij de vogel terecht, die zat te fluiten in een boom. Met veel moeite klauterde ze al krabbelend de boom in, tot vlak voor de vogel, die er werkelijk even van schrok, toen hij vlak voor zich hoorde: piep-piep!

„Wat is er?” floot de vogel.

„Mijn kind is ziek. Kun je ook de priesterzang zingen om mijn kind te genezen?”

„Ik ken hem een beetje.”

„Laat mij eens horen.”

En de vogel begon, zoals hij gebekt was: „Tu-tu-tú . .” en wilde wel doorgaan, maar zag dat de muis zich direct al ontevreden omkeerde. Droevig schudde ze het kopje en zei: „Houd maar op, ik hoor het al. Je stem is veel te schel. Daar krijgt mijn kind hoofdpijn van. Ik ga het bij een ander proberen.”

En zo kwam de muis doodmoe bij de kat terecht en

dacht intussen vol ongerustheid: hoe zal het nu met mijn kind zijn?

Ze trippelde tot vlak voor de bek van de kat en vroeg: „Vriendin, mijn kind is ziek. Kunt u misschien de priesterzang zingen om mijn kind te genezen?”

De kat hield op met het likken van haar poot en het wassen van haar gezicht en keek — en keek — en zei toen: „Ik ken hem goed.”

Aha! dacht de muis verrast, toen ze de kat hoorde. Dat is een mooie stem. En ze vroeg: „Toe, laat eens horen.”

Toen begon de kat zachtjes: „Miauw . . . miauw . . .”

„Hè —” zei de muis, onder de indruk van het geluid, „hoe mooi klinkt dat! Daar zal mijn kind stellig rustig van worden en genezen. Ga met mij mee.”

De kat keek de muis eens aan, en nog eens, likte links haar snorharen, likte rechts — en dacht een poosje na, zonder direct te antwoorden.

„Ik zal u natuurlijk belonen . . .,” sprak de muis aanmoedigend.

„Ja, goed,” miauwde de kat, „maar dan wilde ik graag mijn vrienden en familieleden meenemen. Waar woon je?”

„In de kleine loemboeng van Djami. Mijn kind ligt bovenop de verse padi.”

„Dat is ver. Dan moet ik bij u eten. En wij, katten, eten veel. Kijk eens, voor u alleen is het te veel drukte, al dat eten klaar te maken. Maar daar weet ik wel wat op. Roep al je kennissen en vrienden bij elkaar, zoveel je kunt. Die moeten eten voor ons maken en dan zullen wij komen.”

„Heel goed,” zei de muis, die er alles voor overhad. „Wanneer komt u dan?”

„Morgen.”

„Best, morgen! Ik verwacht u.” En weg wipte de moedermuis, blij en dankbaar voor de toezegging. Elke muis,

die ze tegenkwam, hield ze aan en vroeg: „Wil je mij komen helpen met koken, want morgen krijg ik veel katten op bezoek, die blijven bij mij eten. Eén zal de priesterzang zingen voor mijn ziek kind en ze doet het zó mooi — je zult er zelf van genieten."

En daar de muizen erg behulpzaam voor elkaar waren in die goede oude tijd, kwamen alle muizen uit de buurt naar de loemboeng van Djami. De één zocht dit, de ander bracht dàt mee, een ander haalde weer hout en binnen weinig tijd stonden er twee planken in de loemboeng vol lekker eten voor de hoge visite.

Het jonge muisje was nog erg ziek en de moedermuis was wàt blij en zeer vereerd ook, toen zij de kat met een gevolg van wel dertig andere katten zag aankomen. Zoals het behoorde, wachtte de muis beleefd tot de visite de trap opgeklommen was, boog en zei: „Welkom, priesteres! Ik ben zeer dankbaar, dat u zo vroeg gekomen bent. Alles is klaar."

„En heb je het niet te druk gehad? Heb je veel hulp?"

„O ja, priesteres, de loemboeng is vol muizen, die u willen helpen en bedienen."

„Prachtig! Prachtig!" miauwde de kat. „Maar waar is uw ziek kind? Ik zal het gauw genezen. Breng het maar hier."

Gauw liep de muis naar haar jong, boven op de padihoop. De kat kwam met heel haar gevolg de loemboeng binnen, waar honderden muizen bijeen waren, die bedrijvig rondliepen om alles klaar te maken voor de maaltijd. Intussen keek de kat overal rond en ontdekte, dat er veel gaten en reten in de vloer van de loemboeng waren. Dat beviel haar blijkbaar niet, want ze zei tegen haar vrienden: „Jullie moeten al die openingen dichtmaken. Als ik begin te zingen — wens ik je smakelijk eten. Begrepen?"

De katten knikten en begonnen met het dichtmaken van de openingen. De muizen snapten er niets van. Ze

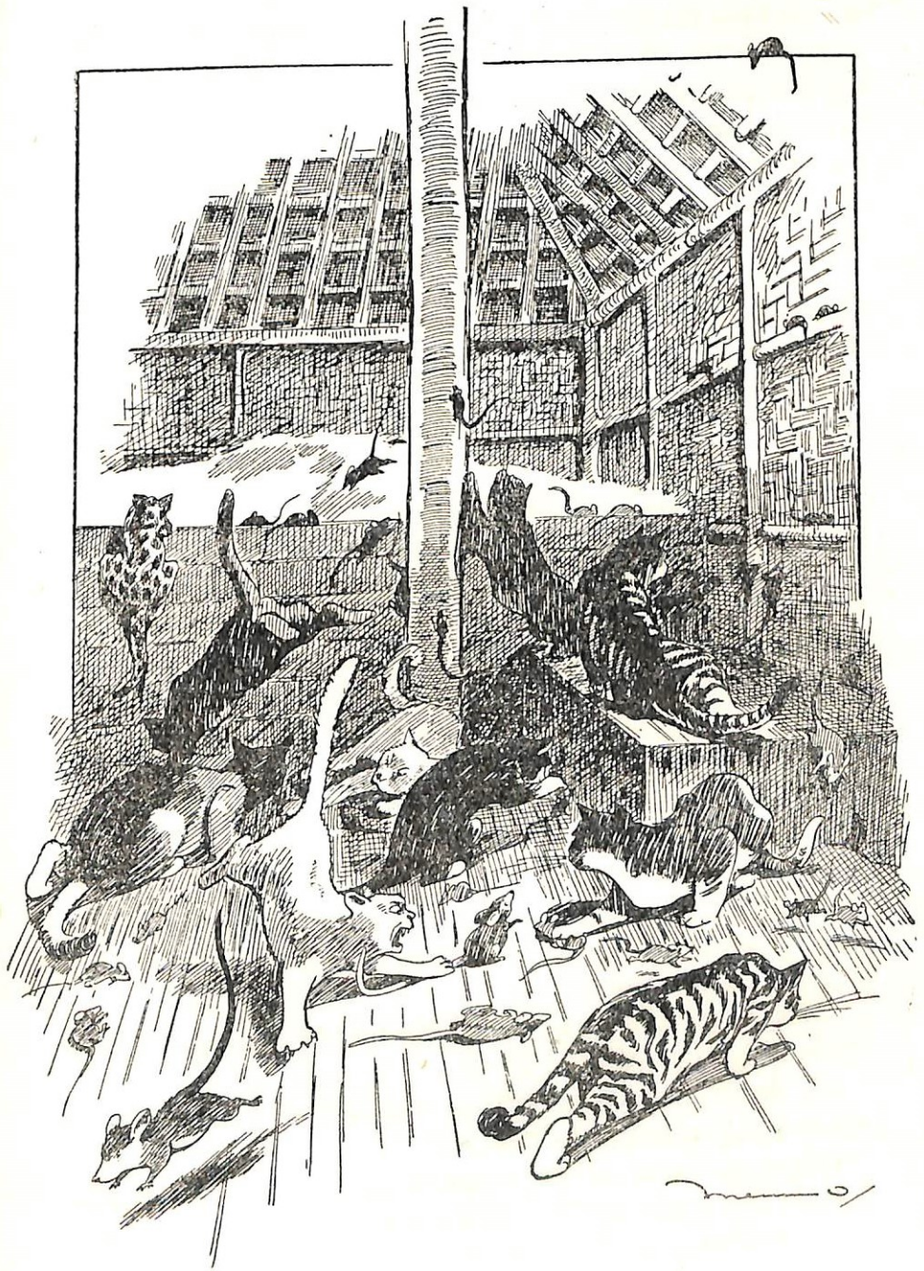

vonden die maatregel erg lastig, want nu moesten ze heel ver omlopen, als ze naar buiten wilden. Maar, zo dachten ze, het zal wel nodig zijn voor het zingen van de priesteres. Het duurde nogal lang, eer de loemboeng aan alle kanten zo dicht was als een pot. Alleen de ingang bleef open, daar zaten de katten eindelijk geduldig te wachten, tot de priesteres beginnen zou.

De moedermuis was al lang terug met haar zieke jong. Och-och — het neusje was griezelig om te zien, zo bloederig en gezwollen. Het diertje was er heus slecht aan toe.

Voorzichtig nam de priesteres het in haar bek, legde het in een zak, kroop er zelf ook in, heel diep, zodat ze niet te zien was.

„Moedermuis," zei de priesteres, „blijf jij hier bij de zak. Ga niet weg."

„Ik zal hier blijven," antwoordde de muis eerbiedig.

Toen werd alles stil, heel stil in de loemboeng. De honderden muizen stonden langs de wanden, allen keken vol spanning naar de zak. Met ingetrokken poten zaten de katten aan de ingang bij de trap van de loemboeng, te gluren, de koppen vooruit.

In de zak hoorde men knabbelen en zacht gepiep — en toen weer niets.

„Is het nog te genezen?" vroeg de moedermuis bezorgd.

„Spreek niet tot mij, als ik de medicijn voor uw kind kauw," zei de priesteres in de zak op ernstige toon.

En alles was weer stil.

Toen begon de kat in de zak de priesterzang te zingen: „Miauw! Miauw!"

O, dacht de moedermuis — nu zal mijn kind weer gauw beter zijn . . . nu zal . . .

Maar ze was al gegrepen door een kat! Want alle katten sprongen tegelijk op de muizen af! En het werd één grote moord! De bedriegster kwam uit de zak te voorschijn en deed zelf om het hardst mee. Een angstgepiep van springende en door elkaar rennende muizen, die niet weg konden en gegrepen werden door de klauwen der grijpende katten. En de katten gromden en knauwden en kraakten de arme dieren en binnen een paar minuten waren alle muizen in de loemboeng gedood.

Allemaal?

Neen — één muis wist in de grote uitgang te ontkomen en vluchtte, vluchtte over de velden het bos in. Vrij was ze, gered, en zij bleef in leven en kreeg later jongen. Zij heeft hun verteld, telkens weer, van de grote moord. Elke dag heeft zij hun verteld, dat de grootste bedriegster van alle dieren de kat was, ja, dat ze eigenlijk de muizenvijand nummer één was.

En dat hebben de jongen nooit vergeten en vandaag weten alle muizen het nog.

Naar een Toradjase vertelling.

XI DE BEDRIEGER BEDROGEN

ALI en Oemar woonden in hetzelfde dorp. Vrienden waren het niet, wel goede kennissen. Ali was rijk, rijker dan men wel wist, want hij verstond de kunst voor ieder geheim te houden, dat hij vermogend was. Hij was bepaald gierig en — zoals dat gewoonlijk gaat — bang voor inbraak. Vooral sedert er in het dorp dieven waren geweest, die hier en daar hun slag geslagen hadden, sliep hij onrustig. De arme rijkaard had er slapeloze nachten van.

Hij sprak er over met Oemar en nam deze in vertrouwen.

„Ik kom je om raad vragen," zei hij, „maar je moet me beloven, er met niemand over te spreken. Het moet tussen ons blijven . . ."

Oemar werd nieuwsgierig, en vroeg: „Kan ik je met iets helpen?"

„Misschien wel. De zaak is: ik heb wat geld in huis, maar ik weet er geen veilige bewaarplaats voor. In huis durf ik het niet goed te houden, met die dieven tegenwoordig. Ik slaap er niet van."

„O man, is het anders niet? Daar zou ik gauw mee klaar zijn. De beste plaats vind ik nog altijd in de grond."

„Mijn geld begraven?"

„Ja zeker, begraven. Dat wil zeggen: góéd begraven."

Ali dacht na over deze vrij eenvoudige oplossing van het geval, waarvoor hij Oemar eigenlijk niet nodig gehad had.

„Ik wil er wel bij helpen," bood Oemar aan. „We

moeten dat natuurlijk 's avonds of 's nachts doen."

„Goed. Vanavond dan maar. Achter mijn huis."

Oemar knikte. Hij zou komen. Ze praatten nog wat na, maar Oemar informeerde niet naar de grootte van het bedrag. Toen hij diezelfde avond bij Ali kwam en het ijzeren geldkistje zag, dat begraven moest worden, was hij niet weinig verwonderd. Voor zo vermogend had hij Ali nooit aangezien, integendeel, want Ali was altijd schriel geweest.

De gierigaard deed zeer gejaagd. Schuw keek hij naar alle kanten, toen Oemar achter in Ali's tuin kalm een gat groef, zonder leven te maken. Ali legde het kistje er in. Het was een oud ding, zonder slot. Samen maakten ze het gat dicht, stampten de aarde wat aan en gingen heen, ieder naar zijn eigen huis.

Die nacht sliep Ali rustig. Maar Oemar kon de slaap niet vatten. Ali had een kist met geld, hoeveel kon er wel inzitten! Rijk was hij. En in Oemar kwam de begeerte op . . . begeerte naar geld, geld. Hij had het nodig, want hij stond in de schuld bij een Arabier. Was dit geen kans voor hem, de kans, die nooit meer terugkwam, om zich te bevrijden van alle geldzorgen? . . . Wanneer zou hij zijn slag slaan? Morgen, overmorgen? Waarom nu direct niet?

Hij stond op, sloop zijn huisje uit, kroop door een gat in de pagger Ali's tuin in . . . Duister was het, nog donkerder dan enige uren geleden. Niemand zag of hoorde hem. Snel groef hij het kistje weer op, gooide het gat dicht en stampte de grond vast. Binnen een kwartier was hij weer thuis — mèt het kistje. Tot zijn verbazing vond hij er ruim duizend gulden in. Ruim duizend gulden! Papier- en zilvergeld.

Die nacht sliep Oemar niet. Rijk was hij nu, wat hij altijd begeerd had, maar rustig en gelukkig was hij niet, omdat hij ontdekking van de diefstal vreesde. Hij ver-

stopte het kistje goed, maar — wat zou Ali doen, als hij zijn schat miste? Oemar was de enige getuige, die van de bewaarplaats op de hoogte was.

Met spanning wachtte Oemar op wat er gebeuren zou.

De volgende avond kreeg Ali verlangen zijn geld nog eens te zien. Hij ging zijn tuin in, de gierigaard boog zich neer en begon te graven op de plek, waar de aarde nog tamelijk los was. Eerst voorzichtig, langzaam — straks zou hij stuiten op het harde deksel van zijn schat.

Hij groef, groef. Wat lag het diep en uitstekend verborgen! Eigenlijk tè diep! Vlugger groef hij, toen hij het niet vond. Zo diep was toch niet nodig geweest! Was het wel de goede plek? Hij schraapte met zijn handen in de grond, wild sloeg hij het zand weg. De aarde werd harder, zeer hard en bijna ondoordringbaar. Waar was het kistje? Verder, verder groef en schraapte hij, de omtrek af. Niets, niets vond hij.

Het was gestolen. Met zijn zwarte aardhanden greep hij in zijn vieze oude hoofddoek. Versuft bleef hij zitten. Bestolen, bedrogen was hij en wie de dief was, moest zijn, stond direct voor hem vast. Oemar. Want hij, hij alleen wist immers de plek. In zijn eerste opwelling wilde hij naar Oemar gaan, hem overvallen met de beschuldiging en dreigen met aangifte bij de politie. Maar onmiddellijk bedacht hij, dat Oemar alles ontkennen kon. Er waren immers geen bewijzen en geen andere getuigen. Of — zouden zij toch door anderen bij het begraven bespied zijn? Het bleef mogelijk . . .

Die avond en ook de volgende dag deed Ali niets. Hij at niet, dronk niet, baadde zich niet en ging niet uit. Hij deed maar één ding: denken, hoe moet ik mijn geld terugkrijgen.

Zo verliepen vijf dagen en Oemar werd met de dag geruster. Maar de zesde dag stond Ali onverwacht voor

Oemar. Hij deed heel gewoon, of er niets gebeurd was, maar zag wel, dat Oemar verbleekte.

„Zeg, Oemar, wil je me nog eens helpen?"

Die vraag had Oemar allerminst verwacht. Het stelde hem wel direct gerust, dat Ali nog niets wist.

„Zeker, Ali, waarmee kan ik je van dienst zijn?"

„Kijk eens, — ik zal het je maar zeggen — ik had nog een kleine duizend gulden in huis gehouden, maar — je weet nooit, wat er gebeurt — ik zou het veiliger vinden, als die ook maar opgeborgen werden, gewoon bij het andere geld. Vind je ook niet?"

Oemar weifelde, maar veel tijd om na te denken had hij niet. „Och ja," zei hij, „waar het ene ligt, kan ook het andere liggen. Goed, goed — vanavond kan ik niet . . . morgenavond ben ik bij je."

En zo werd afgesproken. Oemar dacht snel: nu moet ik slim zijn. Ik kan nog een tweede slag slaan. Laat hij er maar geld bijdoen, des te meer heb ik.

En wat deed hij? Diezelfde avond sloop hij weer Ali's tuin in, begroef het kistje op de bekende plaats, die Ali dichtgemaakt en bijgestampt had, alsof er niets gebeurd was, en ging weer naar huis. Ziezo, morgennacht ben ik tweeduizend gulden rijk! — Maar dan houd ik er mee op.

De volgende avond kwam Oemar op het afgesproken uur bij Ali. Samen gingen ze de tuin in en begonnen te graven.

Ali beheerste zich, hij verkeerde in grote spanning. Hij liet niets merken van blijdschap of verbazing, toen het kistje werkelijk voor de dag kwam. Wat hij gehoopt had en bepiekerd, was gebeurd: hij vond zijn geld terug, al zijn geld. Voor de zekerheid telde hij het vlug na, keek Oemar eens aan en zei: „Het is er nog, allemaal."

„Natuurlijk. Het is hier goed bewaard. Wat dacht jij dan? Dat de wormen het zouden opeten? Leg je duizend

gulden er maar gerust bij, gauw maar, dan zullen we het zaakje weer dichtdoen."

Wat nu? Ali weifelde, stond met het kistje in zijn handen, keek om zich heen en Oemar was al blij, toen hij zag, dat de rijkaard veel geld bij het andere in het kistje deed.

„Mooi — leg het maar gauw weer in de grond . . ."

„Och —," zei Ali nadenkend, en het kistje sluitend, „neen, je weet nooit, of iemand ons misschien bespied heeft. Neen, ik durf het toch niet aan, Oemar — zoveel geld, en dat zomaar in de grond! Je weet nooit — neen, ik bewaar het toch maar in huis, dat vind ik veiliger."

„Maar man! . . ." probeerde Oemar nog, hoewel hij niet zeker meer van zijn zaak was. „Waarom zou je . . ."

„Omdat je niemand vertrouwen kunt," zei Ali prompt. „Er zijn tegenwoordig nogal veel dieven. Goeie avond!"

En de magere Ali stapte, het kistje onder zijn arm geklemd, zijn huis binnen en liet Oemar alleen staan.

Makassaarse vertelling.

XII TABA VAN HALMAHEIRA

TABA was de grappenmaker van het eiland. Al heel wat mensen had hij beetgenomen en telkens gelukte het hem weer. Dat deed hij niet zozeer om zich te bevoordelen, maar meer, omdat het in zijn aard lag. Geslepen was hij, dat was niet te ontkennen. Was je niet op je hoede, dan vloog je er in!

Op een dag was Taba aan het timmeren. O, wat was hij druk bezig! Hij timmerde, timmerde, de hele lieve dag.

Nieuwsgierige mensen kwamen er bij staan en vroegen: „Wat maak je daar, Taba?"

„Ik maak een prauw, waar ik, mijn kinderen, mijn achterkleinkinderen en mijn hele nageslacht mee varen kunnen, zonder hem te verslijten."

En het kon niet ontkend worden, dat het een zeer sterk vaartuig werd. Hij maakte het alleen van ebbenhout, geen stukje ander hout kwam er bij. Het stond op een helling van gladde steen aan de zeekant. Taba maakte ook nog een paar mooie dajoengs er bij. Ziezo, nu was alles kant en klaar.

Het duurde niet lang, of er kwamen handelaars van een eiland uit de buurt om inkopen te doen. Ze zagen de mooie, sterke prauw liggen en kregen lust, die te kopen.

„Van wie is die prauw?" vroegen ze aan de mensen.

„Van Taba," was het antwoord.

De handelaars zochten Taba op en vroegen hem: „Zeg, Taba, is die prauw van jou?"

„Jawel, van mij."

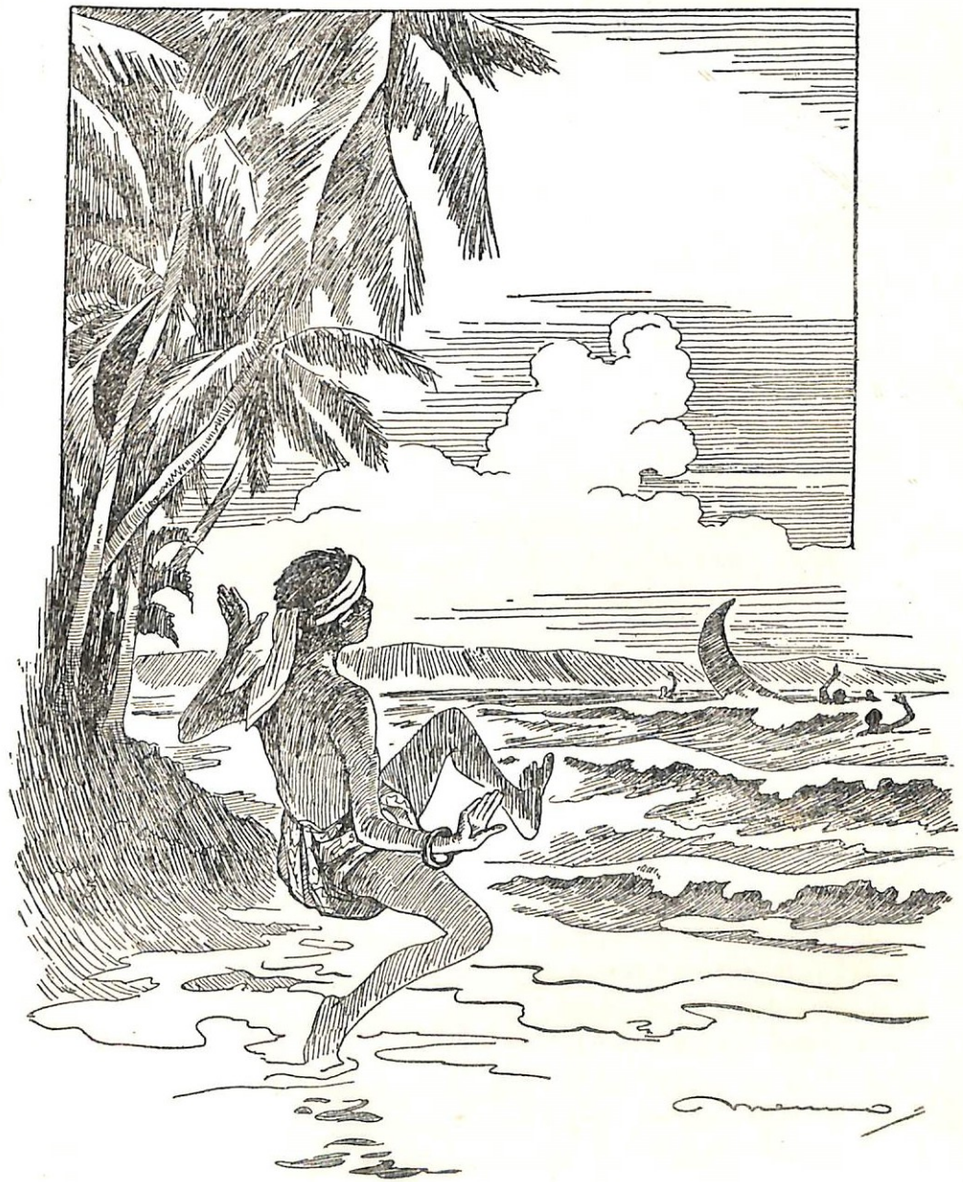

„Die willen we misschien wel van je kopen."

„Is niet te koop," zei Taba kortaf.

„Kom-kom! Als we je er een goede prijs voor geven . . ."

„Dan nòg niet. Ik heb hem voor mij gemaakt en voor mijn kinderen, kleinkinderen, achterkleinkinderen en voor mijn hele nageslacht. Het is een onverslijtbare."

De handelaars zagen wel, dat het inderdaad een sterk exemplaar was. Het hout was verbazend hard, de planken waren dik gehouden.

„Ik geef je vijf en twintig gulden," bood één der vreemdelingen, om de onderhandelingen te beginnen.

„Veel te weinig," zei Taba onverschillig. En het bieden ging enige tijd door en ten slotte was Taba voor de verkoop gewonnen. Hij ontving vijftig gulden en zei hoffelijk: „Willen de heren een proefvaart er mee maken? Alles is in orde, de dajoengs liggen voor u klaar. Stapt maar in, dan zal ik hem te water laten."

Dat vonden de heren een aardig idee. Ze zouden de nieuwe prauw eens inwijden. Ze grepen de dajoengs en namen plaats in de prauw. Taba schoof de zware blokken voor het vaartuig weg en ging naar het touw, waarmee het vaartuig nog op de helling gehouden werd.

„Klaar?" riep hij.

„Ja, we zijn klaar. Maak maar los!"

Met één ruk maakte hij het touw los en — daar gleed de mooie, nieuwe prauw langs de gladde helling kletsbom! de zee in. Maar — wat was dat? . . .

De prauw zonk onmiddellijk naar de diepte, want ze was geheel van ebbenhout gemaakt en dit was soortelijk zwaarder dan water!

„Help! Hellep!!" gilden de mensen, die in het water rondspartelden. Taba maakte een sprong in de lucht van plezier. Gelukt! Prachtig gelukt! Hij gierde het uit. Hoe harder de mensen schreeuwden, hoe meer pret hij van zijn mop had. Gelukkig konden de drenkelingen goed zwem-

men en zodra Taba zag, dat ze naar de kant kwamen, maakte hij zich uit de voeten, een eerbiedig eind weg en ging ergens in de kampong bij een klein huisje sago kloppen.

Wat waren de mensen woedend! Ze kropen aan land, kwamen bij elkaar, balden de vuisten en voorspelden: „We zullen hem wel krijgen, die oplichter!"

En daar begon de jacht, de jacht op Taba. Overal zochten ze. Het eerst in zijn huisje, maar daar was hij niet. Ver kon hij toch ook niet zijn. Overal informeerden ze: „Heb je ook Taba gezien?" Maar de weinigen, die hem hadden zien weglopen, konden niet meer zeggen, waar hij op het ogenblik was.

Eindelijk riep er één: „Daar! Daar zit hij! Kijk, hij klopt sago. Hij doet of er niets gebeurd is. Hij houdt zich maar zo."

„Och," zei een ander, „dat is Taba niet. Hij had een andere hoofddoek."

Nu had de slimme Taba zijn jasje uitgetrokken, snel zijn hoofddoek omgekeerd en anders om zijn hoofd gewikkeld en — daar was hij een meester in — trok bovendien een heel ander gezicht dan gewoonlijk. Hij was een zuivere komediant. Toen hij de woedende troepen kletsnatte mensen naderen zag, bleef hij onverstoorbaar-kalm sago kloppen en deed net, of hij daar al uren gezeten had en van niets wist.

„Ja," zei er één, „ik geloof . . ."

„Hè?" vroeg Taba verwonderd, trok een onnozel gezicht en bootste het stemgeluid van een ander na.

„Geen gekheid! Geef ons geld terug! Jij bent Taba en hebt ons de prauw verkocht."

„Taba? Zoek je Taba?"

„Zie je wel," zei een ander, „dat is 'm niet. Ik zag het direct. Hij ziet er heel anders uit en heeft een heel andere stem ook."

Maar zo gauw gaf de eerste, die hem stellig meende te herkennen, het nog niet op. Nadrukkelijk zei hij: „Ja zeker, wij zoeken Taba en jij . . ."

„O . . . maar dan moet u niet hier zijn, dan moet u dáár zijn — daar zit hij — sago te kloppen." En hij wees naar een man, die een heel eind verder bij een huisje aan het werk was.

„Zie je wel? Ik geloof het ook. Laten we daar eens heengaan."

En de troep woedende handelaars ging door, het water droop nog uit hun natte kleren. O, wat waren ze geladen! Zo geladen, dat Taba het maar verstandiger vond, zijn biezen te pakken en uit te wijken naar een aangrenzend dorp, tot de handelaars verdwenen waren. Want hij voelde weinig voor een pak slaag en nog minder voor het teruggeven van die vijftig pop. Die had hij immers eerlijk, met hard werken verdiend!

Zodra de schreeuwende handelaars doorgegaan waren, stond hij op en nam de benen. En toen de vreemdelingen bij de eenvoudige sago-klopper kwamen, die zo onschuldig als een lam was, schrok deze hevig.

„Wat is er heren! Wat wilt u van mij?" vroeg hij angstig.

„Ha! Zie je wel? Hij wordt al bang! Hij is 't!"

„Wie zoeken de heren?"

„Doe nu maar niet, of je van niets afweet. Jij bent Taba en wij laten ons niet nemen."

„Taba? Ik ben Taba niet. Ik bèn Taba niet. Ik bèn Taba niet!" En de man werd zenuwachtig en greep zijn hakmes en wilde zich verdedigen, omdat de handelaars werkelijk een dreigende houding aannamen.

„En die man ginds heeft ons gezegd, dat jij Taba was."

„Dat is gelogen! Ik ben Taba niet. Taba woont dáár, je bent er zoëven langsgelopen."

„Zie je wel, dat ik gelijk had!" zei de man, die

volgehouden had, dat hij de bedrieger herkend had.

„Vooruit! Terug! En nu laten we ons niet meer voor de gek houden."

Maar jawel, toen ze bij Taba's huis kwamen, was de vogel al lang gevlogen.

De handelaars gaven het zoeken echter zo gauw niet op. Die vijftig gulden hadden ze niet voor een grap uitgegeven. Boeten zou hij, die boosdoener. Ze zochten het eilandje af en overal vroegen ze naar Taba. Waar was Taba, de bedrieger?

„Wat heeft hij nu weer uitgespookt?" voegen de bewoners nieuwsgierig.

„Hij heeft ons een prauw verkocht, die niet eens drijven kan. Hij heeft ons bijna laten verdrinken. Wij zullen hem wel krijgen! Hij heeft vijftig gulden van ons. We zullen hem leren, vreemdelingen op te lichten!"

Nu wilde iedereen de handelaars wel helpen om Taba te zoeken, want hij had weinig vrienden. Hij had al heel wat op zijn kerfstok, verschillende bewoners waren het slachtoffer van zijn bedriegerijen geworden en zij wensten, dat Taba ditmaal zijn straf niet ontlopen zou. Maar gemakkelijk was hij niet te vinden. Hij was namelijk met een prauwtje naar een klein eilandje in de buurt overgestoken en had niemand iets daarvan gezegd.

Op het andere eilandje had men hem echter spoedig genoeg herkend. En men wist daar ook al te vertellen, dat hij veel geld uitgaf en heel royaal leefde. Dit kwam de handelaars ter ore.

„Natuurlijk van òns geld!" zeiden ze nijdig. „Daar kunnen we dus naar fluiten. Maar hèm zullen we hebben. Hij is nog niet van ons af. We zullen hem desnoods als slaaf meenemen!"

„Ja, als slaaf! Dan brengt hij nog wel zijn geld op."

Overal werd geïnformeerd, overal hielp men de bedrogen vreemdelingen door aanwijzingen omtrent het spoor

van Taba. En eindelijk, na veel dagen zoeken hadden ze Taba zo in het nauw gedreven, dat er geen ontkomen meer mogelijk was. Op een goede dag kwam Taba zelf de vreemdelingen tegemoet en vroeg vriendelijk lachend: „Een lang leven, heren! Hoe beviel mijn prauw u?"

„Dat is Taba!" riep er één.

„Ja zeker, ik ben Taba. Zoeken de heren me? Wat is er van uw dienst?"

„Brutale vlegel! We moeten ons geld terug hebben. Die vijftig gulden!"

„Zal moeilijk gaan. Opgemaakt."

„Dan nemen we jou mee!" En ze grepen Taba beet.

„Zo," zei Taba onverstoorbaar. „En waar zal de reis heengaan?"

Ja, wat moesten ze met hem doen? Daar beraadslaagden ze over en besloten: „We nemen hem als roeier voor ons grote schip mee."

En zo gebeurde het. Er was niets aan te veranderen. Met al zijn slimheid vermocht Taba zich nu niet te bevrijden. Hij werd als slaaf meegenomen en gedwongen als roeier dienst te doen op een groot handelsvaartuig. En dat viel hem niet mee, want werken, als men zijn vrijheid van bewegen mist, is altijd hard.

Alleen was hij niet. Hij had lotgenoten en met hen stond hij vrij gauw op goede voet. De slaven hadden wel geleerd, dat klagen niet hielp, en dat vrolijkheid ook een treurig lot verzachten kan. Voor een lach en een goede grap wist Taba op zijn tijd te zorgen, dat werd gewaardeerd door zijn makkers.

Maar met dat al was Taba's nieuw bestaan beklagenswaardig. De hele dag zat hij als roeier op de bank aan boord van het grote schip te dajoengen. Er waren ook rusttijden, de roeiers wisselden elkaar af, en vooral in die ogenblikken dacht Taba dikwijls, of er nu geen middel was om uit zijn gevangenschap te ontkomen. Hij voelde

er weinig voor, slaaf te blijven tot aan zijn dood. Twee weken had hij al op de banken doorgebracht en die hadden hem lang genoeg geduurd. Maar — hóé kon hij van dit ellendige schip komen? . . .

Eentonig schoven de dajoengs het water in, uit, neer, op . . . Af en toe kletste een riem op het water. Hoe ver waren ze al de kali afgevaren? Taba wist het niet. Hij tuurde het land in, het onbekende oord. Daar was de vrijheid ten minste, en vrijheid is ons het liefste op aarde. Was hij maar van dat ellendige vaartuig af, van deze slavenbank!

Zag hij goed? In de schemering speelden kinderen, hij hoorde hun gejoel, hun gelach. Vrij. Een eind verder was een vispassar. Wat 'n mensen, wat 'n vrolijkheid! Vrij . . . O, als Taba al die dingen zag, die gewone dingen van mensen in vrijheid, dan kon hij zo vurig verlangen, ook te mogen zijn als één van die mensen op de oever, en te mogen gaan en staan waar hij wilde.

„Taba, aan de dajoeng!" werd er geroepen.

Hij schrok uit zijn gedroom op. Hij moest weer aan de dajoeng. Het was zijn beurt. Vooruit dan maar. En hij maakte een beweging, of hij iets van zich afschudde. Zijn zorgen, zijn verdriet.

Hij zat achterin het vaartuig. En onder het roeien kwam zijn vroegere vrolijkheid weer boven, en in zijn slimme kop rijpte een plan, een prachtig plan . . .

„Hé!" riep hij. „Mensen, jullie roeien niet gelijk vandaag. Wat zitten jullie met z'n allen te slapen!"

„Doe jij het dan beter!" riep iemand terug.

„Komaan," begon Taba weer, „laten we er een liedje bij zingen, dan gaat het roeien beter en dan gaat de tijd gauwer om."

Dat was niets nieuws, dat deden ze wel meer, zingen, om regelmaat in het roeien te krijgen en te houden. Het was meestal maar een eenvoudig, klein versje van een

paar regels op een eentonige wijs. De ene groep zong de ene, de andere groep zong de andere regel. En dat ging soms uren door. En nu stelde Taba voor, zo'n liedje te zingen.

„Ja, goed," antwoordden zijn makkers, „vooruit, zingen. Maar wat moet het zijn?"

Taba wist al wat. Luid riep hij, zodat iedereen het horen kon: „Ik zal zingen: roei snel! We hebben haast! En dan moeten jullie antwoorden: Taba is al weggelopen! — Begrepen?"

„Ja, in orde," mompelden de kameraden. Och, het kon hun eigenlijk niets schelen, wat er gezongen werd; als er maar een deun in zat, deunden ze allemaal wel mee.

Op zijn manier begon Taba te zingen: „Roei snel, we hebben haast." En de mensen deunden dan in koor: „Taba is al weggelopen!"

Ze schenen het een gezellig refrein te vinden, want telkens met meer plezier zongen ze, na de vrolijke galm van Taba, de voorzanger: „Taba is al weggelopen."

Een kleine groep begon Taba met de eerste regel te helpen, zodat hij zelf ten slotte niets meer hoefde te doen. Het ging prachtig, vond hij. Nog nooit hadden ze zo ijverig en stevig gezongen. Elke roeier deed zijn best en het grote vaartuig gleed snel en genoeglijk dicht langs de kant.

Taba, aan het eind gezeten, zorgde er wel voor, dat het vaartuig niet naar het midden der rivier ging. En al maar door dreunde het refrein door de stille avond: „Taba is al weggelopen . . . Taba is al weggelopen!"

Nú achtte de slimmerd het ogenblik gekomen. Onhoorbaar legde hij de dajoeng naast zich, trok zich van de bank af, steunend op de rand. Niemand was achter hem, niemand zag hem dus. Langzaam, voorzichtig, zonder opzien te wekken of leven te maken, wipte hij zijn benen over boord, gleed naar beneden en — liet zich in

de kali zakken. Toen liet hij de rand van de boot los, plompte zacht in het water en zwom naar de kant. De boot gleed snel verder door het stevige roeien der slaven. En immer door galmde de beurtzang: „Roei snel! We hebben haast!" met het antwoord: „Taba is al weggelopen!" . . .

Na enige tijd merkte de mandoer der slaven pas, dat er niemand op de achtersteven zat. Hij liep er heen — en miste Taba. Direct schreeuwde hij over de hoofden der roeiers heen: „Taba is al weggelopen! Taba is al weggelopen!"

Maar niemand stoorde zich aan die bekende roep en ze deunden maar door hetzelfde roeirefrein, dat ze nu al een paar honderd maal hadden gezongen en aangehoord: „Taba is al weggelopen. Taba is al weggelopen!"

Hoe hard de mandoer ook schreeuwde en druk gebaarde, de roeiers dajoengden ijverig door. Ja, door het gebrul van de mandoer gingen ze nog harder zingen, want ze dachten, dat hij hen met zijn woorden tot zingen aanmoedigde.

Eindelijk brulde hij woedend: „Stil!" en gaf enkele roeiers, die het dichtst bij hem zaten, een paar klappen met zijn stok. Daar schrokken ze van en hielden plotseling op met zingen. Even lieten ze de dajoengs rusten, keken om en zagen toen naar de schreeuwende, briesende mandoer.

„Horen jullie dan niet, wat ik zeg? Taba is weg! Hij is ontvlucht!"

Ja, toen zagen de anderen het ook pas. Taba's plaats op de achtersteven was onbezet. Zou hij misschien in het water gevallen zijn? dachten sommigen. En enkelen maakten zich werkelijk even ongerust over hem. Tot iemand een licht opging, en zei: „Natuurlijk is Taba weggelopen. Dáárom heeft hij ons dat refrein laten zingen."

Toen de handelaars de geschiedenis hoorden, waren ze

razend. Maar wat was er aan te doen? Ze lieten het vaartuig zo gauw mogelijk keren, maar jawel, Taba was niet blijven wachten, tot zijn vlucht ontdekt was, maar had zich in de duisternis van de avond zo snel mogelijk uit de voeten gemaakt en was verdwenen, diep het onbekende land in. En zo ontkwam de grappenmaker toch uit zijn gevangenschap.

Vertelling van Halmaheira.

XIII DE KONINGIN DER VOGELS

„EN ik moet niets meer van jullie hebben!" zei de neushoornvogel nijdig. „Jullie zijn allemaal bang voor de koningin. Het is me de koningin wel! Ik heb er nu genoeg van, ik dank er voor, langer van haar een onderdaan te zijn!"

En met zijn groot, sterk lichaam en zijn reusachtige kop sprong hij van een troep vogels weg, die juist hun koningin aan het prijzen waren.

De spreeuw viel de neushoornvogel bij: „Ja, eigenlijk heeft hij toch gelijk. We zien onze koningin bijna nooit. Alleen horen we haar roepen in de struiken. Sterk en groot is ze helemaal niet. Een koning was eigenlijk veel beter voor ons, een sterke, machtige koning."

En verschillende vogels waren het daarmee eens. Want de koningin, de kangkok, was een kleine vogel, die men zelden zag.

„Maar ik zeg," riep de goede kraai er tussendoor, „ik zeg, dat de kangkok een beste, een lieve koningin is. Zolang zij regeert, is er vrede in ons rijk, en rechtvaardigheid. Ze heeft alles voor ons over, en er is voorspoed en vreugde geweest, waar zij haar stem in de struiken horen liet."

Nu, wat de kraai zei, was waar. Het liefelijk roepen van de kangkok klonk steeds als een aansporing tot vrede. En als de kleine vogeltjes aan het kibbelen waren en uit de struiken klonk zacht: Kang-kang-kang-kok! . ." dan zeiden de oudere vogels tegen de kleintjes: „Hoor — hoor . . . de kangkok zegt, dat jullie geen ruzie moeten maken."

En dan werden de kleintjes stil en kibbelden niet meer.

Niemand had ooit aan een andere koning gedacht. Men was tevreden met de koningin, de kangkok.

Maar de neushoornvogel was de kwade geest. Die zaaide onrust. Die stookte andere vogels op en maakte hen ontevreden. Al dagen lang was hij de vogels tegen de kangkok aan het ophitsen. Veel dieren waren het niet met hem eens, maar ze durfden hem toch niet ronduit tegen te spreken, omdat hij zo'n grote, sterke vogel was. Het was al een paar maal gebeurd, dat hij een vogel, die de koningin prees, een beet met zijn geduchte neushoornsnavel had gegeven. De andere vogels waren werkelijk bang voor hem . . . En dáárom zwegen de meesten, of gaven hem maar gelijk.

Hij had wel gehoord, wat de kraai gezegd had. Vreselijk kwaad vloog hij uit de hoge boom en daalde brutaal tussen de troep vergaderende vogels neer, klapte rumoerig zijn zware, zwarte vleugels uit, als om ruimte voor zich zelf te maken, zodat de vogels een eind op zij vlogen. En enkelen wilden zelfs wegvliegen.

„Neen, neen! Blijft hier, blijft nu eens hier allemaal! Dan zal ik ook eens wat zeggen! Ik heb wel gehoord, wat voor kwaad jullie van mij vertelden. Maar . . ."

„We hebben helemaal geen kwaad van u gesproken," zei de kraai.

„Jawel, jullie hebben die armzalige kangkok geprezen en gezegd, dat zij altijd koningin is geweest en dat blijven moet. Dus noem je mij onderdaan van haar, van die ongeluksvogel met één poot; die je nooit ziet; die zich altijd verstopt; die zich alleen maar laat hóren. Dank je wel! Het is kwaadspreken, het is een belediging voor mij, als je mij een onderdaan van haar noemt. Ik zeg jullie, ik wil geen onderdaan zijn van haar."

En brutaal keek hij met zijn grote kop rond, om te zien, of zijn geschreeuw indruk had gemaakt.

Nu, hij kon tevreden zijn. Alle dieren zaten vrij stil, onder de indruk van zijn driftig gesnater, naar hem te luisteren. Uit nieuwsgierigheid kwamen nog veel meer vogels toevliegen, die allemaal naar de neushoornvogel luisterden, naar zijn zware stem. Want die kon je overal goed horen. Als hij maar een beetje hard praatte, was hij al duidelijk te verstaan.

De oproermaker zag wel, dat hij indruk had gemaakt en dat de troep vogels tot een grote vergadering was geworden. En hij maakte voor zich zelf vlug een plan. De gelegenheid was nú zo mooi, als ze maar zijn kon. Nú moest hij met zijn voorstel voor de dag komen. Een ander deed het toch niet. Hij zou het nu zelf maar doen!

Ieder zweeg. Zèlfs de kraai. Uit angst voor de grootbek. Toen zette de neushoornvogel zich op een hoge tak, waar iedereen hem zien kon — en hij iedereen kon waarnemen — keek verwaand rond en zette zijn redevoering voort: „En ik zeg nog eens, zodat elk het horen kan: ik wil geen onderdaan van die kleine kangkok zijn! Dat durf ik best te zeggen. Voor mijn part mogen jullie het aan de kangkok vertellen. Voor haar ben ik niet bang. Ik ben voor geen enkele vogel bang. Ik ben sterker dan tien kangkoks bij elkaar! Als ik wil, jaag ik de hele koninklijke familie op de vlucht!" snoefde hij en klepte luidruchtig met zijn vleugels en hief bij beurten zijn rechter- en linkerpoot omhoog.

Bevreesd en stil luisterden allen naar de stem. Niemand durfde een woord tegen te spreken. Dit moedigde de brutale neushoornvogel niet weinig aan en onmiddellijk ging hij voort: „Vergadering! Ik verklaar, het niet te begrijpen, waarom jullie nog langer onderdanen van zulk een nietige koningin willen zijn! Het is in één woord eerloos, ja eerloos! Mijn éér, de eer van het vogelrijk gaat mij boven alles. Jullie moesten wijzer zijn! Weet je wel, dat alle dieren ons uitlachen, geen respect voor ons hebben,

omdat we zo'n rare vorstin hebben? Zeg mij eens, vergadering, wat héét zij nu! Niet eens een leger, niet eens een behoorlijke hofhouding. Zien doe je haar nooit. Ze vertoont zich niet. En terecht, want wat is er aan te zien! Je merkt niets van haar . . ."

„Haar stem . . ." waagde de kraai te zeggen, wat heel moedig was. Maar direct snauwde de neushoornvogel haar af met: „Houd je mond, kraai, als ik aan het woord ben! Anders zal ik je eens laten voelen, waar mijn kroon zit!"

De vogels schrokken — en zwegen. De kraai zweeg ook — ook hij was bang voor de rangkok en diens sterke bek. En zo werd de rangkok eigenlijk door de vrees der anderen tot groter brutaliteit aangemoedigd. Hij maakte er prompt gebruik van en ging voort met zijn gezwets: „Ik zeg, dat je niets van haar merkt. Nooit trekt ze ten strijde. Waarom niet? Ik zal het jullie zeggen. Omdat ze bang is, vreesachtig. En als er nu geen andere dieren waren, om koning over jullie te zijn! Kijk eens bijvoorbeeld naar mij! . . . Naar mijn lichaam. Ben ik niet veel steviger en kloeker geschapen dan die nietige kangkok? Je hoort mijn geluid, mijn stem — ik ben waard, koning te zijn. Heeft de kangkok een kroon? Welke vogel heeft een kroon? . . . Hier wachtte hij even, als op antwoord, maar niemand wist een vogel, die een kroon bezat. „Nu, zegt het mij dan! *Wie heeft een kroon?* Ik, ik, ik heb een kroon! Ik ben een geboren koning! Ziehier!" En overmoedig hief hij de kop met de verheven snavel omhoog. „Ik draag een kroon! Ik ben een koning! Hebben jullie dat begrepen?" En hij keerde zich naar de kleine vogels, die het dichtst bij hem zaten en — angstig „ja" knikten. En — hoe gaat dat! — toen knikten de anderen ook „ja".

Werkelijk waren er velen, die zó onder de indruk van het gepoch van de rangkok kwamen, dat ze hem ge-

lijk gaven. En de anderen, die niet van ruzie en tegenspreken hielden, stemden ten slotte ook maar toe. O, ze vonden het wel jammer voor de kangkok, die al zoveel jaren geregeerd had, met haar zachte stem alleen, maar ze lieten toch toe, dat het onrecht geschiedde en de rangkok zich eigenmachtig tot koning opwierp en rebelleerde. Ze onderwierpen zich allen aan de nieuwe vorst, en daar was ook wel een reden voor. Want wat had de rangkok intussen gedaan?

Op een teken van hem waren al zijn familieleden te voorschijn gekomen en hadden zich om de vergadering geschaard. Met elkaar vormden ze een sterke lijfwacht van de nieuwe koning, waartegen verzet niet makkelijk was.

En op die manier was de rangkok koning geworden.

Het duurde niet lang, of de kangkok had in de struiken aan het rumoer in de vogelwereld bemerkt, dat er wat aan de hand was. Met haar zachte stem had ze geroepen, gewaarschuwd, maar het had niets gebaat. Er was onrust, onvrede gekomen. Alleen de kraai kwam verdrietig naar haar toe.

„Wat gebeurt er toch, kraai?" vroeg de kangkok.

„O majesteit, het is treurig, treurig. Men heeft oproer gemaakt. De neushoornvogel heeft zich zelf koning gemaakt en de dieren hebben hem erkend. Ze zijn bang voor hem, dat is de zaak."

De koningin vond het gebeurde ontzettend. Zoveel jaren had haar geslacht over de vogels geregeerd, steeds was er vrede en voorspoed in het vogelrijk geweest. En nu — werd men haar plotseling ontrouw en erkende een andere koning, een revolutie-koning. En wat kon ze er tegen doen? Strijd voeren voor haar rechten? Het zou haar misschien best gelukt zijn, de dieren, die haar trouw wilden blijven, om zich heen te verzamelen, om daarna de oorlog te verklaren aan de neushoornvogel en

zijn aanhang. Maar dat wilde ze niet. Ze wilde geen geweld en strijd gebruiken om haar rechten te verdedigen. Ze leed liever onrecht. En wilde men haar niet langer als koningin over zich — welnu, dat moesten de dieren het maar zelf weten en ondervinden. Zij zou wel vrijwillig heengaan.

En zij ging. Beschaamd, omdat ze als balling haar land verliet, en bedroefd, omdat zij wist, dat haar volk nu ongelukkig zou worden. Zij ging terug naar het land harer vaderen: Java. De tocht was ver en zwaar, maar ze volbracht hem door des nachts in de masttop van een varend schip te rusten.

Zo bereikte de kangkok Java.

Nu hàdden de vogels een nieuwe vorst, groot, sterk, mèt een kroon. Een gekroonde vorst! Het duurde niet lang, of ze bemerkten het aan veel dingen.

De vrede was verstoord. Bij ruzie en gekibbel tussen de vogels klonk niet de zachte stem van vermaning in de struiken. En de neushoornvogel kon het niets schelen, of er twist tussen zijn onderdanen was. Hij trok zich niets van de orde in zijn land aan. Als hij maar koning was, was hij tevreden. En van oorlogvoeren was hij lang niet afkerig. Al verschillende malen had hij zijn onderdanen tot de strijd opgeroepen en velen waren al in gevechten gesneuveld. Neen, veel genoegen hadden ze van hun vorst nog niet beleefd: ze wisten, dat ze een koning hadden.

En dan die schattingen, die ze moesten opbrengen! De vogels moesten de vorst en zijn gehele familie alles geven, waar ze om vroegen. Voorraden levensmiddelen, die de vogels met veel moeite bijeengegaard hadden, werden opgeëist voor de vorstelijke familie, die een lekker leventje van nietsdoen leidde. En vraatzuchtig dat die lui waren! Het was bar. Ze waren nooit verzadigd, die slokkers en schrokkers, kenden geen medelijden en aten en stalen,

wat ze maar wilden en waar ze maar trek in hadden.

Daarbij kwam, dat de neushoornvogelfamilie sterk uitgebreid was. Uit alle streken van het land kwamen ze naar de residentie, de buurt, waar hun familielid koning was geworden. Door hun hebzucht leden de anderen vogels gebrek. Als ze voor zich zelf een voorraadje aangelegd hadden, kwam meermalen een brutale slokop, een neef of zo van de koning, en nam met zijn grote bek het voedsel in beslag. En wanneer de kleine vogels daarover niet te spreken waren en beleefd opmerkten, dat het een voorraad voor hun jongen was, kregen ze scheldwoorden naar het hoofd en werden bedreigd met straf wegens brutaliteit. Verzet? Wat baatte het? Eens hadden enige vogels hun voedsel willen verdedigen, toen een neushoornvogel een poging deed, het te bemachtigen. Ze waren gedood. Vooral de talloze kleinere vogels hadden het kwaad, maar ook de grotere hadden het slechter dan vroeger. En allen vonden het verdrietig, dat er zoveel ongenoegen in de vogelwereld gekomen was, en waren ontevreden.

Toen begonnen velen terug te denken aan de oude tijd. Wat hadden ze het best gehad! De kangkok was goed en vriendelijk geweest, de neushoornvogel oorlogszuchtig en weerd. Vroeger was er overvloed, nu — gebrek. Door de vraat- en hebzucht der koninklijke familie werd het gebrek hoe langer hoe groter. De andere vogels verarmden. Als er ergens een flinke nieuwe voorraad voedsel, op een rijst- of maisveld, ontdekt werd, waren de neushoornvogels er direct bij, om alles voor de ogen der hongerige onderdanen weg te kapen. Ja, de koning en diens familie hielden wel veel van het volk! . . .

Met spijt, en berouw ook, dachten zij terug aan de dagen der kangkok en de wijze, waarop zij heeengegaan was. Was zij maar terug! Waarom hadden ze het zomaar goedgevonden, dat die eerzuchtige neushoornvogel zich

zelf aan de macht bracht? Waarom hadden ze er zich niet tegen verzet? Nu zaten ze met hem. Nu was hij hun koning. En vrijwillig zou hij zeker niet weggaan. Wat maalde hij er om, of hij niet geliefd was! Als hij maar volop te eten had en — maar gevreesd werd. En òf hij gevreesd was! Als ze hem zagen aankomen, gingen ze op eerbiedige afstand van hem vandaan. Want hoe langer hij aan het bewind was, hoe wreder en strenger hij werd. Gisteren had hij nog een paar kleine vogels, die, door honger gedreven, iets van hem weggestolen hadden, gedood. Hij was in één woord: een tiran.

Wat moesten ze doen? De toestand werd onhoudbaar. Er waren al veel vogels van ellende en honger gestorven, allemaal door de hebzucht van de rangkok-familie. Het kon zo niet langer duren. Er moest iets gedaan worden. Zo dachten veel vogels er over. Maar de grote moeilijkheid was, met elkaar overleg te plegen. Vroeger was dat eenvoudig, want er was toen vrijheid van vergadering. Maar sedert de neushoornvogel koning was, mochten er geen samenkomsten meer gehouden worden, of hij moest die leiden. Hij mocht alleen het woord voeren, de anderen mochten toeluisteren en ja-knikken.

Toch zagen vier grote, moedige, edele vogels kans in het geheim de toestand te bespreken. Het waren de elang, de salagoenting, de boeboet en de kraai. Ze gaven elkaar tekens onder het vliegen en gingen samen naar een verre, hoge berg. Daar zochten ze een kloof op, waar ze veilig zaten voor de spionnen, die steeds bezig waren om vijanden van de neushoornvogel op te sporen, en gesprekken af te luisteren.

De vier vogels keken ernstig. Het wàs ook een ernstige zaak, waarvoor zij bijeengekomen waren. Zacht begon de schrandere elang te spreken.

„Vrienden, zó kan het niet langer. Het wordt gevaarlijk voor ons geslacht. Als aan de regering van de neus-

hoornvogel geen eind komt, sterven wij uit. Wij hebben heel, heel onverstandig gedaan, door goed te vinden, dat de rangkok van ons vertrok."

„Wij moeten haar terughebben," zei de boeboet.

„Juist," beaamde de salagoenting en knipte met de vorken van zijn staart. „Die rangkok moet weg." Knipknip ging zijn staart weer, alsof ze de tiran in zijn kroon wilde knippen. „En de kangkok moet terug."

De kraai liet de kop schuldbewust hangen. Hij bekende: „En dat ìk haar gezegd heb, dat de dieren de rangkong tot koning uitgeroepen hadden, daar heb ik berouw van. Als ik er nog aan terug denk — och, wat had ze een verdriet!"

„Ja," zei de elang, „dat ìs ook onverstandig van je geweest, kraai. Dat had je niet moeten zeggen, want het was niet waar. Je hebt haar daardoor verdriet gedaan. Als jij het niet gezegd had, zou ze misschien nog gebleven zijn."

„Laten we daar nu niet meer over praten. Als — als! Gebeurd is gebeurd en gedane zaken nemen geen keer," merkte de boeboet wijs op. De moeilijkheid is: hoe moeten we de kangkok terugkrijgen. Is ze hier eenmaal, dan gehoorzamen de vogels haar en niet meer de tiran. En luistert niemand meer naar zijn geschreeuw, dan zullen we hem wel aan het verstand brengen, dat hij niet regeren kan, maar heen moet gaan, of weer onderdaan moet worden van de kangkok."

„Hoe kunnen we haar hier krijgen?" vroeg de kraai peinzend.

„Iemand moet haar roepen."

„Het is een hele reis," zei de salagoenting.

„Je kunt nergens rusten. Het is alles zee, zee. Anders zou ik wel gaan," zei de elang. „Kun jij niet lang vliegen en op de wind rusten, kraai?

De kraai durfde niet te weigeren, keek heel sip, en zei

toen ernstig: „Ik wil er mijn leven wel voor geven, maar — als ik niet terugkom, dan . . ."

„Ik zal gaan," zei de boeboet. „Ik zal de verre reis naar Java doen en de kangkok terugroepen. Ik kan wel zo ver vliegen."

Het was heel stil na het edele aanbod van de boeboet. Ieder wist, dat hij moedig, maar geen vlieger op lange afstand was. Hij had altijd in laag kreupelhout gewoond tussen mensen en huizen. En voor hem zou de tocht zeker te ver zijn. Immers, waar zou hij moeten rusten? Het was heldhaftig en edelmoedig aangeboden, maar — de koningin bereiken? Onmogelijk. Zo dachten de andere drie vogels er eenstemmig over. En een oplossing vonden ze niet.

Het was heel stil in de kloof. De zon scheen door de takken in de schuilplaats der vogels. Grote witte vlinders zweefden en fladderden en zwenkten om de bezorgde koppen der dieren. Maar de vogels zelf zagen de lieve, mooie koepoe's niet, zo diep hadden ze hun koppen naar de grond gebogen, zo diep dachten ze na, zo bezorgd waren ze.

De grote, witte, zwartgespikkelde vlinders wisten wel, wat er aan schortte. Ook zij hadden veel last van de onvrede en de onrust in de vogelwereld. Ook zij zouden graag de vroegere koningin, de kangkok, terug willen hebben. Zij hadden ook alles van de samenspreking gehoord en begrepen best, waarom het ging. Want vlinders horen scherp. En toen de grote vogels geen raad meer wisten en er een stilte, de bange stilte der besluiteloosheid tussen de vier groten heerste, wisten de vlinders al lang de oplossing.

Daar zaten ze nu: de grote elang, de rosse kippenvijand; zijn bek rustte op zijn witte borst; en naast hem de stoutmoedige salagoenting, met de pijlen van zijn onrustig bewegende staartveren; en daarnaast de rosse

boeboet, die de laatste tijd van verdriet geen enkele maal geroepen had boe-boet! boe-boet! — zijn eigen mooie naam; dan de goedige, zwarte kraai, die het zwartst en somberst van allen te staren zat.

Plotseling keken ze op, alle vier. Ze zagen de zwevende vlinders. Ze luisterden en ze hoorden een heel licht, fijn vlinderstemmetje zeggen: „Wij? Wij? Wij?"

Zij? . . . De vier vogels luisterden roerloos.

„Ja, wij zullen het doen. Wij zullen het doen. Wij zijn licht en sterk . . ."

De elang was de eerste, die van zijn verbazing herstelde. Hij zei: „Och, jullie zijn vlug en handig, en dapper ook, dat moet tot je eer gezegd, maar de lange, lange reis over zee kunnen jullie nog veel minder maken dan wij."

„Niet waar," antwoordde een vlinderstemmetje, „niet waar. Jullie kunnen nergens rusten. Wij wel."

„Waar willen jullie dan rusten?"

„Als we moe zijn, rusten we onderweg op het schuim der golven, dat overal is. En dan gaan we weer verder. Wij zijn licht en sterk. Laat ons de kangkok gaan roepen."

Lang dachten de vier groten na. Eindelijk zei de salagoenting: „Misschien hebben ze gelijk, de koepoe's laoet zwerven dikwijls over grote afstanden. Ze kunnen het in elk geval proberen. En het besluit viel: de koepoe laoet en zijn vrienden zouden als gezanten van het vogelrijk naar Java vertrekken, om de kangkok terug te roepen.

Ze waren zeer vereerd met de moeilijke, maar schone opdracht. Zo blij waren ze, dat ze zonder voorbereidingen meteen op reis gingen. De overtocht duurde heel lang, want de koepoe's laoet vliegen niet snel. Maar gelukkig was de wind hun gunstig en als ze vermoeid waren van het zweven, daalden ze voorzichtig op de schuimkoppen der golven — heel voorzichtig, want hun vleugels mochten niet nat worden. Het schuim was licht en droog en als ze uitgerust waren, vlogen ze weer op en fladderden en

zweefden verder over de grote golven, zachtjes voortdrijvende op de heerlijke zeewind.

Tot ze eindelijk het prachtige eiland Java zagen, het vaderland van de lieve koningin, de kangkok. Lang hoefden ze niet naar haar te zoeken, want haar naam was onder de dieren overal bekend, omdat ze haar eigen naam riep: „kang-kang-kang-kok!"

Toen de vlinders haar vonden, zat ze in het dichte kreupelhout. Ze zweefden om haar heen en zeiden zacht: „Dag koningin . . ."

Zeer verwonderd keek de kangkok op en herkende de koepoe laoet, haar vroegere onderdaan. Met haar vriendelijke stem vroeg ze: „Hoe komt gij hier, zo ver over zee?"

„Wij hebben de grote reis gemaakt, om u te bezoeken, namens de vogels van uw vroegere rijk." En toen de kangkok zo ongelovig bleef kijken, bevestigde een andere vlinder: „Ja, het is zo, koningin."

„Koningin?" . . . vroeg de kangkok, verdrietig bij de herinnering aan de dagen van weleer. „Noem mij niet meer zo. Ik ben een balling. Het volk heeft mij verjaagd." En somber keek zij weer voor zich. Ze was oud geworden van teleurstelling en verdriet.

„Ja, koningin, dat is zo. Het volk had u niet moeten laten gaan. Maar het vreesde de brutale rangkongs. En o, als u wist, koningin, hoe treurig het nu met uw volk gesteld is! Er is honger, waar vroeger overvloed was. Er is strijd, waar vroeger vrede was. Onrust, onenigheid, ellende. De rangkong-familie is wreed, vraatzuchtig, heerszuchtig, gehaat bij alle vogels. En nu hebben de vogels ons als gezanten gestuurd, om u te vragen, of u weer naar uw rijk terug wilt keren — om opnieuw over ons te regeren."

Toen zaten de grote vlinders heel stil te wachten op een groot blad. Ongeduldig, zenuwachtig trilden hun schone

vleugels, toen de kangkok niets antwoordde, maar bijna smartelijk voor zich uit keek. Ze dacht aan haar arm volk, dat nu zo leed door de heerszucht van die onruststokers. En ze voelde een diep medelijden in zich opkomen. Maar ineens dacht ze er weer aan, dat toch niemand de moed had gehad, voor haar partij te trekken en dat alle vogels haar hadden laten gaan en veel vogels zich niet gestoord hadden aan haar roepen. Men had haar beledigd, gekrenkt, men had zich voor haar geschaamd, ieder had naar de neushoornvogel geluisterd. Hierom voelde de kangkok zich nog teleurgesteld en zag somber voor zich heen en zweeg.

De grote witte vlindervleugels trilden en weer klonk een fijn, smekend stemmetje: „Lieve koningin, o, kom toch over, — laat ons niet alleen — wij kunnen niet buiten u. Als u niet komt, zullen we allen sterven. U alleen kunt ons regeren . . ."

„Neen." De kangkok schudde langzaam haar kopje.

Toen schrokken de vlinders en waren totaal in de war. Zouden ze dan die lange, gevaarlijke reis voor niets gedaan hebben? En terug moeten gaan met zo'n teleurstellende tijding, om verder hun leven lang door de rangkongs verdrukt te worden? — Ze konden het bijna niet geloven.

Eén van hen vroeg: „Maar waarom wilt u niet terug, koningin — en ons redden?"

„De vogels hebben mij te zeer gekrenkt. Dat kan ik nooit vergeten."

„Maar dat hebben alleen de rangkongs gedaan. De anderen willen u terughebben. Als u komt, gaan de rangkongs wel uit zich zelf weg. Ze zullen wel begrijpen, dat heengaan het enige is, wat hun overblijft. Want ze zien nú al, dat zij niet kunnen regeren en dat er grote ellende en ontevredenheid in de vogelwereld heerst."

De kangkok zweeg weer. Ze wist niet, wat ze antwoor-

den moest. Ze wilde wel helpen, maar zèlf kòn ze niet meer gaan. Daarvoor was ze te oud geworden.

„O . . ." smeekten de vlinders, „laat ons toch niet alleen teruggaan, heb toch medelijden met ons — heb medelijden met uw arme volk." En de grote vleugels trilden van aandoening. Ook de kangkok werd er bewogen van, zuchtte en zei na een poos: „Nu, ik zal u helpen."

„Ja, gaat u mee?"

„Neen, zèlf kan ik niet mee, maar luistert, hoe ik helpen zal."

In spanning luisterden de vlinders naar de woorden van de kangkok.

„Ik zal u een ei meegeven. Brengt dat naar Borneo over. Laat één van de vogels het uitbroeden en dan zal een jonge kangkok weer over u regeren. Hier is het ei."

Verwonderd keken de vlinders naar het kleine ei, dat in het nestje van de kangkok lag. Zo iets hadden ze niet verwacht. Ze waren wel heel erg blij en erg gelukkig met het voorname bezit, maar — ook bezorgd. Want het was niet eenvoudig, dit eitje ongeschonden over te dragen naar het vaderland. De zee was groot en de wind sterk en als het ei eens viel in het grote water! O, ze moesten er niet aan denken!

„Koningin, we zijn u zeer dankbaar. En we hopen, dat we op de verre reis voor ongelukken bewaard zullen worden. We zullen het ei overbrengen en, als het nodig is, het met ons leven verdedigen."

„Gaat nu," zei de kangkok en nam ontroerd afscheid van de vlinders. Toen stond ze haar enig eitje af en ging op het lege nest zitten. Ze bleef alleen achter.

De terugreis van de vlinders over zee naar Borneo begon. Ze waren licht en sterk, de koepoe's laoet en het ei was gelukkig heel licht. En weet je, waarom het vooral zo licht was? Omdat ze het een dierbaar bezit vonden en het

als een blijde last gaarne overdroegen. Ja, zó was het.

De reis was wederom zeer voorspoedig. De wind hielp hen weer en als ze moe waren, daalden ze voorzichtig op de schuimkoppen der golven en gaven het ei behoedzaam aan elkander over. Zo droegen ze beurtelings hun dierbare schat. Achttien dagen duurde de terugtocht. Toen, eindelijk, zagen ze de kust van hun vaderland. Maar nu kwamen pas de grootste gevaren. Want de rangkongs loerden overal naar hun vijanden. En àls ze iets te weten zouden komen van het geheim, zouden ze de vlinders zeker doden en het ei vernietigen. Dat begrepen de vlinders ook wel. Daarom waren ze erg voorzichtig, toen ze op de kust kwamen.

Maar al gauw ontmoetten ze goede vrienden. Want de vier grote vogels, de elang, de salagoenting, de boeboet en de kraai, hadden al die tijd gewacht op de terugkomst van de vlinders. Toen het zo lang duurde, waren ze ongeduldig en verdrietig geworden. Dagen lang hadden ze getuurd over het wijde water, of ze ook iets van de vlinders gewaar konden worden, maar elke nieuwe dag had nieuwe teleurstelling gebracht: de koepoe's laoet kwamen maar niet terug. En de sombere boeboet zei al: „Zie je wel, dat de tocht voor hen te zwaar was. Ze zijn natuurlijk in de golven omgekomen. Had mij maar laten gaan." Maar de geduldige kraai had daarop gezegd, dat de koningin maar niet één-twee-drie mee kon om de grote reis te aanvaarden en dat ze misschien moesten wachten op de vele voorbereidingen. En zo troostten ze elkaar.

Iedere dag vloog de elang een eind boven de zee als verkenner, om te zien, of ze misschien in aantocht waren. En op zijn hoge zweefvluchten tuurde hij naar de nevelige horizon, of hij ook witte stippen zag, die wellicht de terugkerende vlinders konden zijn. Eindelijk na veel dagen en veel wachten zag de elang de koepoe's aanzweven. Hij waarschuwde de andere drie vogels, maar — waarom

waren ze niet vrolijk? Waarom keken ze zo sip en stil naar de terugkerende vlinders?"

Och, dat was heel goed te begrijpen. Ze zagen immers direct, dat de kangkok niet meegekomen was. Hun dierbaarste wens was niet vervuld, de zending was tevergeefs geweest. In die stemming vlogen ze de vlinders een eind tegemoet, om hen bij het laatste deel van de tocht bij te staan.

Maar zie! . . . De elang schoot plotseling vooruit. Zijn scherpe ogen hadden iets ontdekt. Iets vreemds, dat door de vlinders voorzichtig gedragen werd. Dezen waren erg dankbaar, toen ze hun sterke, bekende vrienden zagen. Gauw gingen ze op hun ruggen zitten, vertelden snel de uitslag van hun zending: wat de kangkok gezegd had en de geschiedenis van het ei, dat ze meegekregen hadden en in enkele ogenblikken wisten allen het blijde geheim, was de onrust in hen verdwenen en verheugden ze zich in het kostbare bezit, dat de dappere, sterke vlinders geheel ongeschonden overgebracht hadden. Alles moest zoveel mogelijk geheim gehouden worden, want de rangkongs bleven gevaarlijk.

Ook spraken de vier vogels nog af, wie het ei zou uitbroeden. Ja, wie moest dat doen?

„Ik," zei de rosse boeboet, „ik wil het heel graag doen."

En zo gebeurde het. De grote boeboet ging voorzichtig op het ei zitten, dat de andere vogels in een mooi nestje hadden gelegd: een eenzame plek in het woud, op een berghelling. De boeboet zat op het nest en de elang, de salagoenting en de kraai hielden trouw de wacht. Ze keken alle richtingen uit, of er ook vijanden konden naderen. En hoe langer de boeboet gebroed had, hoe groter hun waakzaamheid werd, want — een jonge vorst of vorstin was op komst. En dit af te wachten en bij het nest te waken, was heel ernstig, verantwoordelijk werk. Vooral de salagoenting keek scherp en streng, als hij

ergens de zware schreeuw van een rangkong hoorde.

„Als hij hier durft komen," fluisterde hij tot de elang, „vecht ik met hem, tot ik niet meer kan. Op de vlucht ga ik niet. Ik blijf bij het ei."

„Ik ook," zei de elang zacht, maar beslist, en de kraai knikte met zijn zwarte kop van ja. Zo hadden de drie een verbond gemaakt. De boeboet zei niets. Die zat te broeden, te broeden, of het zijn eigen ei was, dat onder hem lag. En de grote koepoe's vlogen en zweefden en fladderden om het nest heen en maakten de kleine schuilplaats in het woud tot een natuurpaleisje. Ze konden het geheim niet lang bewaren — zó blij waren ze — en hadden aan veel vogels, die ze in het woud ontmoetten, al verteld: „Een jonge kangkok komt ons regeren. Hij wordt uitgebroed door de boeboet." En op hun beurt waren de vogels met dit bericht zo opgetogen, dat ze het nieuws aan elkaar doorgaven, zacht en fluisterend: „Er komt een nieuwe kangkok over ons."

Dat was niet zonder gevaar, want hoe licht kon een argeloze vogel in zijn blijdschap iets loslaten tegenover een verklikker, een spion van de rangkong! Maar gelukkig gebeurde dit niet en verraad was er evenmin. De rangkongs kwamen niets te weten! Trouwens, geen enkele vogel sprak meer met hen, zo gehaat waren ze bij alle vogels. De koning rangkong merkte wel, dat zijn regering niet lang meer duren kon. Al enige keren was hij door een troep wanhopige uitgehongerde vogels aangevallen om hem te verjagen, maar tot nu toe was dit niet gelukt. Doch hij gevoelde zelf wel, dat het einde van zijn regering nabij was. Wèl was hij nog bij de vogels zeer gevreesd, slechts door zijn wreedheid en tirannie kon hij zich nog handhaven. Het was een vreselijke toestand in de vogelwereld.

Intussen waren veel vogels al naar het woud getrokken om in de nabijheid van het nest, waar de boeboet broedde,

vrijwillig de wacht te houden, en al die vogels spraken af, het nest zo nodig te verdedigen en te beschermen met hun leven.

Toen, op een dag, dat duizenden vlinders door het woud zweefden en de zon goud licht door de takken en blaren straalde, stond de boeboet eerbiedig op, want hij had het jonge leven onder zich voelen bewegen . . . Het ei van de kangkok was opengebroken. Een kleine, donzige kangkok lag in het nest.

Een jubel van vogelstemmen brak los. Lange tijd was het stil geweest in de vogelwereld, maar nu was er feest, feest! De nieuwe koning! De nieuwe koning was er!

De rangkongs hoorden het onophoudelijk gezang der vogels en zoveel leven in het woud hadden ze sinds hun regering nog nooit vernomen. Een brutale, nieuwsgierige rangkong vloog het bos in, maar werd al spoedig door een stel grote elangs verdreven, en keerde met de onheilstijding naar de koning-rangkong terug: „De kangkok is er weer! De kangkok!"

Op het horen van die naam ontstelden de rangkongs hevig. Ze haastten zich naar een afgelegen hoek van de streek om met elkaar overleg te plegen. De koning-rangkong was razend en trachtte zijn familie nog tot strijd aan te zetten, maar nu zou het niet zo eenvoudig meer zijn, een hele vogelwereld tot gehoorzaamheid en dienstbaarheid te dwingen. Hij merkte wel, dat hij geen volgelingen buiten zijn familie meer had, en in een vlaag van moedeloosheid besloot hij: „We zullen maar heengaan!"

Dat was een heel verstandig besluit van hem. Hij nam de wijk. Enige kleine rangkongs, die nog niet goed konden meekomen, bleven achter en werden onderdaan van de nieuwe koning, de jonge kangkok.

Deze groeide voorspoedig op en begon al gauw zacht te roepen: „Kang-kang-kang-kok! . . ." En toen de vogels weer die oude roep hoorden, waren ze zo dankbaar en

blij, dat ze tegen elkaar zeiden: „En nu zullen we hem altijd bij ons houden!"

De kangkok bleef, evenals zijn moeder, in het diepe woud zijn schuilplaats houden. Men zag hem zelden, maar overal kon men zijn mooie, duidelijke stem horen en zijn roep was wederom een vriendelijke waarschuwing, een vermaning, de vrede te bewaren. En er was geen honger meer in het land, want ieder nam niet meer dan hij nodig had.

De boeboet bleef heel dicht bij zijn koning. Hij was er heel wijs op, dat hij het kangkok-ei uitgebroed had. Nu, hij had ook uitstekend zijn best gedaan. Zo lang had hij gebroed, dat zijn onderlijf er kaal van geworden was. En alle kindertjes van hem hadden een kaal onderlijfje. Dat is nog zo met alle boeboets.

's Avonds hoort men ze dikwijls bij elkaar. Heel duidelijk en helder klinkt dan de roep door het woud: „Kang-kang-kang-kok!" En dan roept de boeboet een poosje later: „Boe-boet! Boe-boet!" Zo roepen ze hun eigen namen en alle dieren denken dan aan het koninginne-ei, dat door de boeboet uitgebroed is. Maar aan de grote vlinders, die de moeilijke tocht over zee gemaakt hebben, denken de vogels niet meer, dat zijn ze vergeten.

De koepoe laoet weet het echter zelf heel goed. Ze kunnen hun naam niet roepen, maar als ze zweven tussen de blaren en de zonnestralen, dan fluisteren ze elkaar toe: „Wij hebben het ei, waaruit onze koning geboren is, over zee gedragen." En als de jonge, nieuwsgierige vlindertjes vragen: „Maar hoe kan dat, z'n verre tocht zonder rusten?" — dan zeggen de vlinders: „We hebben gerust op het schuim der golven . . ." En dan vertellen ze niet zonder trots hun avontuurlijk verhaal.

Naar een vertelling van West-Borneo.

XIV DE VERGELDING

LINGGI was als kind al een ongezeggelijke jongen, die door zijn ongehoorzaamheid en onwil zijn moeder veel verdriet deed. Enkele jaren geleden was zijn vader gestorven, daardoor had zijn moeder het zeer moeilijk, want zij moest nu voor zich zelf en Linggi de kost verdienen. En had de jongen haar daarbij nu maar wat geholpen, het zou haar verlicht hebben. Hij was een potige knaap. Andere jongens van zijn leeftijd hielpen hun ouders bij het werk, maar moeder kon van hem niets gedaan krijgen. Ze kon hem niet baas, hij deed, wat hij wilde en stoorde zich in het minst niet aan haar waarschuwingen, standjes of vriendelijke verzoeken. Ook gaf hij niets om haar tranen. Linggi had een slecht karakter.

Hij liet zijn moeder sloven, was hardvochtig, zonder medelijden. Vroeg moeder hem, iets voor haar te doen, te vissen, voor de tuin te zorgen, dan antwoordde hij brutaal, als hij er geen zin in had: „Doe het zelf, ik ga spelen." En dan hielp geen dreigement, geen vriendelijkheid; machteloos stond ze tegenover haar onhandelbare zoon. Het gevoel, niet op te kunnen tegen haar eigen kind, zóveel verdriet te ondervinden door de onwil van hem, die in staat en verplicht was, haar te helpen, maakte de weduwe vroeg oud, moe en zwak.

Zij deed, wat zij kon. Ze was van de morgen tot de avond in de weer, met het gewone huishoudelijke werk, met vissen of tuinarbeid en was ze daarmee klaar, dan zat ze aan de weefstoel en weefde de fijnste kleuren in haar sarongs en doeken. Dit was haar liefste bezigheid

en dat kon ze ook zo fraai, zo kunstig, dat de mensen in de omtrek de doeken graag van haar kochten en bij haar bestelden. Maar ze had te weinig tijd om alle mensen, die het vroegen, te helpen, al ontving ze er goed geld voor. Als die ondeugd Linggi de handen uit de mouw had willen steken, zou zij zich meer op het weven kunnen toeleggen, maar hij liet zijn moeder maar tobben en was haar meer tot last dan tot hulp.

Op een dag, dat de vrouw aan de weefstoel bezig was met een zeer moeilijk, kunstig en schoon doek, hinderde Linggi haar. Hij zat aan de draden en touwen en trachtte telkens de grote spoel met roodbruin draad, die van de ene naar de andere kant schoot, tegen te houden.

„Linggi, laat dat toch!"

Hij liet het niet, integendeel, de plaaggeest werd hoe langer hoe baldadiger, onvoorzichtiger ook . . . pats! daar schoot de spoel met kracht tegen zijn voorhoofd. Linggi stortte achterover — en bleef liggen, doodstil. Uit de diepe wond vloeide bloed.

Moeder gaf een gil, sprong op, haalde een bakje water en doeken, bette de diepe snee, verbond hem, maar moest meermalen de met bloed doorweekte doeken verwisselen voor schone. Door het koude water wist zij ten slotte het bloed te stelpen. Het was lelijk aangekomen. Toen hij bijgekomen was, bleef hij stil liggen en dit was nodig ook om de wond rust te geven.

De weduwe was dankbaar, dat het zo afgelopen was; als de scherpe spoel een eindje verder, tegen zijn slaap terechtgekomen was, zou het er kwader uitgezien hebben. Linggi moest enige dagen op zijn matje blijven liggen. Moeder verzorgde hem — en verwende hem ook, zij bereidde voor hem kostjes, die hij lekker vond. Maar toen de wond langzaam genas en sloot, merkte ze wel, dat hij er een litteken van overhouden zou, zo diep had de spoel de huid aan het voorhoofd opengesneden.

In die dagen was het, dat zijn moeder hem een mooie haan in een mand ten geschenke gaf, want zij wist, dat zij hem daar veel genoegen mee deed. En hij was er ook erg blij mee. Toen hij weer op de been was, zorgde hij voor het dier beter dan hij ooit voor zijn moeder gedaan had. Daar had hij een bedoeling mee: hij was verzot op hanengevechten en nu richtte hij het dier af tot een echte vechthaan. Hij voerde hem goed, hield hem in de korf en liet hem telkens met andere hanen vechten, verdiende er soms geld mee, maar verdobbelde of versnoepte dat weer. Zijn moeder gaf hij er nooit een duit van.

Linggi groeide op tot een deugniet, er was geen eer aan hem te behalen. Hij zwierf hele dagen rond en bleef soms enige dagen achtereen weg. Of zijn moeder hierover in ongerustheid verkeerde, liet hem onverschillig. Met vreemde jongens uit andere kampongs trok hij er in een prauw op uit, verhuurde zich bij een handelaar in bosproducten, met wie hij een paar reizen maakte langs de Martapoera, de Barito en ook een paar korte zeereizen langs de kust van het land, Borneo. Dat zwerven, reizen en trekken beviel hem zo goed, dat hij besloot zeeman en handelaar te worden. Op een dag kwam het hoge woord er uit: „Moeder — ik ga op reis."

Verwonderd keek zijn moeder hem aan. Waarom zei hij dit nu tegen haar? Anders zei hij toch ook niet, dat hij wegging? Ze was er al lang aan gewend, dat hij tochten maakte, zonder te zeggen, waar hij heenging en wanneer hij terugkomen zou.

„Waarom zeg je dit — wat bedoel je?" vroeg zij.

„Omdat ik heel ver ga, en lang wegblijf — met een handelsvaartuig."

„Hoe lang blijf je weg?"

„Enkele jaren denk ik, och, ik weet niet hoelang."

Toen werd de vrouw stil. Ze zei niets meer. Ze zat voor zich uit te kijken, en dacht aan alles, wat ze

met Linggi doorleefd had, aan al het verdriet, van hem ondervonden. En toch — nu hij heenging, misschien wel voorgoed, voelde zij, hoeveel ze van dit kind hield. Zij wist, dat hij zich toch niet van zijn plan zou laten afbrengen. Hij zou gaan, dat stond voor hem vast. Voor jaren zou hij gaan. Misschien zou ze hem nooit weerzien, want zij werd oud. Zij begon te schreien.

Linggi zag het en vroeg: „Wat valt er nu te huilen?"

„Omdat je me — alleen laat."

„Maar ik moet toch werken, handelen?"

„Dat had je hier ook wel kunnen doen. Je had dan ook voor mij kunnen zorgen, want ik voel me ouder worden."

Even scheen Linggi zich te schamen en enig medelijden met zijn moeder te hebben, want hij zei: „Maar ik blijf voor u zorgen. Ik ga alleen maar geld verdienen en dan kom ik terug en zie u weerom."

Schaamde hij zich over zijn vroeger gedrag? Een oogenblik later was hij weer even ruw en hardvochtig als voorheen. Wat maalde hij nog om de tranen van een oude vrouw! Hij moest het maar kort maken. Snel nam hij afscheid en verdween.

Zij keek hem na, zijn stevige, wat gebogen gestalte en bleef nog peinzend staan, toen hij uit het oog was, schudde het hoofd en ging haar huisje binnen.

Van toen af had ze meer tijd, aan haar weefstoel te zitten: ze behoefde immers slechts voor zich zelf te zorgen. Al viel het haar makkelijker, in haar eigen onderhoud te voorzien, gelukkiger was ze niet. Met zorg bleef ze aan Linggi denken. Wat zou er van hem terechtkomen? Hij was en bleef toch haar enige zoon, die ze liefhad, gelijk alleen een moeder liefhebben kan. Daarom droeg haar hart sedert Linggi's vertrek leed, een stil leed, dat haar gelaat diepe rimpels gaf.

Gebogen over de weefgetouwen, dacht zij menigmaal aan haar zoon, die de zee bevoer naar verre, verre, onbe-

kende plaatsen in andere landen. Waar, waar zou hij nu zijn? dacht ze telkens. Zoù hij er nog zijn? Bericht zond hij haar nooit. Zou hij haar vergeten, geheel vergeten zijn? Zou hij nog eens terugkeren? Misschien nooit weer?

Als ze hieraan onder het werk dacht, liet ze de spoel ongemerkt rusten en bleef minuten lang in gepeins verzonken. Maar zo was ze niet altijd. Er waren ook dagen, dat er blijde hoop in haar leefde, en dat ze stellig in een weerzien geloofde. Hij had toch beloofd, dat hij terugkeren zou? Dat hij nooit enig bericht had gezonden, hetzij per briefje of een mondelinge boodschap door een andere handelaar, die haar dorp bezocht, was wel vreemd, maar haar liefde zocht en wist er ook wel verontschuldigingen en verklaringen voor te vinden. Hij had het misschien te druk om haar te berichten. Of misschien was hij te ver om een bericht met iemand mee te geven. Maar vergéten zou hij zijn moeder toch zeker niet!

En hoe zou hij het maken? Wat zou er van hem geworden zijn? Wellicht was hij wel rijk geworden, als andere handelaars, die in den vreemde voorspoedig waren geweest. Als ze zo dacht, kwam er weer rust in haar en tevredenheid met haar lot, en zat ze iedere dag weer met groot geduld en aandacht haar doeken te weven. — De mensen, ouderen en jongeren, bewonderden haar om haar ijver en zaten graag naar het kunstige werk te kijken. En waar zij ook steeds voor zorgde, dat was voor de mooie, sterke haan, want dit dier was nog iets van Linggi; zij hoopte zo, dat ze hem in leven zou kunnen houden, tot haar jongen weerkwam: het zou een verrassing voor hem zijn. Wat zou hij er van opkijken, dat het beest nog leeft en er zo fraai uitziet!

Zulke gedachten koesterde zij en daarmee hield zij de hoop op een blij weerzien levend.

Maanden verstreken, het ene jaar na het andere ging voorbij. De haan werd ziek, op een morgen lag hij dood

in zijn korf. De weduwe zag er een slecht voorteken in en was die dag zeer bedroefd. Wat was er nu nog, waarmee ze hem een genoegen kon doen? Als ze maar wist, waar hij was, op welk schip, zij zou dan een brief kunen laten schrijven door de goeroe of een klerk. Waarom deed Linggi niets, om iets van haar te vernemen? Of zou het hem werkelijk geheel onverschillig zijn, of zij nog leefde? Neen, dit was onmogelijk voor een kind.

Het verlangen naar hem werd sterker, naarmate zij ouder werd. Ten slotte kon ze het in huis niet uithouden, men zag haar veel zwerven bij de prauwen, die van de kust kwamen, of volgeladen in de richting van de zee vertrokken. In haar kleine tambangan roeide ze stroomafwaarts, ver, heel ver, tot het water zout werd en eindelijk zo ver, dat ze de wijde zee zag. En vond ze dan ergens een schip voor anker in de riviermond, dan vroeg ze aan de bemanning, of iemand ook iets gehoord had van haar zoon. Maar weinigen kenden de man, die de weduwe bedoelde en niemand wist iets van hem af. Zo bracht elke tocht naar de rede nieuwe teleurstelling: er was nooit bericht.

Eenmaal vernam zij van een handelaar, een dorpsgenoot, die een verre reis gemaakt had: „Linggi? Linggi? Och, ja, die herinner ik me nog. Of hij nog leeft? Ja, zeker leeft hij nog, vrouw. Hij heeft zelfs een eigen schip!"

Maar dit nieuws bedroefde de oude vrouw nog meer dan een slechte tijding wellicht gedaan zou hebben. Want zij dacht: als dit zo is, waarom komt hij dan niet eens naar mij toe? Ben ik dan niet eens waard, dat hij mij tijding zendt? Of alleen maar de groeten laat overbrengen?

Maar na enkele dagen overwon ze haar twijfel aan hem en verheugde ze zich met die ene gedachte: hij lééft toch nog! En eens zal hij toch zeker zijn vaderland, zijn dorp terug willen zien. En mij!

En hoe eenzaam ze het ook had, de hoop op een gelukkig weerzien verloor ze nooit geheel. Zij leefde voort — het ene jaar ging, een nieuw jaar kwam — en zo gingen zeven jaren. In die tijd werden heur haren wit, zij was zeer verouderd en ook verarmd. Want het weven ging haar niet zo goed meer af dan voorheen, zij maakte fouten in haar doeken en het werk vlotte niet meer. Het duurde soms maanden, eer ze een doek gereed had en afleveren kon. En als de mensen vroegen, hoe het toch kwam, dat ze zo lang moesten wachten en dat de weefsels niet zo fraai en zuiver waren van lijn en kleur als vroeger, dan antwoordde ze, dat haar gezicht achteruitging.

Dit was ook zo. — Ze schreide veel in stilte. Maar dit was niet de voornaamste reden. Ze maakte zoveel fouten, omdat zij haar gedachten niet bij haar weefsel, maar bij haar zoon had, die zwierf op de wijde zeeën en omdat zij langzamerhand begon te twijfelen aan een wederzien. Ze voelde zich ook zwakker worden. Als ze terugkwam van de rede, teleurgesteld, zonder enig bericht, kostte het haar moeite de dajoeng te hanteren en haar tambangan stroomopwaarts te brengen. Andere prauwvoerders namen soms uit medelijden met de tobbende vrouw haar prauwtje op sleeptouw. De dorpelingen hadden te doen met haar, als ze haar thans zagen komen: ze zag er zo wezenloos en afgemat uit. Dan lag ze uren lang stil op de baleh-baleh, at niet en dronk niet. Buren ontfermden zich over haar, brachten haar voedsel, deden haar eten, omdat ze ongerust waren, dat ze haar op een morgen dood zouden vinden. O zij wisten wel, wat haar scheelde: het was het verlangen naar haar enige zoon, dat haar ziek maakte.

Zeven jaren! Zou Linggi het weten, wat dit betekende voor een moeder, die verlangt, die liefheeft?

Linggi wist het heel goed, dat hij zeven jaar geleden afscheid van zijn dorp en zijn moeder had genomen. Maar het raakte hem niet meer. Hij had geen huis, geen moeder

meer — voor hem was zijn moeder dood. Och, misschien — neen, wel zeker zou ze dood zijn. Wat kon het hem nog schelen, of ze in leven was, of niet! Hij rekende er niet meer mee. Hij was handelaar, zwierf op zee. Zijn thuis was het schip, de vreemde rede, elke plaats, welke hij aandeed.

Nimmer had hij naar zijn moeder geïnformeerd, nooit zond hij haar enig bericht. Gebroken had hij met iedere gedachte aan een weerzien. Het stond voor hem vast, terugkeren zou hij niet meer. Eens had een handelaar uit zijn dorp hem herkend. Hij was immers makkelijk aan het litteken op zijn voorhoofd te herkennen. Een ogenblik had de handelaar het over zijn moeder gehad en gezegd, dat de oude vrouw misschien wel blij, trots zou zijn, als ze haar zoon als kapitein van een eigen schip, als rijk handelaar terug zou zien. Maar Linggi had er niets op geantwoord en begon over andere zaken te spreken.

Inderdaad was hij in de loop der jaren welgesteld geworden, was voorspoedig in zaken geweest, had veel verdiend, zoveel, dat hij een eigen prauw kon bevrachten. Later had hij een goed onderhouden, gebruikt schip van een rederij in den vreemde overgenomen, een degelijk groot zeilvaartuig. En daarmee maakte hij zeereizen naar de eilanden Java, Celebes, Sumatra, bezocht de grote havenplaatsen, dreef voordelig handel. Er was veel veranderd in de levensomstandigheden van de eenvoudige dorpsjongen.

Maar zijn karakter was niet veranderd. Hij was dezelfde hardvochtige, zelfzuchtige mens gebleven, die hij altijd geweest was. Hij dacht alleen aan zich zelf, aan eigen gewin, voor zijn medemens had hij niets over. Bij het scheepsvolk was hij gevreesd, niet bemind. Bovendien was zijn eigendunk door zijn voorspoed in zaken zo toegenomen, dat hij verwaand, trots geworden was. Hij geneerde zich er voor te zeggen, uit welk eenvoudig dorp hij

afkomstig was, wie zijn moeder was — en wat zij deed.

Hij zwierf rond, rusteloos, van de ene kust naar de andere kust, kopende, verkopende, een vrachtje hier, een vracht daar, hetzij in opdracht van Chinese en Europese firma's, of geheel voor eigen rekening. Hoelang hij dit gedaan had, wist hij zelf niet precies. Maar op een keer, dat men hem verzocht, goederen op de kust van Borneo in te kopen, een partij bosproducten, dacht hij er over na, hoeveel jaar het nu wel geleden zou zijn, dat hij zijn vaderland gezien had. Nu hij dan toch, ongedacht, zijn land zou terugzien, vond hij een reis daarheen niet onaardig. Even kwam de gedachte aan zijn moeder boven, maar die verdreef hij weer onmiddellijk: de oude vrouw was natuurlijk al lang dood en haar graf, mischien zelfs haar naam zou vergeten zijn.

En wie zou hem nog kennen! Niemand meer. Hem, de arme Linggi, de dorpskwajongen, nu zelfstandig handelaar en eigenaar van een schip, wie zou hem herkennen! Hij zou niet graag willen, dat men hem herkende. Want het scheepsvolk, dat hem haatte, zou overal rondvertellen, van welke armoedige afkomst hij was. Er bestond echter weinig kans, oude kennissen uit het dorp te ontmoeten. Het was immers al zoveel jaren geleden! Daarbij, hij zou niet eens in het dorp komen, maar op de rede voor de rivier blijven liggen, ver van de wal ankeren. Wel zou hij waarschijnlijk, neen, zeker, prauwen uit zijn dorp zien. Och, het was weer eens wat anders, een afwisseling en — wat nooit te versmaden was! — het beloofde een voordelig vrachtje te worden.

Hij ging. Een prettige reis bij goed weer. Zelfvoldaan, trots stond hij op de brug van zijn groot, sterk en sierlijk vaartuig. De wind bolde de zeilen, de boeg sneed door het water, dat schuimde en bruiste en spatte. Vroeger dan hij dacht naderde hij de kust van Borneo, vóór de mond der grote rivier, die naar zijn dorp voerde.

Hij liet het anker vallen. Honderden prauwtjes met schreeuwende Bandjerezen naderden het grote vaartuig. Een schip op de rede, vooral zo'n flink koopvaardijschip, lokte altijd veel verkopers, die hun partijtjes copra en bosproducten kwamen aanbieden. Al wat handelaar was, in het groot of in het klein, ging met de tambangan de rivier af naar de rede. De vaartuigjes zwermden, wiegelden en dobberden rond het schip van Linggi. Hij genoot van zoveel bedrijvigheid en belangstelling en dacht: eens scharrelde ik in een tambangan de schepen langs en zag met bewondering naar de zeeprauwen op — en nu lig ik hier als kapitein en meester van een eigen schip, zoals er niet veel gezien worden hier!

Spoedig merkte hij, dat er ditmaal veel te verdienen zou zijn op de rede. Toch maakte hem die drukte rond zijn schip onrustig. Zijn komst bracht meer opschudding teweeg, dan hij prettig vond. Of — verbeeldde hij zich dit maar? Natuurlijk zouden er straks, over een uur of wat, morgen zeker, verschillende bekende handelaren aan boord komen en het zou niet onmogelijk zijn, dat hij dan herkend zou worden. En dat wilde hij liever voorkomen, in deze buurt althans.

Hij nam zich voor, niet te lang te blijven hier. Nu hij hier lag, bekroop hem een gevoel van onbehagen. Een voorgevoel, een zekere vrees zelfs, wat hij tot nu toe niet gekend had. Vergeefs trachtte hij het te verduwen. Waarom had hij toch deze reis gemaakt? Waarom? Hij kon zich zelf in moeilijkheden brengen. Indien het ruchtbaar werd, dat hij uit dit dorp, dit onaanzienlijke oord afkomstig was, zou de bemanning naar zijn familie kunnen informeren — dat zou zijn trots niet kunnen verdragen, dan zouden ze geen respect meer voor hem hebben. Zo dacht hij althans.

Doch binnen een dag was in heel de omtrek bekend geworden, dat er een groot onbekend vrachtschip voor de

rivier aangekomen was, waarmee zaken te doen waren. Ieder ging een kijkje nemen. Het was een drukte van belang in het anders zo stille rivierdorp. Op de grote kali was in korte tijd zo'n beweging van allerlei soorten vaartuigen, dat de stokoude weduwe nieuwsgierig naar buiten strompelde en aan iemand, die in zijn tambangan voorbij roeide, vroeg: „Wat is er aan de hand?"

„Een schip! Een groot, nieuw schip!"

Getroffen stond zij stil en keek verward rond. Een schip, een groot nieuw schip? Ze zag de tambangans stroomafwaarts dobberen en schommelen, ieder scheen haast te hebben. En later op de dag zag ze volgeladen, grotere prauwen voorbijgaan en hoewel dit op zich zelf niets bijzonders was, maakte het haar toch ongedurig. Misschien — misschien . . .

Ze wankelde naar binnen, hield zich vast aan de wrakke leuning van het uitgesleten trapje. Het zou toch kùnnen, peinsde ze moeilijk. Linggi . . .

Ach, als het eens waar was! Maar neen, hoe was dit mogelijk? Hij was reeds te lang weg. Hoeveel keer was zij vergeefs gegaan! Ze verwachtte hem niet meer. Bovendien, indien Linggi aan boord zou zijn, zou hij al een poging gedaan hebben, naar haar toe te komen. En toch — hoop maakte haar weifelmoedig eerst, daarna ongedurig, zodat ze thuis geen rust had. Het was mogelijk, dat hij geen tijd had, van boord te gaan en zijn moeder op te zoeken. Het kon ook zijn, dat hij — toevallig — ziek was, ziek, en niet in staat, te komen.

Toen greep ze haar slendang en de dajoeng, gejaagd keek ze rond, of ze nog iets vergeten had — dan liep ze naar haar kleine tambangan, vóór het huisje in de kreek. Hoe oud was ze geworden, het moedertje! Haar rug gekromd, de haren wit, haar gelaat vol diepe rimpels.

Wie kwam daar aan? Zag ze goed? Ze kon niets onderscheiden. Een schok voer door haar heen — een moment

dacht ze aan een wonder, de vervulling van haar diepste verlangen. Riep iemand haar? Een bekende stem? . . .

Ja, het was een man, een handelaar uit het dorp, die haar iets toeriep.

„Vrouw — vrouw! Ik heb uw zóón gezien! Linggi! Op het grote schip!"

„Wie — is —"

Meer kon ze niet zeggen, een ogenblik bleef ze verstard staan. Dan bewogen even opnieuw haar lippen en het woord dat ze fluisterde, was een vraag: „Linggi?" Wezenloos, alsof ze de woorden niet begrepen had, keek ze de man aan, de tijding overweldigde haar en deed haar beven op haar voeten.

„Ja," zei de man weer en met blijde nadruk, „já vrouwtje, uw zóón is er. Ik heb hem met eigen ogen gezien. Ik herkende hem aan het litteken op zijn voorhoofd."

„Allah —" fluisterde ze — „ja, hij is het. Ik zal hem weerzien." Ze ging terug, keek rond — en nòg eens — ze zocht iets, wat ze als geschenk, als verrassing voor haar zoon zou kunnen meenemen, en nam een prachtig geweven paars-blauw halsdoekje uit een kistje. Het was al heel oud, ze had het nooit willen verkopen, omdat ze er zelf zo aan gehecht was. Daarna haastte ze zich de tambangan in en sloeg de dajoeng in het water en roeide heen.

Het duizelde haar. Ze zag niet het gewemel van de honderden prauwen, langs haar, vóór haar, voorbij haar. Ze hoorde niet het roepen en schreeuwen van de prauwvoerders, die haar waarschuwden, als ze onvoorzichtig genoeg in hun vaarwater terechtkwam. Ze zag in haar verbeelding niemand anders dan haar zoon, en de tijd, welke ze nodig had om naar de rede te roeien, scheen haar eindeloos.

Wat was het ver, veel verder dan gewoonlijk! Of zou het komen, omdat ze geen kracht voldoende bezat om de

dajoeng te hanteren? Ze schoot niet op, zo meende ze en toch roeide ze sneller, dan ze ooit gedaan had. Haar hart bonsde, zo spande ze zich in, zo krachtig was haar verlangen naar haar jongen, haar Linggi.

Het was toch alles wel waar? En geen droom of waan? Wat had die man ook weer gezegd? Een groot schip met Linggi! Het litteken. Neen, het kon niet missen. Dat er een groot schip op de rede lag, was zeker, ze zag het aan de beweging der talloze vaartuigjes op de rivier. Ze zag het even later werkelijk vóór zich, dat tussen de kleine prauwen een groot, hoog vaartuig met gestreken zeil op en neer deinde. Daar moest hij op zijn, ze voelde het in haar gespannen wezen, hij was daar.

Maar — tegelijk voelde ze, hoe vermoeid zij was van deze snelle tocht, te snel voor haar krachten. En een ogenblik verdoofde haar felle vreugde door de vrees, dat hij er niet zou zijn. Want misschien was hij met de eerste de beste tambangan al van boord en naar huis gevaren, om haar te ontmoeten. Ach, waarom had ze onderweg niet beter opgelet! Als hij nu eens thuiskwam en niemand aantrof! Wat zou hem dat teleurstellen! Maar zou hij zijn eigen moeder kunnen passeren, zonder haar te herkennen? Ze wist niet meer, wat ze denken moest, haar verwarde gedachten lieten haar geen rust.

De mensen in de tambangans rond het grote schip merkten haar op en wezen naar haar. Ze hoorde hen zeggen: „Zie, ze gaat naar haar zoon, Linggi!" Want men had hem herkend, eerst de één, toen de ander, en daarna was het spoedig genoeg ruchtbaar geworden, wie de kapitein van het schip was: een vroegere dorpsgenoot.

Nieuwsgierig keken de mensen het oude, zenuwachtig en onhandig roeiende vrouwtje na, en velen, die reeds op weg naar huis waren, keerden hun tambangan om getuige te zijn van het ontroerende weerzien, een wederzien na zeven lange jaren. Wel vroegen enkelen zich af, waarom

die rijke kapitein niet zelf naar zijn moeder ging, doch de meesten dachten er niet verder bij na, wisten zelfs niet, wat er eigenlijk aan de hand was en gingen huns weegs.

Intussen dobberde die ene kleine tambangan op het bewogen water in de richting van het grote schip . . .

De kapitein was slecht gemutst. Nijdig en bars snauwde hij zijn bevelen tot het scheepsvolk. Hij had spijt, deze kust aangedaan te hebben.

Eerst was het goed gegaan: men had hem niet herkend. Doch midden in een gesprek met drie handelaars vroeg één van hen: „Kapitein, u komt me toch zo bekend voor. Waar kan ik u meer gezien hebben?"

Linggi verbleekte even. Hij had op zijn beurt de vrager al lang herkend, het was een van de rijkste kooplieden uit zijn dorp. Maar hij hield zich, of hij geheel onbekend was met de streek en zei lachend: „U vergist u. Ik ben hier voor het eerst van mijn leven. Of misschien heeft u mij misschien op Djohor gezien?"

„Neen, niet op Djohor — maar — ja, waar dan? Hoe langer ik u aankijk, hoe bekender uw gezicht mij wordt."

„Dat heb ik ook weleens met iemand," zei Linggi, zich beheersend, „maar dan blijkt het toch, dat ik de verkeerde voorheb."

De handelaar bleef hem strak aankijken, bemerkte het litteken aan het voorhoofd, peinsde — en ineens wist hij het. Lachend riep hij uit: „Wacht eens! Ik bèn er! Is u Linggi niet, die vroeger zoveel kattekwaad in het dorp uithaalde? Ik geloof het stellig!"

„Zie je wel, dat je de plank misslaat!" zei Linggi, maar hij verschoot van kleur. Hij speelde zijn rol niet slecht, toen hij er kalm op los loog: „Ik ben hier nooit geweest. Ik ben op Sumatra geboren, daar was mijn vader in de handel."

Maar zo gauw gaf de man zich niet gewonnen. „Vergis

ik me dan zó? Op mijn woord, mijnheer, u bent het sprekend. Uw litteken daar . . ." en hij wees er naar.

Linggi schrok — onwillekeurig greep hij naar zijn voorhoofd.

„Ziet u wel? Ja, ik dacht ook al: vergis ik me zo erg? Maar u wilt het zeker niet weten en uw moeder verrassen," zei de man lachend.

Linggi verloor nu zijn zelfbeheersing, maakte zich kwaad en schreeuwde: „Och, wat klets je! Wie zou ik kennen in deze negorij! Mijn hele familie zit in Djohor en bestaat uit kooplieden. En dat litteken — heb ik van een jachtongeluk. Kom, ik heb wel wat anders te doen dan over malligheden te praten." En hij liet het gezelschap staan en ging naar de brug, en van daar weer naar het voorschip.

Schuw keek hij om, naar de man, die hem herkend had en naar hen, die bij het gesprek aanwezig geweest waren. Je moeder verrassen! had hij gezegd. Hij weerhield een schampere spotlach, terwijl hij onverschillig met de schouders schokte, alsof hij zich verzette tegen een onaangename gedachte.

Dus — zij leefde nog. Wat kon het hem schelen! Misschien had hij het verkeerd verstaan. Maar één ding stond vast: men had hem herkend. Kijk, ze stonden met elkaar te praten, natuurlijk over hem. Over wie anders! Over zijn familie, zijn herkomst.

En inderdaad was het al gauw van mond tot mond gegaan, dat een vroegere dorpsgenoot de kapitein was en dat het niemand anders was dan Linggi, de zoon van de eenzame weefster. Wat zou die brave ziel blij zijn! Hoeveel vergeefse reizen had zij niet naar de rede gemaakt, daar waren de dorpsgenoten getuige van geweest. Dat was ook de reden, waarom iemand, die naar het dorp terugging, haar gewaarschuwd had.

Linggi was van dit alles onkundig. Toen hij op het

voorschip stond, dacht hij wel even: ik moet hier niet te lang blijven — je kunt nooit weten — het dorp is belust op nieuwtjes; morgenochend vroeg licht ik het anker. Dan ben ik hier lang genoeg geweest. En ik zal me wat gedekt houden en me niet te veel laten zien.

Hij liet zijn stuurman over de prijzen en de hoeveelheid der in te kopen producten onderhandelen. En toen het midden op de dag drukker werd, zowel op als om het schip en het hem toescheen, dat het hele dorp uitgevaren was met alle prauwen en tambangans uit de omgeving, vond hij het veiliger niet langer aan dek te blijven, maar naar beneden in zijn hut te gaan. Zijn stuurlui gaf hij volmacht, de zaken naar hun goeddunken te regelen.

Toch voelde hij zich ook in zijn hut niet rustig. Hij luisterde naar het druk geloop en gepraat boven zich, naar het gegons en rumoer der vele stemmen. Wat was er toch gaande? . . .

Het oude moedertje lag met haar kleine tambangan vlak naast het grote schip, en wist niet goed, wat ze doen moest. Het schip van haar zoon! Wat vreemd werd alles haar nu! Hulpbehoevend keek ze om zich heen.

„Wilt u me helpen?" vroeg ze aan iemand, die ze kende.

„Wilt u op het schip?"

„Ja — mijn zoon . . ."

Ze werd op de uithangende rottan-valreep geholpen, gedragen en ondersteund, want op eigen kracht kon ze niet naar boven klauteren langs zo'n beweeglijke ladder. Een hulpvaardige man nam haar tambangan zo lang onder zijn hoede, een ander reikte haar het pakje aan, toen ze eindelijk op het dek stond.

Enigen van de bemanning kwamen naar haar toe. Wat moest zo'n bejaard vrouwtje aan dek doen?

„O, daar hebben we de moeder van Linggi," zei de

handelaar, die in de kapitein het eerst de vroegere dorpskwajongen herkend had.

„Wat is er, vrouwtje?" vroeg een bootsman vriendelijk.

„Mijn zoon —" antwoordde zij met trillende stem.

De zeeman verstond haar niet en keek vragend rond.

„Ze zoekt haar zoon, de kapitein," lichtte iemand in.

De stuurman, die ook naderbij gekomen was, vroeg ongelovig: „De kapitein?"

„Ja zeker, dit is zijn moeder."

De bemanning mompelde en informeerde onder elkaar: „Wat zeggen ze? Wie is dat? Wie is dat mensje?"

„De moeder van de kapitein — de moeder van de kapitein," zo ging het nieuws in enkele ogenblikken het schip door.

Verlegen, geheel van streek, omdat ieder op haar lette en naar haar keek, zocht ze met haar oude ogen tussen de vele gezichten der mannen een bekend gelaat, haar zoon. Maar — waarom zag ze hem niet? Onbegrijpelijk toch, dat hij haar niet vond. Was het dan weer een afschuwelijke vergissing, een misverstand? Waar was hij dan?

En bedeesd vroeg ze ten slotte aan de man, die haar aan dek geholpen had: „Och, ik wil hem zo graag spreken. Roep hem eens voor mij."

„Waar is de kapitein?"

„Beneden," zei de stuurman, die direct naar de kajuit ging.

Daar stond Linggi, — hij wist nog niet, wat er gaande was. Verschrikt keek hij op, toen de stuurman hem rechtstreeks vroeg: „Iemand vraagt, of u boven wilt komen, kapitein."

„Waarom?"

„Er is bezoek voor u. Ze zeggen . . ."

„Zeg op! Wie is er?"

„Ze zeggen, dat uw moeder . . ."

Maar meer zei de stuurman niet, want hij ontstelde hevig van de plotselinge woeste gelaatsuitdrukking van zijn kapitein.

„Wat?!"

„Men zegt, dat uw moeder boven is — en u roept."

Linggi deed, of hij zich herstelde, lachte schamper en spotte: „Ze zijn gek!"

Toen liep hij vastbesloten zijn hut uit, naar boven. Waar was ze? Waar waren de gekken, die durfden beweren, dat hij hier een moeder had? Hij keek onderzoekend rond en zag het volgende ogenblik de kleine gestalte van zijn moeder, — en haar ogen. Er bestond voor hem geen twijfel meer, maar de ontmoeting verbaasde hem toch niet zo, dat hij zich verried.

Zijn verschijning aan dek tegenover de vrouw veroorzaakte eerst een korte, gespannen stilte, alsof ieder wachtte op een verklaring, een ontknoping van het bijzondere voorval.

„Linggi . . .", riep het vrouwtje en wankelde naar de grote man, haar zoon, die met een gebaar van schrik een stap achteruit deed, en haar dus ontweek. Zijn blik was hard, verachtelijk. Daar stond hij, de lange armen over de borst kruisend en keek dreigend naar het verschrompelde figuurtje vóór hem — en dan weer naar het volk, dat om hem heen stond.

„Wat moet dat hier?" vroeg hij schor. „Wat wil dat mens?"

„Maar ken je me dan niet meer? Linggi? Ik ben je moeder, je eigen moeder . . ."

„Je vergist je, mens. Je bent mijn moeder niet."

„Och — jawel, jongen — je kènt me niet meer. Maar ik ken joù wel."

„Ze heeft de verkeerde voor," zei Linggi tot de omstanders.

Dit verstond ze echter niet, ze schreide van aandoening

en wankelde weer een paar passen nader en riep toen: „Neen, hoe zou ik me vergissen! Ik zie je — ik zie het litteken aan je hoofd — weet je dat niet meer, Linggi — van de spoel — van de spoel, toen ik aan het weven was. Ach — jongen dan toch — ik ben zo blij, zo blij, dat ik jou mag weerzien — Linggi!" En zij omvatte de knieën van haar zoon.

Ieder was bewogen, toen dat gebogen vrouwtje, de witte haren verwaaid om het hoofd aan de voeten van haar zoon en met bevende, schreiende stem zijn naam riep, de naam, welke hij niet wilde dragen en niet erkende. Onaangedaan, schijnbaar onverschillig, koud keek hij op alles neer, of het een malle vertoning was.

„Mens, je raast — ik ken je niet." En om zich tegenover de omstanders te rechtvaardigen, informeerde hij kwasie: „Is ze wel goed wijs?"

Maar nog vermoedde de moeder geen kwade trouw. Ze was slechts voor het ogenblik diep terneergeslagen. Wat moest ze doen om haar kind te overtuigen? Ze haalde het fijne doekje voor de dag, toonde het hem en zei: „Hier, dit heb ik al die jaren voor jou bewaard. Weet je nog, dat ik het je beloofd heb — als je groot zou zijn. Hieraan was ik bezig, toen jou het ongeluk met de spoel overkwam. Ken je het nog? En ken je mìj nu?"

Even scheen zelfs de ontaarde man getroffen, toen hij het bewijs zag, hoeveel en hoelang zijn moeder aan hem gedacht had, want ook hij herinnerde zich het voorval en het prachtig geweven halsdoekje nog zeer wel. Maar hij verhardde zijn hart, zijn valse trots kwam weer boven en doodde elk kindergevoel in hem. Hij wilde zijn fatale spel voortzetten tot het bittere eind. Hij wilde dat verschrompelde wezen, dat er uitzag als een bedelares, niet als zijn moeder erkennen. Het was, of een kwade geest hem in zijn macht hield en alle gevoelens van medelijden in hem

verstikt had en hem aanzette tot de verschrikkelijke leugen: niet erkennen! niet erkennen!

Door de rijen nieuwsgierigen ging een gemompel. De ruwste schepelingen zelfs waren geraakt door het eenvoudige, sprekende bewijs van moederliefde: zoveel jaren van trouw. Men kon niet zwijgen, en begon partij te kiezen. Hier klonk een roep van verbazing, daar van afkeuring, en één man had de moed te zeggen: „Twijfel toch niet langer — het is uw moeder, kapitein."

Om zich heen zag Linggi niets dan donkere, dreigende gezichten. Ook de bemanning, die het anders wel laten zou, een teken van afkeuring te geven, koos partij voor het vrouwtje en fluisterde met de omstanders mee. Toen vond Linggi het genoeg. Hij vreesde, dat hij het spel verliezen zou, als hij nog langer draalde en het toneel niet afbrak. Met zijn geweldige zeemansstem en vervaarlijke gebaren brulde hij naar de mompelende troep: „Zwijg!" En hij vervloekte en verwenste zich zelf en iedereen. „Jullie zijn hier op mijn schip, verstaan jullie dat?". Dreigend monsterde hij zijn bemanning, die daarop zweeg en afwachtte.

„Jullie lijken wel krankzinnig. Ik ken niemand van jullie, niemand! En jou —", en nu keerde hij zich weer tot zijn moeder, „jou ken ik ook niet!" En weer bralde hij de vreselijkste zelfverwensingen uit, om zijn woorden kracht bij te zetten en zijn scheepsvolk te overtuigen van zijn gelijk.

De moeder, die zulk een uitbarsting van toorn en woede niet verwacht en nimmer gezien had, strekte haar handen smekend uit en schreide. Haar gejammer prikkelde hem, zodat hij uitriep: „En nu moet het maar uit zijn. De vertoning heeft me al lang genoeg geduurd! Vertrek van mijn schip! Allen! Stuurman, maak alles klaar voor vertrek! We gaan!"

Maar niemand verroerde zich, zelfs de stuurman niet.

Zo was ieder onder de indruk van de aangrijpende gebeurtenis. Want men begreep: zo kon het niet aflopen.

De kapitein, ziende dat hij niet gehoorzaamd werd, raakte buiten zich zelf, stormde op zijn stuurman af, hield hem de gebalde vuist voor en schreeuwde met een krijsstem: „Versta je mijn bevel niet? Maak alles klaar voor vertrek!"

De bemanning schuifelde weg, maar door het rumoer heen, klonk het geklaag van de oude vrouw: „Linggi — ga zo niet weg — laat mij niet alleen . . ." En nog eens omklemden haar magere armen de knieën van haar zoon.

Doch met een ruk, die het vrouwtje voorover op het dek deed vallen, schudde hij haar handen van zich af, tierend: „Op zij!" En hij schopte het pakje met de halsdoek weg. „Van mijn schip af! Zottin! Of ik laat je door mijn volk van boord zetten! Allemaal ingerukt!"

Toen veranderde plotseling het gelaat van de vrouw. Het was, of haar gehele wezen ontspande en een vreemde, ontstellende kracht in haar voer. Ze richtte zich op, haar beschreide ogen groot en onheilspellend op de kapitein gericht. Het was — of ze begréép; of nu pas tot haar doorgedrongen was, met welke geest die ontaarde man vóór haar was bezeten. Alle teerheid scheen uit dat stumperige vrouwtje van zoëven verdwenen, in haar kleine gebogen gestalte kwam iets dreigends. Als iemand, van wie men verwacht, dat ze in waanzinnige kreten en uitvallen zal losbreken, streek ze met haar kromme vingers de witte, losgeraakte haren van ogen en voorhoofd weg, naar achteren, en met hese stem, schokkende in hevige aandoening, sprak ze: „Goed — als dat zo is . . ."

Hier onderbrak ze, opgeschrikt door de geheven vuist van haar zoon, maar het was slechts voor een ogenblik, want zij ging voort, beheerst: „Goed — ik ga. Ik ga. Maar ik moet je toch nog wat zeggen. Als dat zo is — als

je een vreemdeling bent, dan moge het je goedgaan. Ja — ja, ik ga.— Maar als je mijn — mijn kind bent, Linggi — dan zal — dan zal God je — ".

Verder kon ze niet spreken. Machteloos viel ze neer, als een zinneloze onverstaanbare klanken en kreten uitstotend en akelig klonk het krampachtig gehuil der vrouw over het schip. Men hielp haar op, en langzaam, onder het geschreeuw van Linggi, werd het schip ontruimd. Men droeg het vrouwtje de schommelende valreep af en legde haar in een tambangan. Mompelend, verwensingen roepend, verdwenen de Bandjerezen van het schip.

Toen het dek leeg was, keerde de kapitein zich tot het scheepsvolk, herkreeg zijn zelfbeheersing en met een beweging van onverschilligheid zei hij: „Wat 'n komedie! Licht het anker."

Men gehoorzaamde.

„Zet de zeilen."

Daar rukten met ritsen en schokken de grote, blanke zeilen omhoog, hoog, hoger, tot de wind ze tussen de strakke touwen bolde. Het schip kwam in beweging.

Linggi zuchtte diep, of hij zich verlicht gevoelde. Hij ging naar de brug, gaf nog enkele korte bevelen omtrent de koers, leunde over de verschansing en zag nog met een wrede trek op het gelaat naar de wemelende troepen dobberende tambangans met schreeuwende, druk naar het schip gebarende mensen.

Tot alles kleiner werd, niet meer dan een vale plek vol beweeglijke stipjes. Tot alles verwaasde in de dichte nevel, die gleed van de kust over de zee — over de plaats, waar een kind zijn moeder had verloochend.

De nevel trok niet meer op, maar werd dichter en grijzer. Het was doodstil geworden in de lucht. De zeilen hingen slap tussen de touwen. Waar was men? Ver uit de kust kon het niet zijn, want er was ongeveer evenwijdig aan de kustlijn gekoerst.

Linggi stond op de plecht. Hij keek naar boven, of hij wind in de hoge luchtlagen bespeuren kon, maar de zware nevel hing laag over de zee, laag over het want. Hij begreep niet, wat het was. Was het mist? Maar waarom ging de wind zo plotseling liggen? De zee lag vlak, bijna strak, zonder golf of rimpeltje, in het schip was geen beweging meer.

„Dat moet er nog bijkomen," gromde de kapitein.

„Misschien zijn we in een windstille hoek terechtgekomen," zei één van de maats, om iets op te merken.

„Ik geloof, dat we kwaad weer krijgen," vermoedde de stuurman.

Ook de kapitein vertrouwde het niet en gaf last de zeilen te strijken. „Zet de mensen maar aan de riemen. We kunnen toch niet blijven liggen. Misschien krijgen we buiten de hoek weer wind."

Maar nauwelijks had hij dit gezegd, of een hevige rukwind greep het zeil, zodat het schip een onverwachte schuiver maakte. Linggi schrok en schreeuwde: „Het zeil neer!"

Zo snel ze konden, haalden de maats het zeil in. Een nieuwe rukwind deed het schip een paar maal draaien, zodat het geheel uit zijn koers lag. Kommando's hielpen hier niet veel, ze waren toch niet uit te voeren. Het zou trouwens nutteloos zijn, nu te proberen, het schip in koers te houden, want een wervelwind van buitengewone kracht brak los.

„Dáár!" riep iemand. „Dâár! Wat is dat?"

Men keek in de aangewezen richting. Kreten van angst en verbazing weerklonken door het rumoer van de wind. In de verte naderde een hoge, witte streep — een geweldig-brede berggolf, een steile, door geheimzinnige kracht nader bewegende watermuur.

„Draaien — de kop er tegen! Zet alles vast!"

Onmogelijk. Een paar seconden later had de vloedgolf

het schip bereikt. En het sterke vaartuig werd opgenomen als een speelding, in de rondte gedraaid als een tol — het kraakte in zijn binten. Een tweede vloedgolf nam het schip op en wierp het een grote afstand verder in zee. De windhoos was zo hevig, als het scheepsvolk nog nimmer beleefd had. In doodsangst schreeuwden de mensen om hulp, maar wie vermocht iets te doen tegen de woedende, tierende elementen? Men was machteloos. Aan dek werd alles stukgeslagen, de kiel kreeg een groot lek, zodat het ruim spoedig vol water stond. Een nieuwe, ontzaglijke vloedgolf nam het schip op, stuwde het naar de kust, ver landwaarts in en smakte het tegen de rotsen te pletter.

De schepelingen spoelden overboord, klemden zich wanhopig vast aan de kapotte touwen, gekraakte masten, gebroken ra's, werden rondgeslingerd in draaikolken, naar de diepte getrokken, of meegesleurd door het terugstromende water en verzwolgen in de zee.

Wat was er met de kapitein gebeurd?

Radeloos, machteloos had hij alles aangezien. Veel stormen had hij in zijn zeemansleven meegemaakt, en toch, toen hem deze orkaan overviel, vréésde hij. Hij voorvoelde, dat dit het einde zou zijn. En in dit moment flitste door zijn geest het beeld van zijn moeder. Hij zag haar weer voor zich, de magere hand waarschuwend naar boven geheven en hij hoorde weer haar laatste, snerpende woorden, profeterend de vergelding. En hij voelde het, dit was de vergelding. Zo spoedig reeds — en zo ongedacht.

Hij voelde een slag tegen zijn rug. Een vallende ra smakte hem tegen de verschansing. Hij werd opgenomen met zijn schip, meegesleurd. Even zag hij nog land, rotsen — bomen — toen werd hij door de bruisende golven teruggeworpen. Zijn handen grepen om zich heen in het water. Terwijl hij zich voelde zinken, gleed aan zijn helder-bewuste geest zijn leven voorbij: zijn kindsheid — de

spoel — de haan — het afscheid — zijn zeemansleven — ontaarding — bedrog — zijn leugens — rijkdom — de ontmoeting — het verstoten van zijn smekende moeder. En een mateloos berouw, een kwelling van zelfverwijt schrijnde in zijn ziel. Hij voelde zijn lijf rijzen door het water, hoger, hoger, tot de oppervlakte van de zee, zag nog eenmaal licht, de lucht, hij ademde en hoorde stemmen. Hij greep een brok hout, klemde er zich aan vast en schreeuwde: „Moeder — genade . . ."

Maar de kreet bereikte geen moederoor en de zee verstond geen roep om genade.

Linggi zonk in de diepte.

En toen veel dagen later de zee langzaam terugspoelde van de kust, lag daar het wrak van het gestrande schip. Niemand vond het. In de eenzame wildernis van een onherbergzaam woud, in een diep dal, lag het vergruizeld, gebroken. En het verweerde en versteende tussen de grillige rotsblokken. En toen jaren later mensen in deze streek kwamen, in wier geest en mond het verhaal van de zoon, die zijn moeder verstootte, voortleefde, zag hun verbeelding in het geheimzinnige dal der rotsen de vormen van het wrak: de versteende plecht, de gebroken ra's, de versteende mannengestalten — water scheppend. En tussen die rotsvormen murmelde het water weg, de donkere rimboe in.

Naar een Bandjerese vertelling.

XV SANGOEMANG

SANGBARATIH, een handelaar, zou naar Bandjermasin gaan om handel te drijven. Zijn neef, Sangoemang, was nog nooit in die grote stad geweest en wilde die zo graag eens zien.

Daarom vroeg hij: „Mag ik met u mee, oom?"

„Neen, dat kan niet, neef."

„Waarom niet?"

„Dan moet je veel geld hebben, want de reis duurt lang en je hebt geen geld om wat te kopen."

Dit was zo, Sangoemang had geen geld, en reizen zonder geld gaat nu eenmaal niet.

„Maar wilt u me niet wat voorschieten?"

„Voorschieten? Ik? Neen hoor, ik leen je geen geld. Je kunt niet handelen, je kunt het me toch niet terugbetalen en ik kan naar mijn duiten fluiten."

„Dan ga ik naar Maharadja, die heeft wel geld."

Ja, Maharadja had wel geld, want hij was de koning van het land. Hij was ook een oom van Sangoemang, dus nu weet je meteen, dat Sangoemang van vorstelijken bloede was, een prins, een arme prins, maar toch — een prins.

Hij ging naar de vorst en vroeg boudweg: „Oom, kunt u me tweehonderd vijftig gulden lenen?"

„Het is geen bagatel! Tweehonderd vijftig gulden! En waarvoor heb je die nodig?"

„Ik wil zo graag met oom Sangbaratih naar Bandjermasin om te handelen."

„O neen, daarvoor geef ik je geen tweehonderd vijftig gulden. Je kunt het toch nooit terugbetalen."

„Ik zal het u heus teruggeven."

„Ja, ja — dat kennen we, maar ik heb er geen vertrouwen in."

En Soengoemang kreeg van hem geen cent los. Nog gaf hij de moed niet op. Als hij zich iets in het hoofd gezet had, hield hij vol. Daarom ging naar zijn tante, de koningin Langgir.

„Tante," vroeg hij zo vriendelijk als hij kon, „lieve tante, wilt u mij tweehonderd vijftig gulden lenen, om naar Bandjermasin te gaan?"

„Ik denk er niet aan," zei de tante.

Ook daar de kous op de kop. Dan maar eens geprobeerd bij zijn zeven nichten, dat waren de dochters van de koning. Zes prinsessen weigerden en zeiden: „Dank je wel, we lenen niet, we hebben zelf niet zoveel." Maar dat jokten ze.

Toen ging Sangoemang naar de zevende, de jongste prinses, Poetri Boesoe.

„Poetri Boesoe, heb medelijden met mij. Ik wil zo bijzonder graag naar Bandjermasin met oom Sangbaratih. Maar ik moet geld hebben, en dat heb ik niet. Wil je het mij lenen?"

„Hoeveel moet je hebben, Sangoemang?" O, wat een mooie, lieve ogen had Poetri Boesoe . . . en wat een aardig stemmetje.

„Tweehonderd vijftig gulden. Ik zal het je eerlijk terugbetalen."

Poetri Boesoe mocht de grappige Sangoemang graag lijden. Ze liet zich niet lang bidden en ziedaar! ze gaf het hem aanstonds.

„Hier — maar beloof me nu één ding: koop er geen gekke dingen voor, hoor?"

„Verbeeld je! Gekke dingen! Aha! O dank je wel! Ik ben zo blij, ik ben zo blij! Ik ga naar Bandjermasin! Ik ga naar Bandjermasin!"

En opgetogen nam hij het geld in ontvangst, en vertrok.

Met de grote prauw van Sangbaratih ondernam hij de lange, lange reis. Tijdens die tocht deed hij weinig anders dan slapen, eten en luieren. Werken, of onderweg producten kopen om die straks in de stad te verhandelen, zoals zijn oom en andere handelaars deden, daaraan dacht hij niet.

Na veel dagen stroomafwaarts gevaren te hebben, kwamen ze in Bandjermasin aan. Sangoemang, die nog niet veel van de wereld gezien had, keek de ogen uit. Och, wat een drukke, prachtige stad was dat!

„Wees nu verstandig, Sangoemang," raadde oom Sangbaratih zijn neef, „koop geen gekke dingen voor je geld, hoor?"

Sangoemang beloofde het en ging met al zijn geld de stad in. Spoedig was hij op de passar gekomen, waar het vol en echt gezellig druk was. Dat was nog eens wat anders dan dat nietige eenvoudige passartje in zijn dorp! Hij scharrelde rond langs de vele stalletjes en bleef staan bij een hondenkoopman. Die had verschillende exemplaren. Er was een aardig dier bij, waar Sangoemang wel idee in had. Hij dacht: kom, ik moet toch wat kopen.

En hij vroeg de koopman: „Zeg, vriend, hoeveel kost die hond?"

„Honderd gulden," zei de man, die voor de grap maar een prijs noemde.

Zonder af te dingen, zei Sangoemang: „In orde. Ik koop hem van je." En hij telde honderd uit, nam de hond aan een touw mee en ging weg. De koopman was te verbaasd om wat te zeggen en dacht: die man mankeert het zeker in zijn bovenkamer.

Een eindje verder zag Sangoemang bij een andere koopman een kat en kreeg zin in het beest. Ik moet toch wàt kopen voor mijn geld, dacht hij.

„Zeg, vriend, wat moet die poes kosten?"

„Honderd pop," zei de koopman voor de grap, en lachte.

„Goed, ik koop die kat van je," zei Sangoemang weer zonder commentaar, betaalde en nam de kat in een zak mee. Met open mond keek de koopman Sangoemang na. Hij snapte er niets van.

Verderop ging Sangoemang weer, met zijn hond en zijn kat, en kwam zo op de vispassar. Daar zag hij een bakje met vette, dikke palingen.

„Zeg, vriend," vroeg Sangoemang aan de viskoopman," „hoeveel moet dat zoodje palingen kosten?"

„Vijf en zeventig gulden," zei de man, die er een slag naar sloeg.

Sangoemang keek naar het bedrag, dat hij nog overhad, schudde mistroostig het hoofd en zei verdrietig: „Jammer, jammer. Ik wou graag die palingen hebben. Maar ik heb geen vijf en zeventig gulden meer. Geef ze me voor vijftig."

„Nou, omdat je mijn vriend bent," zei de koopman. Hier, neem ze maar voor vijftig gulden mee, dan krijg je het bakje nog cadeau."

Sangoemang dacht een goede koop gesloten te hebben, telde zijn laatste vijftig gulden uit, nam de palingen en ging naar boord.

Daar was zijn oom ook al. Nieuwsgierig vroeg deze: „En — wat heb je gekocht?"

„O, kostbare dingen! En goedkoop! Prachtig!"

„Laat eens zien!"

„Kijk eens — een hond . . ."

„Wat? Die hond? En hoeveel heb je daarvoor gegeven?"

„Honderd gulden maar. En een kat, ook voor honderd pop. En dit bakje met palingen, voor vijftig maar. En meer heb ik niet. Nou, hoe vindt u dat? Geen koopje?"

Sangbaratih stond eerst perplex. Toen werd hij verontwaardigd en riep: „Het is een schànde, een schande! Je lijkt wel gek. Je had net zo goed je geld weg kunnen smijten, nog beter weg kunnen geven. Tweehonderd vijftig gulden smijt je weg! Wat ben ik blij, dat ik je geen geld geleend heb. Verkwister, die je bent!"

En kwaad liep oom Sangbaratih heen. Zelf had hij zulke voorspoedige zaken in Bandjermasin gedaan. Op de terugreis handelde hij ook nog en verkocht veel van de lading, die hij in de stad had ingekocht, met ruime winst. Maar Sangoemang voerde op de terugreis weer niemendal uit. Overdag sliep hij. 's Avonds zat hij wat te lummelen en te spelen met zijn dieren. Niets gaf hij om het gemopper van zijn oom. Evenmin was hij ongerust over het oordeel van Maharadja. En aan het geld en de manier, waarop hij het terugbetalen zou, dacht hij helemaal niet. Wat hij met de palingen wilde uitvoeren? Dat wist hij precies. „De koppen zijn voor mijn hond, de staarten voor de kat en wat er overblijft, eet ik op."

Dat beloofde hij telkens de twee dieren, maar hij gaf hun niets. Elke avond weer beloofde hij het, maar geen paling werd gedood. Hij maakte er uit pure verveling een zangdeuntje op: „De kop is voor de hond, het midden is voor mij, de staart is voor de kat."

Langzaam gleed de prauw stroomopwaarts over het donker-bruine water van de Barito. Djata, de waterkoning, schrok wakker, toen de dajoengs in het water plasten. Hij hoorde het eentonige gezang uit de prauw: „De kop is voor de hond, het midden is voor mij, de staart is voor de kat."

En Djata's hovelingen fluisterden: „Hoort u het, hoort u het, koning?"

„Ja, ik hoor het. Wat wil hij eigenlijk?"

„Hij heeft een bakje palingen, uw palingen, die wil hij doodmaken, de koppen aan de hond geven, de staarten

aan de kat, en het midden voor zich zelf houden."

De waterkoning schrok, hij werd verstoord en riep: „Maar dat wil ìk niet. De palingen zijn mijn onderdanen. Ga naar die man en zeg hem uit mijn naam, dat hij ze weer in het water moet gooien!"

Hij werd zo kwaad, dat hij hard met zijn staart door het water sloeg en Sangoemang, die het hoorde, even met zingen ophield en over de donkere rivier keek. Wat hoorde hij daar? Wat zag hij daar?

Door de duisternis kwamen drie gezanten van Djata aanzwemmen. Ze grepen de rand van de grote tambangan en trokken zich op. Sangoemang schrok niet weinig bij de plotselinge verschijning van drie vreemde gezichten.

„Wij zijn gezanten van Djata," begon één van hen te spreken, „u moet de palingen, die u in uw prauw hebt, weer in de rivier werpen."

„Waarom?" vroeg Sangoemang verwonderd.

„Omdat het de onderdanen van Djata zijn."

„Ik denk er niet aan. Ik heb er vijftig gulden voor gegeven. Ik gooi geen vijftig gulden het water in. Neen, ik dènk er niet aan."

„We zullen er u vijftig gulden voor teruggeven, dan hebt u geen scha."

„Dan doe ik het nog niet. Ik ben veel te blij met mijn palingen."

De gezanten durfden niet naar Djata terug, als zijn geroofde kinderen niet de vrijheid gekregen hadden.

„Maar — wij zullen u schatten geven. Och! laat de palingen dan vrij!"

„Neen!" zei Sangoemang beslist. „Ik geef ze niet."

Toen begon een andere gezant van Djata: „Als u de palingen van Djata loslaat, zal ik u een toverring geven. Die moet u aan de vinger dragen. Als u die draait en tegelijk een wens doet, dan wordt die wens direct vervuld."

Sangbaratih stond eerst perplex. Toen werd hij verontwaardigd en riep: „Het is een schànde, een schande! Je lijkt wel gek. Je had net zo goed je geld weg kunnen smijten, nog beter weg kunnen geven. Tweehonderd vijftig gulden smijt je weg! Wat ben ik blij, dat ik je geen geld geleend heb. Verkwister, die je bent!"

En kwaad liep oom Sangbaratih heen. Zelf had hij zulke voorspoedige zaken in Bandjermasin gedaan. Op de terugreis handelde hij ook nog en verkocht veel van de lading, die hij in de stad had ingekocht, met ruime winst. Maar Sangoemang voerde op de terugreis weer niemendal uit. Overdag sliep hij. 's Avonds zat hij wat te lummelen en te spelen met zijn dieren. Niets gaf hij om het gemopper van zijn oom. Evenmin was hij ongerust over het oordeel van Maharadja. En aan het geld en de manier, waarop hij het terugbetalen zou, dacht hij helemaal niet. Wat hij met de palingen wilde uitvoeren? Dat wist hij precies. „De koppen zijn voor mijn hond, de staarten voor de kat en wat er overblijft, eet ik op."

Dat beloofde hij telkens de twee dieren, maar hij gaf hun niets. Elke avond weer beloofde hij het, maar geen paling werd gedood. Hij maakte er uit pure verveling een zangdeuntje op: „De kop is voor de hond, het midden is voor mij, de staart is voor de kat."

Langzaam gleed de prauw stroomopwaarts over het donker-bruine water van de Barito. Djata, de waterkoning, schrok wakker, toen de dajoengs in het water plasten. Hij hoorde het eentonige gezang uit de prauw: „De kop is voor de hond, het midden is voor mij, de staart is voor de kat."

En Djata's hovelingen fluisterden: „Hoort u het, hoort u het, koning?"

„Ja, ik hoor het. Wat wil hij eigenlijk?"

„Hij heeft een bakje palingen, uw palingen, die wil hij doodmaken, de koppen aan de hond geven, de staarten

aan de kat, en het midden voor zich zelf houden."

De waterkoning schrok, hij werd verstoord en riep: „Maar dat wil ik niet. De palingen zijn mijn onderdanen. Ga naar die man en zeg hem uit mijn naam, dat hij ze weer in het water moet gooien!"

Hij werd zo kwaad, dat hij hard met zijn staart door het water sloeg en Sangoemang, die het hoorde, even met zingen ophield en over de donkere rivier keek. Wat hoorde hij daar? Wat zag hij daar?

Door de duisternis kwamen drie gezanten van Djata aanzwemmen. Ze grepen de rand van de grote tambangan en trokken zich op. Sangoemang schrok niet weinig bij de plotselinge verschijning van drie vreemde gezichten.

„Wij zijn gezanten van Djata," begon één van hen te spreken, „u moet de palingen, die u in uw prauw hebt, weer in de rivier werpen."

„Waarom?" vroeg Sangoemang verwonderd.

„Omdat het de onderdanen van Djata zijn."

„Ik denk er niet aan. Ik heb er vijftig gulden voor gegeven. Ik gooi geen vijftig gulden het water in. Neen, ik dènk er niet aan."

„We zullen er u vijftig gulden voor teruggeven, dan hebt u geen scha."

„Dan doe ik het nog niet. Ik ben veel te blij met mijn palingen."

De gezanten durfden niet naar Djata terug, als zijn geroofde kinderen niet de vrijheid gekregen hadden.

„Maar — wij zullen u schatten geven. Och! laat de palingen dan vrij!"

„Neen!" zei Sangoemang beslist. „Ik geef ze niet."

Toen begon een andere gezant van Djata: „Als u de palingen van Djata loslaat, zal ik u een toverring geven. Die moet u aan de vinger dragen. Als u die draait en tegelijk een wens doet, dan wordt die wens direct vervuld."

Ah zo! dacht Sangoemang. Nu komt de zaak anders te liggen. Een ring met geheime krachten, die is wat waard.

„Is dat werkelijk waar?" vroeg Sangoemang.

„Op ons woord!"

„Dàn geef ik die palingen de vrijheid. Geef mij die ring maar!"

Een gezant reikte hem de ring over en — plons! daar gleden en kronkelden de palingen het water in en zwommen, blij om hun herwonnen vrijheid, naar hun koning Djata toe. En Sangoemang bewaarde die ring als een kostbare schat. Hij sliep er overdag op. En 's avonds zong hij zijn liedje niet meer.

„Wat een luilak!" mopperde de ijverige handelaar Sangbaratih, zo dikwijls als hij zijn neef zag. „Maar dit weet ik wel, ik neem hem nooit meer mee. Je ergert je maar aan zo'n mens. Gelukkig, dat de reis bijna afgelopen is."

Ze kwamen thuis. Dat was een hele gebeurtenis. Alle kennissen en familieleden kwamen naar de tambangan, om de lading te zien. Natuurlijk kwam de familie van Sangoemang ook nieuwsgierig een kijkje nemen.

„En neef, wat heb je meegebracht?"

„O," antwoordde Sangoemang, „kostbare lading. Ik heb prachtig zaken gedaan."

„Laat zien, laat zien!" En de prinsen en prinsessen verdrongen zich om het vaartuig.

„Hier." En Sangoemang nam de mand met zijn hond en de zak met zijn kat en liet de dieren zien. Maar over de ring liet hij niets los.

„Wat? Is dat alles? Heb je niets anders?"

„Neen anders niet. Ik heb ze voor tweehonderd vijftig gulden gekocht."

En alsof het een heel gewone zaak was, die ongehoord hoge prijs, wandelde hij weg met zijn twee dieren naar

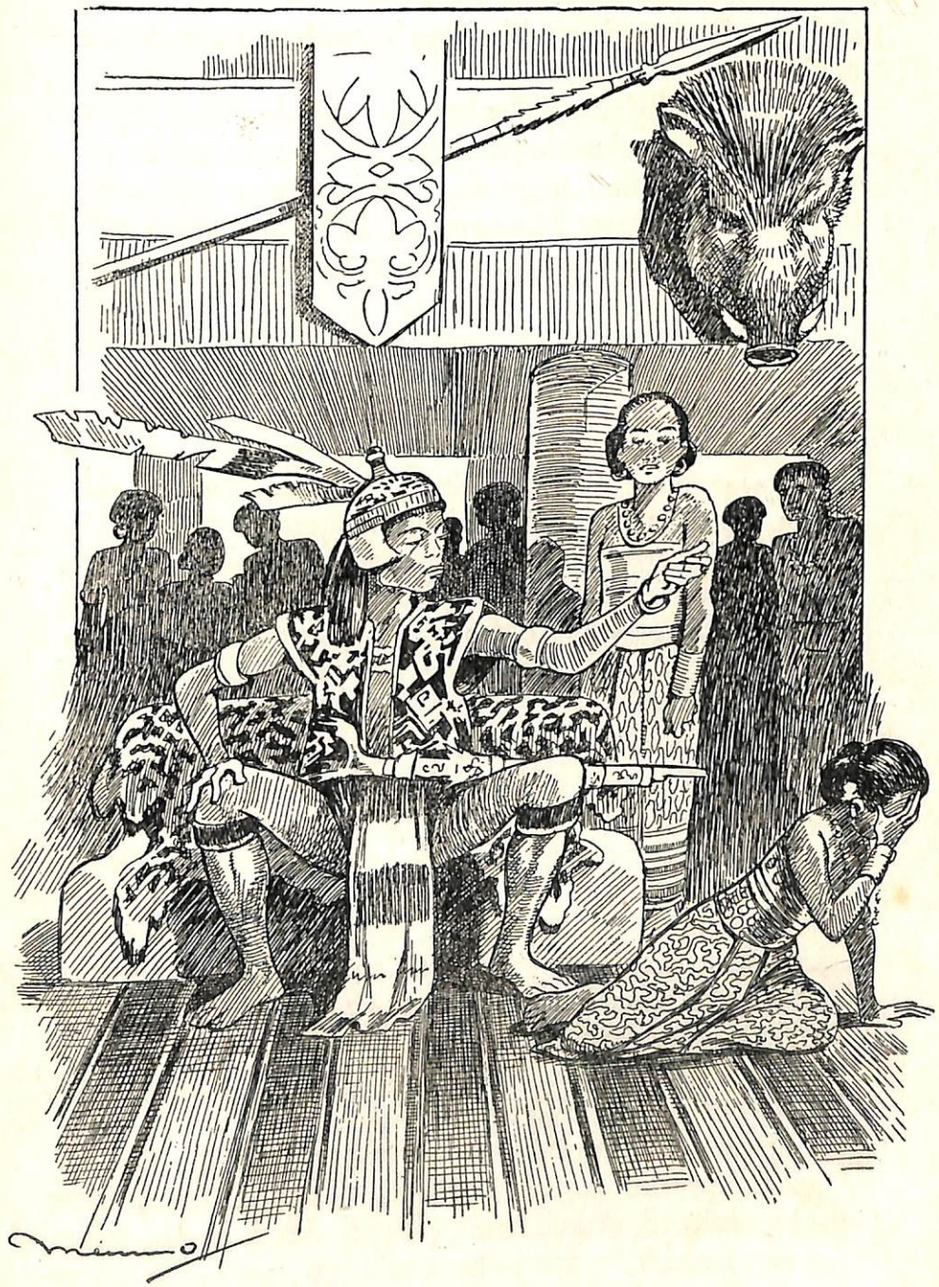

zijn dorpje, dat een eind buiten de residentie van Maharadja lag.

Alle familieleden vonden het een schande: Sangoemang was een nietsnut, een verkwister. Ze gingen naar de koning, om hem van het geval op de hoogte te stellen. Hij diende het te weten. Hierop ging de koning persoonlijk naar Sangbaratih, om te horen, hoe Sangoemang zich op de reis gedragen had.

Hij informeerde: „Hoe heeft mijn neef zich gehouden?"

„In één woord: treurig. Ik heb me schrikkelijk aan hem geërgerd. Zo'n lui mirakel heb ik nog nooit gezien. De hele reis heeft hij overdag geslagen, gegeten en 's avonds lag hij wat te zingen en te luieren. Gewerkt heeft hij niet. En in Bandjermasin heeft hij voor tweehonderd vijftig gulden een hond, een kat en een zootje palingen gekocht. Voor twééhonderd vijftig gulden! Een schande! En naar ik merk heeft hij de palingen niet eens meegebracht. Weggegooid zeker, misschien."

„Schandalig!"

„Ja, schandalig, zegt u dat wel. Och. Poetri Boesoe had hem geen geld moeten lenen. Zij is dwaas geweest, ze ziet er natuurlijk nooit een duit van terug. Weg is het geld."

„Poetri Boesoe is eigenlijk de schuld van alles. Ik zal haar straffen."

Vertoornd liep Maharadja naar zijn paleis en ontbood zijn jongste dochter bij zich. Hij zou haar eens de waarheid zeggen. Toen het meisje voor haar vader stond, beefde zij van vrees. Er zat wat voor haar op, dat zag ze wel.

Streng vroeg de koning: „Heb jij het geld al terug, wat je Sangoemang geleend hebt?"

„Neen, vader, hij kan het nog niet terugbetalen."

„Dat spreekt vanzelf. Oom Sangbaratih heeft hem geld geweigerd, ik heb hem geld geweigerd, je moeder, je zes zusters ook, maar jij bent er ingelopen — jij moest weer zo dom zijn, hem geld te geven."

„Ik had medelijden met hem, vader," zei het meisje verlegen.

„Met die leegloper! Die schande der familie! Jij bent net zo'n sufferd als die verkwister. Je bent . . ." En hij wond zich verschrikkelijk op, was zich zelf niet meer meester en brulde uit: „Ik wil niets meer met je te maken hebben. Niets meer! Versta je? Ik erken je niet meer als mijn dochter!"

„Vader . . ."

„Neen!" schreeuwde Maharadja — het klonk door het hele huis heen. Hij zwaaide zijn vuisten. „Ik erken je niet meer als mijn dochter. Je kunt voor mijn part oprukken, je kunt gaan, waarheen je wilt. Voor mijn part sjouw je naar die leegloper, die oplichter toe, maar ik kan je niet meer zien. Ik zal de eer van mijn geslacht, de tucht in mijn paleis handhaven! Ik zal — ik zal —"

Langgir, de koningin, was intussen naderbij gekomen en trachtte haar man te kalmeren, tot rede te brengen. De hele familie was op het tumult komen toelopen. De vorst had zich zo opgewonden, dat hij nu in tegenwoordigheid van zoveel getuigen, zijn bedreiging herhaalde en uitvoerde. Tot de koningin riep hij: „Zwijg — houd je er buiten! Jij! —" en hij wendde zich weer tot zijn jongste dochter, „vertrek! Kom niet meer onder mijn ogen! Ga!"

Hij sidderde van drift. De familie en hovelingen, die bevend geluisterd hadden, deinsden bevreesd voor de toorn van de vorst terug. Nog draalde de arme Poetri Boesoe, geheel van streek. Maar nog eens schreeuwde hij: „Ga! Onmiddellijk!"

Zij ging, het hoofd gebogen.

Maar waarheen? In de stad, de residentie van haar vader, mocht ze niet blijven. „Ga voor mijn part naar die leegloper, die Sangoemang," had hij gezegd. En waar moest ze anders heen? . . .

Die avond sloop ze naar haar kleine, smalle, fraaie

tambangan. Ze nam de dajoeng en roeide zacht weg. Onhoorbaar stak ze de dajoeng telkens in het water en in de duisternis werd ze door niemand als de jongste prinses herkend. Ze voer naar het eenvoudige huisje van Sangoemang, liep het trapje op, opende de deur . . .

„Hé — Poetri Boesoe — welkom! Maar wat doe jij hier?" riep Sangoemang, zeer verrast bij de onverwachte verschijning van de prinses — en dat op zo'n ongewoon uur.

Zij begon te schreien.

„Vader heeft me — weggestuurd."

„Weggestuurd! Waarom?"

„Omdat — omdat ik jou — geld — ge-geleend heb."

„En ik heb toch gezegd, dat ik je dat eerlijk teruggeven zal?"

„Ja — maar — dat gelóóft hij niet. Hij zegt, dat je een bedrieger bent — die niets kan."

Sangoemang moest lachen, al had hij wel met de schreiende Poetri Boesoe te doen. Hij keek in de richting van de residentie van Maharadja, hief waarschuwend zijn vinger op en zei: „Wacht maar, oompje, ik zal u eens laten zien, wat Sangoemang kan! Kom, Poetri Boesoe, niet bedroefd meer zijn. Maharadja heeft je weggezonden. Ik ben erg blij, dat je bij mìj gekomen bent. Ik zal voor je zorgen — en goed ook."

„Maar hoe kun je dat, Sangoemang?"

„Laat dat maar aan mij over."

Diezelfde avond ging hij naar buiten. Nu is het ogenblik gekomen, zo overlegde hij, een wens te doen. Hij betastte zijn toverring, die hij voor de palingen van de gezanten gekregen had. Hij draaide de ring aan zijn vinger en wenste: „Ik wil een stad, vol gongs en muziek, schoner en groter dan de stad van Maharadja. Daar wil ik vorst van zijn."

Toen gebeurde het wonder.

Er stònd een stad, schoner en groter dan de residentie van Maharadja en alom klonk vrolijke gongmuziek. En Sangoemang was er koning van. En Poetri Boesoe koningin.

Toen Maharadja de volgende morgen gewekt werd, was er beweging en rumoer in en om zijn paleis. Een vertrouwd hoveling stond naast zijn bed en keek hem vol vrees aan.

„Wat betekent die drukte? Wat is er aan de hand?"

„De koning worde niet boos en verschrikt — ik vraag u vergiffenis — er is iets gebeurd — het is nodig, dat u spoedig komt — naar buiten — want —"

Maharadja vloog overeind, schoot in zijn slaapbroek de kamer uit, naar buiten en zag veel volk naar het noorden kijken. En wat zag hij daar?

Een nieuwe stad in de verte, schoner en groter dan die van Maharadja. Gongmuziek drong tot hem door.

Droomde, of waakte hij? Een nieuwe stad? Een betoverde wereld? En wie was daar de nieuwe heerser van?

Maar niemand kon op die vragen een antwoord geven.

„Ik moet, ik zal het weten!" riep Maharadja ontdaan uit. „Ik ga er persoonlijk heen."

Met twee zijner vertrouwdste volgelingen liet hij zich in zijn koningsprauw naar de stad roeien. Bij het eerste huisje, waar hij aankwam, liet hij aanleggen om informaties. Maar de mensen waren al even ontdaan als de koning zelf. Ze konden hem geen verklaring of antwoord geven en keken hem aan, of ze doof en stom waren. Bij het derde huisje wist men te vertellen, dat Sangoemang hun vorst geworden en heerser, schepper van de nieuwe, betoverde stad was.

Sangoemang! Dat moest er nog bij komen „Waar is zijn woning?" riep Maharadja.

„Dáár, grote heer," en een man wees een eind verder een groot huis aan, het mooiste van alle woningen.

Zonder uitstel, zonder zich te beraden, liet Maharadja zijn tambangan daarheen brengen. De vorst was zeer opgewonden.

Maar zijn komst was voor Sangoemang geen verrassing, want deze was al lang door boden gewaarschuwd, en hij dacht: nu moet ik toch eens een paar grappen met mijn oom uithalen, om hem wat te bekoelen. Tegelijk zal ik hem eens laten zien, wat ik kan.

De tambangan van Maharadja kwam nader tot voor de batang van Sangoemang, dat is het badhuisje in de rivier. Er lag een lange, brede plank van de batang naar het paleis op de oever. Nu lagen tussen de rivier en het paleis enkele putten, waarin petroleum, klapperolie en reukwater bewaard werden; die putten lagen juist onder de loopplank.

Maharadja stapte uit zijn prauw en liep heel zelfbewust over de loopplank. Sangoemang zag hem aankomen. Hij gaf een wenk aan één zijner soldaten . . .

Boém!! — een zwaar kanonschot dreunde over de stad. Dat was het kanon achter het paleis, dat liet Sangoemang afvuren, om zijn oom te doen schrikken.

Juist liep Maharadja op het gedeelte van de lange plank, dat boven de rivier lag. De vorst schrok zo van het onverwachte harde schot — dat hij van de plank in het water tuimelde. Zijn schalkse neef stond in het paleis te schudden van het lachen, toen hij de voorname oom in de rivier zag spartelen. Volgelingen schoten toe, maar de vorst zwom zelf reeds naar de kant en krabbelde over de modderige oever naar het huis van zijn neef. Zijn woede was wel bekoeld door het water- en modderbad en toen hij Sangoemang welgemoed en voorkomend op hem zag toelopen, wist hij zijn houding een ogenblik niet te bepalen: hij was de kluts kwijt.

„Welkom! beste oom! Hoe gaat het met u? Hoe kwam u zo te vallen?"

„Ik schrok van . . ."

„Och, neemt u mij niet kwalijk . . . Wilt u schone kleren? Ik zal u direct een stel geven. (Hij wenkte een bediende.) En gaat u maar baden in mijn batang."

Sangoemang was vriendelijker dan ooit en Maharadja wist niet, wat hij zeggen moest. Hij nam de schone kleren onder de arm, ging over de plank naar het badhuisje, trok daar zijn eigen drijfnatte en bemodderde kleren uit en baadde zich. En zodra hij zich verkleed had, liep hij haastig over de plank terug, met het voornemen, nu eens een hartig woordje met zijn neef te praten.

Deze zag hem al aankomen, liet hem lopen tot hij boven de bak met petroleum was, gaf een wenk aan de kanonnier en . . . boém!! dreunde het weer achter het paleis. Maharadja maakte een sprong van schrik en stortte plof! precies in de petroleumput.

„Maar oom!" riep Sangoemang, die zijn lachen inhield en net deed, of hij erg met zijn slachtoffer te doen had. „Vlug! Helpt de koning!" gelastte hij zijn hovelingen.

Deze schoten toe en trokken Maharadja uit de put.

„Hoe komt u toch zo ongelukkig te vallen?"

„Moet je dat nog vragen? Door dat schot natuurlijk! Dat is de tweede keer, dat . . ."

„Ja maar, daar hoeft u toch niet van te schrikken? Het zijn saluutschoten. Gaat u zich maar vlug baden." En tot een bediende: „Geef zijne majesteit onmiddellijk een stel schone kleren."

„Het is wat moois!" mopperde Maharadja, geheel uit zijn humeur, druipende van die vieze petroleum en ging naar de batang, waar hij zich lang en terdege moest reinigen met veel zeep. In de batang wond hij zich weer op. Wat een verschrikkelijk figuur had hij geslagen! Maar nu zou hij beter oppassen en die leegloper,

die schuldemaker en oplichter eens de les lezen.

Sangoemang zag hem uit de batang, gereinigd en opnieuw gekleed, aankomen, liet hem lopen tot boven de klapperolie-put, gaf een wenk en — boem!! bulderde het derde saluutschot en — plons! stortte Maharadja weer van de plank af. Sangoemang gierde van het lachen, omdat hij haast berekenen kon, wat er gebeuren zou. Zodra hij zag, dat zijn oom er in tuimelde, liep hij naar de put toe, bedwong zijn pret, stond met een onschuldig en medelijdend gezicht het hoofd te schudden en zei: „Het is toch verschrikkelijk, oompje!"

‚Help dan!" schreeuwde Maharadja, die in de vettigheid lag te spartelen.

Vlug trokken enkele bediende de vorst uit de bak. De klapperolie droop uit zijn kleren.

„Maar oompje!" . . .

„Oom*pje*, oom*pje!*" riep Maharadja, nijdig om de kleinering. „Het is een schànde, een schànde. Dit is de derde maal, de derde . . ."

„Ja oom, het derde saluutschot . . ."

„Och wat, saluutschot! Allemaal jouw schuld!" Hij stampvoette, zodat de olie rondspatte.

„Hier oom, hier zijn schone kleren. Gaat u maar vlug naar de batang."

Woedend liep de vorst voor de derde maal naar het badhok, waste, baadde en verkleedde zich. Driftig liep hij terug. Hij zou die oproermaker eens zeggen, waar het op stond.

Weer stond Sangoemang op de uitkijk. Hij wachtte tot zijn oom boven de put met reukwater was, gaf een wenk en . . . boémm!! daverde het geweldige kanon en Maharadja, die er nòg niet aan gewend was, stortte van de schok en de schrik van de plank in de put met reukwater. Ziezo, dacht Sangoemang, nu zal hij wel genoeg hebben!

Bedienden hielpen de vorst er uit. Zijn kleren dropen

van het fijne reukwater. Hij rook werkelijk heerlijk, in één woord: vorstelijk. Sangoemang kwam met schone kleren naar zijn oom toe en zei: „Als u het niet onbeleefd van mij vindt, zal ik geen saluutschoten meer lossen. Hier, een stel van de allerbeste kleren."

Maharadja rukte ze uit de handen van zijn neef en wilde hem een klap geven. Maar Sangoemang bukte zich juist en de boze vuist zwaaide vlak over zijn hoofd heen.

„Ik verklaar je de oorlog!"

„Maar oompje . . ." antwoordde Sangoemang, die van de bedreiging helemaal niet ontsteld scheen.

„Ik bèn je oom niet. Viermaal heb je . . ."

„Maar een reukwaterbad zal u heus geen kwaad doen. U ruikt heus verrukkelijk, oom."

„Ik zal je leren! Ik — ik . . ."

Woedend waggelde hij voor de vierde maal naar de batang, baadde, kleedde zich en kwam terug. Sangoemang zag hem aankomen en dacht: het is nu welletjes geweest. Hij heeft nu zijn bekomst wel. Voorzichtig, bang, dat er weer een schot zou afgaan, liep Maharadja over de plank. Stijf-rechtop, zette hij zijn voeten neer, keek schuin onder zich naar de modder, naar de petroleumput — naar de klapperolieput, naar de reukwaterput — gelukkig, hij was er overheen. Nu kon hem niets meer gebeuren — en vlug liep hij verder over de plank.

Hij liep het paleis in. Een ogenblik vergat hij zijn boosheid en was getroffen door de bijzondere pracht van Sangoemangs woning en omgeving. Wat een weelde, wat een stad! Sangoemang was werkelijk vorstelijk geïnstalleerd. En dáár — wie was dat?

Verbaasd staarde Maharadja zijn dochter aan. Poetri Boesoe, de koningin. Schoon als de zon bij dageraad, dacht haar vader en hij had zijn kind graag willen omhelzen, maar beheerste zich en zijn toorn kwam weer boven. Hij wendde zich tot Sangoemang, bleef bars voor

hem staan en zei: „Het is oorlog tussen ons. Ik duld niet, dat jij hier een residentie hebt. Ik zal je laten voelen, dat er maar één vorst in het land is.

Kalm raadde Sangoemang hem: „Als ik u een goede raad mag geven, doe het niet, oom. U kon de strijd ook weleens verliezen. We kunnen best in vrede naast elkaar leven."

„Onmogelijk. Ik duld geen vorst naast mij. Het is oorlog en blijft oorlog".

Hij ging in trotse houding heen, maar over de plank naar zijn tambangan liep hij behoedzaam, vrezend weer een figuur te zullen slaan. Er gebeurde gelukkig niets, hij stapte in zijn prauw en voer naar zijn paleis terug. De koningin stond hem, popelend van nieuwsgierigheid, op te wachten.

In spanning informeerde ze: „En wie is de vorst van die prachtige, nieuwe stad?"

„Niemand anders dan die oplichter Sangoemang. Maar ik heb hem de oorlog verklaard. Morgen is hij koning af!"

„En heb je Poetri Boesoe ook gezien? Ze zeggen . . ."

„Ja, ze is bij hem, zogenaamd koningin. Soort zoekt soort."

„Maar dan mag je hun niet de oorlog verklaren."

„Dat heb ik gedaan en daar blijf ik bij. Ik duld geen ander naast mij."

„En — als Poetri Boesoe dan wat overkomt? O, ik moet er niet aan denken . . ."

Langgir streed met tranen.

„Dat kan ik niet helpen. Ze is het met Sangoemang eens. Trouwens, ik erken haar niet meer als mijn dochter. Mijn besluit staat vast. Het is oorlog."

Langgir was overstelpt van droefheid en klaagde wanhopig: „O Poetri Boesoe! O, mijn lieve Poetri Boesoe!"

Maar Maharadja stoorde zich niet aan haar tranen en klachten, liet alom in het land op de gongs slaan en overal

bekendmaken, dat het land in oorlog was en morgen reeds de strijd tegen de nieuwe stad in het noorden beginnen zou. Daarvoor liet hij alles in gereedheid brengen en de kanonnen op de nieuwe stad richten.

En 's morgens, toen de zon nog niet op was, viel het eerste kanonschot. De kogel ontplofte juist vóór het paleis van Sangoemang. Deze schrok wakker.

Hé! dacht hij, dat is zeker een presentje van mijn oom. Nu, mìj ook goed, als hij met alle geweld ruzie wil, dan zal ik hem een tegen-presentje geven.

Poetri Boesoe, opgeschrikt door de slag, kwam naar Sangoemang toe. Ontdaan vroeg ze: „Wat is dat voor schieten?"

„Uw vader maakt er ernst van. Ik kan het niet helpen. Maar wees niet bang."

„O, als moeder geraakt wordt . . ." jammerde Poetri Boesoe.

„Maak je niet ongerust. Ik zal zorgen, dat het huis van Maharadja niet getroffen wordt. Maar zijn stàd gaat er aan, als hij niet oppast."

„Ach, waarom?" klaagde Poetri Boesoe.

„Hij wil niet in vrede met mij leven. Hij wil mijn stad verwoesten . . ."

Boem! — een tweede schot viel in de nieuwe stad. En nog één. Sangoemang zei kalm: „Nou-nou! oompje durft. Hij meent het. We zullen er even een eind aan maken."

Hij gaf een bevel. Zijn soldaten begrepen hem. Ze gingen naar het zware kanon. Als dit afging, gaf het een geluid als een onweerslag. Daarom noemden ze het mariam goentoer boemi.

Dreunend en zonder ophouden vielen de schoten, de granaten kwamen terecht op de oude stad van Maharadja. Poetri Boesoe was heel stil, want haar gedachten waren bij haar moeder. Maar de jonge koning verzekerde haar, dat het huis van Langgir en haar zusters niet ge-

raakt werd. De kanonnen van de vijand waren spoedig tot zwijgen gebracht. Tegen het vuur van Sangoemangs geschut was Maharadja niet bestand. Zeven dagen hield hij nog de strijd vol. Zeven dagen dreunden de schoten van mariam goentoer boemi. Toen gaf Sangoemang bevel het vuren te staken. Maharadja's stad was verwoest, behalve het paleis. Dit bleef gespaard en ook de koning, de koningin en de zusters van Poetri Boesoe waren niet gedeerd.

„Zou moeder nog leven?" vroeg Poetri Boesoe ongerust. „Ik zal ze vragen, hier te komen," zei Sangoemang. „In de verwoeste stad kunnen ze niet blijven."

Nog dezelfde dag zond hij zijn prachtige, koninklijke prauw naar Maharadja met de uitnodiging in te stappen en naar de nieuwe stad te varen.

„Als gevangene?" vroeg Maharadja.

„Neen, als vrije gasten," antwoordde de koerier van Sangoemang.

Eerst weigerde de verslagen vorst, zo verbitterd was hij nog. Zijn trots verzette er zich tegen, zijn nederlaag openlijk toe te geven. Maar toen Langgir en de prinsessen op vertrek aandrongen en Maharadja ook wel besefte, dat hij onmogelijk op de duur in een platgeschoten stad kon blijven, ging hij de prauw van zijn vijand in en voer naar de nieuwe stad.

‚Nu moet je vader niet meer plagen," had de jonge koningin gezegd, toen ze haar familie zag naderen. En Sangoemang had het beloofd. Hij ontving hem dan ook zo hartelijk en voorkomend hij kon — ditmaal zonder „saluutschoten". En de verslagen vorst berustte in zijn lot. Er was niets aan te veranderen: Sangoemang was de sterkste gebleken.

Voortaan leefde de familie in vrede. Maharadja overwon zich zelf, stemde ten slotte toe in het huwelijk van zijn dochter en Sangoemang en bleef als „de oude koning" aan het hof en bij het volk in ere.

Maar als hij over de brede plank dagelijks naar de batang ging, liep hij altijd voorzichtig langs de olieputten en keek allesbehalve vriendelijk...

Dajakse vertelling.

XVI DE TWEE BROEDERS

HEEL lang geleden, zo vertellen de Dajaks, leefden er in Borneo twee broers; de oudste heette Ginteng, de jongste Gajoes.

Op een dag ging Ginteng vissen. Hij maakte zijn tambangan en visgerei klaar, nam voedsel mee voor enkele dagen en voer de rivier Tenok op. Als hij vissen ging, bleef hij meestal enkele dagen uit.

De eerste dag had hij een goede vangst en toen de zon onderging, sleepte hij zijn tambangan op de oever van de rivier. Hij besloot daar de nacht door te brengen, want het was te laat om nog een bewoonde kampong te bereiken. Er was daar een diep, donker woud. Ginteng was niet bang uitgevallen, hij had wel meer overnacht in een dergelijk oord. Maar deze plaats was toch allesbehalve aantrekkelijk. Hij keek eens rond: om hem lag de rimboe, vol zwaar struikgewas en reusachtige bomen.

Wie woonde hier? Het leek niet veel op een verblijf voor mensen en toch merkte Gintang op, dat er niet alleen wilde dieren woonden. Die merkwaardig-grote indrukken in de modder, waren dat geen sporen van mensenvoeten? En die gebroken takken en boomstammen bij het hol daargings?

Ginteng voelde er weinig voor, dieper het woud in te gaan. Eerlijk gezegd, hij vond het een griezelige omgeving, en had er spijt van, niet steviger doorgevaren te zijn, naar de naaste kampong. Maar nu had hij geen keus meer, want de avond was reeds gevallen.

Hij liep een eindje het woud in. Bij een zware, dikke

boom hield hij stil. In een diepe holte tussen de brede wortels aan de voet van de stam zocht hij zijn schuilplaats voor de nacht.

Het was zeer stil. Zacht was het gerucht van het stromende water der rivier.

Hoor . . .

„Tèk-ngok! — tèk-ngok! — tèk-ngok!"

Ginteng richtte zich op, keek omhoog, maar daar was niets dan het donkere loof en de brede, grillig gevormde takken. Hij keek om zich heen, maar zag niets dan het pikzwarte woud en de vage schimmen van stammen. Hij luisterde. Stil was het nu weer. Alleen het vloeien van het water door het oeverhout hoorde hij.

Maar opnieuw klonk duidelijk het geluid van: Tèk-ngok! — tèk-ngok! — ték-ngok!

Het kwam uit de holle boom. Ginteng boog zich door een gat in de stam, keek in de holte en zag de vage vorm van een hangende vleermuis. Het was de tekngok, die gewoon was zijn eigen naam te roepen.

„Sst . . ." zei de tekngok, „zacht praten . . ."

Ginteng fluisterde onwillekeurig: „Waarom roep jij dan zo luid?"

„Ik roep jou, om je te waarschuwen. Kom hier slapen, in het hart van de boom. Als je buiten blijft, word je door de reus opgegeten!"

Een ogenblik dacht Ginteng, dat hij voor de gek gehouden werd en vroeg: „Door een reus?"

„Ja, je weet zeker niet, dat hier vlakbij de reus woont, de grootste reus van het hele land. Hij eet mensen . . ."

Ginteng ontstelde even. Zou hij weggaan, onmiddellijk? Maar hij kòn niet meer weg, daar was het nu veel te laat voor.

„Kom hier slapen. Als je maar stil bent. Kom maar hier."

Zonder zich lang te bedenken, wrong hij zich door het

gat, klauterde langs de binnenwand omhoog en ging op een vooruitstekende knoest zitten, vlak bij de vleermuis. Gemakkelijk zat hij daar niet, maar hij kon toch nog met zijn rug tegen de binnenwand van de stam rusten en — dat vond hij prettig — door een kleine opening in de schors viel nog enig schijnsel van buiten, want de maan was opgekomen en de sterren straalden.

„Zo . . . Heel zachtjes praten hoor," zei de grote, rode tekngok met haar wijze oogjes. „Als de reus komt, moet je geen leven maken, anders verraad je mij en moet ik hier vandaan."

„Ik zal stil zijn," beloofde Ginteng.

Na een poos hoorde Ginteng duidelijk leven in het woud: gekraak van takken, zware stappen als doffe plofffen van olifantspoten . . .

Ginteng keek tekngok vragend aan.

„Sst . . . daar is hij."

Tussen de woudbomen door verscheen een geweldige gestalte. Het was de reus, met benen als boomstammen, en armen als dikke takken. Hij leek meer op een groot wild dier, dat op zijn achterpoten liep, dan op een mens. Zijn armen, benen en borst waren zwaar behaard, zijn baard en hoofdharen waren lang en verwilderd.

Hij stond stil, zijn ontzettende mond half open, zijn diepliggende ogen keken onderzoekend rond. Wat is hier gebeurd? dacht hij, toen hij aan de oever van de rivier de tambangan vol vis liggen zag. Hij snoof, keek rond, ging naar de boom toe, waarin Ginteng zat en gromde met zware stem: „Ik ruik mensenvlees."

Ginteng gluurde angstig door het gaatje in de boomschors en zag alles, wat er gebeurde. Hij zag de vreselijke man naderen, van spanning klopte zijn hart, en ook wel een beetje van vrees.

„Sst . . ." fluisterde de tekngok aan zijn oor, „ik zal roepen, dan zal hij niet denken, dat jij hier zit."

Ginteng zat doodstil.

„Tèk-ngok! — tèk-ngok! — tèk-nogk . . ."

Door de nachtelijke stilte van het woud klonk heel duidelijk het roepen van de vleermuis. En nòg eens: „Tèk-ngok! — tèk-ngok! — tèk-ngok!"

Toen wendde de reus zich af. Want in de boom van de tekngok kon een mens niet zitten, zo dacht hij.

Grommend als een hongerig dier zocht hij de omtrek af, doch nergens vond hij, wat hij meende te ruiken, nergens een mens. Daarna keerde hij zich naar de rivier. Zijn voeten zonken diep in de moerassige oever, waar de tambangan van Ginteng lag. Met zijn enorme, behaarde handen greep hij de vissen en zonder ze schoon te maken, schrokte hij ze op. Telkens stak hij een hele vis in zijn mond, kauwde een paar maal, slokte hem naar binnen en greep direct naar een andere vis. Toen hij de tambangan leeggegeten had, greep hij haar beet, tilde haar op en met reuzenkracht smeet hij haar als een stuk speelgoed een eind verder in de modder van de oever. Klets-bom! de tambangan kraakte, maar ze was gelukkig sterk en brak niet.

Ginteng zag alles. Hij dacht: laat hij mijn vis maar opeten — als ìk maar geen gevaar loop.

De reus had zijn honger gestild. Hij ging slapen in zijn hol. Maar Ginteng sliep niet. De hele nacht hoorde hij het ronken en snorken van de vreselijke holbewoner, duidelijker dan het ruisen der bomen in de nachtwind. Tegen de morgen werd de reus wakker en begon zijn dagelijkse zwerftocht door het woud.

De tekngok zei: „Hij is weg."

„Dan ga ik ook weg. Ik ben je zo dankbaar, beste tekngok."

„Ik ben blij, dat je mij niet verraden hebt. Want als de reus bemerkt had, dat ik jou verborg, had hij me gedood of weggejaagd. Je zult geluk hebben in je leven, je bent een dappere jongen."

Opgelucht en bemoedigd door de prijzende woorden van de tekngok, kroop Ginteng de holle boom uit, snelde naar zijn tambangan, zocht zijn dajoeng, die de reus een eind verder weggesmeten had, schoof zijn prauwtje het water in — en vertrok. Vrolijk kletste de dajoeng in het water en zeer snel voer Ginteng naar zijn dorp, want hij ging stroomafwaarts.

Zijn broer Gajoes kwam hem al tegemoet.

„En heb je veel gevangen?"

„Vis heb ik niet bij me. Maar ik heb iets beleefd, wat jij wel nooit zult beleven."

‚Wat dan? Toe, vertel het eens!"

Toen gingen ze zitten en Ginteng begon te vertellen van de reus, de tekngok en van heel die bange nacht. „Maar," zo eindigde Ginteng, „de tekngok heeft gezegd, dat ik veel geluk in mijn leven zou hebben en dat ik een dappere jongen ben."

Met open mond had Gajoes naar het verhaal van het grote avontuur geluisterd. Dat was me nog eens wat! Als je zo iets beleefd had, was je pas een dapper mens en kon je wat vertellen en pochen. Dan was je een held in het dorp en — dan zou je geluk hebben in je leven, had de tekngok gezegd.

„Zeg, broer, ik ga ook naar de tekngok!"

„Dat zou ik niet doen, als ik je een goede raad mag geven. Je bent te jong, je mag je niet om een avontuur in gevaar brengen. Als die reus je vindt, verslindt hij je levend!"

„Maar ik ben niet bang, ik ben niet bang! En — de tekngok zal mij ook wel helpen."

Gajoes was niet van zijn plan af te brengen. Hij woù en zoù naar de tekngok. Hij maakte zijn tambangan in orde en toen ging de jongen heen. Stroomopwaarts roeiend, de Tenok op, kwam hij eindelijk aan de plaats, waar de reus moest wonen. Ginteng had een nauwkeurige

beschrijving van de plek gegeven, zodat Gajoes zich niet vergissen kon. Daar woonde dus de reus...

Het was nog vroeg. De zon was nog lang niet onder. Gajoes hoefde niet bang te zijn, dat de reus vóór de avond komen zou. Daarom ging hij vissen en ving veel, zeer veel zelfs. Zie je wel, dacht hij, ik heb nu al geluk. Zijn kleine tambangan was vol vis.

De schemering viel, en nu begon Gajoes eens rond te kijken om een aangename plek te vinden. Het woud werd somber en zwart. Het werd tijd om een schuilplaats te zoeken. Als de reus eens vroeger kwam . . . Maar kom, niet bang zijn! Dapper zijn, dacht Gajoes.

Hij stapte aan land, trok zijn tambangan vol vis op de modderige kant, liep het woud in en zocht de dikke holle boom op.

Intussen was de tekngok wakker geworden. Hij keek rond en dacht: is er nu al wéér een mens? — Hij vond het niets prettig. Hij had hier zo'n rustig plekje en werd niet graag gestoord. Daarom was hij wel wat uit zijn humeur en zei niets. Die mens moest zich zelf maar zien te redden. Waarom ging hij niet weg? Waarom moest hij juist hier, op die gevaarlijke plaats komen?

De tekngok bleef stil hangen.

Gajoes hoorde niets en begon te vrezen, dat de tegngok er misschien niet meer zou zijn. Daarom riep hij zacht en ongerust: „Tekngok, — tekngok . . ."

De goede, rode vleermuis kreeg al weer medelijden met de jongen en dacht: als ik hem niet help aan een schuilplaats, wie zal hem dan helpen? Dan zal de reus hem wel een schuilplaats in zijn maag geven en een goeie ook!

„Wat is er?" vroeg de tekngok.

Gajoes slaakte een zucht van verlichting. Gelukkig! dacht hij — de tekngok is er nog. Hij sprak zacht met de mond voor het gat in de stam: „Och, beste tekngok, wil je me voor deze nacht helpen? Je hebt mijn broer een

schuilplaats gegeven. Mag ik vannacht bij jou in de boom slapen? Want als de reus komt . . .

„. . . dan word je opgegeten. Ja, maar waarom kom je ook hier, als je dat weet? Je broer heeft je toch gewaarschuwd? Het is hier heel gevaarlijk. Je maakt er een spelletje van. Nu, ik ben wel verplicht, je te helpen. Eén ding: stil zijn, hoor, niet bang zijn, anders verraad je mij en moet ik hier vandaan."

„Ja, tekngok," beloofde Gajoes, „ik zal heel stil zijn."

De jongen klom in de holle stam van de boom.

„Waar heeft mijn broer gezeten?" vroeg hij bang.

„Hier, op dìt plaatsje. Maar hij was een dappere jongen, en dat ben jìj niet, geloof ik." Want met zijn kleine oogjes zag de tekngok wel, hoe bleek Gajoes was en hoe onrustig.

„Het is hier zo donker. En wat een ongemakkelijke zitplaats . . ."

„O ja? Dacht je soms hier een baleh-baleh en een lamp te vinden? Ssst — houd je mond maar. Pas op, als je me verraadt. Als je wat zegt, of lawaai maakt, kom je niet meer in je dorp terug."

Het begon al donker te worden. Angstig gluurde Gajoes naar het streepje licht, dat door het gaatje in de schors scheen. De zon was al onder.

Plotseling — een geluid, als van een naderende kudde groot wild. Takken kraakten, de grond dreunde, zware stappen klonken als doffe ploffen. De reus!

De tekngok zag Gajoes waarschuwend aan, want de jongen begon te beven. Zo iets had Gajoes ook niet verwacht. Angstig keek hij door het gaatje in de boom naar buiten, dan weer naar de tekngok, alsof hij om hulp smeekte.

„Sst . . ."

Weer stond de reus bij de boom stil. Hij merkte opnieuw, dat er iets bijzonders was in de buurt. Hij zag de

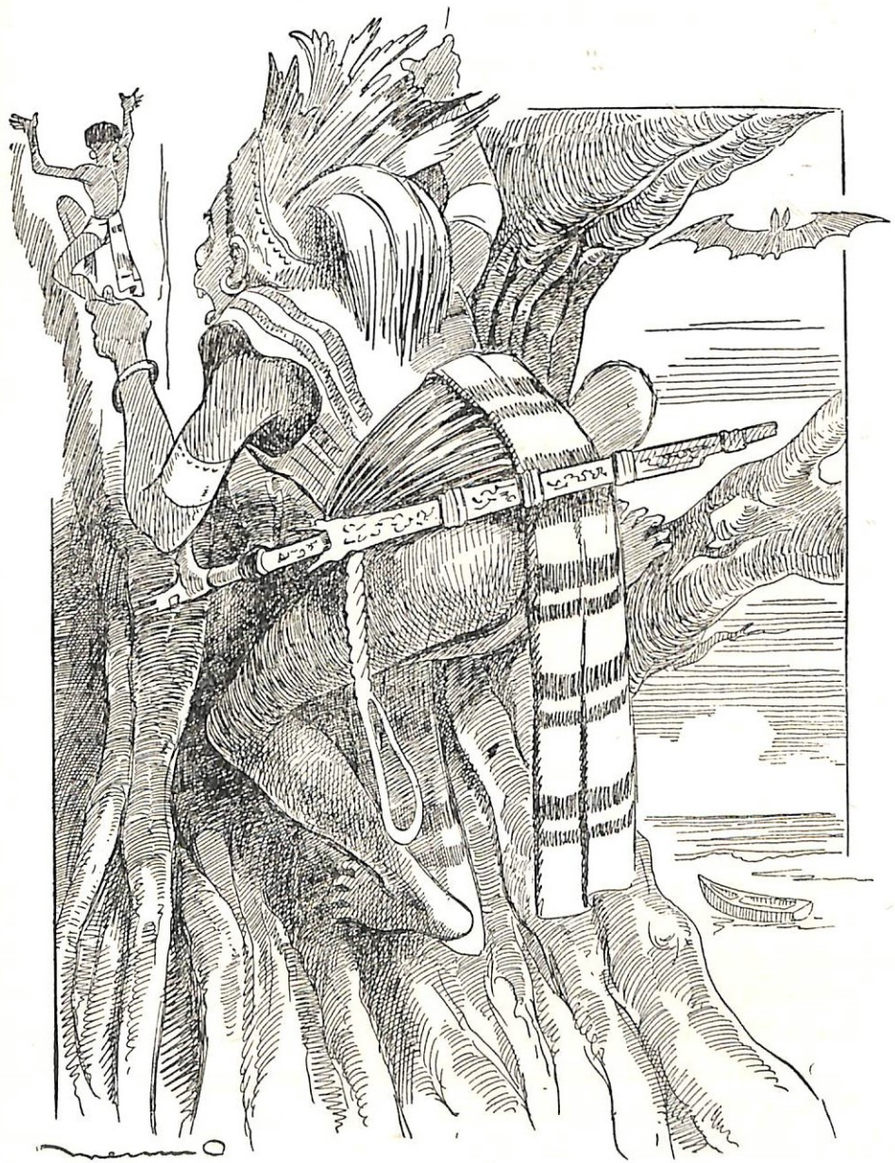

tambangan, de vis, de verse voetstappen — en snoof een vreemde geur op. Een paar dagen geleden had hij iets dergelijks geroken, maar niets gevonden. Nu zou hij beter zoeken. Hij brulde — en zijn stem klonk dreigend, om schrik aan te jagen: „Ik ruik mensenvlees!!"

Gajoes rilde — en begon te huilen. Om het geluid van Gajoes' gehuil onverstaanbaar te maken en te overstemmen, begon de vleermuis te roepen, zo hard hij kon: „Tèk-ngok! — tèk-ngok! — tèkngok!"

Met een paar geweldige stappen liep de reus om de boom heen, bijna zeker wetend, iets op het spoor te zijn en gromde nog eens: „Ik ruik mensenvlees!"

In doodsangst schreeuwde Gajoes: „O tekngok! — o help me toch! O, o, o . . ."

Toen was alles verraden en de vleermuis vond het tijd, aan eigen veiligheid te denken. Hij kroop zijn schuilplaats uit, liet zich vallen, klapperde en zweefde weg, het duistere woud in.

Gajoes was alleen. Met grote angstogen keek hij naar beneden. Daar kwam reeds het hoofd van de reus te voorschijn.

„O! O! genade — o, moeder . . ." jankte Gajoes.

De reus greep Gajoes beet, trok hem met een rukje uit de holle stam en droeg hem een eindje weg. De arme jongen rilde en gilde: „O, genade! Doe me niets, o doe me toch niets! Ik zal nooit weer hier komen!"

De reus keek de spartelende knaap aan, schokte onverschillig met zijn schouders en — smeet Gajoes met een harde smak op de grond.

„Dáár!" zei hij minachtend. „Ik wil je niet. Ik lust je niet. Je bent me te kinderachtig! Maak, dat je wegkomt!"

Gajoes kreunde van pijn, zo hard was hij tegen de grond terechtgekomen. Hij kroop naar zijn tambangan, die door de reus omgeworpen was. Hij duwde zijn vaartuigje de rivier in, zo snel hij kon. En telkens keek hij nog,

rillend van angst en huilend van pijn, achter zich om naar de reus, of die hem ook misschien volgde. Maar neen, de geweldenaar nam niet de geringste notitie meer van de jongen en liep het woud in.

Haastig ging Gajoes in zijn tambangan zitten. Hij trachtte nog te sturen, te roeien, maar — au! wat had hij een pijn in zijn schouders en armen. Het ging niet. Hij liet zijn prauw maar met de stroom meedrijven. Zelf deed hij niets. Hij beefde en zat maar stil in zijn prauwtje. Zo kwam hij in zijn dorp. En hij zou stellig verder gedreven zijn — voorbij zijn dorp — als Ginteng, die aan het vissen was, hem niet gezien en de tambangan van zijn broer herkend had.

Hij riep hem toe: „Hé, Gajoes! waarom dajoeng je niet?" en hield het prauwtje tegen.

„O — o — o . . . kreunde Gajoes, „help me een beetje."

Snel legde Ginteng het vaartuig van zijn broer vast aan de kant en ook zijn eigen tambangan en vroeg nieuwsgierig: „Wat is er gebeurd, broer?"

„O — o — vraag me niets — vraag me maar niets."

Dajakse vertelling.

XVII DE EIGENZINNIGE PRINS

EEUWEN geleden lag in het zuiden van Poeloe Laoet tussen de Goenoeng Datoe en de Goenoeng Seraoeng een rijkje, dat bestuurd werd door een vorst. Hoewel hij vermogend was en in hoog aanzien stond bij de bevolking, was hij toch niet gelukkig, want zijn huwelijk was kinderloos. Hem kwelde de zorg voor de toekomst van zijn gebied. Wie zou hem opvolgen na zijn overlijden? Hieraan dacht de vorst voortdurend.

Eindelijk, na veel jaren, toen hij de hoop op een nakomeling reeds lang opgegeven had, werd hem toch een kind geboren, een zóón nog wel! Nu misten hij en de vorstin niets meer. Het knaapje groeide voorspoedig op, het was de trots en de verwachting van zijn ouders. De aardige jongen was vriendelijk en goedhartig jegens de mensen, hij werd bemind bij de bevolking. Maar dit was de oorzaak, dat hij door zijn omgeving, ook door zijn ouders verwend werd. Zij vervulden bijna al zijn wensen en waren te toegevend, meer dan wel goed voor zijn karakter was.

Want als ze hem niet zo gauw zijn zin gaven, dwong hij net zo lang, tot ze toegaven. Tot zijn verdriet merkte de vorst, dat zijn zoon deed, waar hij lust in had en dat hij ontevreden en koppig was, als men niet aan zijn wensen voldeed. Naar goede raad luisterde hij niet, hij werd eigenzinnig. Telkens trachtte de vader hem tot gehoorzaamheid te brengen; lukte dit niet door zachtheid en overreding, dan probeerde hij het door dwang. Maar de verwende kroonprins, jongeling geworden, liet zich niet gemakkelijk dwingen.

Terecht maakte de vorst zich bezorgd over hem. Hij wist, dat hij op zijn tochten door het land onvoorzichtig, ja roekeloos was. Aan waarschuwingen van zijn volgelingen stoorde hij zich bitter weinig. Hij deed toch zijn eigen zin en was al meermalen door zijn overmoed in levensgevaar geweest. Hierover hadden de hovelingen, die opdracht hadden, hem in het oog te houden en te bewaken, bij de koning geklaagd. En de koning had op zijn beurt de prins al vaak onderhouden en gewaarschuwd. Maar niets had gebaat. Hij bleef even roekeloos en eigenzinnig.

Op een dag kwam de prins tot zijn vader en zei, dat hij op jacht wilde gaan.

„Dat zou ik niet doen," zei de vorst ernstig.

Driftig vroeg de prins: „En waarom niet? Altijd die bezwaren van u!"

„De jacht is voor joú te gevaarlijk. Telkens zijn er klachten gekomen, die . . ."

„Wie heeft er over mij geklaagd? Wie durfde dat!"

„Dat is niet nodig te zeggen. Ik heb je herhaaldelijk moeten waarschuwen. Jij stelt je leven in gevaar. Jij luistert naar geen enkele raad. Jij stoort je niet aan de heren van je gevolg. Jij gaat maar, waar je wilt en het is al drie maal gebeurd, dat je er bijna het leven bij inschoot. Een kroonprins moet leren, niet met zijn leven te spelen."

„U gùnt me niets. Geen enkel genoegen!" mokte de prins.

„Je weet wel beter. Maar je begrijpt ons niet, of wilt ons niet begrijpen. Je bent nu achttien jaar. Je bent mijn enig kind. Als we jou verliezen — ik moet er niet aan denken . . ."

De vorst zweeg een ogenblik en sloot de ogen. Onverschillig zag de prins hem aan, alsof hij hem niet begreep. Zijn vader vervolgde: „Op jou heb ik al mijn hoop gevestigd. Jij bent de aanstaande bestuurder van mijn

land. Besef je dan niet, hoe bezorgd we voor je zijn?"

„Maar u hoeft niet over mij in te zitten. Ik zorg voor mij zelf. Daar ben ik oud genoeg voor. Ik ben toch geen kind meer."

De vader bemerkte wel, dat zijn zoon thans niet door zachtheid of redenering tot andere gedachten te brengen was. Daarom zei hij kort en beslist: „Jij bent geen kind meer, maar ik moet over jou waken, dat is mijn plicht."

„Maar als ik u plechtig beloof, voorzichtig te zullen zijn," begon de prins op vriendelijker toon. En toen zijn vader hierop niets zei, wist hij, hem al half gewonnen te hebben en ging voort: „Toe, vader, gun me nu dit ene genoegen. Ik houd zoveel van de jacht. Vandaag alleen maar."

De vorst weifelde en maakte de bedenking: „Ja, maar je blijft niet bij je gevolg . . ."

„Ik beloof u, dat ik vandaag bij het gezelschap zal blijven. Mag ik dan?"

Toen liet de vorst zich door de vriendelijkheid van zijn zoon tot toestemming bewegen en de prins zag al, dat hij het pleit gewonnen had. Even stond de vader nog in dubio en zei nog: „Ik heb het liever niet, maar . . ."

Waarop de prins vlug zei: „Ik dank u wel, vader!" en heenging.

Hij had weer eens zijn zin doorgezet, hij ging vandaag op jacht. Zuchtend over eigen zwakheid en toegevendheid zag de vorst de toebereidselen maken. Vóór het afrijden van de stoet drukte de vorst enige vertrouwde hovelingen op het hart, in de nabijheid van de prins te blijven en voor hem zorg te dragen.

Toen reed de jachtstoet uit, de kroonprins voorop.

Op de lange weg naar het uitgekozen jachtterrein bleven de ruiters bij elkaar, maar toen ze er aangekomen waren, werd de stoet verdeeld en ging men uiteen. Een paar oude, trouwe hovelingen bleven echter steeds in de

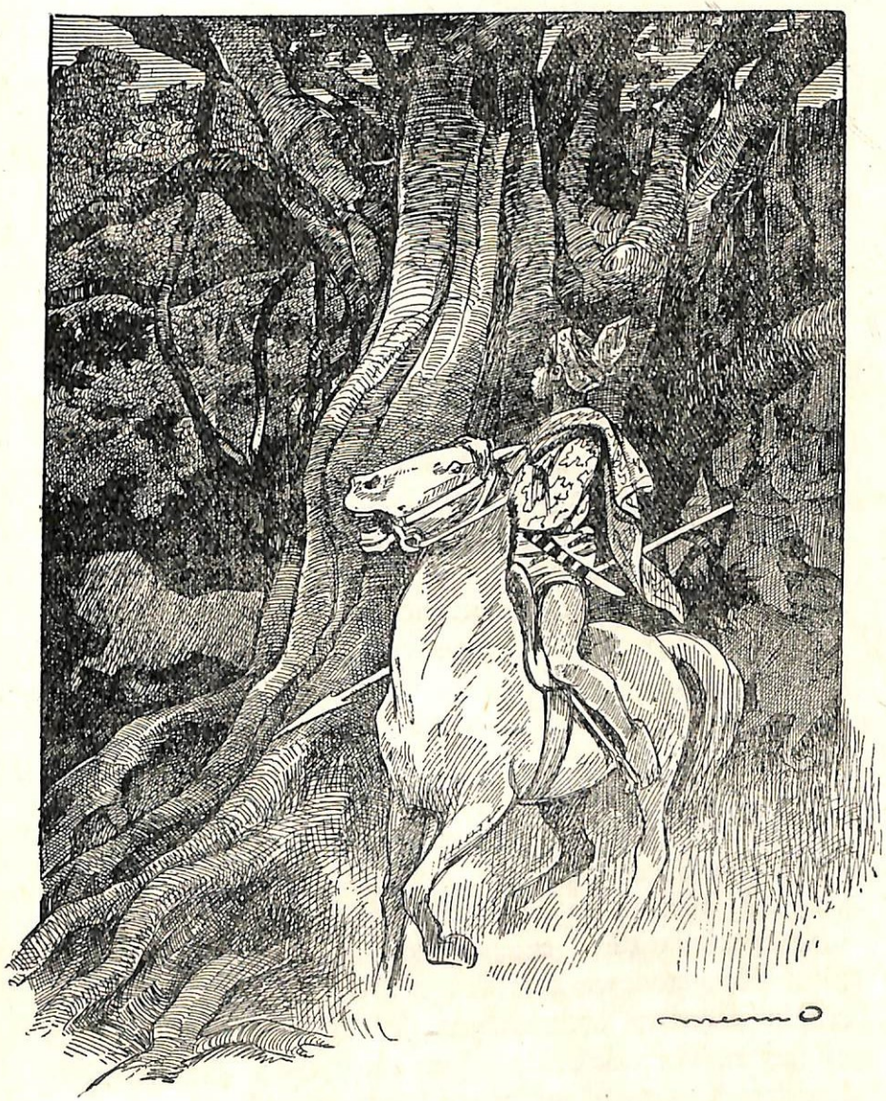

onmiddellijke nabijheid van de prins. Deze vond dit toezicht allesbehalve prettig en zei telkens, als hij zag, hoe scherp men op hem lette: „Wat draaien jullie toch hinderlijk om mij heen? Zeker weer op last van mijn vader! Ik ben geen klein kind! Pas liever op je zelf!"

Het werd een zware dag. De hele morgen had men het uitgestrekte terrein doorkruist, berg op, berg af, door dichte bossen, moeilijk doordringbaar struikgewas, diepe ravijnen en dicht-begroeide dalen. Doch men ving niets dan een enkel kreupel hert, dat niet ontvluchten kon.

Een kleine groep bleef bij de prins en toen deze een verkeerd pad insloeg, zei de oudste volgeling: „Hoogheid, u neemt de verkeerde weg."

De prins, humeurig om de tegenspoed en het scherpe toezicht, zei bits: „Ik zal de weg niet weten! Ik ga hierheen!" Hij zette zijn paard aan . . .

Wat zag hij daar voor zich? Een wit paard, onbereden. Een wit paard — in het wild!

„Zie!" riep hij tot de twee hovelingen.

Het witte paard vluchtte snel de rimboe in. De prins het achterna!

„Hoogheid! Terug! Zo verdwaalt u!" riep een volgeling.

Vergeefs, de prins hoorde het al niet meer. Hij galoppeerde de vluchtende schimmel na. Het opgejaagde dier ging al verder het bos in. De twee trouwste hovelingen volgden. Maar één paard struikelde en in een ogenblik was de prins uit het gezicht verdwenen. Met grote moeite bleef één getrouwe hem volgen. Vóór hem uit draafde steeds het witte, vreemde paard. Plotseling sloeg het een zijpad in. Toen de beide ruiters dit pad een eind gevolgd hadden, zagen ze het paard niet meer: het was verdwenen . . .

„Waar is het?" schreeuwde de prins, opgewonden van de vliegende rit.

Ze keken om zich heen, maar het was nergens meer te ontdekken.

„Wat betekent dat?" Verschrikt zag de prins zijn vriend aan. Hij dacht, dat het een geestverschijning was geweest, want hij was zeer bijgelovig. De hoveling antwoordde niet, doch zei slechts: „Laten we teruggaan. Ik vrees, dat we de terugweg niet makkelijk zullen vinden."

Ze zochten, zochten uren lang. Inderdaad waren ze zo verdwaald, dat ze niet meer wisten, in welke richting ze moesten rijden. Het was wel schoon, daar in de wildernis. Hij ontdekte er plaatsen, welke hij nog nooit gezien, of ook maar vermoed had: prachtige vijvers, waaromheen zwaar geboomte vol vruchten, tuinen als kleine paradijzen. De prins, verzot op ontdekkingstochten, stuurde zijn paard één der fraaie tuinen in.

De oude vriend van de prins ried nog: „Laten we ons toch niet ophouden, anders vinden we vóór de avond de goede weg niet."

Maar, eigenzinnig als hij was, stoorde de prins zich niet aan deze raad. Hij vond de tuin al te schoon om er zomaar langs te rijden. Nieuwsgierig ging hij er in. Het was er sprookjesachtig. De bomen hingen vol vruchten, overal groeiden en geurden vreemde, grote bloemen. Daar hij dorst had en hongerig was van de tocht, deed hij zich te goed aan vruchten en dacht niet aan de tijd en aan de weg, die hij kwijtgeraakt was. Hij drong verder de tuin in. Daar lag, tussen groen verscholen, een stille, blanke vijver; grote open bloemen, rode en blauwe en oranje, lagen op het watervlak. Middenin de vijver lag een klein drijvend eilandje van zeldzame waterplanten en bloemen.

Wat was het daar schoon! En stil! Het leek wel een heilige plaats — zo schoon was het daar. Verrast en getroffen bleef de prins staan.

„Ik ga de vijver in. Ik wil de bloemen meenemen", zei hij, snelbesloten en ondoordacht.

„Doe het niet," smeekte de hoveling," de vijver is gevaarlijk, vrees ik."

„Och, wat gevaarlijk!" zei de prins geraakt om de bemoeizucht van zijn hoveling. Hij kleedde zich uit, haastig, en spoedde zich naar de vijver.

„Blijf hier! Terug!"

Maar de prins plonsde al het water in en waadde naar het kleine vreemde bloemen-eilandje. Hij stapte er op, rukte enige schone bloemen af, maar plotseling zonk hij weg in de drassige plek vol stengels. En Hamid, de oude, trouwe hoveling aan de kant, zag hoe de prins voor zijn ogen omkwam, zonder dat hij een hand kon uitsteken ter redding.

Een schreeuw, smorend in de modder . . .

Toen was het stil in de schone tuin. De bloemen lagen op het water en de rozen geurden en de vogels zongen.

Hamid was radeloos. Wat moest hij doen? Terugkeren? Zonder de kroonprins, de enige zoon van de vorst des lands? Terug naar zijn vorst met die ontzettende tijding! En daar lagen zijn kleren nog. Met die kleren als enig bewijs, dat de prins niet meer in leven was.

Hamid zonk aan de vijverrand neer en begon te wenen. Hij keek troosteloos over het water, naar de plek, waar de prins gezonken was en kon nauwelijks weggaan van die plaats.

De jachtstoet was reeds lang teruggekeerd. De vorst was die dag zeer ongerust geweest. Een bang voorgevoel had hem gekweld en naar buiten gedreven. Hij was de stoet tegemoet gereden en onmiddellijk merkte hij op, dat zijn zoon er niet bij was.

„Waar is de prins?" vroeg hij gejaagd.

Eén der hovelingen trad naar voren en antwoordde: „Majesteit, hij is van ons weggereden."

„Waarom ben je hem niet achterna gereden?"

„Hij luisterde niet naar ons. Hij is hard weggereden. Wij konden hem niet bijhouden en verloren elk spoor van hem."

„Maar waar is hij nu?"

„Wij weten het niet. Hamid is hem gevolgd. Misschien kan hij het u zeggen."

Hamid. Een ogenblik stelde die naam de vorst gerust: zijn trouwste hoveling was dus nog bij de prins. Maar zeer ontstemd keerde hij met de stoet naar het paleis terug, waar de vorstin in angst en spanning op bericht wachtte.

Zij wachtten, heel de middag en namiddag. Ze aten en dronken niet.

Bloedrood ging de zon onder. De schemering viel. De avond. En nog was de prins niet terug. In het paleis liep de vorst ongedurig heen en weer, telkens ging hij de weg op om uit te zien, naar hem, die niet kwam.

Laat in de avond naderden twee paarden, één met een berijder, het andere zonder berijder. Hamid, alleen, ontdaan, bemodderd en uitgeput van vermoeienis en droefheid.

„Waar is hij?"

De oude hoveling kon niet spreken. Hij durfde het paleis niet binnengaan. Op de marmeren trap bleef hij liggen — en weende.

De vorst sidderde.

„Maar spréék dan toch! Waar is hij?"

Als enig antwoord legde Hamid een hoopje kleren aan de voeten van de vorst. Toen klonk door de kamers van het paleis hartverscheurend krijten van een vrouw, zo luid, dat het ver daarbuiten werd gehoord. De kreten gingen over in een doordringend jammeren en klagen van alle vrouwen der hofhouding. De vorstin was bijna waanzinnig van smart geworden, toen zij begreep, dat zij haar enig kind verloren had.

Eindelijk vermocht Hamid te spreken. Wenend deed hij het verhaal:

O mijn beminde, oude vorst
Uw kind is niet meer.
Hij is het witte paard gevolgd,
hij is de boze geest gevolgd
en — verdwaald, verdwaald.
In de tuin liep hij
en lette niet op mijn raad.
Hij waadde door de heilige vijver,
en greep naar de heilige bloemen.
Toen is hij verzonken, vergaan.
O mijn beminde oude vorst,
uw kind, de kroonprins, is niet meer."

Nadien geloofde ieder, dat de kroonprins door de geesten gestraft was.

Weken lang was het gehele paleis in rouw en treurnis. Wat bovendien zo smartelijk voor de vorst was: het lijk van de prins werd nimmer gevonden. Versuft van smart, voelde hij zich niet meer in staat tot regeren. Waarvoor, waartoe zou hij nog langer op de troon blijven? Hij had geen opvolger meer.

Kort daarna deed hij afstand en droeg de regering over aan een vreemdeling. Hij en ook de vorstin weigerden getroost te worden en leefden nadien in strenge afzondering. Door niemand gevolgd, zelfs niet door Hamid, die gesmeekt had, hij hen te mogen blijven. Alléén wilden ze zijn.

En dicht bij de heilige vijver, waar hun kind omgekomen was, woonden ze in een eenvoudig huisje en leefden van de vruchten en voortbrengselen van de wonderschone tuin, tot aan hun dood.

Bandjerese vertelling.

XVIII DE VALK EN DE SALAGOENTING

EENZAAM, op een hoge tak van een grote boom, zat de valk. Hij omklemde met zijn klauwpoten de dikke tak en keek met zijn scherpe, nijdige ogen naar de vogels beneden hem, die druk en ijverig in de weer waren. Met zijn kromme bek rukte hij nijdig een blad los en liet het weer vallen. Hij was vreselijk uit zijn humeur! Hij wilde niets meer met de andere vogels te doen hebben. Niets meer!

Waarom had men hem ook niet gekozen tot hoofd? Hij was toch de sterkste, hij kon toch het hoogst vliegen en het best vechten? En nu had men die zwarte salagoenting gekozen! Dat beest, dat veel, veel kleiner was dan hij, de valk. Wat kon dat beest nu? Een beetje op de rug van de karbouw zitten, met zijn staart wippen, meer niet! En die hadden ze tot hoofd gekozen. Jawel, ook tot hoofd over hem! Maar dat zou niet gebeuren! Het kon hem niets schelen, wat men er van dacht, maar onderdaan van de salagoenting word ik niét. Zo dacht de valk en nijdig knelde hij met zijn grijpklauwen de tak, waarop hij zat.

Ja, het was zo. De salagoenting was tot hoofd gekozen. Men had wel aan de grote, sterke valk gedacht, maar . . . men had hem veel te trots gevonden, te streng en te wreed. Er hielden maar heel weinig dieren en bijna geen enkele vogel van de valk.

Hij was sterk, groot, kon prachtig hoog en lang vliegen, had een harde stem, maar — men hield niet van hem. Hij had veel te veel drukte, zou de andere vogels veel te

veel commanderen en lasten opleggen en men vreesde, dat hij een te hard koning zou zijn.

Neen, men hield veel meer van de salagoenting. Die was wel niet zo groot en zo sterk, maar hij was toch ook een mooie vogel, met een lange staart, hij had een flinke stem, hij was niet trots en kon toch flink zijn woord doen.

En men had de salagoenting tot hoofd gekozen en alle dieren waren tevreden en gehoorzaamden hem, behalve — de valk, die jaloers en hevig beledigd was, omdat men hem niet had uitverkoren.

De salagoenting bemerkte het wel, maar hij deed de eerste dagen net, of hij er niets van zag. De valk hield zich op een afstand en wilde niets met de andere vogels te maken hebben. O, het wrokte in hem tegen het nieuwe hoofd, tegen alle vogels!

Maar — de salagoenting was geen vogel, die met zich spotten liet. Hij was nu eenmaal hoofd en hij was het niet om de anderen nu te plagen en te vernederen, doch hij wilde gehoorzaamd worden. Verschillende dingen moesten gedaan worden in het belang van het vogelenrijk.

Badplaatsen moesten gegraven worden, beekjes voor het drinkwater moesten opgespoord worden en er moest nog veel meer orde in de samenleving van de vogels komen. En de wijze salagoenting gaf zijn verstandige bevelen, die trouw door de vogels opgevolgd werden.

Hij had met niemand last. Ieder gehoorzaamde het nieuwe hoofd. Alleen de valk was nooit bij het werk te zien. Hij wist wel, wat het hoofd bevolen had, maar hij weigerde brutaal voor zo'n hoofd als de salagoenting te werken.

Het begon het hoofd eindelijk te vervelen, toen hij op een dag, dat alle vogels bezig waren, bemerkte, dat de valk weer niet aanwezig was. Daar moest nu maar eens een eind aan komen. Hij had al zoveel geduld met die trotse valk gehad, maar nu zou hij hem toch eens even

opzoeken en hem rond en duidelijk zeggen, waar het op stond.

Hij zocht hem op. Daar zat hij, in die verre boom. Hij vloog er heen met snelle, flinke slag en was in een ogenblik bij de valk.

„Zeg eens, valk, dat moet nu uit zijn! Je weet best, dat ik de vogels opgeroepen heb om te werken. Waarom ben je er nu weer niet?"

„Ik ben te moe en — ik heb geen zin. Ik doe het niet!" zei de brutale valk.

„Zo. Je weigert dus. Denk er om, valk, ik zal je nog enige tijd geven om na te denken, maar als je me niet gehoorzaamt, dan — zul je zeker gestraft worden. Als jij de vrede en de rust verstoort door jouw onwilligheid, dan ben jij en jij alleen daarvan de schuld en wie de vrede verstoort, zal zijn straf zeker niet ontkomen. Je bent dus gewaarschuwd."

Toen vloog de salagoenting heen. Onverschillig, maar toch een beetje bevreesd voor mogelijke straf, bleef de valk zitten. Graag had hij het hoofd met zijn klauw gedood, maar hij vreesde voor de grote straf, die dan zeker zou komen. Toch bleef de valk weigeren. Ook de volgende dag was hij niet bij het werk. Hij was te trots, om zich te vernederen.

Zodra de salagoenting merkte, dat de valk weigerachtig was gebleven, zocht hij hem op. Maar deze keer was de valk niet zo gemakkelijk te vinden. Hij had het hoofd verwacht en hij kon ver zien, verder dan de salagoenting. En toen hij hem naderen zag, had hij de vlucht genomen.

Maar de salagoenting zag hem ook en achtervolgde hem. Hij zette hem net zo lang na, tot hij bij hem was. Onverschillig zette de valk zich in een boom en wachtte, wat het hoofd hem zeggen zou. De salagoenting hield zich waardig en kalm.

„Valk — je doet onverstandig. Je bent nu weer niet op je werk. Vertel me eens, waarom wil jij mij niet gehoorzamen? Ik ben toch wettig gekozen. Ik merk het wel, ik heb het vanaf de eerste dag, dat ik hoofd was, gemerkt: Je werkt me tegen, je bent jaloers. *Waarom wil je me niet dienen?*"

„Omdat je mijn meerdere niet bent. Je bent wel gekozen, maar mijn meerdere ben je niet."

„Dat doet er niet toe. Men heeft mij tot hoofd gekozen en ik moet zorgen, dat men mij gehoorzaamt. Als jij mij niet wilt dienen, zal de straf volgen en zeer spoedig ook."

En bij deze woorden keek de salagoenting de valk heel ernstig en streng aan en liet hem duidelijk merken, dat het ernst was. Dat merkte de valk ook wel. Hij zweeg even en zei toen: „Nu goed, voor het ogenblik zal ik je dienen, maar eerst wil ik toch uitgemaakt zien, of ik niet in werkelijkheid de meerdere van je ben. Eerst wil ik een wedstrijd met je houden."

„Een wedstrijd?" —

„Ja, als je dan werkelijk dùrft en niet bàng bent, dan moet je die wedstrijd met mij aanvaarden."

„En waarin wil je dan een wedstrijd houden?"

„Ik wil bewijzen, dat ik veel sterker ben, dat ik veel beter kan vliegen, en dus je meerdere ben. Ik zal je levenslang dienen, als je het van mij wint, dat beloof ik je. Maar als je het verliest, dan dank ik er voor, om jouw mindere te zijn en dan ga ik mijn eigen gang en wil ik niets met je te maken hebben."

De salagoenting vond de valk wel brutaal en toch voelde hij zich te trots om de wedstrijd niet te aanvaarden. Hij vond, dat dit laf van hem zou zijn. En laf was hij niet. Hij voelde zich sterk en al was hij kleiner dan de valk, veel kleiner, hij voelde zich dapper genoeg, om de wedstrijd met die trotse vogel aan te gaan.

De valk dacht, dat de salagoenting weigeren zou. Hij

keek vreemd op, toen hij hem hoorde zeggen: „Goed, vooruit, ik neem je uitdaging aan. Maar nu moet jij je ook eerlijk tonen. Ik ben veel kleiner dan jij. Nu moet mijn vracht ook kleiner zijn dan de jouwe. Anders kun je soms vrachten maken, die voor mijn rug te groot zijn en op jouw rug passen."

„Dat neem ik aan," zei de valk. „Wij zullen een wedstrijd houden in het dragen van een last en daarmee het hoogst vliegen."

„Afgesproken."

Even dacht de valk na en zei toen snel: „En ìk maak de vrachten."

De salagoenting, die aan een eerlijke wedstrijd en niet aan bedrog dacht, vond het goed.

En daar begon de oneerlijkheid al bij de valk. De vrees, dat hij de wedstrijd misschien verliezen kon, kwam boven. En toen zocht de grote, sterke vogel zijn heil in bedrog . . .

Hij maakte twee vrachten, een grote voor hem zelf en een kleine voor de salagoenting, maar — de grote was gevuld met kapok en de kleine met zout. En zo schéén het, dat de valk een zware vracht had te dragen en de salagoenting een lichte, maar het was juist omgekeerd. De vracht kapok was veel lichter dan het vrachtje zout.

„Ziezo," zei de valk en bond het vrachtje zout op de rug van de salagoenting, „Jij bent klaar. Je ziet, omdat ik veel groter ben, heb ik ook een grotere vracht genomen. Vooruit. Wie het hoogst kan vliegen!"

En daar gingen ze. Met zijn grote, sterke vleugels verhief de roofvogel zich in de lucht, — breed sloeg hij zijn forse wieken uit, als een koning — en in een ogenblik was hij ver boven de salagoenting uit.

Deze wiekte zich ook omhoog en stuurde zich met zijn lange staart in de richting van de valk. Hij zag wel, dat de valk reeds veel hoger was, maar hij liet zich daardoor

niet ontmoedigen. Wèl voelde hij, dat de vracht hem zwaar knelde en hij moest toegeven, dat zijn tegenpartij al heel sterk moest zijn, om zo'n grote vracht, als hij torste, omhoog te dragen. Maar — aan opgeven dacht hij nog niet. Hij zou vòlhouden, vòlhouden.

Maar zó wàs het niet vol te houden. De salagoenting moest verliezen.

Dat zag de valk wel en na enige tijd merkte de salagoenting het ook. Zijn vleugelslag werd moeilijker, langzamer. Hij kwam bijna niet meer omhoog. Hij gaf het nog wel niet op, maar wist zich, door een beetje zwevende te blijven, nog op te houden. Met trotse, zware slagen steeg de valk hoger en hoger.

Och, hij voelde ook geen knellende vracht. Hij merkte nauwelijks het pak droge kapok op zijn rug. Hij had evengoed niets kunnen nemen, zo licht was zijn vracht. Maar het zware zout begon te drukken en te knellen op de smalle rug van de ander.

Hoor, hoe de valk krijste en schreeuwde, omdat hij zich overwinnaar voelde!

„Zie je wel, hoofd van alle vogels, dat je niets waard bent? Niets! Je komt niets hoger. Je bent doodop! Zie je nu, dat ik je meerdere ben en jij de mindere? Geef het maar op! Zie je het nu?"

De salagoenting zweeg. Hij vond het verschrikkelijk, dat gehoon van de valk boven zich te moeten aanhoren. Hij spande zijn laatste krachten in! Hij kon bijna niet meer. —

Hoor! daar klonk het weer, dat tergende gekrijs van zijn vijand, dat trotse gekrijs, waarom alle vogels hem vreesden. Hoor, hoe de grote wieken van de roofvogel suizend boven hem zweefden! — Hoor, daar klonk weer het spottend gekrijs: „Zie je het nu? Geef het maar op, gebieder van alle vogels! Wou jij ons aan het werk zetten? Zie je het nu?"

Nog gaf de salagoenting geen antwoord. Zou hij het maar opgeven? En dan? Zou het onrecht zegevieren? Zou het recht het verliezen? Zou bedrog sterker zijn dan eerlijkheid? . . .

Plotseling, midden onder het honend gekrijs van de valk, schoot een bliksemstraal door de lucht. De beide vogels schrokken. De valk zweeg . . .

Uit donkere wolken vielen grote regendroppen, snel, sneller, meer, meer. Een felle donderslag knetterde krakend en verrommelde. Een zware slagregen viel neer en de twee vogels hadden moeite in de lucht te blijven. Ze werden kletsnat en — niet alleen de dieren zelf, maar ook hun vrachten.

En toen was het uit met het bedrog van de valk. De regen drong snel in de droge kapok en maakte de vracht elk ogenblik zwaarder. Maar diezelfde regen deed het zout op de rug van de salagoenting smelten, zodat zijn vracht elk ogenblik lichter werd en gemakkelijker te dragen.

Hij begreep niet, wat er gebeurde, maar hij voelde, dat hij veel gemakkelijker vliegen kon, dan enige ogenblikken geleden. Hij voelde zich weer sterker worden, de last knelde hem minder sterk en — daar ging hij naar boven, hoger, hoger. —

Hoe de valk zich ook inspande, nu kon hij het niet langer volhouden, die vracht natte, zware kapok was niet te dragen en — hij zag zijn tegenstander langs zich gaan, zwijgend, over hem heen, en bóven hem. Hóger, hóger steeg de salagoenting en toen hij zag, dat de valk reeds begon te dalen, hield hij op, liet zich pijlsnel vallen boven op de rug van zijn vijand, zodat deze nòg sneller daalde en eindelijk op de grond neerstortte, doodmoe, overwonnen.

Het bedrog had het verloren, de eerlijkheid had het gewonnen.

De salagoenting pochte niet en jouwde de overwonnene niet uit, zoals de valk, die te vroeg gejuicht had. Hij zei alleen: „Ik hoop, dat je nu wijzer geworden bent, valk. Ik heb nu je zin gedaan. Je weet, wat je beloofd hebt."

Meer zei hij niet. Hij legde het kleine vrachtje naast zich, een klein stukje zout, dat overgebleven was — en ging heen.

Beschaamd en wenend bleef de valk achter.

Maleise vertelling.

XIX DE LEGENDE VAN SALATIGA

HET gebeurde eeuwen geleden.

Niet ver ten zuiden van Semarang lag het regentschap van Kjai Adipati Pandan Arang. Hij stond bekend als zeer rijk. Zijn vermogen had hij niet op normale, eerlijke wijze verkregen. Hij was buitengewoon gierig, betaalde zijn ondergeschikten schriel en kon van zijn rijkdom aan anderen moeilijk iets afstaan. Het geld had hem in zijn macht. Dit was vrijwel algemeen bekend.

Ook de wali (vorst) Soenan Kali Djaga kwam dit ter oren en toen men hem enige treffende bijzonderheden over de schraapzucht van de regent meedeelde, werd hij toornig en besloot Pandan Arang hierover eens aan te spreken. Hij waakte er voor, dat zijn onderdanen goed behandeld werden en voor hun arbeid het hun toekomende loon zouden ontvangen.

Maar voor de wali een rechtvaardig oordeel kon vellen, wenste hij sterker bewijzen dan praatjes alleen. Hoe kon hij die het best verkrijgen? Door de regent eens op de proef te stellen. Hij wilde zelf onderzoeken, ondervinden, hoe die bestuurder zich gedroeg.

Daartoe verkleedde hij zich als een arme dessaman, verliet de kraton en toog naar het regentschap van Pandan Arang. Hij kwam bij hem met een vracht gras op de rug, een flinke vracht vers, jong gras en vroeg zeer onderdanig, of de regent zo goed wilde zijn, het ten behoeve van zijn vee van hem te kopen.

Hoewel de vracht in die dorre streek — het was droge tijd — wel een kwartje waard was, sprak de regent op

norse toon: „Berg het in de schuur. Hier heb je een stuiver."

Soenan Kali Djaga hield zich, of hij tevreden was met het loon en sjouwde de zware vracht, waarover hij uren lang gesneden had, naar de schuur. Nu had hij reeds ondervonden, dat Pandan Arang zijn mensen afzette, doch hij wilde meer weten en nagaan, of hij eerlijk was.

En wat deed hij? Hij legde het ontvangen geld zo op het gras, dat het er niet tussen kon glijden en duidelijk te zien was. Het moest wel gevonden worden, en dit gebeurde ook door een bediende, die er toevallig langs kwam. Hij durfde zich niet iets toeëigenen, wat hem niet toekwam. Zijn meester, die achterdochtig was, zou er ook niet mee spotten. Daarom ging hij naar hem toe en zei: „Heer, ik vond dit geld in de schuur."

„Waar lag het?"

„Op de hoop gras, die de koeli zoëven aan u heeft verkocht."

„Het is goed," was het enige, wat de regent zei, en hij behield het. Hij vermoedde wel, dat het van de arme dessaman zou zijn, omdat het juist het kleine bedrag was, wat hij voor het gras betaald had, maar hij dacht er niet aan, het voor hem te bewaren. Dan moest die sufferd maar beter oppassen, redeneerde Pandan Arang. Zonder slimheid, zuinigheid en goed op zijn zaken te passen, zou hij ook niet zo rijk geworden zijn als thans.

De volgende dag verscheen de „koelie" weer op het erf van de gierigaard, nu met een grote vracht riet. Ook dit kocht de regent tegen een veel te lage prijs. Weer deed de Wali, of hij het geld vergat en opnieuw werd het gevonden door een bediende. De regent vond het wel vreemd, maar wenste zich intussen geluk met zijn voordeeltjes.

Doch toen zich dit telkens herhaalde en Pandan Arang maar niet begrijpen kon, dat de koelie het geld niet miste,

er nooit eens naar zoeken kwam en ook niets vroeg, werd hij nieuwsgierig, en wilde meer van die zonderling weten. Hij zou eens met hem praten, zodra hij weer een vracht bracht. En daarop hoefde hij niet lang te wachten, want de volgende morgen zag hij de armoedig geklede dessaman weer het erf opkomen, weer met een vracht gras.

Hij naderde hem en vroeg: „Hoe heet je?"

„Soekardi, grote heer," luidde het eerbiedige antwoord van de neergehurkte man.

„Waar woon je?"

„In gindse dessa, heer."

„Je verkoopt veel aan me. Je zult wel geen armoe lijden, hè?"

„Ik ben arm, heer, zeer arm. Maar mijnheer de regent is rijk. Zijn schatten zijn niet te noemen. Op uw erf, hier in de grond, liggen schatten begraven, overal goudstukken en juwelen in menigte."

Verbaasd keek Pandan Arang neer op de berooide man. Zulke wartaal had hij nog nooit gehoord uit de mond van een grasman. Het was hem te bar. Hij liet zich niet voor de mal houden door zo'n zotte kerel. En hij viel tegen hem uit: „Weet je wel, tegen wie je spreekt? Ik duld zulke grappen niet. Wie vertelde je die onzin? Zèg op!"

„Niemand vertelde mij dat heer, ik weet het van mij zelf."

De regent maakte zich nu werkelijk kwaad en riep: „Nu zul je bewijzen, wat je gezegd hebt. Als je het niet kunt, zal ik je met de rottan laten kennismaken."

„Als u het wenst, zal ik het u tonen," antwoordde de wali.

Hij stond op, nam een patjol en vroeg nederig: „Ik heb gezegd, dat overal goudstukken en juwelen begraven zijn. Waar wilt u, dat ik graven zal?"

„Hier vóór je! En vlug wat! En ik zal je voor je leugens laten boeten!"

Schoorvoetend was het gevolg van de regent naderbij gekomen en zag met spanning naar het graven van den koelie. Met enkele slagen van de patjol was de aarde omgewoeld. En — hier geschiedde een wonder — tussen de zwarte grond glinsterde het goud, glansde het zilver en schitterden de juwelen en edelstenen . . .

Pandan Arang ontroerde en deinsde een stap achteruit, niet alleen voor het wonder, dat hij aanschouwde, maar ook voor de doordringende blik, waarmee de schamele onbekende hem aanzag. En angstig, beschroomd, zagen ook de bedienden toe. Wat gebeurde er hier? En wat ging er gebeuren? . . .

Pandan Arang hurkte diep neer. Want het was hem plotseling openbaar geworden, dat een heilige voor hem stond.

„Vergeving! Vergeving!" was al, wat hij uitbrengen kon. En toen de ander zweeg, ging hij voort: „Ik heb gezondigd — ik heb het volk zijn loon onthouden — om mij zelf te verrijken. Maar Allah bezoekt mij thans! — Genade — schenk mij genade!"

De wali richtte zich op. Daar stond de *vorst* weer. Niet in pracht en praal, maar in houding en uitdrukking van gelaat. Zacht en toch nadrukkelijk sprak hij, voor elk verstaanbaar: „Ik heb zoëven niet de waarheid gesproken. Ik wil u zeggen, wie ik ben. Ik ben de wali Soenan Kali Djaga."

De regent dook ineen en maakte eerbiedig een sembah. Zwijgend wachtte hij. Welk vonnis zou hier volgen? Hij luisterde.

„Ik had gehoord van uw geldzucht en uw grote gierigheid. Ik heb gemerkt, dat mij de waarheid werd verteld. Dat moet anders worden."

„Ik heb berouw. Vergeving!"

„Ik wil het u vergeven."

Pandang Arang, aan de voeten van de wali, smeekte: „Mag ik u iets verzoeken, Goesti?"

„Wat wenst ge nog?"

„De soenan is heilig. Ik wil van u leren, een goed mens te worden. Sta mij toe, u te mogen volgen en te dienen."

De Soenan dacht na en zei toen: „Het is goed. Maar dan stel ik u deze voorwaarde: àl uw schatten moet ge achterlaten en aan de omringende dessa's besteden. Niets moogt ge meenemen dan wat kleren. Want gij moet bevrijd worden van uw geldzucht. Anders kunt ge geen nieuw mens worden. Dan zal ik u in mijn dienst nemen. Ik ga nu heen. Ik volg de grote weg. Gij moogt nadenken en mij nakomen, als ge een beslissing genomen hebt en afstand gedaan hebt van al uw bezittingen. Maar gij zijt vrij in uw keuze."

Toen verwijderde de soenan zich en liet de regent alleen.

In die weinige ogenblikken fluisterden twee stemmen in de ziel van Pandan Arang. „Blijf hier, bij uw schatten, uw macht — en geniet er van . . ." Dat was de ene stem. „Verbreek de banden van uw geldzucht, ga heen, volg de wali en word een goed mens . . ." Dat was de andere stem. Nu pas gevoelde Pandan Arang, dat hij een gevangene van zijn eigen geldzucht geweest was. Ja, geweést. Want hij wàs reeds een ander mens geworden. Hij had gekozen.

Hij ging naar zijn vrouw, die hij zeer liefhad, maar van wie hij ook wist, dat zij haar juwelen evenzeer beminde, als hij vroeger zijn geld. Ook dit had hij overwogen. Wellicht zou hij met haar moeten breken, indien zij de armoede niet verkiezen kon. Hij bekende haar alles, wat er gebeurd was en eindigde: „Ik heb mijn besluit genomen. Ik moet mijn roeping volgen, en laat alles achter. Ik zal leed over u hebben, als ik alleen moet gaan. Maar

dwingen mag ik u niet. Wat wilt ge: de weelde hier, zònder mij, of de armoede ginds, mèt mij . . ."

De raden ajoe schreide. Ook zij was gehecht aan haar weelde. Maar scheiden van Pandan Arang kon ze niet. Daarvoor was haar liefde voor hem te groot en te diep. En na enige ogenblikken van stil gepeins, sprak zij zacht: „Ik wil u volgen."

Hierover was blijdschap in het hart van Pandan Arang. Hoe lief had zij hem! Hij zou in de vreemde nu niet alleen zijn.

Alles werd voor het vertrek in gereedheid gebracht. Pandan Arang schonk alles weg, en de dessabewoners waren verwonderd over de handelingen van de regent. Men begreep het niet.

Raden ajoe bezag haar juwelen. Wat waren ze schoon! Welk een verblindende glans straalde er uit sommige stenen! Zou ze die niet kunnen meenemen? Ze kòn er geen afstand van doen. Zou ze het haar man eens vragen? Maar hij zou weigeren. En hoé moest zij ze meenemen? Aan haar kleren? Dat zou te veel opvallen.

Maar — als zij ze eens in een bamboestok deed. In de stok, die ze meenemen zou op haar tocht. Wie zou het merken? En als later de soenan en haar man het zouden merken? Maar de juwelen behoorden toch bij haar kleren!

Zo trachtte ze haar verkeerde daad voor zich zelf te vergoelijken. Ze deed haar juwelen in een holle stok — en toen vertrokken ze.

De bedienden en dessalieden zagen hen van uit hun huisjes, van achter de paggers en struiken na, of hurkten langs de weg. Zij begrepen het niet. Waren dat die schatrijke regent en zijn trotse vrouw? Die eenvoudige reizigers?

De raden ajoe en Pandan Arang waren stil. Hij keek voor zich uit en dwong zich zelf, niet te zien naar de kampongs tussen het groen . . . Zijn kampongs? — Nu

niet meer. Hij wilde zijn rijke sawahs tegen de heuvels niet zien. Zijn sawahs? — Nu niet meer. Het zou hem te veel pijn doen. Hij keek vóór zich. Dáár was zijn behoud.

Maar raden ajoe liet telkens haar ogen gaan over het land van haar weelde en bij de laatste kromming van de grote weg keek ze nog éénmaal om, stond stil . . . Daar lag háár dessa, háár huis, waar haar ziel nog was.

„Kom," zei Pandan Arang zacht.

Toen volgde ze, met een zucht.

De weg was lang en moeilijk. De zon brandde en blaakte op het land en op de weg. Maar de gedachte straks in de nabijheid van de heilige vorst te mogen zijn, verlichtte de gang van Pandan Arang.

Na enkele dagen zagen ze vóór zich uit de wali Soenan Kali Djaga. Zodra deze bemerkte, wie hem volgden, wachtte hij. Pandan Arang naderde, hurkte neer en maakte een sembah.

„Gij hebt een goede keuze gedaan, mijnheer de regent."

„Ik ben geen regent meer. Het is mijn grootste geluk, in armoede u te volgen."

„Méér dan regent zijt gij. Gij hebt u zelf overwonnen. Gij zijt een goed mens."

Het drietal toog verder. Zonder pracht en praal ging de soenan door zijn gebieden. En de pajong, waaronder hij anders tussen het neergehurkte volk voortschreed, was nu verre. De gewezen regent en de soenan waren niet meer dan twee berooide reizigers, die hier en daar wat rijst ontvingen, als bedelaars.

De weg was lang en eenzaam, en enkele streken waren woest.

Plotseling, van uit een donker bos stormde een bende rovers nader. Enkelen grepen de twee mannen vast en schreeuwden, terwijl ze met hun krissen dreigden: „Geef op, alles wat je hebt!"

Padan Arang was dodelijk verschrikt en zijn vrouw was dankbaar, dat ze haar juwelen zo goed verborgen had. Wie zou het weten, dat in die ruwe stok iets van zoveel waarde stak? — En toch was ze ongerust.

De wali bewaarde zijn vorstelijke kalmte en zei eenvoudig: „Wat wilt ge van ons nemen? Onze kleren? De uwe zijn beter dan deze lompen. En meer bezitten we niet. We zijn doodarm. Misschien kunt ge ons helpen aan wat eten?"

De raden ajoe was bevend naderbij gekomen.

„Maar al zijn wìj doodarm," vervolgde de soenan, en hierbij wees hij op Pandan Arang en zich zelf, „deze vrouw bezit méér. In die stok, die ze daar in de hand heeft, zitten verscheidene juwelen van grote waarde. Die kunt ge nemen."

Verwonderd over de oprechtheid en kalmte van de vreemde reiziger, keken de rovers elkander aan. Pandan Arang schrok hevig. Hoe was dat mogelijk? Van haar? . . .

De rovers maakten de stok open, en vonden de juwelen.

„Laat mij ze behouden! Ze zijn mijn enig bezit!" smeekte de raden ajoe.

Maar de rovers stoorden zich niet aan de smeekbeden van een vrouw, namen de kostbaarheden mee, gaven haar de lege stok terug en trokken af.

Snikkend kwam ze naar haar man en zei bewogen: „Niets wordt mij gelaten."

Pandan Arang zweeg. Wat moest hij zeggen? Ze was gestraft voor haar bedrog. Maar door de pijn van de teleurstelling heen, werd hij getroost door de gedachte, dat zijn meester een groot en heilig man was, die alle dingen wist, ook die voor elk oog verborgen waren.

De wali sprak: „Gij hebt verkeerd gedaan, raden ajoe. Ik had gezegd, dat ge àlles moest achterlaten. Dat gebod

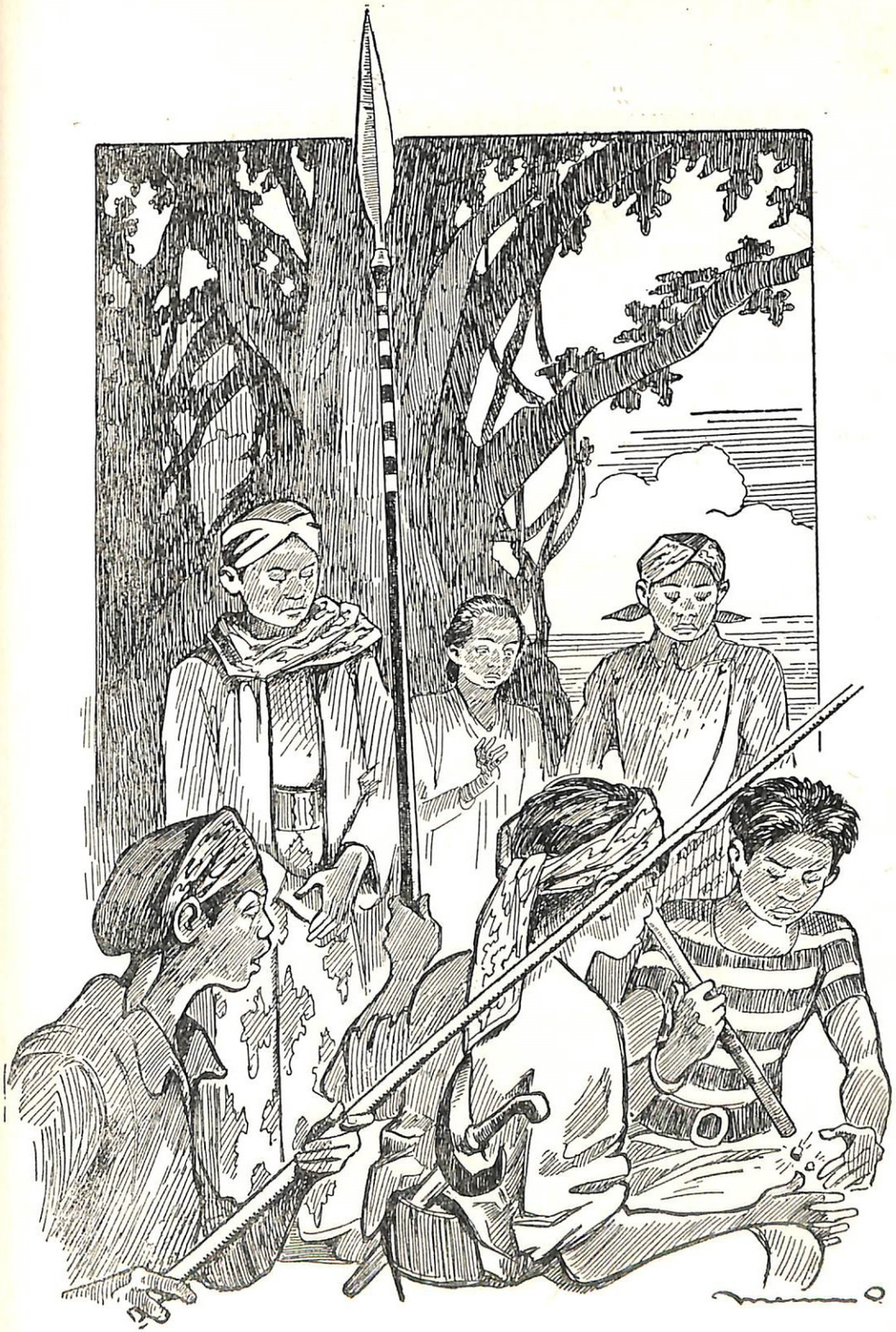

hebt ge overtreden. Nu zijt gij beroofd. — Ziet ge deze plaats?"

En met de blikken van een ziener schouwde hij in de verre toekomst. Zacht sprak hij: „Hier op deze plaats zal eenmaal een stad verrijzen. Haar naam zal zijn *Salatiga.* [1]) Want ge hebt een fout begaan door mijn gebod te overtreden. En *drie* kunnen dit getuigen: gij zelf, uw man en ik. Gedenk dit woord."

Het was stil na deze woorden. Daarna zei hij: „Komt, laat ons verder gaan."

En zij togen heen.

Vertelling van midden-Java.

---

[1]) salah = fout, schuld; tiga = drie.

VERKLAREND WOORDENLIJSTJE

adat	gewoonten	loentas	heester
aloe	rijststamper	lombok	Spaanse peper
atap	gedroogd blad	maloe	verlegen
baleh-baleh	rustbank	mariam	kanon
banteng	wilde stier	mas	Jav. titel
bibit	kweekplantje	matjan	tijger
boeboet	koekoek	oppas	oppasser
boemi	wereld	padi	rijst in de aar
dadao	soort vruchtboom	pagger	heg, omheining
dajoeng	roeiriem	pangoeloe	hulppriester
dessa	dorp	passar	markt
djagoeng	mais	patih	Jav. hoofd
doekoen	soort dokter	patjol	spa
elang	arend	pondok	hut
galangan	dijkje	rangkok	neushoornvogel
goentoer	onweer	ranti	soort onkruid
goeroe	onderwijzer	rimboe	wildernis
kali	rivier	sajoeran	groente
kampong	deel van een dorp	salagoenting	vogel met lange staart
kapala	dorpshoofd		
kesemboekan	geneeskr. plant	sarong	heupdoek, rok
ketella	aardknol	sawah	rijstveld
kipas	waaier	sembah	soort groet
kjai	priester	slamatan	feestmaal
koeli	arbeider	slendang	schouderdoek
koepoe	vlinder	soesah	moeite
kokkie	keukenmeid	tambangan	prauw
koran	Moh. bijbel	tani	boer
ladang	akker	toewan	heer
laoet	zee	toko	winkel
larong	vliegende mier	warong	eetkraam
loemboeng	schuur		

INHOUD

I	De dood van Garoeda	5
II	Het einde van de vrek	13
III	Ach, arme kriewelpoot!	35
IV	De nieuwsgierige tijgers	52
V	Kandoelok, de onnozele	61
VI	Pan Balangtamak van Bali	82
VII	Het stenen beeld in de grot	90
VIII	De melaatse	99
IX	De inhalige goeroe	113
X	Hoe kat en muis vijanden werden	120
XI	De bedrieger bedrogen	128
XII	Taba van Halmaheira	134
XIII	De koningin der vogels	145
XIV	De vergelding	164
XV	Sangoemang	190
XVI	De twee broeders	210
XVII	De eigenzinnige prins	220
XVIII	De valk en de salagoenting	229
XIX	De legende van Salatiga	237
	Verklarend woordenlijstje	247